

SINIFLANDIRILMIŞ AİLE ATASÖZLERİMİZ

112 ALT BAŞLIKTAKİ TOPLANMIŞ OLAN, BEKARLIK, EŞ SEÇİMİ, DÜĞÜN, AİLE BİRLİĞİNİN ÖZELLİKLERİ, EVLİLİKTE ANA - BABANIN (KADININ VE ERKEĞİN) ROLLERİ, ÇOCUKLAR VE AKRABALARLA İLGİLİ 3000 ATASÖZÜ VE AÇIKLAMALARI

METİN YURTBASI

ex•cel•lence
publishing

SINIFLANDIRILMIŞ AİLE ATASÖZLERİMİZ

112 ALT-BAŞLIKTA TOPLANMIŞ, BEKARLIK, EŞ SEÇİMİ, DÜĞÜN, AİLE BİRLİĞİNİN ÖZELLİKLERİ, EVLİLİKTE ANA-BABANIN (KADIN VE ERKEĞİN) ROLLERİ, ÇOCUKLAR VE AKRABALARLA İLGİLİ 3000 ATASÖZÜ VE AÇIKLAMALARI

METİN YURTBAŞI
metinyurtbasi@yahoo.com

DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI, BUCA, İZMİR
Arzu Girer, Cansu Bağdatlı, Gülcan Türk, Yusuf Batman

Dizgi - Görsel Tasarım: SİBEL TEKEBAŞ

 alokitap.com

EXCELLENCE DICTIONARIES
Sofular cad. 22-A Fatih-İstanbul (212) 521 03 03

Atasözü Bilimi Danışmanları: Prof. Dr. Wolfgang Mieder, Prof. Dr. İlhan Başgöz, Prof. Dr. Pertev Naili Boratav, Ömer Asım Aksoy, Prof. Özkul Çobanoğlu

Türkçe Danışmanları: Prof. Dr. Ahmet Bican Ercilasun, Prof. Dr. Talat Tekin

Kapak Tasarım: Sibel Tekebaş, Selahattin Müşköl

Kapaktaki Resim: Mutluluğun Resmi (Home Sweet Home) - Dianne S. Dengel (1944-2011) A.B.D

İlk Baskı: 2012 © Metin Yurtbaşı

Yazarla İletişim: Büyükşehir B-46/21 34900 Beylikdüzü, İstanbul.

Telefon: (90-212) 872 41 68 GSM: 539 984 86 67

e-mail: metinyurtbasi@yahoo.com

Yayım ve Dağıtım: Excellence Dictionaries, Sofular cad. 22-A Fatih, İstanbul (212) 521 03 03

© Sınıflandırılmış Aile Atasözleri, Metin Yurtbaşı, 2012
TÜM HAKLARI SAKLIDIR

01.06.Y.0267.2 ISBN.975.96704-0-4

“Sınıflandırılmış Aile Atasözleri” kitabı, 1995 yılında ilk olarak yayımlanmış olan “Sınıflandırılmış Türk Atasözleri” isimli esere dayanmaktadır. Söz konusu eser ise Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı’nın 24.4.1995 tarih ve 1652 sayılı yazıları ile okullara yardımcı ders kitabı olarak tavsiye edilmiş olup Tavsiye kararı Tebliğler Dergisi’nin 19.06.1995 tarih ve 2433 sayılı nüshasının 1592. sayfasında duyurulmuştur.

“AİLE ATASÖZLERİMİZ” ve TÜRK AİLESİNİN GELENEKSEL DEĞERLERİ

“Aile Atasözlerimiz” derlemesinin kaynağı 1994 yılından beri sürekli gelişmekte olan Sınıflandırılmış Türk Atasözleri adlı eserin 2011 edisyonu ve ona yapılan eklemelerdir. Derlemenin son edisyonu bugüne kadar ulaşılmış en büyük rakam olan 40 bin atasözünü içermekte olup bunun 3000’e yakını Evlilik, Çocuklar, Kadın, Akriba gibi “aile ilişkilerini” ilgilendiren Türk atasözleridir. “Aile Atasözlerimiz” başlıklı bu özel çalışma, ana metindekinden daha ayrıntılı olarak ele alınmış ve aile kavramı Bekarlık, Düğün, Aile Birliğinin Özellikleri, Kadın, Erkek, Çocuklar ve Akribalar gibi sekiz ana konuda ve bunlara bağlı 120 alt bölümde 3000’e yakın atasözünü bir araya getirmiştir.

Türkiye Türkçe’sinin en kapsamlı aile atasözleri kaynağını oluşturan bu çalışma, fikir olarak ilk kez 13 Ekim 2010 tarihinde Amerika Birleşik Devletleri’nde Amerikan Folklor Derneği’nin yıllık toplantısındaki yazarın hazırladığı bildirinin sunumuyla doğmuştur. Atasözü araştırmacısı Yurtbaşı’nın bildirisi, Dünya’nın en ünlü atasözleri uzmanı Prof Wolfgang Mieder’in önerisi ile Amerikan Folklor Derneği’nin 15 Ekim 2010 Cuma günü 16.45-17.15 arasında Nashville, Tennessee sempozyumunda Türk Dünyası’nın Türkiye bölgesinden “The Concept of ‘Family Relations’ in Turkish Proverbs” (Aile Atasözlerinde Aile Kavramı) konulu bildirisi sunulmuştur. Türkiye’nin Hacettepe Üniversitesinden Halkbilim Profesörü Özkul Çobanoğlu ve Metin Yurtbaşı tarafından temsil edildiği bu panelde Prof Dr Özkul Çobanoğlu “Proverbs about Proverbs within the Context of the ‘Cult of Ancestors’” (Ataların inancında atasözlerinin değeri) ile “Concept of Ancestors” in Turkish Folk Culture” (Türk halkbiliminde atalara bakış açısı) konulu iki bildiri sunmuştur. Sempozyuma Kırgızistan’dan katılan Elmira M. Kochumkulova Kırgız atasözleri, Kazakistan’dan katılan Erik A. Aasland ise Kazak atasözleri konusunda bildirilerini sunmuşlardır. Panelde sağlık nedeniyle bizzat katılamayan Yurtbaşı’nın bildirisi panel üyelerinden Dr Kochumkulova tarafından okunmuştur. Yurtbaşı bildirisinde Anadolu’daki geleneksel aile yapısının özelliklerinin en çok bilinen Türk atasözlerine nasıl yansıdığını sistematik biçimde vurgulayarak, Türk toplumunda üç kuşağın birlikte yaşadığı ailenin akrabalarla kenetlenmiş bir birlik olarak kutsal bir değere sahip olduğunu savunmuştur. Yazar aile konusundaki atasözlerinin toplumun dini değerlerinin kaynağının İslam’ın kutsal kitabı Kur’an-ı Kerim, Hadisler ve sözlü halk kültürü olduğunu bol örneklerle göstermiştir. Konuşmasını çeşitli referanslarla destekleyen Yurtbaşı, aile ilişkilerinin çeşitli yönlerini vurgulayan yüzün üzerindeki Türk atasözünü bu yapının temel taşı olan evlilik müessesesinin çeşitli özellikleri ile birlikte kocanın, kadının, kayınların, annenin ve babanın rolü ile anababalarla ve dede-nine/torun ve nihayet çocukların genel niteliklerine işaret eden atasözlerine örneklerle sunmuştur. Sempozyum ile ilgili bilgilere şu linkten ulaşılabilir: http://c.ymcdn.com/sites/www.afsnet.org/resource/resmgr/Annual_Meetings_Past/AM2010fullprogram.pdf American Folklore Society Annual Meeting (Oct. 15, 2010, 4.45-5.15 PM), Nashville, Tennessee, Hilton Nashville, Downtown and The Bridgestone Center, Nashville, Tennessee

40 yılı aşkın süredir Türk atasözleri üzerinde çalışmalar yapan Yurtbaşı, atasözlerimizi bugüne kadar 20’in üzerinde yabancı dilde tanıtmış ve 2011 yılında Sınıflandırılmış Türk Atasözleri adlı eserinde 40 bin Türk atasözünü 172 konuda sunan Yurtbaşı, Cumhuriyetimizin 100. yılını kutlayacağımız 2023 yılı için belirlenen çeşitli ulusal hedefleri kapsamında atasözlerimizin ulaşacağı dil sayısını 50’ye, derlenmiş atasözlerinin sayısını da 100 bine çıkarmayı amaçlamaktadır. Bu arada 172 konuya tasnif edilmiş atasözlerinin alt sınıflandırmayı da en kısa zamanda birkaç bine çıkarmayı arzu etmektedir. Yurtbaşı’nın atasözü projesine T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı yanında Hacettepe Üniversitesi Halkbilim bölümü, Tübitak ve Türk Dil Kurumu yakın ilgi göstermekte ve destek sağlamaktadır. Atasözlerinin güvenilir bir anahtar sözcük dizini vasıtasıyla taranabilmesi yanında soyut kavramlar altında da araştırılmasının pek çok yönden yararı yanında eğitim değeri kuşkusuz yadsınamaz.

2011 yılında yazarın çeşitli üniversitelerdeki atasözü bilinçlendirme toplantılarına büyük destek gösterilmiş ve üniversitelerimizin Türk Dili ve Edebiyatı ve Türkçe Öğretimi Bölümlerinden pek çok gönlüllü akademisyen ve öğrenci işbu çalışmanın alt bölümlerinin tasnifinde büyük fedakarlıkla katkıda bulunmuştur. Nitekim “Aile Atasözlerimiz” çalışmasının bugünkü halini almasında özellikle Buca Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı bölüm başkanı Prof. Dr. Şerif Ali Bozkaplan ile öğrencilerinin desteği büyük olmuştur. Söz konusu bu bölümün öğrencilerinden Arzu Girer, Cansu Bağdatlı, Gülcen Türk ve Yusuf Batman adlı öğrenciler, atasözlerinin alt bölümlere tasnifi ve yorumlaması konusundaki üstün başarıları ve araştırmacı yaklaşımlarıyla geleceğin akademisyenleri arasına katılacaklarını şimdiden kanıtlamışlardır. Yazar kendilerine ve onları bu projeye yönlendiren bölüm başkanlarına gönülden teşekkür eder.

“Aile Atasözlerimiz” projesi, her bölümünde ailenin çeşitli öğelerini tanıtan giriş yazıları ile birlikte sunulmuştur. Aile kavramı sözlüklerimizde “Evlilik ve kan bağına dayanan, karı, koca, çocuklar, kardeşler arasındaki ilişkilerin oluşturduğu toplum içindeki en küçük birlik” ya da “Aynı soydan gelen veya aralarında akrabalık ilişkileri bulunan kimselerin tümü. birbirini izleyerek gelen kuşaklar bütünü, sülale” ya da “evlilik ya da akrabalık bağıyla birleşmiş kimselerden oluşan topluluk” biçimlerinde tanımlanmaktadır.

Çekirdek aileyi oluşturan unsurlar olan anne, baba ve evlenmemiş çocuklarla birlikte, bunların dışında kalan yakın akrabalarından ve onlarla kurulmuş olan sevgi-saygı bağından da söz edebiliriz. Aileyi sosyal ve kültürel yönden incelediğimizde topluma ait her türlü kültürel mirasın ana kaynağının aile yapısında olduğunu söyleyebiliriz. Eski zamanlardan beri gelecek nesilleri en sağlam biçimde yetiştirmeye büyük önem veren Türkler bunu kendi ahlaki değerler sistemi içerisinde değerlendirerek ve öğütler, uyarılar, gözlemler biçiminde nesilden nesile sözlü kültürün bir parçası olarak aktarmıştır. Türklerin ilk yazılı eseri olan Orhun Kitabelerinde gelecek nesillere bırakılmak istenen asıl töre budur. Atalarımız Göktürkler yabancı etkilerden arınıp onlardan gelebilecek her türlü hediye ve güzel sözle özerlerinden uzaklaşmayıp kendi boylarına sırt çevirmemeleri ve devletin devamlılığını sağlamak için çalışmalarını konusunda uyarılmışlardır. Sağlıklı kuşakların devamının sağlanması ve refah içinde bir toplum yaşantısı düşüncesi Türk toplumunun çok eski zamanlarından beri kültürümüzde ve edebiyatımızda yerini korumuştur.

Atasözlerinin oluştuğu dönemdeki aile yapısı ile günümüzdeki aile yapısı arasında önemli farklar olduğu bir gerçektir. Zaten atasözlerimizde de daha çok ataerkil ve geniş çaplı geleneksel ailelerden bahsedilmektedir. Geleneksel aile yapısında aynı ailede yaşayan bireyler daha çok baba soyundan gelmektedir. Ailede anne, baba, evlenmemiş kız çocukları, erkek çocukları ve onların eşleriyle çocukları bulunmaktadır. Toplumsal yapıya göre kız çocukları misafir olarak tanımlanırlar. Evlenip ömürlerinin büyük bir kısmını başka bir evde geçirecekleri için bu görüş yaygınlık kazanmıştır. Gelinler ise evin düzeniyle ilgilenmektedir. Çocuklar ne kadar büyük olsalar da anne ve babalarının görüşlerini almalı ve onların rızaları doğrultusunda karar vermelidirler. Ayrıca anne ve babaya bir şey olduğu takdirde evin en büyük kız çocuğu annenin, en büyük erkek çocuğu ise babanın görevlerini üstlenmekle yükümlüdür. Böylece evin düzeni bozulmamış olur. Sosyal olarak aile içi konumlanma genel olarak bu şekildedir. Ama bir de aileyi ekonomik yönden incelememiz gerekirse karşımıza şu tablo çıkar. Babaya ait olan topraklar genellikle erkek çocuklar arasında paylaştırılır ve tüm çocuklar arazinin işlenmesinde aktif görev alır. Erkek çocuklar aynı evde yaşıyorsa elde edilen gelir evin tüm harcamalarını karşılamada kullanılır. Aynı yaşama durumu söz konusuysa her kardeşin payına düşen ayrılarak gelir hakkıyetli şekilde paylaşılmış olur. Bu tür geleneksel aile yapısından modern aile yapısına geçilmesi en önemli nedeni ise toprağa dayalı ekonomik yapının zayıflaması olmuştur. Miras yoluyla verilen toprakların darlığı ve mirasçıların sayısının fazla olması geçim şartlarını zorlaştırmış, bu nedenle çocuklar iş bulmak için yaşadıkları yerleri terk ederek başka şehirlere göç etmişlerdir. Böylece geniş aile yapısında çözümler başlamıştır. Köy nüfusunun giderek azalması sonucunda modern şehir hayatı ve çekirdek aileler yaygınlık kazanmıştır. Ekonomik bağımsızlığını elde eden çocuklar ailelerinden ayrı bir yaşam kurmak isteyerek evlerini ayırmışlardır.

Kültürün temel değer ve normlarının ilk olarak aktarıldığı ve bireyin kişilik ve kimlik kodlarının şekillendiği bir sosyalleşme dünyası olan aile olmuştur." Aile bireylerinin birbirleriyle ilişkileri de sağlıklı bir toplum için önemli bir noktadır. Alıntıda da belirtildiği gibi bireylerin kimlik kodları ailelerinde belirlenir. Türk aile yapısında da her çocuğa temelden örf, adet ve din kuralları öğretilir. Bu kurallar etrafında yetişen çocuklar kendi milletlerinin önem verdiği konularda yetkin bir hal alırlar ve gelecek kuşaklara da bu kültürel olguları taşırlar. Atasözlerinin de yüzyıllar boyunca aktarılması hep bu yolla gerçekleşmiştir. Atasözlerimiz kuşaktan kuşağa aktarılacak günümüze kadar bu güçlü kültürel bağ aracılığıyla taşınmıştır. Boylar halinde parça parça ya da büyük bir imparatorluk altında yaşarken bizleri bir arada tutan hep bu kültürel mirasımız olmuştur.

Ailenin dinle olan bağına daha derinden bakmak için önce şu alıntıyı görmeliyiz : "Geleneksel toplumda dinsel fenomenlerin aktarılma ve içselleştirilme mekânı ailedir." Her anne baba çocuklarını kendi dinleri üzerine yetiştirmek için çabalarlar. Ebeveynler küçük yaşlardan itibaren çocuklarına dinin gereklerini, yasaklarını, uyulması gereken kuralları öğretmeye başlarlar. Toplumun yaşayış tarzını önemli ölçüde belirleyen dinin emirleri ve yasaklarıyla birlikte bu toplumsal anlayış da gelecek kuşaklara aktarılmış olur.

Atasözlerinin oluştuğu dönemle zamanımız aileleri arasındaki farklara rağmen atasözlerinden günümüz için de yararlanamaz mıyız? Bu sorunun cevabı yine aile kavramı içerisinde gizlidir. Her ne kadar aile yapısında değişimler olsa da toplumun aileye olan bakış açısı değişmemiştir. Aile kutsal olarak nitelendirilmiş, yetiştirilen çocukların ailelerine ve vatanlarına yararlı bir birey olarak eğitilmeleri görev edinilmiştir. Atasözlerinde yıllarca toplum içerisinde birikmiş deneyimler sonucu elde edilen çoğu zaman geçerli bilgiler söz konusudur. İnsana dair evrensel duygu ve yaşantılar da atasözlerinin temelini oluşturmuştur. Örnek vermek gerekirse kızını evlendiren bir babanın duyduğu buruk sevinçle, gelin olan kızın yeni bir hayata başlarken duyduğu korku zaman ve aile yapısı değişse dahi evrensel duygular olarak kalacaktır. İşte bu ve benzeri olaylarda kişilerin nasıl davranacağı ya da bundan sonraki süreçte ne tür olaylarla karşılaşacağı konusundaki bilgileri atasözlerinden edinebiliriz. Bazı atasözlerinin birbirlerine zıt savlar sunması da hayat gerçeği içinde her iki sonuçla da karşılaşılabileceğinin kanıtıdır.

Sonuç olarak atasözlerimiz geçmişte ne yaşanmış ve günümüzde de neler yaşanmaktaysa hepsine ışık tutmaktadır. Sağlam adımlar atmak ve kendi kültürel değerlerimize yabancı kalmamak için atasözlerimize sahip çıkmalıyız. En eski yaşayışları ve deneyimleri günümüze taşıyan bu önemli kültür miraslarına hayatımızda hak ettiği yeri vermek, her gün zorlaşan hayat şartlarında bizlere en büyük destekçi olacaktır.

THE CONCEPT OF "FAMILY RELATIONS" IN TURKISH PROVERBS

In Turkey, the family unit is regarded as the cornerstone of a healthy and balanced society. Family relations exhibited in Turkish proverbs deal with several aspects of married life and the persons making part of it. These include the functions of Husband and Wife, Mother, Father, Grandparents, Children, Grandchildren, and even In-laws and their relations with one another. Traditional values on Turkish family life based on Islamic moral standards have been upheld throughout generations by proverbs in this part of the world. While proverbs based on Qur'anic and prophetic teaching provide "advice," "warning," on one side, many mundane proverbs presenting "observations and justifications based on popular wisdom and personal experiences" teach morals in a unique format on the other. In this study, where only a sampling of 100 Turkish family proverbs are presented, such universal clichés as *"Marriage is a lottery"* *"The apple does not fall from its bottom"* *"Like mother like daughter"* *"As the twig is bent, the tree is inclined"* are not included for the sake of gaining space and time to introduce unique proverbs of Anatolia having special regional flavor but with a familiar tone to all.

"Family" is defined as *"a fundamental social group in society typically consisting of one or two parents and their children."* (1) Some extended families may include such members of a household as grandparents and grandchildren living under the same roof. Thus proverbs in all cultures relating to marriage, husbands, wives, fathers, mothers, grandparents and their relationship to children and grandchildren form the bases of such a social entity. The family values in the Turkish society have divine roots deriving from the teachings of the Holy Qur'an, the sayings of Prophet Muhammad, traditions and also some well known quotes of national poets and folk heroes. Through their intrinsic qualities, proverbs do not only provide "pieces of advice," "warnings" and "observations," they also exhibit "justifications" through personal experiences in form of literary portrayals of human nature.

Family is considered the corner-stone of the Turkish society based on Islamic values of sacrifice, love and loyalty and obedience. Qur'an reminds us that formation of a human family is a proof of God's existence and His care for His creation: *"And among his signs is this: He created for you spouses from yourselves that you might find rest in them, and He ordained between you love and mercy."* (2) And the Holy Prophet stressed the importance of parental responsibility with his quote: *The best of you is one who is best towards his family. As for me, I am best amongst you towards my family*" (3) and *"The best of you are those who behave best towards their wives."* (4) Allah urges husbands and fathers to fulfill their duties to their wives and children with this warning: *Ward off yourselves and your families against Hellfire.* (5) Prophet Muhammad considers the care for one's own mother more important than everyone else's (6), and refers to the path of heaven as *"lying under mothers' feet."* (7) Qur'an commands believers to worship none but Allah and show kindness to their parents: *When either of your parents attain to old age, never say "Fie" unto them nor repulse them, but speak kindly unto them; and lower unto them the wing of submission through mercy and say: My Lord! Have mercy on them both as they did care for me when I was little.* (8). Muslim parents are urged to do their duty toward their children and thus deserve the honorable treatment of them by bringing them up properly lest they should expect rebellion and hatred. The Prophet once blamed a father who had an ungrateful son for having neglected his duty to train him up properly. (9) So in Turkey as in other Muslim countries, in order to have a happy and prosperous society, parents and children are urged to follow highest moral standards by committing themselves to Qur'anic ethics in order to stick together as one exemplary society. (10)

Proverbs which are commonly and succinctly defined as the *"voice of the people and the voice of God."* (11) take only the third rank after Holy Qur'an and the Sayings of the Prophet in forming the most reliable guideposts of our traditional moral values. (12) Turkish proverbs, containing wisdom in people's vernacular are considered as *Holy Words found and read in every Turkish home* (13). In Turkey no conversation takes place without one or more proverbs being mentioned, and it is amazing to see the influence they make on an audience. *"As soon as a proverb is recited all heads nod in approval and all arguments cease: a suffering or loss becomes bearable and even death loses its sting."* (14)

Within the scope of family formation and parent-children relationship and especially in raising and training children, proverbs in Turkey serve like rules of an unwritten constitution. Parents are expected to conduct themselves by these standards so as to set good examples for their children. (15) In our tradition, it is considered that *the greatest gift a son can inherit from his father is good breeding.* (16)

Here are some striking *words of wisdom* from Anatolia, reminiscent of our rich culture, having come down to us from generations of old, with a responsibility to pass them on to our posterity. More than

100 proverbs that is attached to this introduction dealing with various areas of family relations extend from “marriage” to “husband and wife,” from “parents” to “children” and from “grandparents and grandchildren” to “inlaws.” Most of these proverbs are introduced to the world first ever in their English translations to be enjoyed with a similar taste of world proverbs on the same line using different contexts only. As citizens of the same globe, I invite you to discover and share some more secrets of our common wealth inherited to us in our part of the world reflecting insights of different aspects of human nature without need of any comments or equivalents in western languages (for the sake squeezing in as many examples as possible within our limited time).

To conclude please allow me to share with you my favorite quote from late Jerzy Gluski, the renowned paremiologist, his observation of what paremiology offers to this generation and the next to make our world a better place to live: *“The comparative paremiology shows us that the nations of the world have much in common, despite the frontiers and distances which divide them, and that they are like one great family notwithstanding the various conditions of their development, or the different forms of their political and economic systems. The comparative study of world proverbs may also be considered, in some measure, as a contributive factor to a better mutual understanding and rapprochement between nations.”*

(1) American Heritage Dictionary, (2) Qur'an, Chapter 30, Verse 21, (3) Ibn Majah, I, 636, (4) Tirmidhi, (5) Holy Qur'an 66:6, (6) A man asked the Prophet one day: *“Who is more entitled to be treated with the best companionship by me?”* The Prophet said: *“Your mother.”* The man said: *“Who is next?”* *“Your mother.”* The man asked for the fourth time, *“Who is next?”* The Prophet then said: *“Your father.”* Sahih al-Bukhari 8:2, (7) Anas (ra), (8) Holy Qur'an 17:23-25, (9) Dr. Arafat K. El-Ashi, http://www.islamic-world.net/parenting/parenting_page/family_relationships_in_islam.htm, (10) Holy Qur'an 3:103: *And hold fast, all of you together, to the Rope of Allah and be not divided among yourselves.* (11) *Vox Populi, Vox Dei*; http://www.fact-archive.com/encyclopedia/List_of_Latin_proverbs_, (12) http://www.catak.org.tr/yazi/egitimterbiye-ile-ilgili-bazi-atasozlerimiz_104.html: *Atasözlerimizin dinî ve millî değerlerimizden beslenmişler ve bir mürşid gibi yol gösterici olmuşlardır. Atasözlerimizin kaynağını Kur'an, hadis, örf ve geleneklerimiz oluşturmıştır.* (13) Veled Çelebi İzbudak, *Atasözləri her Türk evinde bulunan ve okunan kutsal sözlerdir.* (14) Steven E. Hegaard, http://www.ottomansouvenir.com/Turkish_Proverbs/Turkish_Proverbs_4.htm (15) Dr. Arafat K. El-Ashi, (ibid) (16) *Babaların oğullarına bırakacakları en değerli miras edeptir.* Hz Ali

“FAMILY PROVERBS” from TURKEY

MARRIAGE: 1 *“God helps those who marry and build a house.”* [Allah evlenenle ev yapana yardım eder.] 2 *“Look at the mother before marrying the daughter just as you examine the selvaige before you buy the cloth.”* [Anasına bak kızını al, kenarına bak bezini al.] 3 *“Take a girl from lowern than yourself, but do not marry off a girl to those higher than yourself.”* [Senden alçaktan kız al, senden uluya kız verme.] 4 *“D not marry a young gir in old age lest others may take her, do not thresh on a high hill lest the wind sweeps it away.”* [Kocalıkta genç alma el için, yükseklerde yer alma yel için.] 5 *“Whoever your daughter loves, he is your son-ilaw and whoever your son loves, she is your daughter-in-law.”* [Kızını kimi severse güveyini odur, oğlunu kimi severse gelinin odur.] 6 *“He who rises early travels on, he who marries early has children”* [Erken kalkan yol alır, erken evlenen yol alır.] 7 *“Do not take a wife by a bachelor's eye and do not take a linen cloth at night.”* [Ergen gözüyle kız alma, gece gözüyle bez alma.] 8 *“He who has no peace in his home, is in hell on earth.”* [Evinde rahat olmayan dünya cehennemindedir.] 9 *“The drumstick sounds upon the drumstick – as if to say 'find your equal.”* [Davul dengi dengine çalar.] 10 *“One who is finicky marries a bald girl.”* [Dazlayan daza düşer kel başlı kıza düşer.] 11 *“Marriage works wonders.”* [Nikahta keramet vardır.] 12 *“When a poor couple marry, a beggar is born.”* [Aç açla yatınca arada dilenci doğar.] 13 *“If you marry the daughter of a well-bred family she will wander about joyfully, if you marry the daughter of an ill-bred family, she will wander about cursing.”* [Al görmüşün kızını, tutsun dolana dolana, al görmemişin kızını, tutsun ilene ilene.] 14 *“If young girls are left to their own devices, they will marry either the drummer or the piper.”* [Kızı keyfine bırakırsan ya davulcuya varır, ya zurnacıya.] 15 *“A girl in a hurry won't find a husband; even if she does, she won't be happy”* [İven kız ere varmaz, varsa da baht bulmaz.] 16 *“Marrying a noble woman is diffiault, but keeping her is easy, marrying an ill-bred woman is easy but keeping her is difficult.”* [Asili alması zor, saklaması kolaydır.] 16 *“The bride said to her father, “I will both cry and go.”* [Gelin babasına, hem ağlarım hem giderim demiş.]

HUSBANDS: 1 *“As long as my husband is a brave man, I don't care if my home will be under a bush.”* [Yigidim yiğit olsun da yerim çalı dibi olsun.] 2 *“It is better to be an important man's wife than his daughter.”* [Kişi kızı olma, kişi avradı ol.] 3 *“A husband looks to health, a wife looks to wealth.”* [Koca sağlığa, karı varlığa bakar.] 4 *“Tie your scarf according to your husband, and cook your food according to your ingredients.”* [Kocana göre bağla başını, harcına göre pişir aşını.] 5 *“O girl, how ugly your husband is! Never mind, I didn't have one in my father's house.”* [A kız ağan

ne çirkin! Babamın evinde o da yok idi.] 6 *"A husband's faults are not to be told in presence of his wife."* [Erkeğin kusuru kadının yanında söylenmez.] 7 *"The livelihood of a man is tied to his wife's permission."* [Erkeğin rızıkı karısının ruhsatına bağlıdır.] 8 *"The male lion takes strength from his female."* [Erkek aslan dişisine bakar da kuvvet alır.] 9 *"A husband should be sacrificing and a wife loyal."* [Erkek fedakar, kadın vefakar gerek.] 10 *"A smokeless chimney is like a non-quarrelsome husband."* [Tütünsüz baca, kavgasız koca.] 11 *"A husband who makes his wife will never laugh himself."* [Eşini ağlatan gülmemiştir.]

WIVES: 1 *"A horse and a wife depend on a young man's luck."* [At ile avrat yiğidin bahtıdır.] 2 *"A wife's dowry is a blow on the head."* [Avrat malı başa tokmaktır.] 3 *"A child keeping his parents' instructions without reminding, a wife who gets to her feet without her husband's calling, there you can have peace and prosperity."* [Buyurmadan tutan evlat, çağırmadan kalkan avrat, orada olur devlet.] 4 *"A female bird makes the nest by plastering it both inside and outside"* [Dişi kuş yapar yuvayı, içini dışını sıvayı sıvayı.] 5 *"A woman is the companion to her husband, as the sun of her house."* [Kadın evinin eşidir, evinin güneşidir.] 6 *"A woman becomes obvious not at the threshold but at the cradle."* [Kadın eşik dibinde değil, beşik dibinde belli olur.] 7 *"Honor restrains the woman not the husband."* [Avradı ar zapteder, er zaptetmez.] 8 *"Goat skin keeps the cheese, and the husband keeps a wife."* [Peyniri deri korur, ktadını eri.] 9 *"If your wife at home is pleasant and you are in harmony with her, why should you go to a wedding feast, go to your house and keep enjoying it; but if your wife is ugly and you are not in harmony with her, why should you go to a dead man's house, go to your house and keep crying."* [Evinde karın güzel ise, geçimin de iyi ise, ne işin var düğün evinde bayram yerined, gir oynat çık oynat; evinde karın çirkin ise, geçimin de bozuk ise, ne işin var ölü evinde gir ağla, çık ağla.] 10 *"If you have wife you will have peace, if not you are in big trouble."* [Varsa eşin rahattır başın, yosa eşin zordur işin.] 11 *"The cunning woman makes her husband look after her children."* [Kadının kurnazı çocuğunu kocasına baktırır.]

IN-LAWS: 1 *"One rock can stand over another, but one family cannot coexist with one another."* [Taş taş üstünde olur, ev ev üstünde olmaz.] 2 *"If a mother-in-law were cotton thread falling off a shelf she would injure her daughter-in-law's head."* [Kaynana pamuk ipliği olup raftan düşse gelinin başını yarar.] 3 *"I am speaking to you, my daughter, but I expect you my daughter-in-law to understand."* [Kızım sana söylüyorum, gelinim sen anla.] 4 *"Bread is yeast to bread, and a daughter-in-law is a support to the mother-in-law."* [Ekmek ekmeğin mayası, gelin kaynananın dayası.] 5 *"He who gives away what one has is never ashamed, and she who has a sister-in-law living with her never find peace."* [Varını veren utanmaz, baldızı olan yad olmaz.] 6 *"May my father-in-law become prosperous, and my mother-in-law generous."* [Kaynatam devletli olsun, kaynanam sahavetli.] 7 *"The daughter-in-law has no religion, and her mother-in-law no faith."* [Gelinin dini yok, kaynananın imanı.] 8 *"When the wife's relatives come, the rolling pins are like clockwork, but when the husband's relatives come, teeth clink."* [Hanımın himsı gelince oklavalar tıkr tıkr, beyin himsı gelince dişler takır takır.] 9 *"The daughter-in-law does what she wills, and the mother-in-law bites her lips."* [Gelin bildiğini işler, kaynana dudağını dişler.] 10 *"The wives of two brothers run away from one another, and sisters-in-law of two wives break out in fight against each other."* [Elti elti-den kaçır, görümceler bayrak açar.]

MOTHERS: 1 *"A mother is like a crown for her child; no matter how high it has excelled in life it always needs its mother as remedy for all of its ills."* [Ana başta taç imiş her derde ilaç imiş, bir evlat pir olsa, anaya muhtaç imiş.] 2 *"There is no such sweetheart as one's own mother."* [Ana gibi yar olmaz.] 3 *"If anyone would cry for me, it is only my mother, the others would do so only feignedly."* [Ağlarsa anam ağlar, kalanı yalan ağlar.] 4 *"One's debts to one's mother are never to be repaid."* [Ana borcu ödenmez.] 5 *"It is the motherless child that is an orphan and not the fatherless child."* [Baba öksüzü öksüz değil, ana öksüzü öksüz.] 6 *"A baby raven is a phoenix in the eye of its mother."* [Kunduza yavrusu anka görünür.] 7 *"A mother has driven out her child but caught him up at the edge of a cliff."* [Ana evladını atmış, yar başında tutmuş.] 8 *"A brave young man has his mother as his shield."* [Ana yiğidin kalkanıdır.] 9 *"The mother has quarrelled with her daughter, and the neighbours thought it was for real."* [Ana ile kız döğüşmüş, komşu da sahi sanmış.] 10 *"A mother's lap is a corner in heaven."* [Ana kucacı, cennet köşesi.] 11 *"The mother suffers trouble and the father takes the credit."* [Ana çeker zahmeti, baba alır rahmeti.]

FATHERS: 1 *"God does not like him who walks before his father."* [Atanın önünden geçeni Allah sevmez.] 2 *"A father's wealth is not wealth; one must earn it for oneself."* [Ata malı mal olmaz, kendin kazanman gerek.] 3 *"He who is not a father himself does not appreciate what a father is."* [Ata olmayan ata kadri bilmez.] 4 *"A father's business is an inheritance for his son."* [Baba sanatı oğula mirastır.] 5 *"The father gave his son a vineyard, but the son did not give him a bunch of grapes."* [Babası oğluna bir bağ vermiş, oğlu babasına bir salkım üzüm vermemiş.] 6 *"A son whose father has died thinks he has become a master, the daughter whose mother has died considers herself a lady."* [Babası ölen kendini bey, anası olan hanım öldüm sanırmış.] 7 *"What a daughter derives from her father is for others to see, but what she derives from her husband is for her to enjoy."* [Baba vergisi

görümlük, koca vergisi doyumluk.] 8 *"A father's friend is a son's best inheritance."* [Ata dostu oğula mirastır.] 9 *"A father's enemy is no friend to the son."* [Baba düşmanı oğula dost olmaz.] 10 *"He who does not respect his father does not respect his God either."* [Atasını tanımayan Allah'ını da tanımaz.]

PARENTS-CHILDREN: 1 *"A goat that climbs a tree, has a kid that eyes its branches."* [Ağaca çıkan keçinin dala bakan oğlağı olur.] 2 *"If the mother is a step-mother the real father turns into a step-father."* [Ana analık olursa, baba da babalık olur.] 3 *"The father's blessing takes effect, and a mother's sigh."* [Atanın duası tutar, ananın ahı.] 4 *"He who is cursed by his parents will never prosper."* [Ana baba bedduası alan onmaz.] 5 *"Parents are friends without bribes."* [Ana baba rüşvetsiz dosttur.] 6 *"The parents try to put the child on the throne, but his future unfolds as it will."* [Atalar çıkarayım der tahta, döner dolaşır gelir bahta.] 7 *"One can have no such friends as one's parents."* [Ana baba gibi dost olmaz.] 8 *"A son learns from his father to earn a living, and a daughter learns from her mother how to cut out clothes."* [Oğlan atadan öğrenir sofra kurmayı, kız anadan öğrenir bıçkı biçmeyi.] 9 *"I would rather have my mother with a thimble staying alive than my father with his one hundred sheep."* [Yüz koyunlu atam kalmaktan bir yüksüklü anam kalmak yeğdir.] 10 *"One father feeds nine sons, but nine sons cannot feed one father."* [Bir baba dokuz oğlan besler, dokuz oğlan bir babaya bakamaz.]

GRANDPARENTS-GRANDCHILDREN: 1 *"The grandfather eats sour grapes, and the grandchild's teeth are set on edge."* [Dede koruk yer, torununun dişi kamaşır.] 2 *"One's son's child is like virgin honey, and one's daughter's child is like garden rose."* [Oğlanınki oğul balı, kızınki bahçe gülü.] 3 *"A vineyard must be inherited from a father, and an olive orchard from a grandfather."* [Bağ babadan zeytin dededen kalmalı.]

CHILDREN: 1 *"A child who will grow to be a good person is known by his looks."* [Adam olacak çocuk bakışından bellidir.] 2 *"A tree is bent while it is green."* [Ağaç yaş iken eğilir.] 3 *"Do not gossip while children are around."* [Çocuğun bulunduğu yerde dedikodu olmaz.] 4 *"Somebody else's child cannot be like your own."* [Ei adamından oğul olmaz.] 5 *"A house with children is like a marketplace, and a house without children is like a graveyard."* [Çocuklu ev pazar, çocuksuz ev mezar.] 6 *"He who does not thrash his children will pound his knees."* [Evladını dövmeyen dizini döver.] 7 *"He who has no children has no mercy either."* [Evladı olmayanın insafı da yoktur.] 8 *"A good child makes his parents honored, a bad one ashamed."* [İyi evlat anayı babayı vezir eder, kötü evlat rezil eder.] 9 *"A snake's enemy is his young."* [Yılana yavrusu düşman olur.] 10 *"A foal exceeds his father."* [Tay babasını geçer.] 11 *"A young bird's mouth is big."* [Yavru kuşun ağzı büyük olur.] 12 *"Only its mother understands the young bird's song."* [Yavru kuşun dilinden annesi anlar.] 12 *"Raising children is like gnawing at stones."* [Çocuk büyütme taş kemirmek.] 13 *"A child thinks bread grows in the cupboard."* [Çocuk ekmeği dolapta bitiyor sanır.] 14 *"If you have children you will have a thousand worries, if you have no children you will have one worry."* [Evladın varsa bin derdin var, evladın yoksa bir derdin var.] 15 *"They told the donkey: 'You have had a foal. He said: He is not going to relieve some of the burden off my back, he will only share some of my fodder.'"* [Eşeğe sıpan oldu demişler, sırtımdan yükümü alacak değil ya, önümden yemimi alacak demiş.]

SONS: 1 *"A son takes after his father and a daughter takes after her mother."* [Oğlan babaya, kız anaya çeker.] 2 *"The mother who gave birth to a son should not rejoice, but she (i.e. his wife who eats her bread,) should rejoice."* [Oğlanı doğuran ana sevinmesin de ekmeğini yiyen sevin sin.] 3 *"You love your son, and he loves his son."* [Sen seversin oğlunu o da sever oğlunu.] 4 *"I gave birth to a child, he became my son, he got married and he became my neighbor."* [Doğurdum oğlum oldu, evlendi komşum oldu.] 5 *"The son you now find fault with may well turn out to be a respected and important person when he grows up."* [Yerdiğin oğlan yer tutar.] 6 *"What should a good son do with the property and what should a bad son do with it?"* [Hayırlı evlat neylesin malı, hayırsız evlat neylesin malı?] 7 *"Your son's bread is like dungeon bread, your husband's bread is like feast bread."* [Oğul ekmeği zindan ekmeği, koca ekmeği meydan ekmeği.]

DAUGHTERS: 1 *"Unless a daughter has learned from her mother, she doesn't clear the table after a meal."* [Kız anasından görmeyince sofrayı kaldırmaz.] 2 *"A woman who gives birth to a daughter grows old quickly."* [Kız doğuran tez kocar.] 3 *"A daughter becomes a saddled horse if she finds herself with a worthy husband, if not, she will become like a mangy dog."* [Kız evladı yerine düşerse bir eyerli ot, yerine düşmezse bir uyuz it.] 4 *"A daughter eats her bread where she is married, a son where it can be earned."* [Kız gittiği, oğlan bittiği yerde ekmeği yer.] 5 *"Daughter and gold must be kept hidden."* [Kız ile altın gizli gerek.] 6 *"Those who have a daughter are coy, those who have a son talkative."* [Kızı var nazı var, oğlu var, sözü var.] 7 *"Do not praise your daughter while she is yet a maiden, praise her when she is married, or rather after she has borne children."* [Kızını kız iken övme, gelin iken öv, gelin iken övme, kucağı çocuklu iken öv.] 8 *"A house can be decorated, but a daughter cannot be dressep'd up."* [Bir ev donanır, bir kız donanmaz.] 9 *"Two daughter in one house are like a packing needle and an awl."* [Bir evde iki kız, biri çuvaldız biri biz.] 10 *"When the daughter is in the cradle, her trousseau is ready."* [Kız beşikte, çeyiz sandıkta.]

KONULAR ve ALT BAŞLIKLARI

1 BEKARLIK

- 1a BEKARLIĞIN DEZAVANTAJLARI
- 1b BEKARLIĞIN AVANTAJLARI
- 1c EVLENME İSTEĞİ

2 EŞ SEÇİMİ

- 2a EVLİLİKTE ACELECİLİK VE ACEMİLİK
- 2b IRSİ ÖZELLİKLERİN BELİRLEYİCİLİĞİ
- 2c KIZ VERME
- 2d YAŞ
- 2d1 EVLİLİK YAŞI
- 2d2 ERKEĞİN OLGUNLUĞU
- 2d3 YAŞ FARKI
- 2d4 ERKEN EVLİLİKLER

2e İNANIŞLAR

- 2f ÖNYARGILAR
- 2g DİKKAT EDİLECEKLER
- 2h KIZ EVİ

3 DÜĞÜN

- 3a DÜĞÜN HAZIRLIKLARI
- 3b DÜĞÜNDE MADDİYAT
- 3c ÇEYİZ
- 3d DÜĞÜNÜN GEREKLERİ

4 AİLE BİRLİĞİNİN ÖZELLİKLERİ

- 4a MUTLU EVLİLİKLER
- 4b MUTSUZ EVLİLİKLER
- 4c EVLİLİĞİN KERAMETİ
- 4d EVLİLİĞİN MAHREMİYETİ
- 4e EVLİLİKTE GEÇİM
- 4f EVLİLİKTE EŞLERİN UYUMU
- 4g EVLİLİKTE ŞANS
- 4h KISKANÇLIK
- 4i KAVGA
- 4k BOŞANMA
- 4l SORUMLULUKLAR
- 4m İKİNCİ EVLİLİKLER
- 4n EVLİLİKTE AHLAK
- 4o EVLİLİKTE AŞK
- 4p EVLİLİĞİN GEREKLİLİĞİ
- 4r ÇOKEŞLİLİK
- 4s EVLİLİKTE MADDİYAT
- 4t EVLİLİĞİN ZORLUKLARI
- 4u EVLİLİKTEN BEKLENTİLER
- 4v KARI-KOCA KUSURLARI
- 4y EVLİLİĞİN GEREKLERİ

5 KADIN

- 5a GELİN OLMA

5b KADININ ÖNEMİ

- 5c KADININ DEĞERİ
- 5d KADININ NİTELİKLERİ
- 5e DUL KADINLAR
- 5f KADININ SORUMLULUKLARI
- 5g KADININ HÜKMÜ
- 6 ERKEK
- 6a ERKEĞİN ÖNEMİ
- 6b ERKEĞİN DEĞERİ
- 6c ERKEĞİN NİTELİKLERİ
- 6d ERKEĞİN SORUMLULUKLARI
- 6e İÇGÜVEYLERİ

7 ÇOCUKLAR

- 7a HAMİLELİK
- 7a1 DOĞUM ÖNCESİ
- 7a2 DOĞUM
- 7b ÇOCUK SAHİBİ OLMA
- 7b1 ÇOCUKLARIN RIZKINI ALLAH VERİR
- 7b2 ÇOCUK SAHİBİ OLMANIN NİMETLERİ
- 7b3 ÇOCUK SAHİBİ OLMANIN SIKINTILARI
- 7b4 ÇOCUKLARIN SAYISI
- 7c ANABABALAR
- 7c1 ANABABANIN ÇOCUKLARIN ÜZERİNDE ETKİSİ
- 7c2 ANABABANIN ÇOCUKLARIYLA İLİŞKİSİ
- 7c3 BABALAR İLE ÇOCUKLARI
- 7c4 ANNELER İLE ÇOCUKLARI
- 7d ÇOCUK-ANABABA KARDEŞ-AKRABA
- 7d1 ÇOCUKLAR ANABABALARINA BENZER
- 7d2 ANABABALARINA BENZEMEYEN ÇOCUKLAR
- 7d3 KARDEŞLERİN BİRBİRLERİYLE İLİŞKİSİ
- 7d4 ÇOCUKLAR KENDİ EVLATLARINI TERCİH EDER.
- 7e ÇOCUKLARIN ÖZELLİKLERİ
- 7e1 ÇOCUKLARIN DOĞUŞTAN GELEN HUYLARI
- 7e2 ÇOCUKLARIN SEVİMLİLİĞİ
- 7e3 ÇOCUKLARIN MANTIKSIZLIĞI
- 7e4 ÇOCUKLARIN GÜVENİLMEZLİĞİ
- 7e5 ÇOCUKLARIN MARİFETLERİ

7e6 ÇOCUKLARIN İŞTAHI

- 7e7-ÇOCUKLARIN BOŞBOĞAZLIĞI
- 7e8 AKILLI-AKILSIZ ÇOCUKLAR
- 7e9 UYSAL, TERBİYELİ ÇOCUKLAR
- 7e10 HAYIRLI EVLATLAR
- 7e11 HAYIRSIZ EVLATLAR
- 7e12 KRANLARIN ETKİSİ
- 7e13 ÇOCUKLARIN TÜRLÜ ÖZELLİKLERİ
- 7f ERKEK ÇOCUKLARI
- 7g KIZ ÇOCUKLARI
- 7h ÇOCUKLARIN BAKIMI, EĞİTİMİ VE TERBİYESİ
- 7h1 ÇOCUKLARIN BAKIMI
- 7h2 ÇOCUKLARIN TERBİYESİ VE EĞİTİMİ
- 7h3 ÇOCUKLARIN UYARILMASI, ELEŞTİRİLMESİ VE CEZALANDIRILMASI
- 7h4 ÇOCUKLARIN ÖVÜLMESİ VE ŞİMARILMASI
- 7h5 ÇOCUĞA FAZLA YÜZ VERMENİN MAHSURLARI
- 7i ÇOCUKLARIN BÜYÜME SÜRECİ VE EVRELERİ
- 7i1 ÇOCUKLARIN BÜYÜME ÖZELLİKLERİ
- 7i2 ÇOCUKLARIN MÜRÜVVETİ
- 7i3 TORUNLAR
- 7j ÇOCUKLARIN BAHTI
- 7k ÇOCUKLARIN DAVRANIŞLARININ GELECEĞE YANSIMASI
- 7l ÇOCUKLARIN DURUMU BÜYÜDÜKLERİNDE KÖTÜLEŞEBİLİR
- 7m ÖKSÜZLER VE YETİMLER
- 7n EVLATLIKLAR
- 7o EVLAT ACISI
- 8 AKRABALAR
- 8a KAYNANALAR
- 8b AKRABALARLA İLİŞKİLER
- 8c AKRABALARIN TUTUMU
- 8d AKRABALARIN EVLİLİKTEKİ SORUMLULUKLARI
- 8e GELİN VE DAMADIN AKRABALARA DAVRANIŞLARI
- 8f AİLE ÖZLEMİ
- 8g MİRAS

1 BEKARLIK

Evde bekar çocukların bulunması aileler için tatlı bir telaş nedenidir. Onların mutlu evlilikler yapması için sürekli bir arayış vardır. Yalnız çocukların evlenmeyi isteyip istememe durumları ailelerle çocuklar arasında farklı diyaloglar oluşmasına sebep olabilir. Bunun yanı sıra bekar olanlarla evli olan bireylerin hayatları farklı biçimde şekillenmektedir. Sonuç olarak bekarlığı konu alan ve bekarların hayat tarzını yansıtan pek çok atasözümüz vardır.

1a Bekarlığın Dezavantajları

Bekar olmak bazı kimseler tarafından hayatlarının en güzel süreçlerinden biri olarak nitelendirilse de avantajlarının yanında pek çok olumsuzluğu da beraberinde barındırır. Evli çiftlere göre bekar birinin yaşantısı farklılık arz edecektir. Belli bir aile düzeninin olmaması hayatında da düzensiz durumların ver almasına yol açabilmekte özellikle erkekler için ev düzeni, temizlik, giyim gibi konularda zorluklara sebep olabilmekte; aynı zamanda kişiyi bir ailenin verdiği paylaşma mutluluğu ve huzurdan da uzak tutabilmektedir. Kız çocukları içinse durum farklı bir boyuttadır zira toplumumuzda kız çocuklarının evlilik yaşının geciktirilmesi doğru bulunmamış, kız evlatların evlenmeyip baba evinde kalmaları hoş karşılanmamıştır. Gelişen ve değişen dünya kadınların ayakta kalmasını desteklemekle birlikte geçmişten gelen ananeler ve fikir ayrılıkları konunun atasözlerimize bu şekilde yansımada etken olmuştur.

Bekar oğlan, kızdaki sayılır. Erkek çocukları bekarken hala anne babalarıyla yaşadıklarından ve bir evin sorumluluğunu üstlenmenin ne demek olduğunu bilmediklerinden aile reisi olan bir erkeğin ağırlığına ve olgunluğuna sahip değildiler. NA 3261

Bekardır ama, cebi omzunda. Bekarların düşünmeleri gereken bir aileleri olmadığı için harcamalarına dikkat etmeleri gerekmez. Buna rağmen harcamaları konusunda dikkatli ve tutumlu davranan bekarlar da vardır. NA 3265

Bekarin boyunu bit yer, tutup biriktirdiğini it yer. Evin tertip ve düzeninden sorumlu olan kadınlar erkeklerin hayatında da düzenleyici bir rol üstle-

nirler. Bir eşten yoksun olan bekar erkek düzenli bir yaşamdan da yoksundur. Kazandığı parayı da serseri ve aylak kişilerle harcar. MTA 353

Bekârın mekânı sorulmaz.

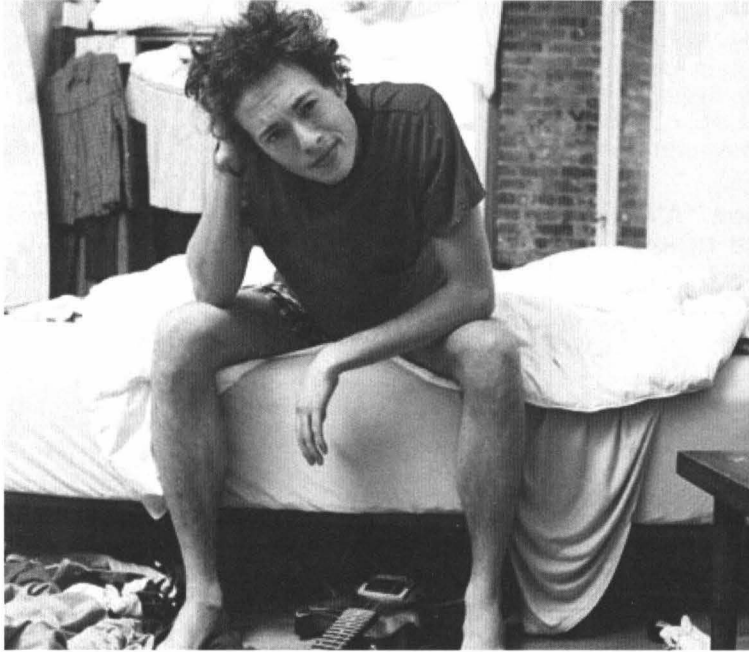
Bekâr erkeğin sorumluluğu olmadığı için, istediği zaman istediği yerde kalabilir. Çünkü evinde bekleyeni yoktur. TDK-1 s. 61

Bekarlık mas-karalık. Bekar erkeğin düzenli bir yaşamı olmaz. Bir kadın gibi evi idare edemeyeceğinden yaşadığı yer de hayatı da düzensizliklerle doludur. ÖAA 556 < AVP-1

Erkek kuşun yuvası olmaz.

Kız çocuk kaç yaşına gelirse gel-

sin ailesiyle yaşayabilirken erkeğin kendine ait bir aile kurması anne babasıyla yaşamasından daha iyidir. NA 7636

1b Bekarlığın Avantajları

Bekarlık dönemi bazılarında göre dezavantajlı bulunurken kimilerine göre ise avantajlı görülmüştür. Evliliğin beraberinde pek çok sorumluluğu ve zorluğu da getirmesi bazı insanların bekar kalmayı tercih etmesine sebep olmuştur. Aileyi maddi olarak ayakta tutmak kadar manevi değerlerin de devamlılığının sağlanması, huzurun ve sağlıklı ilişkilerin temin edilmesi gerekmektedir ki bu kolay bir iş değildir ve bireyin sırtına bazı görevler yüklemektedir. Bekar biri yalnız kendini düşünerek hareket etme özgürlüğüne sahipken evli birinin attığı adımlarda ailesini de düşünmesi icap eder. Tüm bunları kaldırmak herkesin harcı olmayıp bekarlığın avantajlı tarafları atasözlerimizde yerini almıştır.

Başı babadan, gerisi obadan. Bekar kişi-

ler bir evin geçimini üstlenmemiş olduklarından babalarının kazancını da kullanıp çevrenin desteğini görürler. Bu sebeple sorumluluk bilincine henüz sahip değildirler. NA 3158

Bekarlık sultanlık/sultanlıktır.

Aile yaşamını ve evlilik hayatını benimseyemeyeceğini düşünen kişiye göre, bekârlık değeri bilinmesi gereken bir yaşayış biçimidir. ÖAA 557 < AVP-1

Evli olup ev halinden bilesin, bekar olup hangır hangır gülesin. Evli bir insan sadece kendinden değil sahip olduğu aileden de sorumludur. Bekar kimseyse böyle sorumluluklardan haberdar olmadığından kendince daha rahat bir hayat sürer. NA 8129

Nikahsız ile cömertin harcı bir olur. Bir eşe ve çocuklara sahip olmayan kimseler harcamaları konusunda daha dikkatsiz olur ve cömertçe davranırlar. NA 14446

1c Evlenme İsteği

Aile olmak toplumumuzda önemli bir yer taşımaktadır zira pek çok güzel şeyi beraberinde getirmekte, bireyin iyi kötü günlerini paylaşabileceği ve kendini güvende hissedebileceği bir kurum olarak karşımıza çıkmaktadır. Belli bir yaşa gelmiş olan kız ve erkekler artık evlenerek kendi ailelerini kurmak isterler. Bu devrede hem kendi düzenlerini kurmayı hem de oluşturacakları yeni aileyi kendi kararlarıyla biçimlendirmeyi planlarlar. Evlilik çağı diye nitelendirilen bu devrede toplumun beklentisi de bir aile kurmak için uygun yaştaki kız ve erkeklerin evliliğe adım atması yönündedir. Evlilik kararında toplum da teşvik edici bir rol üstlenmiş bekar bireylerin evlenmesi gerek ailelerince gerekse yakınlarınca maddi manevi desteklenmiş; yeni ailelerin kurulması ve topluma yeni bireyler kazandırılması arzu edilmiştir.

Er canı isteyen kız "Allah canımı alsın," kız canı isteyen oğlan "Çıkıp gideyim" der. Evlenme çağına gelmiş genç kızlar ne kadar evlenmek isteseler de talipleri çıkana kadar beklemek zorundadırlar. Erkekler ise evlenene kadar bir kaç kez gönül macerası yaşayabilirler. RS s. 166

Erkeğin derdi birdir. Erkeklerin kadınlara olan zaafı evlilik kararı almalarına zemin hazırlar. NA 7602

Erkeklerin ömrü kız diye diye, kadınların ömrü tuz diye diye geçer.

Erkekler ve kadınlar yapıları gereği farklı özelliklere sahiptir ve farklı şeylere ilgi alaka gösterirler. Erkekler kadınlara düşkündür, kadınlar da giyim kuşama önem verirler. RS s. 168

Gelin babasına "Hem ağlarım, hem giderim" demiş.

Evlenme çağına gelmiş genç kız baba evinden ayrılacağına ne kadar üzülsün de, evlenip gelin gitmek onun en büyük dileğidir. ET 3240

Gelinler giyinip kuşandıkça genç kızlar hevese gelirmiş. Her genç kız evlenip kendi ailesini kurmak istediğinden bir yakınları ge-

lin olan genç kızlar ona özenir ve kendi evlilikleri için de hayal kurarlar.

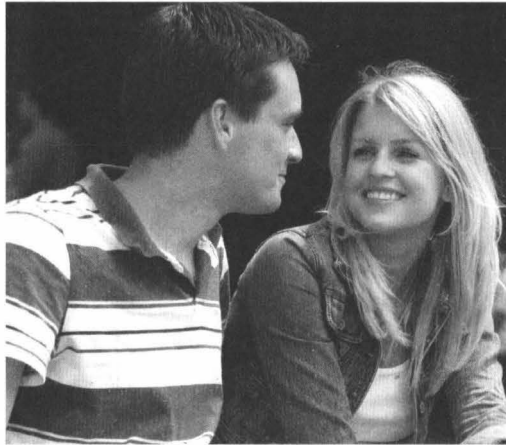
Gül kokusu elden ele, er kokusu ilden ile. Evlilik toplumca da istenilen, beklenen bir durum olduğu için her kız da vakti gelince evlenmek, aile kurmak ister. NA 9068

Güveylik kim etmez, kim dilemez. Erkekler de tıpkı kızlar gibi yaşları müsait olduğunda ve aradıkları eş adayını bulduklarında damat olmak isteyerek kendi ailelerini kurmayı dilerler.

İki taş koysam ocak olur, kime varsam kocam olur. Kişi evlenmek istedikten sonra nasibini bir şekilde bulacağı için kadın da evlenmek istedikten sonra ne yapar eder evlenecek bir koca bulur. RS s. 235

Kaçacak kızın gözü kapıda olur. Bazen kız aileleri belli sebeplerden dolayı kızlarının evlilik isteğine olumlu yanıt vermezler. Evlenmek isteyen genç kıza ne kadar engel olunmak istense de o aklına koyduğunu yapacak ve her türlü engeli aşarak amacına ulaşacaktır. NA 11323

Odama vurdu güneş, bulam kendime bir eş. Evliliğe ve bir ailenin sorumluluğunu üstlenmeye hazır olduğunu düşünen kişi pek çok insan gibi kendisine uygun bir eş olsun ister.

2 EŞ SEÇİMİ

Evlilik kararında en önemli noktalardan biri bu evliliğin kiminle yapılacağı sorusunun cevaplanmasıdır. Seçilecek eşle uzun yıllar ortak bir hayat sürüleceği için bu seçimin iyi düşünülerek yapılması, evlenecek kişilerin birçok yönüyle uyuşması gerekmektedir. Böylece yapılacak evlilik daha sağlam temellere dayanır; her iki taraf için de mutluluk verici olur. Yanlış yapılan evlilikler yalnızca çift için problemler doğurmamakta çevresindeki insanları da çeşitli yönlerden etkilemekte ve alınan bu yanlış karardan en çok da ailenin en küçük bireyleri çocuklar zararlı çıkmaktadır. Kişinin hayatına bir düzen ve pek çok olumlu yön getiren evlilik eş seçimi dikkate alınmaz ise tam tersi sonuçlara yol açabilmektedir.

2a Evlilikte Acelecilik ve Acemilik

Evlilik belli bir yaşa geldikten sonra bireylerin aklında yer etmeye başlar; lakin yeni bir aile kurmak, bir evliliğe adım atmak hemen karar verilecek bir durum değildir ve bir süreç gerektirmektedir. Evliliğin sağlam temellere oturtulabilmesi, uzun ömürlü ve huzur verici olmasında eş seçimi çok büyük bir etken olup ani verilen kararlar insan hayatını oldukça olumsuz etkileyebilmektedir. Aynı şekilde gerektiğinden fazla yavaş davranmak çok fazla ince eleyip sık dokumak da karşımıza çıkan doğru fırsatları kaçırmamıza yol açabilmektedir. Her şeyin ölçüsünü tutturabilmek ve doğru kararlar verebilmek maksadı ile tecrübeli insanlardan yardım almak atasözlerimizde de sıkça öğütlenmiştir.

Acemi gelin kendine çeki düzen vereyim derken, düğün bayram savişir. Yeni evlenecek bir kız evlilik tecrübesi olmadığından nasıl acemice davranıyorsa tecrübesiz kişiler de deneyimsizliklerini ortaya koyan davranışlarıyla pek çok fırsatı kaçırabilir.

Ağlamış bulunduk gelin de olmadık. Gelinler evlendikleri için ne kadar mutlu olsalar da ailelerinden ayrılacakları için bir yandan da üzüntü duyarlar ve bu yüzden gelinlerin ağlaması adet haline gelmiştir.

Akılsız evlenince (ye kadar), deli oğul doğurur. Evleneceği kişiyi seçerken tedbirli davranan kişi gözü kara davranıp hemen karar alan bir kişiye göre daha geç evlenir.

Arabayı kırıp odun eder, halayığı alıp kadın eder. Evlilik kararını ölçüp biçmeden alan bir erkek kendisine denk olmayan bir kadınla evlenerek pişman olacağı bir evlilik yapabilir. NA 1686

At alırsan yazın al, deve alırsan güzün al, avrat alırsan gezin al. Evlenmeye karar verirken aceleci olmamalı, anlaşılabilirlik uygun biri aranmalı ve hakkında yeterince bilgi edinilmelidir. RS s. 55

At almaya cahil, kız almağa ehil gönder. Eş seçiminde evlilik hayatı ve insanlar konusunda tecrübeli, görmüş geçirmiş birinin fikrini almakta yarar vardır. NA 2100

Bekar gözü ile kız alınmaz. Bekâr erkek arzu ve istek dolu olduğu için, evleneceği kızın kusurlarına dikkat etmez. Kusurlarını görmediği kız hakkında yanlış fikirler edinip yanlış bir evlilik yapabilir. MNÖ 1330 < AVP-1

Bekar gözü, kör gözü. Bekar kimse hemen evlenme isteğiyle acele ederek düşünüp taşınmadan karar verir. NA 3260

Bekara kız verme kolay olur. Bekar kişi evlilik konusunda tecrübesiz olduğundan bunun ne kadar ciddi bir karar olduğunu anlayamaz. NA 3264

Bekarın ahmağı toyda/düğünde kız beğenir. Genç erkekler evlenecekleri kız konusunda kolayca yanılgıya düşerler. İnsanlar düğünlerde görünüş ve hareketleri konusunda daha titiz davrandıklarından evlenecek kızı böyle bir ortamda seçmek doğru değildir. MTA 1463

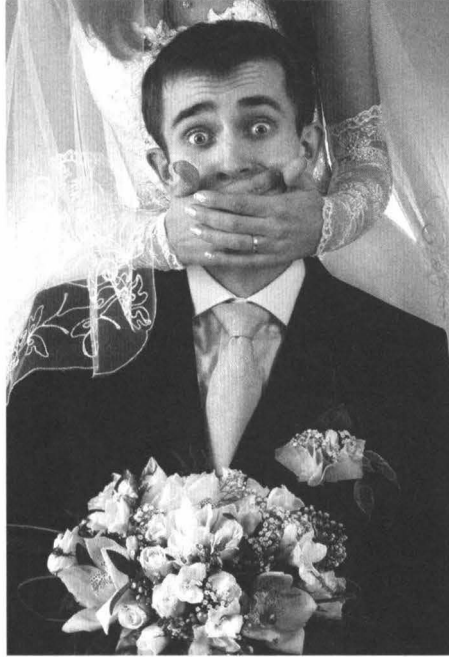
Dağda öküz, düğünde kız sarafılanmaz (seçilmez). Düğün mutluluk verici bir ortam olduğundan bekarlar evlenen çifte özenip ani bir kararla düğüne katılan kızlardan birini beğenmemelidir. NA 5238

Delikanlının gönlü tez olur. Delikanlılar sabırsızca davranarak evlenecekleri kızlar konusunda hemen seçim yaparlar, birden çok çabuk etkilenebilirler. NA 5548

Düğünde, bayramda dilber seven aldanır. Düğün ve bayram gibi sevincin payla-

şıldığı özel günlerde yeni tanışılan biriyle evlenme kararı almak yanlıştır.

Ergen gözüyle kız alma, gece gözüyle bez alma. Genç erkekler evlilik konusunda deneyimsiz, insanları tanıma konusunda da acemi olduklarından eş seçiminde duyguları doğrultusunda hareket ederler, oysa kendilerinden hem yaşça hem de tecrübece daha olgun birinin fikrini almaları daha doğru olacaktır. Aynı şekilde, mal alırken de gündüz gözüyle ve daha iyi incele-

yebileceğimiz bir zamanda alışveriş yapmak gerekir. *ÖAA 1126 < AVP-1*

Ergene kan/avrat boşaması kolaydır. Hiç evlenmemiş insan evlenip de boşanmanın ne kadar ağır bir yük olduğunu bilemez. *ÖAA 1124 < AVP-1*

Ergene karı dövmesi kolay gelir. Evlenmemiş erkekler evliliği sürdürmenin zorlukları konusunda tecrübesiz oldukları için evlilik hakkında yorumlar yapmak onlara kolay gelir. *RS s. 166*

Erkeğini öğren sonra evlen. Evlilik hayatında sorun yaşamak istemeyen kişiler eş adaylarını iyice tanımalı daha sonra evlenmeye karar vermelidirler. *NA 7613*

Ersek (ercil) kız ere teğmez (varmaz), ivek (iven) kişi eve teğmez (varmaz). Erkeklerle çok düşkün olan kızlar toplum içinde hoş karşılanmayacağından kolay kolay evlenemezler. Her şeyin usulünce ve vakti zamanı geldiğinde gerçekleşmesi uygun bulunmuş, tersi durumlar eleştirilere sebep olmuştur.

Evsiz gibi ev alma, ergen gibi kız alma. Yeni ev alan kişi nasıl ev alma heyecanıyla pişman olacağı, sorunlu bir ev alırsa evlilik konusunda tecrübesiz biri de mantığı ve önemli ayrıntıları göz ardı edebilir. *NA 8136*

Gelin donu ile kadın olmuş yok. Gelin olmak başka zamanla tecrübe kazanarak evi çekip çevirecek konuma ulaşmak başka bir şeydir.

Gönül çocuğa benzer, gördüğünü duymayıp ister. Çocuklar nasıl her istedikleri anında gerçekleşsin isterlerse genç kız ve erkekler de duygularıyla hareket eder. *NA 8851*

Harasu hurasu, avradı kıran erkeğin kösesi. Tecrübesiz, genç bir erkek karısının değerini bilmeyerek onu kırarak davranışlarda bulunabilir. *NA 9432*

İnce (düşünceli) kız donanınca (donanıncaya kadar) yugun kız ele (ere) varmış. Evlilik gibi dikkatli kararlar alınması gereken bir konuda düşüncesiz davranarak ani evlilikler yapan kızlar olduğu gibi ince eleyip sık dokuyarak uzun sürede bir karara varan kızlar da vardır. *NA 10626*

İnsan alacağı kızı demir pabuçla aramalı. İnsan eşini seçerken sabırlı davranmalı, doğ-

ru bir evlilik yapmak için türlü zorluklara katlanmalıdır.

İven kız ere varmaz, varsa da baht bulmaz. Evlenmek için acele eden kız doğru seçim yapamaz ve bunun acısını ömür boyu çeker. *ÖM 1612 < VI 18*

İven kız iven erkek için. Evlenen kişilerin davranışları, karakterleri birbirleri ile benzerlikler taşımaktadır. Evlenmek için acele eden bir kız kendisi gibi aceleci bir erkekle evlenir.

İvme ile erilmez/erişilmez/ menzile ivdiğinden evde kaldı Unzile. Evlilik insan hayatındaki ciddi bir aşama olduğundan gerçekleşmesi için de türlü sorumluluklar üstlenmek ve uygun zamanın gelmesini beklemek gereklidir. Evlenmekte telaşlı davranan kişinin yuva kurması zordur. *RS s. 251*

Kız evlendikten sonra çok damat bulunur. Evlenme çağına gelmiş genç kız bir an evvel evlenmek ister. Evlendikten sonra da bazen çok acele davrandığı için pişmanlık duyar. *TDK-2 s. 66*

Sakalina göre tarağı vur, ölünceye kadar geçineceğini ara dur. Evlenme kararı almış kişiler kendi özellik ve durumlarına uygun, her konuda anlaşabileceği, kendine denk bir eş bulmalıdır. *MNO 7011 < AVP-1*

Sarımsağı gelin etmişler, kırk gün kokusu çıkmamış. Bir insanı tanımak uzun zaman alacağından evlilik hayatına adım atacak kişilerin birbirini daha iyi tanımaları için bir süre belemeleri daha doğru olur. *Ş 2273*

Ulu gözüyle kız al. Evlenilecek kızın seçiminde birçok nokta göz önünde bulundurulmalı, iyi düşünüp karar verilmelidir; bu yüzden yeni evlenecek kişi bir aile büyüğüne danışarak onun deneyimlerinden yararlanmalıdır. *NA 17114*

Uslu sanı sanınca deli evlenmiş. Evlilik için çok fazla düşünülüp her aday için bir kulp bulunursa evliliğin gerçekleşmesi zorlaşır. Böyle kişiler uygun bir eş bulana kadar daha az seçici olanlar evlenir.

Yoruluncaya kadar ara, ölünceye kadar geçsin. Mutlu bir evlilik sürebilmek için evlenilecek kişiyi seçerken aceleci davranmamak gerekir. Anlaşılabilir bir bulununcaya kadar gerekirse evlenmemek daha hayırlıdır. *RS s. 424*

2b İrsi Özelliklerin Belirleyiciliği

Çocuklar hem kalıtım hem de yetiştikleri çevreden etkilenmeleri dolayısıyla anne babalarına benzerler. Bu sebeple evlilik kararı alınırken evlenilecek kişinin ailesinin de nasıl bir yapıya sahip olduğu bilinmelidir. Anne ve babanın karakter özellikleri yanı sıra nasıl bir ilişkileri olduğu, nasıl bir çift oldukları gibi hususlar çocukları etkilemekte, evlilik üzerine düşüncelerini şekillendirmektedir.

Adım adım attırır; babamın adı beni satırır. Bir insanın toplumdaki yerini toplumun ailesine bakışı belirler. İyi ve değerli görülen bir ailenin çocuklarına da o nispette kıymet verilir. *NA 434*

Al asili, ser hasırı; alırsan bet asılı, olurun dert esiri. Evlenmek isteyen kişiler eş seçerken evleneceği kişinin soyuna ve geçmişine dikkat etmelidir. Asil bir aileden gelen kişiyle yapılacak evlilik mutluluk getirirken toplum nazarında kötü konumda olan bir aileye mensup kişiy-

le yapılacak evlilik mutsuzluk getirecektir. *NA 1019*
Al dilencinin kızını tutsun dolanı dolanı, al devletlinin kızını tutsun döleni döleni. Evlenilecek kişinin soyu ve geldiği aile çok önemlidir. Soysuz bir aileden gelen kız kötü yetiştirildiği için davranışları ve yaptığı işler de bu yetiştirilme şartlarına bağlı olarak kötüdür. Asil bir soydan gelen kıza neyi ne şekilde yapması gerektiğini bilir. *NA 1029*

Al gözsüzün kızını, gözlü doğar. Ailenin

özellikleri her zaman evlatlara nüksetmez; örneğin istenmeyen, olumsuz özelliklere sahip bir annenin kızı iyi özelliklere sahip olabilir.

Al o..nun kızını, alma kızının kızını, sürer gider nenesinin izini. Bir kadın ahlaksızsa onun bu özelliği çocuklarına da yansır. Kızı kendisine çekmese bile soyundan biri mutlaka bu ahlaksızlığı taşır. *NA 1050*

Al zenginin kızını, evini çevirsin babasının evine; al fakirin kızını, o da çevirsin evini babasının evine. Asil bir soydan gelen kızın yeni kurduğu ailedeki davranışları da asilce olur. Bu durumun tersi olarak kötü bir aileden gelen kız da anne babasından aldığı görgü ve eğitime göre hareket edecektir. *NA 1054*

Alma çer çöp devşirenin kızını, aş pişirir, tekmi etmez tuzunu. Eş seçilirken evlenilecek kişinin ailevi özelliklerine dikkat edilmelidir. Çünkü eş adayı evlendikten sonra da ailesinden gördüğü şekilde yaşayacak, alışkanlıklarını devam ettirecektir. *NA 1367*

Alma delinin kızını, soya çeker. Çocuklar az çok anne babalarıyla benzer özellikler gösterdiklerinden evlenilecek kızın ailesini iyi tanımak, hoşla gitmeyecek yönleri varsa evlilik kararı almak gerekir. *NA 1369*

Alma soysuzun kızını, sürer gider anasının izini. Kız alırken ailesini de araştırmak özelliklerle annesinin karakter yapısını iyi bilmek, davranışlarını iyi tahlil etmek gerekir. *RS s. 39*

Alma şehir kızını "hamam" der ağlar, alma köylü kızını "harman" der ağlar. Her birey yetiştiği kültürün özelliklerini taşıdığından alıştığı ortamdan farklı bir yerde yaşaması zordur. Şehirde yaşayıp yetişmiş bir kız köye gelin giderse şehirdeki hayatını arayacağı gibi aynı şekilde köyde yetişmiş bir kız da kendi ortamını, alıştığı hayat tarzını arar, arzu eder. *NA 1382*

Ananın bahtı kızına. Bir anne evlilik yaşamındaki mutluluk ya da mutsuzluğuyla kızına örnek olur, kızı da annesinin yolunu izler. *ÖAA 295*

Anasına bak kızını al, kenarına/kıyısına/tarağına bak bezini al. Kız çocuğu annesine özenerek yetişir. Bu yüzden bir kızın niteliklerini öğrenmek için annesini tanımak yeterlidir. Aynı şekilde bir kumaş alırken de kenarına bakıp kalitesini öğrenebiliriz. *ÖAA 298 < § 281*

Anasının yazgısı kızına çeyiz olur. Kız annesinin evliliğinden ne görmüş, öğrenmişse onu kendisine örnek alarak evlilik hayatına başlar. Annesinden öğrendiklerini kendi evlilik hayatında da devam ettirir. *NA 1612*

At alırsan arlıdan, kız alırsan carlıdan al. Atın sahibinin emirlerini dinlemesi çok önem-

li olduğundan uysal bir at her zaman tercih edilir. Evlenilecek kızın seçiminde de ağırbaşlı ve söz dinler biçimde yetişmiş olmasına dikkat edilmelidir. *NA 2093*

At alırsan taydan, kız alırsan soydan al.

At tayken alınırsa sahibi tarafından istenilen şekilde yetiştirilebilir. Evlenilecek kızın seçiminde de aileye uygun olup olmadığına dikkat edilmeli, soyu bozuk olan kızdan hayır beklenmemelidir. *TDK-1 s. 48*

At ile avradın cinsini ara (bulamazsan sarf etme para)

Cins at nasıl sahibi için değerliyse gelin alınacak kızın da iyi bir soydan gelmesi katılacağı aile için önemlidir. Kötü bir aileden gelen kız gelin olarak iyi bir hanım olması için yetiştirmeye çalışmak boşuna emek harcamak olacaktır.

Atı atasıyla/babasıyla tanırlar, katırı anasıyla. Hiçbir birey tek başına var olmadığından her insan ailesiyle birlikte değerlendirilir. *NA 2313*

Babasının mezarını bilmediğin adama kız verme. Aileler kızlarına talip olan kişileri iyi değerlendirmeli, ileride pişman olmamak için

hiç tanımadıkları, geçmişini bilmedikleri birine kızlarını vermemelidir. *TDK-2 s. 7*

Bak anasına/anayı. Al danasını/danayı.

Kızlar kendilerine örnek olarak annelerini aldıklarından iyi bir annenin kızı da iyidir. *NA 2941*

Beslemeden hanım olan hamamı kaplar sesiyle, sonradan hanım olan kurnayı deler taşıyla.

Sonradan görme olarak nitelendirilen kişiler ulaştıkları makamın hakkını veremezler. Kaba davranışlarıyla çevrenin gözüne batarlar. *NA 3390*

Bez alırsan Musul'dan, kız alırsan asilden. İyi ve

dikkat çekici Musul bezlerine nasıl talep fazlaysa iyi bir aileye mensup kız da o kadar çok rağbet görür. *ÖAA 487*

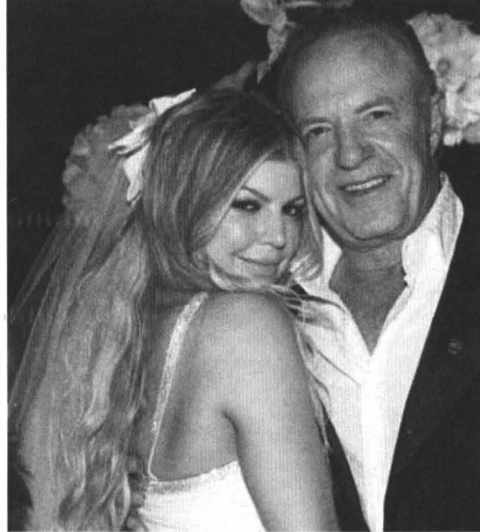
Çingen kızı çoban (hatun) olmaz, dilenmezse karnı doymaz. Gelin ve damat adayları kendi ailelerinden ne gördülerse onun uygulayıcısı olacaklardır. *NA 4823*

Deli kız deli gelin olur. Bir kız nasıl yetiştirilseyse evlendiğinde de aynı şekilde bir kadın olur. *NA 5509*

Ekmekçinin kızı bitinceye gider. (bitin: ekmek taşı, tahta) Kişi ilk eğitimini ailesinde alır, ailede nasıl bir yaşayışı benimsemişse evlendikten sonra da o yaşayışa göre hareket edecek bu yaşayışa uygun bir aile kurmak isteyecektir.

Eşegin bozunu alma, hırsızın kızını alma.

Hayvanların özelliklerini cins ve renklerinin ele verdiği gibi insanları tanımının en iyi yollarından biri de ailelerini tanımadır. Hırsızlık gibi utanç verici bir suç işlemiş kişinin kızıyla evlenmek doğru bir karar değildir. *TDK-1 s. 115*

Et koldan, karı soydan, köpek mandıradan. Eş seçiminde dikkat edilecek en önemli unsurlardan biri gelin adayının yetiştiği aile çevresidir. İyi bir soydan gelen kız iyi ve uysal bir gelin olacaktır. *NA 7945*

Garipten kız alması kolaydır, saklaması çetindir; zenginden kız alması çetindir, saklaması kolaydır. Yoksul aileden kız almak fazla zorluk ve masraf gerektirmez. Ancak kız yeni aile düzenine uyum sağlamakta zorlanabilir. Zengin aile ise kızını vereceği erkeğe bir sürü şart koşar ama onlardan alınacak kız yeni ortamını kolaylıkla daha güzel hale getirir. *RSs. 184*

Gelin kötü çıkarsa anası, damat (oğlan) kötü çıkarsa babası. Kız ve erkek çocukları anne babalarını örnek aldıklarından kötü özellikleri anne babalarından gelmektedir; kızlar eğitimi daha çok anneden erkeklerse babadan aldığı için karar aşamasında gelin ve damat adaylarının anne ve babalarının özelliklerini de dikkate almak gerekir. *NA 8609*

Gül dalından odun, Çingeneden (beslemeden) kadın olmaz. İyi bir iş ortaya koymanın yolu iyi malzemeler kullanmaktan geçer. Gül dalından yakacak elde edilemeyeceği gibi soyu bilinmeyen bir kızdan da iyi bir kadın olması beklenmez. *NA 9063*

Gülüne bak, gencasını al. Bir insanı değerlendiren diğer aile fertlerini de tanımak o insan hakkında büyük oranda fikir sahibi olmamızı sağlar; nitelikli insanlar çocuklarını da iyi şekilde yetiştireceklerinden belli bir kültür düzeyindeki ailelerin çocuklarıyla evlilik yapmak doğru olacaktır. *Ş 3332*

Güzellik soydan olur. Görünüşe aldanmamak ve birlikte yaşanacak eşin seçiminde karaktere önem vermek gerekir. Karakteri şekillendiren en önemli unsurlardan biri de aile olduğundan asıl güzellik soy güzelliğidir. *NA 9228*

Her kadının yoğurduğu, (ekmek) yapılmaz; her kadının doğurduğu öpülmez. Her kadın yemek yapma konusunda maharetli olmadığından her kadının yaptığı yemek yenilmez. Tıpkı bunun gibi her kadın aynı karaktere ve aynı çocuk yetiştirme yeteneğine sahip olmadığından gelin ve damat adaylarının annelerinin bu açıdan incelenmesi evlilik kararı için yararlı olacaktır. *NA 9797*

Kalburcu kızı hanım olmaz. Gelin ve damatların babalarının meslekleri de haklarında fikir

sahibi olmayı kolaylaştırır. Bazı meslekler toplumun gözünde kıymetsiz durumdadır. *NA 11462*

Kara eşekten katır olmaz, elekçiden hatun olmaz. Aile fertleri birey üzerinde olumlu yahut olumsuz etki bırakabileceği için gelin adayında dikkat edilmesi gereken en önemli şeylerden biri de geldiği soydur. *NA 11623*

Kardeşine bak bacısını al. Kardeşler birbirine benzerlik gösterebileceğinden evlenilecek kızın seçilmesi söz konusu olduğunda kardeşleri ve ailesi de incelenmeli, kardeşlerin dikkat çeken iyi ya da kötü huyları göz ardı edilmemelidir. *NA 11695*

Kıızadeyi almak güç, geçinmek kolaydır. Temiz ve iyi bir soydan gelen kızı almak çok güç olsa da böyle bir aileye mensup gelinle anlaşmak ve geçinmek zor olmaz; başta çekilen zorluk yerini huzura bırakır. *RSs.291*

Ocaktan kız almalı. Çevresince tanınmış, iyi bir aileden kız alan kişi pişman olmaz. *NA 14508*

Otu çek köküne bak, kız alırsan soyuna bak. Evlenilecek kız kadar kızın bağlı olduğu aile ve soyu da hesaba katmalı, kız kadar ailesini de tanımaya çalışmalıdır. *NA 14745*

Pekmezi dipten/küpten, kadını kökten al. Pekmez bozulmaması için küpte saklanır. Bir kızın da iyi şekilde yetişmesi ve korunması sadece iyi ve namuslu bir ailenin eğitimi almasıyla mümkündür. *MNO 6857 < AVP-1*

Soy soya, bulgur suya. Bulgurun pişmesi için nasıl suya ihtiyaç varsa iyi bir aile kurulması için de iyi bir soydan gelen gelin ve damatlara ihtiyaç vardır. *NA 16022*

Soylu al çirkin olsun, soysuz güzel alma. Dış güzelliği yerinde fakat huyu güzel olmayan bir kadın yerine fiziken çirkin de olsa karakteri sağlam bir kadın tercih edilmelidir. *MTA 2090*

Suyu getir gözeyden,/çeşmeden/kaynaktan kızı getir öz evden/konaktan. Köklü bir aileden gelen kız evlenilmeye layıktır.

Ya köyünden ya soyundan. Adet ve yetiştirme şartlarının farklılığı evlenecek insanların anlaşmalarını zorlaştıracığından aynı çevreye mensup insanların anlaşmaları daha kolaydır. *NA 17524*

Yağcıdan kız alma kaçır, Kayı'dan kaz alma uçar. Çocuklar ailelerinin aynası olduğundan evlilik kararında aileler de değerlendirelerek bir karar vermek gerekir. *NA 17578*

2c Kız Verme

Bilindiği gibi toplumumuzda kız isteme gibi bir gelenek bulunmaktadır. Evlenilmek istenen kızın ailesinin rızasını almak için bu geleneğe uyulur. Damat adayı ve ailesi talip oldukları gelin adayı için kız tarafının rızasını almaya çalışır ve kızı istemeye gider. Kızın anne babası için kızlarını vermek kolay olmaz, kızlarının doğru ve iyi bir evlilik yapabilmesi için taliplerde kendilerine göre belli kriterler ararlar. Erkek tarafı ise talip oldukları kızı almak için büyük çaba sarfeder ve gerek maddi gerekse manevi fedakarlıklarda bulunurlar. Bu şekilde evlilik kararı için ilk adım atılır. Toplumumuzda oldukça yaygın olan ve önemli bir yer kazanan bu gelenek atasözlerimize de konu olmuştur:

Akrabaya at ver, dost ol; kız ver , düşman ol/barış. Akrabalar birbirine yardım ettikçe yakınlaşırlar, dost olurlar.Fakat çocuklarının evlilikleriyle daha yakın bir bağ kurduklarında ç-

kacak sorunlar ilişkilerini kötü bir duruma sokar. *NA 959*

Alacak kız ay görünür, evleri saray. Bir insan için sevdiği kişi her zaman değerlidir. Bu se-

bepile ona ait hataları, kusurları göremez, onunla ilgili her şey gözüne güzel görünür. *NA 1075*

At beslenirken, kız istenirken değerlenir. Atın besili olanı nasıl güçlü ve kuvvetli görünüşünden dolayı tercih sebebiyse bir kızın da çok talibi olması değerini daha da artırır. *NA 2117*

Çobana verme kızı, ya koyun güttürür ya kuzu. İnsan kiminle evlenirse onun yaşayış tarzına göre hayatını şekillendirmek durumunda kalır. Bu yüzden kız aileleri damat adayının nasıl bir yaşam sürdüğü hakkında bilgi sahibi olmalıdır. *MNO 2196 < AVP-1*

Delinin rızkını görüp kızını verme. Bir ailenin maddi durumu ne kadar iyi olursa olsun aile yapıları ve buna bağlı davranışları uygun bulunmuyorsa o aileye kız verilmemesi tavsiye edilir, zira kız için maddi rahata ermek kadar mutluluğa ulaşmak da önemlidir. *NA 5574*

Elin övdüğünü el alır, ana babanın övdüğü evde kalır. Her ana baba kendi çocuğunu daha güzel ve nitelikli bulur. Ama kısmetinin açık olması için başkalarının da o çocuğu takdir etmesi gerekir. *MNO 3201 < AVP-1*

Genci gence ver de rızklarını Allah ver-sin. Birbirini isteyen iki genci ayırmaya çalışmamalı, aksine onlara yardımcı olunmalıdır. Evlendikten sonra nasıl olsa bir geçim yolu bulurlar. *MNO 3733 < AVP-1*

Gurbete kız verme yiter gider, denize taş atma batır gider. Gurbete giden kız denize atılan taş misali kendi ailesinden uzaklaşır. O yüzden ailelerin kızlarını uzak bir yere gelin vermemesi tavsiye edilir. *NA 9031*

Hocalar azgın olur, sarığı düzgün olur; hocaya kız veren, canından bezgin olur. Halk arasında kabul görmüş bir inanışa göre hocalara kız verilirse gelini çok üzer ve kızlarının üzüntüsünü gören aile de canından bezcek duruma gelir.

Kız evde olsa da elden sayılır. Aileler kızlarına ne kadar düşkün olurlarsa olsunlar bir gün evlenip başka bir düzen kuracağını bilirler.

Kız satımı hiyar satımı. Kızını evlendirecek ailelerin müstakbel damat ve ailesini iyi araştırması gerekir, iyi tanımadıkları ailelere kız verenler ileride kızları mutsuz olursa büyük pişmanlık

duyarlar. *NA 12540*

Kız ver hasım ol, at ver hısım ol. Kızın gelin gideceği aileyle birtakım sorunlar yaşanması kaçınılmaz olduğundan bu sorunlar iki aile arasında düşmanlığa sebebiyet verebilir. *NA 12541*

Kızı keyfine/kendi gönlüne/kendi haline bırakırsan ya davulcuya varır, ya zurnacıya. Evlenme çağına gelen genç kızı isteyen ve aklını çelmeye çalışan çok olur. Bu konuda serbest davranan bir ailenin kızı duygularına göre hareket eder ve çoğu zaman da isabetsiz seçim yapar. *MNO 5557 < AVP-1*

Kızı ver köprü/köprüyü kes. Evlilikten sonra yeni gelin ve damadın hayatındaki değişiklikler ailelerinin de birtakım değişimler yaşamasına sebep olur. Zamanla kız tarafıyla erkek tarafı arasındaki akrabalık ilişkisini zedeleyebilecek bazı problemler baş gösterebilir. *NA 12564*

Kızım iyi bir yere kocaya gittiye kızımdır, gitmediye sizimdir. Her anne baba kızının gelin gittiği evde mutlu olmasını ister. Kızlarının mutlu olmadığını bilmek için anasını ve babasını da etkileyecek onları da üzecektir. *NA 12570*

Kızımı ele verdim, yüreğime bere verdim. Aileler kız-

larını gelin gönderdiği zaman evlatlarını özlerler ve ister istemez bir süre onun boşluğunu hissederler. *RS s. 285*

Kimle adın çıkarsa, onunla canın çık-sın. Bir kız toplum içinde kiminle anılmışsa onunla evlenmelidir. *NA 12635*

Oğlan doğuran kızı ele vermezler. Erkek çocuk doğuran kadının değeri buna bağlı olarak artar. *NA 14543*

Oğlunu seven hocaya verir, kızını seven kocaya. Oğlan çocuğuna değer veriliyorsa onun için en iyi yer iyi bir hocaların yanındır; çünkü orada iyi bir terbiye alır, aynı şekilde kız çocuğu da evlendirilmelidir. *NA 14594*

Yigide ver kızı, Mevla'dan iste rızkı. Mert ve çalışkan insan, ailesini muhtaç durumda bırakmaz. Ne yapar eder bir kazanç kapısı bulur. *RS s. 420*

Yigidin zoru, vermez yerden kız alır. Evlenirken kendisine kız vermek istemeyen bir eve varan erkeğin işi oldukça zordur. Fakat cesaretli, kararlı kişiler türlü zorlukların üstesinden yiğitlikleriyle gelebilirler. *NA 18306*

2d Yaş

Evlilik insanın karşısına maddi manevi pek çok sorumluluklar çıkarmaktadır. Kişinin bu sorumluluğu kaldırabilmesi için en azından bunu idrak edebilecek yaşa gelmesi gerekmektedir. Küçük yaşta gerçekleştirilen evlilikler türlü problemler doğurabilir bu da evliliğin uzun ömürlü olmasını zorlaştırabilir. Aynı şekilde doğru bir evlilik gerçekleştirilebilmesi için yaşların birbirine denk olması önemli bir etken olarak görülmüş, yaşlar birbirine denk olmadan yapılan evlilikler toplumda pek hoş karşılanmamış bu durumlar da atasözlerine yansımıştır.

2d1 Evlilik Yaşı

Çocukların kaç yaşına geldiğinde evlendirilmesi gerektiği toplumumuzca önemli bir konu olup, çocukların evlendirilmelerinde genellikle belli bir sıra takip edilmiş büyük kardeşler evlendikten sonra sıra küçük kardeşlere gelmiştir. Ayrıca kız ve erkeğin de evlilik yaşının belirlenmesinde toplum için ne ifade ettikleri ve toplumun beklentileri etkili olmuş, neslin devamını sağlamak ve bir düzen kurmaları amacıyla erken yaşta evlenmeleri uygun görülmüştür.

Ablasına güvenen kız kocasız kalmış.

Kardeşlerin evliliklerinde yaş sırası takip edildiğinde büyük kardeşin geç evlenmesi küçük kardeşi zor durumda bırakabilir.

Al yakışırken, el bakışırken.

Kız evlatlar gençliğini, güzelliğini ve çevresindeki ilgiyi kaybetmeden evlendirilmelidir.

At dört yaşında, kız on beşinde.

Kız çocukların onbeş yaşına geldiklerinde evlendirilmesi münasiptir.

Avrat, at, bağ sahibini hep genç ister.

Evliliğin sağlam temellere oturtulabilmesi için yaşların denkliği de oldukça önemli bir etkidir. Evlenme çağına gelmiş genç bir kız evleneceği erkeğin yaşına uygun, genç ve güçlü olmasını ister. MNÖ 956 < AVP-1

Demir tayında, dilber çağında sevilir.

Her şeyin vakti geldiğinde yapılması uygundur ve her şey zamanında değerlidir. Kızlar da evlilik yaşları geldiğinde evlendirilmelidir zira çağı geçen bir kızın talipleri de azalacaktır. NA 5634

Ere giderken büyük kız, evde oturduğu zame küçük kız.

Kız çocuğu evlenip gelin gidene kadar ana babasının gözüne küçük çocukları gibi görünür; ama günler geçip evlenme zamanı geldiğinde ve isteyenler olmaya başlayınca aileler çocuklarının büyüdüğünü idrak ederler. MNÖ 3261 < AVP-1

Ergene var ergene, tasesiz gir yorgana.

Evlenirken bakire bir kız seçerek onunla mutlu olmak, dul biriyle evlenip onun geçmişe yönelik sorunlarını paylaşmaktan daha iyidir. RS.s. 166

Erliğı öğren sonra evlen.

Evlilik insanın omzuna çeşitli sorumluluklar yükleyen bir kurumdur. Bu sebeple bir erkek önce evi nasıl geçireceğinden emin olmalı sonra evlenmelidir, aksi halde evliliğinde problemlerle karşılaşabilir.

İkiye/İkiyi bir alma, yiğit deyip kari

(yaşlı kadın) alma. Erkek evlilik kararı alırken gelin adayının geçmişine ve yaşına dikkat etmeli, ne kadar karakterli ve güzel olsa da daha önce evlenmiş veya yaşı ilerlemiş bir kadını tercih etmemelidir. NA 10562

Kız dediğin çiğ ettir, kaldıkça kokar. Kız çocukları belli bir yaşa geldikten sonra kendisi de ailesi de bir an evvel evlenmesini ister, yaş faktörü kızın evlenmesinde oldukça etkili olduğundan yaşı geçmeye başladıkça talibi de azalacaktır.

Kız gözü kızarıanda. Kız çocukları çabuk yetişip gelişir ve korunup kollanmaya ihtiyaç duyduklarından evlilik yaşı geldiğinde vakit kaybetmeden evlendirilmelidir. Evlenme yaşı yaklaştığında kızlar da evlilik için uygun adayları arasından seçim yapmaya çalışacaktır.

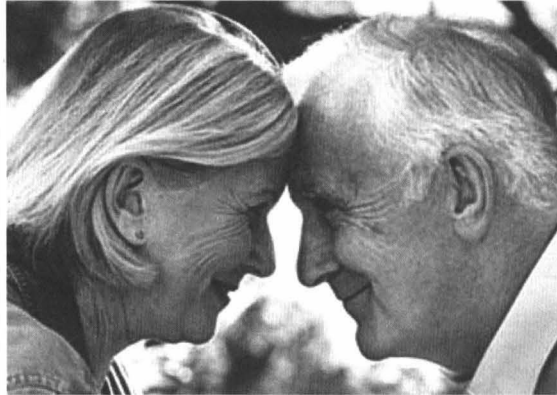
Kız yaşlandıkça, burnunun yeli iner. Kızlar genç yaşlarında gençlik ve güzelliklerine güvenerek taliplerini kolayca reddederler fakat yaşları ilerlemeye başladığında evlenememekten korkup taliplerini daha ılımlı şekilde değerlendirirler. NA 12534

Kızın on beşe geldikte kendin koca ara. Gençlerin evlilik tecrübeleri olmadığından ana baba kızı evlenme çağına geldiği zaman evleneceği kişiyi seçmesinde ona yardımcı olmalı, kızlarının mutluluğuna katkı sağlamalıdır. FFI 10864

Kızını fırsat bulunca, oğlunu canın isteyince evlendir. Erkek yaşı ilerlese bile evlenecek birini bulabilir. Ama kızın evlenme çağı geçtiği zaman koca bulması zorlaşır. Bu yüzden kız evlat vakti geldiğinde uygun biri ile evlendirilmelidir.

Kırk serçeden börek olmaz kaza bak kaza, dul karıdan heves alınmaz kızı bak kızı. Bir erkek evlilik kararı alırken daha önce hiç evlenmemiş bir kızla evlenmeyi tercih eder. NA 12404

Kiraz güzelliğine güvendiği için kurtlanır. Genç kızlar güzelliklerine güvendiklerinden

uygun bir talip bulamayıp evlenemeyebilirler. *NA 12672*

Öv küçüğü, al büyüğü. İnsan evleneceği kişinin çok genç ve güzel olmasını ister. Ama aslında biraz büyük ve olgun olanı evliliğin uzun süre devam ettirilmesi için daha hayırlıdır. *VI 254*

Tarlayı düz al, kadını kız al. Tarlayı işleme kolaylığı bakımından nasıl engebeli değil de düz

topraklar tercih edilirse evlenecek erkek de hiç evlenmemiş bir kızla hayatını birleştirmelidir. *MNO 2367 < AVP-1*

Taze kuzu, gürcü kızı, eşkin at, nafiätün, nafiätün, nafiät; tuzlu balık, geçkin avrat, bezgin at: mazarratün mazarratün mazarrat. Erkeğin yaşı geçkin, yaşlıca bir kızla evlenmesi pek hoş karşılanmaz.

2d2 Erkeğin Olgunluğu

Halk arasında yaygın bir görüşe göre erkek çocukları kızlara nazaran daha geç olgunlaşır. Bu görüşün doğruluk payı vardır. Çünkü erkek çocukları kız çocuklarından daha serbest bir şekilde yetiştirilirler ve sorumluluk almaya daha ileri bir yaşta başlarlar. Bu nedenle evlenirken de yaşça kendinden daha olgun bir erkekle evlenmek gelin için bir avantajdır.

Atın iyisini genç, kadının iyisini ihtiyar alır. Kadınları tanımak uzun yıllar ister. Yaşça olgun erkekler de hayat deneyimlerinden dolayı nasıl bir eş seçmeleri gerektiğini bilirler. *TDK-2 s. 25*

Er kocarsa koç olur, karı kocarsa hiç olur. Erkek, yaşlandıkça olgunlaşır ve daha da kıymetlenir; kadın ise yaşlandıkça çöker ve eski cazibesini yitirir. *NA 7532*

Erkekler şarap gibidir, yaşlandıkça kıymetlenir. Erkekler yaşlandıkça hem daha çok değer görürler hem de deneyimleri sayesinde olgunluğa erişip daha ağırbaşlı ve anlayışlı olurlar. *RS s. 168*

Gencin yumruğunu yiyeceğine, ihtiya-

rın kuyruğunu ye. Genç erkek tam anlamıyla olgunluğa erişmediği için karısının kıymetini bilmeyip onu üzebilir, ona nasıl davranması gerektiğini evliliğini ne şekilde sürdürmesi gerektiğini idrak edemeyebilir. *NA 8655*

Genç beyle, küheylan atla geçinmek güç. Genç erkekler başlarına buyruk ve olgunluktan yoksun, düşüncesiz olduklarından eşlerinin onlarla geçinmesi zordur. *NA 8659*

Var adamın gencine, her gün gönlün incine; var adamın kartına, çık göksünün tahtına. Gençlik tecrübesizlikten dolayı pek çok hatayı beraberinde getirebileceğinden genç erkekler hatalarıyla eşlerinin kırılmasına sebep olurlar; ama yaşça olgun bir erkek genç bir erkeğin düşeceği hatalara düşmeyerek karısını mutlu eder.

2d3 Yaş Farkı

Genellikle erkeklerin kadınlara oranla daha geç olgunlaştıkları düşüncesi göz önüne alındığında evlenecek kişiler arasında yaş farkı bulunması, erkeğin kadından daha büyük olması, erkeğin kadını daha rahat anlamasını ve evliliklerinin daha iyi sürmesini sağlarken erkeğin yaşça büyük olması toplumumuzca da uygun karşılanmaktadır. Fakat yaş farkının da fazla olması evliliği olumsuz etkiler ve tasvip edilmez.

Alçaklara ev yapma, sel için; yükseklerle harman yapma, yel için; ihtiyarlıkta genç kadın alma el için. Yaşlılıkta kendisinden oldukça genç biriyle evlenmeye kalkışan erkek evlendiği kadını genç yaşta dul bırakır ve o öldükten sonra karısı başka biriyle evlenebilir. *NA 1119*

Çay kenarında bağ alan sele aliverir, kırkından sonra kız alan ele aliverir. Bir işi o iş için gerekli ortamın bulunmadığı yerde yapmaya kalkışmak bütün çabaların boşa gitmesiyle sonuçlanır. Yaşlandıktan sonra genç bir kızla evlenen erkek ya karısının başka erkeklere ilgi duyması sebebiyle ya da ölümüyle karısını kaybeder. *RS s. 110*

Erkeğin kartı aranmaz. Erkek evleneceği kıza göre ihtiyar sayılabilecek yaştaysa bu pek uyumlu bir evlilik olmaz.

İhtiyar genç alırsa ele kalır. Erkek yaşça kendi dengiyle evlenmelidir eşinden önce vefat etme ihtimali daha yüksek olacağı için o öldüğünde hala genç olan karısı başka biri ile evlenecektir. *RS s. 232*

Kız koca (ihtiyar) koca olmaz. Bir genç kızın kendisinden oldukça yaşlı bir erkekle evlenmesi doğru olmaz. Evlilikte en çok gözetilen şey eşlerin birbirine denk olması olduğundan bu durum toplum tarafından da yakışık almayan bir hal olarak kabul görmüştür.

Yaşı yaşına denk olmalı başı başına denk. Yaş faktörü evlilik yaşamının sıhhati açısından önem arzeden bir konu olmuştur. Yaşları birbirine denk olan çiftler hayattan aldıkları dersler, düşünme tarzları ve olgunlukları bakımından denk olacaklarından birbirleriyle daha rahat anlaşır.

2D4-Erken Evlilikler

Evliliğin sorumluluğunu alamayacak yaşta evlenen kişiler bu sorumluluğu kaldıramayarak evlilik hayatında çeşitli hatalar yapabilirler. Fakat kültürümüzde erken yaşta evlenmek düzenli bir hayat kurmak ve çocuk sahibi olmak açısından iyi karşılanmışsa da evliliğin yükünü kaldırabilecek olgunlukta evlenilmesine dikkat edilmiştir.

Bezi kozadayken kıza koca aranmaz. Erken yapılan evlilikler hatalara ve mutsuzluklara yol açabilir bu yüzden ailelerin kızlarına uygun bir eş arayacakları zamanı da iyi bilmeleri gerekir. NA 3463

Dünyayı erken kalkanla, erken evlenen utmuş.

Nasıl erken kalkan insanlar işlerini yoluna koyma konusunda diğer insanlardan daha başarılıysa bir an önce aile düzenlerini kurup çocuklar edinen çiftler de evlilik hayatına erken adım atarlar. NA 6588

Er evlenen döl alır, er yola çıkan yol alır; veresiye mal satan, avuç ile yel alır. İşine erkenden koyulan kişi daha çok kazanır. Genç yaşta evlenen ise kısa zamanda çocuk sahibi olur. NA 7510

Er kalkan kız almış, geç kalkan dul almış. Genç yaşta evlenenler kendileri gibi genç eşlere sahip olurken evlenmek konusunda biraz geç kalmış erkekler yaşça olgun veya dul bir kadınla evlenmek zorunda kalabilirler. NA 7527

Er kalkanla er evlenen aldanmaz. Sabah erken uyanan kişi işlerini tamamlayacak yeterli sü-

reyi nasıl buluyorsa erken evlenen kişi de ailesini bir an önce kurarak hayal ettiği düzene kavuşur.

Erken evlenen yanılmamış. Erken yaşta evlenmek yanlış bir karar olarak görülmez. NA 7648

Erken evlenenin ocağı küllü olur. Erken evlenen

çiftlerin genç yaşta pek çok çocuğu olabilir. Erken yapılan evlilik zamanı daha kolay değerlendirmeye ve kişinin hayatına daha erken çeki düzen vermesine olanak sağlar. NA 7649

Gecelayın yürüyen gündüz sevinir, küçükken evlenen yaşlanınca sevinir. Erken yaşta evlenen

ihtiyarlıkta rahat eder. Yaşlandığında yapması gerekenlerin çoğunu gerçekleştirmiş olacağı için sorumlulukları

azalır ve rahat bir ihtiyarlık dönemi geçirir.

Sabahtan karnın doyuran, küçükten evlenen pişman olmamış. Sabah işe gitmeden kahvaltı edip karnını doyuran kişi daha iyi çalışır ve başarı sağlar. Aynı şekilde genç yaşta evlenen de doğru seçim yapmış olur. Çünkü yaş ilerledikçe evlenecek birini bulamayabilir. VI 219

2e İnanışlar

İnanç unsuru toplumun ve kültürün şekillenmesinde, çeşitli gelenek ve göreneklerin ortaya çıkmasında oldukça etkili olmuştur. Halk arasında evlilik için de benimsenen bazı düsturlar vardır. Evliliğin gerçekleşmesi ile ilgili bir takım kurallar halkı etkisi altına almıştır. Bu kurallara göre yapılan evliliklerin iyi olacağına yapılmayanlarda ise problemler çıkacağına inanılmıştır. Bu düsturların aktarıldığı pek çok atasözümüz bulunmaktadır.

Avrattan Müslüman gele, avrat gitmeye. Geleneklere göre Müslüman erkek yabancı bir kadınla evlenip onu Müslüman yapmalı ama Müslüman bir kadın yabancı bir erkekle evlenip kendi kültüründen uzaklaşmamalıdır.

Ecel ile nikahın günü şaşmaz. Kader inancına göre insan hayatı önceden yazılmış olduğundan ne zaman öleceği belli olduğu gibi kaderinde varsa ne zaman evleneceği de bellidir.

İki bayram arasında evle-

nilmez. Halk arasında bazı adetler ve çeşitli inanışlar yaygınlık kazanmıştır. Bu inanış ve adetlere göre de iki bayram arasında evlilik yapmak uğursuzluk getirir.

Kendi başını bağlamayan/ deremeyen gelin başı bağlayacak/bağlayamaz derler. Bir insan önce kendi işlerini halletmeli sonra başka insanlara yardım etmelidir. Kendi işlerini halledemeyen insan başkasının işini hiç halledemez. Bekar olup başkalarının evlenmesi için çöpcatanlık yapan kadınlar bu atasözüne konu olmuştur. NA 15068

2f Önyargılar

Eş seçimi sırasında evlenecekler kendi beğenileri çerçevesinde eş adayı ararlar. Bu beğeniler kalıplaşmış zorunluluk derecesine geldiğinde önyargılar ortaya çıkar. Kişi eş seçimi sırasında önyargılı davranmanın sıkıntıları çekebilir. Kınanan şeyin başa geleceği düşüncesi evlilik konusunda da geçerliliğini sürdürmektedir.

Dazlayan daza düşer, kel başlı kıza düşer. Her şeyde kusur arayan kimse çoğu zaman istemediği şeylere sahip olur. Böyle kimseler aynı şansızlığı evlenirken de yaşar.

MNÖ 2392 < AVP-1

Hetiyehütüye, düşersin bir kötüye. Kimseyi beğenmeyen kızlar, sonunda rasgele biriyle evlenmek zorunda kalırlar. NA 10094

2g Evlenirken Dikkat Edilecek Hususlar

Evlilik önemli bir karar olduğundan bu karar verilirken tedbirli davranılması gerekir, dikkat edilecek bazı hususlar vardır ve ileride sıkıntı çekmemek için bunlar göz önüne alınmalıdır.

Adana'da eğlenme, eğlenirsen evlenme, evle-nirsen arlanma. Atasözlerimizde çeşitli yörelerden kız ve erkeklerle evlilik yapılması ya da yapılmaması tavsiye edilmiştir. NA 406

Alıyı aldim koynuma, sarıyı sardım sine-me. Esmer kızlar kadar sarışınlar da ilgi toplamıştır. NA 1360

Anasının övdüğü kızı koy kaç, anasının karaladığı kızı al geç. Anne ve babalar çocuklarının kötü özelliklerini görmedikleri için onları övüp pohpohlayabilirler. Bir anne kızının kötü özelliklerini de dile getirebiliyorsa kızını objektif olarak değerlendiriyor demektir. NA 1609

At alırsan önüne bak, avrat alırsan arkasına bak. Evlenilecek kızın fiziğine de dikkat etmek gerekir. NA 2095

Atın çekici başlısı, güzelin sümbül saçlısı. Güzellikte saçların da büyük ölçüde payı olduğundan güzel saçlı bir kadın dikkat çekicidir. NA 2337

Atın dişine, kadının başına, ağanın aşına bakarlar. At satın alırken dişine, bir erkek hakkında fikir sahibi olurken maddi durumu gözden geçirilir. Kadınlar güzellikleriyle beğeni topladığından gelin adayının yüz güzelliği de önemsenmelidir. NA 2340

Atın dorusunu al, kızın delisini/delidolusunu. Gelinin biraz neşeli ve hareketli olanı makbuldür. NA 2342

Atın iyisi alayda, kabın/kızın iyisi kalayda/halayda belli olur. Rakiplerinin içinde öne çıkan bir atın iyi olması gibi bir toplulukta öne çıkan kız da evlenilmeye layıktır.

Buğdayı (arpayı,tarlayı) taşlı yerden, kıza kardaşlı yerden (al). Gelin adayının kardeşleri olması evli çiftin akraba sayısını arttıracığından akrabalık ilişkilerine verilen önem bakımından değerli bir durumdur. Zor zamanlarında güvenip gidebilecekleri yer sayısı artmış olur. NA 4247

Avradın iyisi bileği yağında belli olur. Bir kadının iyi bir kadın olup olmadığını anlamak hünerini ortaya koyup koymamasıyla anlaşılır. NA 2476

Avradın iyisi defçi, herifin iyisi bekçi olmaz. Aile bütünlüğünü bozacak biçimde çalışma saatleri belirsiz bir mesleğe sahip kişiyle yapılan evlilik mutluluk getirmez. NA 2477

Avrat başından, dam kaşından belli olur. Bir kadının temizliği, titizliği ve nasıl bir kadın oldu-

ğu giyiminden kuşamından belli olur. Kendisi tertipli olan bir kadının giyimi de o ölçüde itinalı ve temiz olacaktır.

Bağın taşlısı, karının saçlısı. Bağın taşlısı nasıl değerliyse, kadının da uzun saçlısı gösterişli ve göz alıcıdır. Erkeğin dikkatini çeker ve gönlünü çeler. ÖAA 488 < AVP-1

Bağın ufak taşlısı, kızın çatık kaşlısı. Biraz oturaklı ve ağırbaşlı olan kızlar erkeklerle mesafeli olmayan ve laubali davranan kızlara göre evliliğe daha uygundur. NA 2910

Başkasının ellemiş olduğu gülü takınma. Hiçbir insan ikinci plana atılmayı ya da sonraki tercih olmayı istemez evlenirken de eş adayının bu durumuna dikkat etmek gerekir. NA 3206

Beyazın (akın) adı var, esmerin (karanın) tadı. Beyaz tenli kadınlar ne kadar çok beğenilirse ve dikkat çekerse çeksin esmerlerin güzelliği başkadır. NA 3425

Bir batman et ya avratla ya attı. Kadının etine dolgun olanı gerek güzellik gerekse kuvvetli ve dayanıklı olması, doğurganlığı ve verimliliği simgelemesi bakımından daha çok tercih edilmiştir. NA 3642

Bodur tavuk, her gün piliç. Boyu kısa olan kadın her daim genç gösterir. Minyon tipli olduğu için yaşını belli etmez. NA 4017

Boya bosa bakma, huya suya bak. Fiziki özellikler başlangıçta dikkat çekici gelebilir; ancak zamana karşı dayanıksızdır, gün gelir kaybolur, oysa evliliğin uzun ömürlü olması istenilir. Bu nedenle geçici olan dış görünüş bir evliliğin daimi olmasında çok işe yaramaz ama sağlam karakter ve iyi huy tam tersidir. NA 4145

Boyca bulunur da huyca bulunmaz. Fiziken güzel bir eş bulmak kolaydır; ama ömür boyu geçilebilecek, huyca iyi bir eş bulmak kolay bir iş değildir. NA 4148

Boyu güzelden usanılır; ama huyu güzelden usanılmaz. Güzellik gelip geçicidir, ama baki olan iyi bir karakter ve iyi bir huydur, huyu güzel olana bir ömür doyulmaz. NA 4158

Deliyi everme, deli çoğalır. Akli dengesi yerinde olmayan bir insanın çocukları da kendisine çekebileceğinden böyle birini evlendirmemek gerekir. NA 5605

Deryanın suyu, hanımın huyu. İçilecek su tadı

ve berraklığına göre seçilirken evlenilecek kadın da huyuna göre seçilir. *NA 5793*

Devlet olmayınca başta, rastık neyler kaşta. İyi huylu ve erdemli olmayan kız ne kadar güzel olursa ve ne kadar süslenirse süslensin ruhunun çirkinliğini gizleyemez. *NA 5924*

Dur dur durmuş var, askerden gelmiş var, karısı ölmüş var. Bir erkeğin askerliğini bitirmesini beklemek zor olacağından askerliğini bitirmiş bir erkekle evlenmek daha uygundur. Aynı şekilde karısı ölmüş bir erkek yeni eşine çok kıymet vereceğinden böyle bir erkekle evlenmek mutluluk getirecek bir karardır. *NA 6432*

Ekinin koyun ayaklısı, karının düzgün bacaklısı. Evlilik kararı verilirken gelin adayının mizacı kadar fiziksel görünüşü de önemlidir.

Er kemaliyle, avrat cemaliyle anılır. Erkek olgunluğuyla, kadınsa güzelliğiyle değer bulur. Gösterişli, cazibeli bir kadın güzelliği ile kendini eşine sevdiren olgun bir erkek de karısına nasıl davranması gerektiğini bildiğinden karısını mutlu eder.

Erkeğin burunlusu, avradın karınlısı. Büyük burunlu erkeğin güçlü, kuvvetli ve yiğit; kilolu kadınsa yapısı gereği çocuk doğurmaya daha yatkın ve evi idare edebilecek yeteneğe sahip olduğu düşünülür. *NA 7601*

Erkeğin korkağı, atın ürkeği maktuldür. Tezcanlılık ve sabırsızlık insanı felakete sürükleyebilecek özellikler olduğundan atın da erkeğin de tedbirli davranmasını maktuldür. *NA 7605*

Erkeğin sermayesi kesesi, kadının sermayesi güzelliğidir. Erkek kazanç, kadında güzellik aranır. *RS s. 168*

Erkek tıraşla, kadın ilaçla güzelleşir. Erkekler nasıl tıraşla hoş bir görünüme sahip oluyorsa kadınlar da güzel görünmek için çeşitli yollara başvurlar.

Eşin altın yanında, işin üstün yanında. Evlenecek kişi kendisinden daha alt seviyede birini seçmelidir. Çalışma hayatında da kendisinden daha donanımlı, üst seviyede birinin yanında işe başlamak doğru bir seçim olacaktır. *NA 7922*

Evi bitmiş al, avradı pişmiş. Bitmiş bir evi almak insanı uğraştırmayacağı için kişiliği oturmuş, olgunluğa erişmiş bir kadın da evlilikte sorunlara neden olmaz.

Gelinin güzelliği saç ile boyadan, güveyin güzelliği yağ ile baldan. Maddi bakımdan iyi durumdaki erkek nasıl uygun bir damat adayıysa, güzelliği ve süsüyle hoş görünen bir kadın da uygun bir gelin adaydır. *NA 8626*

Gelinin örsü, güveyin dürüsü (olmalı). Güzel huylu olanın can verirler sözüne, çirkin huylu olanın kimse bakmaz yüzüne. Güzel huylu kimse iyiliği ve inceliğiyle sözünü dinletirken çirkin huylu kimse fiziken çok güzel de olsa kötü tavırlarıyla insanları kendinden soğutur. *NA 9184*

Güzel odur ki, hüsnü gibi hulkı da güzel ola, yoksa kenise duvarlarına çok suret yazarlar. Güzellik sadece dış görünüşten ibaret bir kavram olmayıp fiziki güzellik huy güzelliğiyle birlikte değerlendirilir. *NA 9187*

Güzel yüzden kırk günde usanılır, güzel huydan kırk yılda usanılmaz. Hoş görünümü bir kadın ilgi çekici bulursa da iyi bir karaktere sahip olmaması durumunda evli olduğu erkek için usanç kaynağıdır. *NA 9193*

Güzel yüzü arama, güzel huylu ara. Evlenmeye karar verirken güzel bir kadın yerine iyi huylu bir kadın seçmek daha doğru olur. *NA 9194*

Güzeller pazarında binini gör, birini al. Evlenmeyi planlayan erkek her güzele gönül vermemeli, kendisi için en uygun kızı eş adayı olarak seçmelidir. *NA 9220*

Güzelliğe kapılma, huya bak. Sırf güzel olduğu için bir kadınla evlenmek ilerde pişmanlığa sebep olabilir. Bu yüzden evlenilecek kişinin görünümünden önce mizacına ve kişilik özelliklerine dikkat etmek doğru bir karar vermeye yardımcı olur. *NA 9221*

Güzellik düğünde gerekli, hüner her gün gerekli. Düğünde insanların dikkat ettiği şeylerin başında gelinin güzel olup olmaması durumu gelir. Oysa bir gelinde güzellikle beraber evi çekip çevirecek yeteneğe sahip olup olmamasına da dikkat edilmelidir. *NA 9223*

Havanın ayazına, kadının beyazına güvenme. Hava değişken bir yapıda olup bir an sıcakken bir

an soğuk olabilir bu yüzden güvenilmezdir, beyaz tenli kadınlara da güvenmemek gerekir. *NA 9548*

İri yarı kadın yola yakışır, çıtı pıtı kadın kola yakışır. Minyon tipli bir kadın görünüşü göz önüne alındığında daha çok değer görür. *NA 10823*

Kadını evinden, erkeği pirinden sorarlar. Bir kadının ne kadar temiz ve titiz olduğu evinden bellidir. Erkek ise yanında yetiştirdiği kimselerden sorulur. *NA 11388*

Kadının temizliği sırtından, sütün temizliği yoğurdundan bellidir. Temiz süt yoğurdundan belli olduğu gibi, kadın da kılık kıyafetinin temizliğinden belli olur. Titiz kadın üstüne başına da itina gösterecektir.

Karalar şirin olur, beyazlar irin olur. Esmerler beyaz tenlilere göre daha şirin ve tatlı olurlar. *NA 11661*

Kendinden küçükten kız al, kendinden küçüğe kız verme. Varlıksız aileden kız almak maktuldür, ama varlıksız aileye kız vermek sorun yaratır. Baba evinde rahata alışan kız kocasının evinde aynı imkanları bulamazsa bu durum evliliğinde sorunlar oluşturabilir. *Ş 3063*

Kız alan, gözle bakmasın, kulakla işitsin. Erkek evleneceği kızda yalnız güzellik aramamalı onun niteliklerini de araştırıp öğrenmelidir. İyi kız çevresinde de kendinden iyi biçimde söz ettirecektir. *MNÖ 5547 < AVP-1*

Kız alırsan Söğüt'ten, at alırsan Yörük'ten al. Yörüklerin beslediği atların iyi atlar olması gibi Söğütte yetişen kızların da iyi birer gelin olacağı inancıyla söylenmiş bir atasözümüzdür. *NA 12496*

Kız evde/evlerde tanınır, ipek tezgahda. İpek nasıl tezgahda değerlenirse kızın da evine düşkün olanı tercih edilir. Çünkü evlilikte evi derleyip toplayan aileyi bir arada tutan kişi kadındır.

Kızın irisini, tarlanın sulusunu al. Toprağın işlenmesinde ve veriminde su çok önemlidir, bu yüzden su kaynaklarına yakın bir tarla almak iyi bir yatırımdır. Evlenmek için de gücü kuvveti yerinde bir kız tercih edilmelidir. *NA 12574*

Kızın kimi severse güveyin odur, oğlun kimi severse gelinin odur. Ana baba çocuklarını kendi seçtikleri biriyle zorla evlendirmemeli, gençler evlenecekleri kişiyi kendileri beğenmeli ana babaları da bu konuda onlara hoşgörülü davranmalıdır. *RS s. 286*

Kızın uzun saçlısı, tarlanın ufak taşlısı. Toplumumuzda saç uzun olan genç kızın becerikli ve iyi huylu olduğu kabul edilir. *NA 12576*

Koca karyı sağ, komşu adamı var sever. Erkek karısının sağlıklı ve güçlü olmasını, komşusunun ise varlıklı ve eli açık olmasını ister. *TDK-1 s. 68*

Komşu kızı almak, kalaylı tasta su içmek. Komşular birbirlerini yakından tanıdıkları için komşu kızıyla yapılan evlilik kötü sonuçlanmayacaktır. *12854*

Köylüden kız alma eşeğinin tersi kurumaz.

Kişinin yaşamında yetişme şartları önemli yer tutar ve geleceğine yön verir, köyde yaşamış bir kızın da başka bir hayata uyum sağlaması güç olduğundan yapılacak evliliğin de yürümesi zordur. *NA 13317*

Lambayı almadan camına bak, gelini almadan huyuna bak. Gelinin huyu güzelliğinden daha önemlidir. *TDK-1 s. 169*

Meyil verme tellal ile berabere, kırk yıl yağmur yağsa geçmez mermere. Bazı meslek erbablarıyla evlilik yapılmaması gerektiğine özellikle dikkat çekilmiştir. *NA 14023*

Odun alırsan külü beyaz, kadın alırsan teni beyaz. Halkımızın beğenisince beyaz tenli ve toplu kadınlar daha makbuldür.

Senden alçaktan kız al, senden uluya kız verme. Yetiştirdiği koşullardan daha iyi şartlara sahip bir aileye gelin giden kız kendini olabildiğince o aileye benimsetmeye ve uyum sağlamaya çalışır. *MNO 7136 < AVP-1*

Toprağın düzü Türkmen'in kızı. Düz bir tarla ekip biçme kolaylığı açısından ne kadar değerliyse Türkmen kızı da öyle kıymetlidir. *NA 16935*

Uzaktan kız al poğu, yakından kız al koğu gelsin. Evlenilecek kızın ailesinin yakın ya da uzak olması o evliliği ister istemez etkileyecektir.

Van'ın tuzu, Tekirdağ'ın kızı. Her bölgenin kendine has övünç kaynakları vardır. Van deyince akla gelen tuz, Tekirdağ deyince ise kızlarıdır. *NA 17373*

21 Kız Evi

Kız çocuk sahibi olmak her aile için zahmetli bir durumdur. Çünkü evlilik yaşı geldiğinde kızlarından ayrılmak zorunda kalacaklardır. Kız tarafı için bu kararı almak hiç de kolay olmaz çünkü her aile kızlarının evlenip gittiği yerde mutlu ve huzurlu olmasını, maddi manevi en iyi olanaklara sahip olmasını istemektedir. Bu yüzden kız evi kızlarına talip olan damat adayları hakkında hassas olmakta ve belli kriterler aramaktadır. Bu sebeple kız evi "naz" kelimesi ile bağdaştırılmıştır.

Baba ocağı, ana kucağı, gelin bucağı. Her kız anne babasının yanında yetiştikten ve belli bir yaşa geldikten sonra gelin olup kendi evini kuracaktır.

Bir gemi donanır (da) bir kız donanmaz.

Gelin olacak kızların pek çok isteği olacağından aile, bütçesini oldukça zorlamak durumunda kalabilir.

Delikli boncuk yerde durmaz, kız kısmı evde kalmaz. Dikkat çekici, güzel şeylere sahip olmak isteyen bir mutlak bulundur. Evlilik çağına gelmiş kızların da evde kalması zordur. Kismetleri çıktığında evlenip baba evinden ayrılırlar. *NA 5551*

Kız babası tuz babasıdır. Kız babası evladından ayrılmak zorunda kaldığı için her zaman yüreğinin bir bölümü yaralı olur. *NA 12506*

Kız dediğin kapı şakşağısı; gelen çalar giden çalar. Evlilik çağındaki kız zamanla dikkatleri üzerine çekmeye başlar, arayanı soranı evlenme talebinde bulunanı çok olur. *TDK-1 s. 160*

Kız evi, naz evi. Evlenme çağında kızı olanlar, kı-

zını istemeye gelenlere kendilerini ağırdan satarlar. Kızı verene kadar türlü türlü isteklerde bulunurlar. Bu şekilde kızlarının kendileri için kıymetini bir nebze göstermiş olurlar. *TDK-2 s. 66*

Kız evi umut evi, oğlan evi unut evi. Kız ev-

lendiren aileler damatlarından ilgi ve yardım umarlar. Kızlar da evlenip kendi evlerine sahip olsalar da erkekler kadar ailelerinden kopmazlar. *TDK-2 s. 66*

Kız kapısı, naz/vezir/müracaat kapısı/kapısıdır.

Kız evlat ailesinin gözünde değerli olur, anne babalar evlatları hep mutlu olsun ve rahat etsin isterler, bu yüzden gelen adayları ince eleyip sık dokuyarak değerlendirilir. Kızlarına en uygun eş adayını seçmeye çalışırlar. *RS*

286

Kızdır nazdır, bin lira/altın/kese azdır. Gelinelik kızlar nazlı olur, onların isteklerini karşılayabilmek için ise ne kadar para harçansa azdır.

Kızı var nazi var, oğlu var sözü var. Kız babası, kızını en iyi adaya vermek istediğinden her gelene kolay kolay evet demez. Oğlu olan baba ise kız isterken gerekeni ve vaat ettiği sözleri yerine getirmek zorunda kalır.

3 DÜĞÜN

Düğün çiftin hayatlarını birlikte sürdürme kararlarını ilan ettikleri ve yakınlarına bu kararlarını paylaştıkları mutluluk verici bir olaydır. Düğünün nasıl yapılacağı ailelere çeşitli sorumluluklar yüklemektedir. Gelin açısından düşünüldüğünde hayallerini gerçekleştirecek bir düğün yapılmalıdır. Aileler açısından da düğün maddi bakımdan bütçelerini sarsmamalıdır. Düğün konusunda önemsenmesi gereken diğer grup ise düğüne katılacak kişilerdir. Düğün onların isteklerine de cevap vermeli ve adetleri kusursuz bir şekilde yerine getirmektedir. Bu nedenle herkesi memnun edecek bir düğün hazırlamak oldukça zor bir iştir.

3a Düğün Hazırlıkları

Düğün hazırlıklarının tamamlandığı süreç sadece maddi açıdan değil birçok açıdan yorucu bir dönemdir. Alınması gereken kararlar, uyulması gereken adetler vardır. Kıyafetler ve düğüne katılacak kişilerin belirlenmesi, onlara ikram edilecek yemeklerin hazırlanması bunlardan sadece bir kısmıdır. Fakat toplumumuz bu tip törenleri çok sevip desteklediğinden evlenecek kişilerin aileleri dışında yakınları da hazırlıkların tamamlanmasında yardımcı olur.

Düğün bizim oyna kızım. Düğünde en çok ter dökenler düğün sahibi ve yakınlarıdır. Çünkü düğünün her türlü ihtiyacından ve sorunundan düğün sahipleri mesuldür. NA 6468

Düğün dernek, hep bir örnek. Yapılan her düğün tanıdıklara ve konu komşuya bir örnek teşkil eder, her düğün bulunduğu yörenin adetlerini planlanır. NA 6470

Düğün olur iki kişiye, kaygısı düşer komşuya. Düğün evlenecek çiftin yakınlarını da çok mutlu eden bir olay olduğundan hazırlıklar için herkes seferber olur. MNÖ 2861 < AVP-1

Düğünden düğün türer. Düğün sırasında pek çok genç tanışacağından yeni düğünlere zemin hazırlanır, yapılan düğün yeni düğünlerin habercisi olur.

Düğüne giden övünür, evde kalan dövünür. Düğünler neşenin ve eğlencenin hakim olduğu insanların mutluluğu beraberce paylaştıkları ortamlardır. Düğüne katılanlar eğlenirken katılmayanlar bu eğlenceyi kaçırdıkları için üzülürler. NA 6497

Yağmur yağarsa, gelinin gözü yaşlı olur. Her kızın rüyası evleneceği gün, düğünüdür. Kimse böyle günde bir aksilik çıkmasından hoşlanmaz, büyük üzüntü duyar. RS s. 405

3b Düğünde Maddiyat

Düğünün tüm yorgunluğunun yanı sıra bir de maddi boyutu vardır. Düğün hazırlıkları sırasında her aile maddi gücüne uygun bir düğün yapmayı amaçlar. Düğün için gerekli paranın hazır edilmesi için ailelerin bir süre masraflarını kısması gerektiği gibi öğütler, düğünde evlenecek çiftte verilecek hediyelerin bu masraflara karşılık oluşu gibi konular atasözlerimizde yerini bulmuştur.

Ağa aşı borç olur, düğün aşı harç olur. Düğünde yenen yemek karşılıksız değildir. Düğüne giden kimselerin hediye götürmesi adet olduğundan düğüne katılanlar düğün sahiplerinin yaptığı masrafa hediyelerle karşılık verirler. NA 466

Büyük kızın gönlü gelinlik ister, küçük kızı yontarlar. Evlilik pek çok külfeti de beraberinde getirir. Büyük kızın evlenme çağı geldiğinde ailenin masrafları daha da arttığı için küçük kızın harcamaları kısılr. RS s. 102

Derdin yoksa söylen, borcun yoksa evlen. Derdi olmayan kimse önemsiz şeyler için

söylenir durur. Borcu olmayan kişi de evleneceği zaman ister istemez borç altına girer. ÖAA 902 < AVP-1

Düğün armasıyla at beslenmez. Davetlilerin düğün sahiplerine getirdikleri hediyeler bütçelerine göre seçilmiş belli bir maddi değeri olan hediyelerdir. Gelin ve damadın düğün harcamalarına bir nebze yardımcı olsalar da büyük bir katkı sağlamaları beklenmez.

Düğün aşıyla dost kazanır. Düğün yemeği katılanlar için daimi değil geçici bir nimettir. NA 6465

Düğün evi tak tuk; eller yedi biz baktık.

Düğün evine gelen giden çok olur ve bolca da masraf yapılır. Sonuç olarak düğüne katılan misafirler yiyip içerken düğün sahibi de bu masrafları karşılamaktan so- rumludur.

Düğün evinde deve, acıktınsa koş eve.

Düğün sahipleri yemekler başta olmak üzere birçok açıdan misafirlerin rahatlığını düşünse de misafirler kendi evlerindeki kadar rahat davranamazlar. NA 6474

Düğün evinde iğreti soyunulmaz.

Düğünler kalabalık ortamlardır bu yüzden toplum içinde hoş karşılanmayacak bir davranış dikkatleri cezbedebilir, bu yüzden insanlar düğünlerde hal ve hareketlerine daha çok dikkat ederler.

Düğün pilavı ile dost gönüller/gönüllenenmez.

Geçici şeylerle insanları memnun etmek mümkün değil-

dir.Devamı gelmeyeceği için düğün yemekleriyle misafirlerin takdirini kazanmak zordur. N 6481

Düğüncü düğünü uzatırsa dövünür. Düğün uzun sürerse düğün sahibinin masrafı daha çok olur. MNÖ 2869 < AVP-1

Düğünde misafir sonunda borçlu ağırlanır.

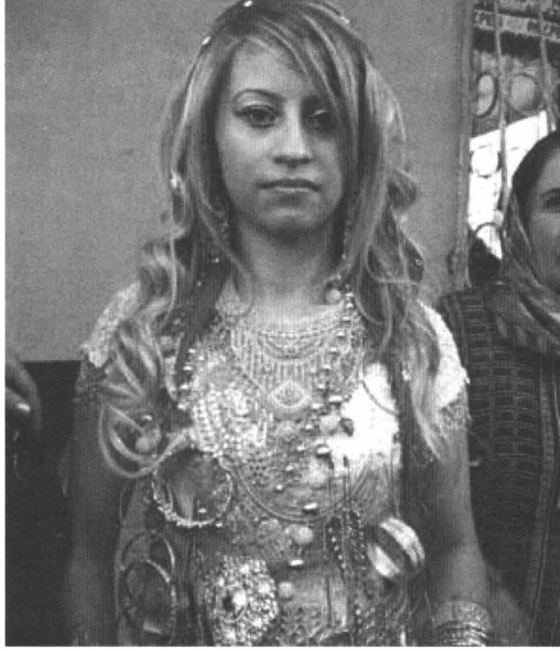
Düğünler akrabaların, dostların davet edilip ağırlandığı ortamlardır, ancak düğün bittiginde düğün sahibi için geriye kalan harcamalardan doğan boçlardır. MNÖ 2866 < AVP-1

Düğünün borcuyla, Ramazanın harcı- nı Allah kayırır.

Evlilik dinen de desteklen- diğinden evlenen çiftte Allah'ın yardım edece- ğine inanılmaktadır. NA 6502

Gelinin güzelliği güveyinin harcından.

Damat düğün için ne kadar bütçe ayırabilirse bu harcamalarla düğün de gelin de o kadar güzel olur. NA 8625

3c Çeyiz

Çeyiz geleneğimizde önemli bir yer tutmuş, kız ve ailesi de çeyiz hazırlıklarını görev addetmiş, buna bağlı olarak da ellerinden geldikçe bu hazırlıkları tamamlamaya çalışmışlardır.Çeyiz sadece evlen- dikten sonra kızın kullanacağı eşyalar olmaktan çıkmış, bazı yörelerimizde düğünden sonra gelin ve damadın yakınlarına çeyiz sermek gelenek haline gelmiş ve böylece çeyiz hazırlamanın bir marifet işi olduğu düşünülmüştür

Aldığın kadının ya gümüşü olmalı ya da kömürü.

Evlilik masraf- lı bir iş olduğu için gelinin çeyizi olursa evin ihtiyaç- larına katkı sağlanmış olur. Bu bakımdan evlenecek kızın çeyizine de önem ver- rilmelidir. RS s. 33

Ana gezer kız gezer bu çeyizi kim düzer.

Kızın evlilik yaşı yaklaştık- ça anne de kız da çeyiz ha- zırlamaya başlamalı, bu hazırlıklara özen göster- melidir. Kız çocukları çabuk büyüyüp serpilirler. Eğer gerekli hazırlıklar vaktinde yapılmazsa evlilik zamanı geldiğinde darda kalınabilir. NA 1494

Bir arı geldi viz dedi, kulağıma cız dedi; işte geldi güz dedi, ne durursun kız dedi; çehizini/dihaz

düz dedi.

Çocuğu ilerleyen zamanlarda karşılaşılabilecekleri zorlukla- ra göre önceden hazırlamak buna göre yetiştirmek gere- kir. Kız evlatlar çabuk büyü- yüp geliştikleri için çeyizi ön- ceden hazırlanmaya başla- nır. RS 86;

Cehizli gelinin güveyi- si yavaş olur.

Genç kız- lar evlenmeden evvel evli- lik için hazırlıklar yapmaya başlar yavaş yavaş çeyizlerini hazırlarlar. Bu da damat ta- rafına katkı sağlar masrafla- rını azaltır, çeyizli gelinin eş- yalarının bir kısmı zaten ha- zır olduğundan damada çok iş düşmez, yükü azalır. NA 4486

Gelin altın taht/kürsü getirmiş, çıkmış/üstü- ne kendisi oturmuş.

Gelin olan kız gelin gittiği yere götürdüğü bir eşyayı

yalnız kendisi için kullanıyorsa, o eşyanın değerli veya değersiz olmasının bir önemi yoktur. *ÖAA 1245 < ET 3239*

Kız kucakta çeyiz bucakta. Kız çocuğuna her zaman gidici gözü ile bakılır; o yüzden de çeyizini her zaman hazır bulundururlar.

Kızı tuzla, sandığı düzle. Kızın geç bir yaşta

evlenmesi hoş karşılanmadığından çeyizinin de buna uygun olarak erkenden hazır edilmesi gerekir. *NA 12563*

Kundakta kızı olanın, sandıkta bezi olur. Kızın yaşı daha küçük iken çeyizi yapılmaya başlanırsa hem aileler için daha az külfetli olur hem de düğün yaklaştığında zorda kalınmaz. *NA 13388*

3d Düğünün Gerekları

Düğünler kültürümüzde önemli bir yere sahiptir. Pek çok adet düğünlerimizde yerini almış ve bunlar yörelere göre çeşitlilikler göstermiştir. Bu kriterler bir düğün kurulurken bazı olmazsa olmazları ortaya çıkarmaktadır. Düğünün hakkının verilmesi, katılanların eğlenmesi, gelin ve damadın isteklerini karşılanması aynı zamanda da toplumun inanışları doğrultusunda o yörede hüküm süren ananelere uyulması gerekmektedir. Bu yüzden düğünün bu gerekliliklerine önem vermek, bunları en iyi şekilde uygulamak lazımdır.

Ağlamayacağın cenazeye, oynamayacağın düğüne gitme. İnsan içinde bulunduğu ortama uymalıdır. Cenazeler yas tutulan yerlerdir, o ortamda neşeli biçimde davranmak ayıp karşılanacağı gibi aynı şekilde düğünün amacı da insanların eğlenmesini sağlamaktır ve düğünlerde de buna göre bir tavır benimsemelidir. *NA 650*

Çalgı düğün evine yakışır. Düğünler eğ-

lence ve neşenin hakim olduğu ortamlardır. Düğünün vazgeçilmezlerinden biri de eğlenceyi sağlayacak olan müziktir. Bu yüzden çalgı düğün evlerine yakışır. *NA 4617*

Çingene düğünü davulsuz, Kürt düğünü zurnasız olmaz.

Hayatı algılayış tarzı ve adetler

farklılıklar gösterebilir. Düğünlerin yapılış biçimi toplumların kültürlerine bağlı olarak şekillenecektir. *NA 4830*

Davulsuz düğün köpeksiz köye benzer.

Düğünlerin müzikli olması adet olduğundan davulsuz düğün katılanlarca pek hoş karşılanmamaktadır. Müzik düğünlerin olmazsa olmazıdır.

Düğün evinin kapısı açık olur. Düğün insanların sevdikleriyle, yakın akrabaları ve dostlarıyla paylaşması gereken mutluluk verici bir olaydır. Bir düğüne ne kadar çok katılım olursa düğünün eğlencesi de o kadar bol olur. *MNO 2858 < AVP-1*

Düğünde köçeğin yeri sedir başıdır. Düğünde eğlendirici unsurlardan biri de dans olduğundan bu konuda yetenekli insanlar düğünün aranan yüzleridir.

Düğünde zurna, hamamda kurna. Nasıl hamamda kurna mutlaka olmalıysa bir düğünde de zurna yani eğlence olmalıdır. *NA 6494*

Düğünün tadı da fındık kırmayla. Her ortamın kendine has kuralları olduğundan düğünün de ilk kuralı

eğlenmektir.

Düğünün tadı el ile, haramın tadı yel ile olur. Yeni evlenen çift mutluluklarını tüm dostlarıyla paylaşmak isterler. Böylece düğün kalabalık olursa eğlence de bol olur. *TDK-1 s. 100*

"Gökyüzünde düğün var" deseler, kadınlar merdiven kurmağa kalkar. Kadınlar eğlenceyi sev-

diklerinden düğünlere meraklıdır.

Horoz evlenir, tavuk tellenir. Dostları, yakınları ve akrabaları evlenen kişiler davet edildikleri düğüne kılık kıyafetlerine çekidüzen vererek katılmalıdır. *NA 10243*

Telsiz gelin tuzsuz yemek. Kızların evlenirken saçlarına tel takması adettendir. Eğer buna uyulmazsa gelinin görünümü de hoş olmaz. *NA 16745*

Yağmur yel ile, düğün el ile. Rüzgarsız yağmur nasıl etkili olmazsa; davetlilerin olmadığı düğünün de bir anlamı olmaz. Düğünün şenliği kalabalık olmasından ileri gelir. *RS s. 405*

4 AİLE BİRLİĞİNİN ÖZELLİKLERİ

Aile birliği kurulduktan sonra da çiftlerin çözmesi gereken çeşitli sorunlar ve üstlenmeleri gereken farklı sorumluluklar ortaya çıkar. Aile olmak güzel taraflarının yanı sıra bazı zorluk ve olumsuzlukları da beraberinde getirir. Yeni evlenenler bir insanı tüm özellikleriyle tanımaya ve kabullenmeye ayrıca o insanla aynı evde yaşamaya alışmaya çalışırlar. Kavga, geçim derdi gibi yabancı oldukları sorunlarla karşılaşarak bunları yenerek aralarındaki uyum ve mutluluğu daim etmek için uğraşırlar. Her şeyden önce aile birliği adından da anlaşılacağı üzere bir olmayı başarabilmektir. Bu bölümde eşlerin birbirlerine nasıl yaklaşmaları gerektiği, mutlu-mutsuz evliliklerin özellikleri, karı-kocanın birbirlerine karşı sorumlulukları, kavga ve çeşitli olumsuzluklar karşısındaki tavırları üzerine söylenmiş atasözleri yer almaktadır.

4a Mutlu Evlilikler

Şüphesiz ki pek çok çift güzel ve mutlu bir hayat arzusu ile evliliğe adım atarlar. Eşlerin birbiriyle uyum içinde oldukları ve zorlukların üstesinden anlayışla geldikleri evliliklerde mutlu olmaları kaçınılmazdır. Evlilikte mutluluğun anahtarı karşılıklı sevgi ve hoşgördür. Birbirlerinden memnun ve evlerinde mutlu olan eşler de bunu hal ve davranışlarıyla çevrelerindeki insanlara hissettirirler.

Buyurmadan tutan evlat, çağırmadan kalkan avrat, orada, olur devlet. İnsanın

çocukları terbiyeli, karısı da sadık ve ailesine düşkün olursa o yuvayı hiçbir şey yıkamaz. RS s. 101

Deh demeden yürürse at; gir oyna çık oyna: eve gelince yüzü gülerse avrat, gir oyna çık oyna. Güler yüzlü bir kadın erkeği her zaman mutlu ve memnun eder. NA 5460

Erinden gülen kadının zülfleri tef tambur çalar. Kadını mutlu eden, yüzünü güldüren kocasıdır. Evliliğinden memnun olan kadının mutluluğu da her halinden belli olur. RS s. 167

Hoşnut olan erinden, erken kalkar yerinden. Eğer bir kadın eşinden memnunsa ona hizmet etmek için hiçbir fırsatı kaçırmaz ve her zorluğa göğüs gerer. NA 10268

İtaatli evlat, muhabbetli avrat, bir tükenmez devlet. Anne babasının sözlerini dikkate alan itaatli bir çocuğa ve sevgi dolu bir eşe sahip olmak büyük bir şanstır. NA 11074

Kocasından yüzlü olan düğünde, kocasından yüzlü olan oyunda belli olur. Kocasından memnun olan bir kadın mutluluğunu en çok düğünlerde yansıtır, eğitilmiş bir kadının ne kadar iyi olduğu da başkalarıyla karşılaştırıldığında belli olur. NA 12808

4b Mutsuz Evlilikler

Evlenirken herkes mutlu olma hayaliyle bu yola çıkar. Ancak bazen yapılan yanlış tercihler sonucunda eşler birbirlerine uyum sağlayamaz ve aralarında bir takım gerginlikler oluşur. Böylece birbirlerini anlamadıkları mutsuz bir evliliğin içinde kalırlar. Atasözlerimizde de mutsuz evlilikler yapan kişilerin durumu gayet özli bir biçimde işlemişlerdir.

Avradı kötü olanın sakalı erken/tez ağarır. Kötü, beceriksiz bir kadınla evlenen erkek çabuk yaşlanır ve çöker. MNÖ 964 < AVP-1

Bizim evde karı var hayrı gitmiş şeri var. Huysuz eşlerin evde bulunması hayırdan çok şer getirir. NA 4009

Boyuna düşmeyen kaptan eskir sürünü sürünü, yerine düşmeyen gelin ağlar yerini yerini. Bir kız gelin gittiği evde hak ettiği değeri görememiş ve horlanmış ise o eve gelin gittiğine bin pişman olur. NA 4161

Düzen olan evde düzen olmaz. 1. Hileli davranışlar evde huzursuzluk getirir. 2. Bir koca iki kadını birden idare etmeye çalışırsa o ailede sorunlar bitmez. (düzen-iki kadın) MNÖ 2946 < AVP-1

Eşini ağlatan gülmemiş. İnsan, evli olduğu kişiye haksız yere iftira eder veya ona ihanet ederse hiçbir zaman işleri rast gitmez. ET 435

Evinde rahat olmayan dünya cehennemindedir. İnsan evinde rahat ve huzurlu olmazsa evlendiği ne pişman olur. MNÖ 3469

< AVP-1

Halayıktan hatun aldım, başıma dert saldım. Soylu bir aileye mensup olmayan kızla evlenen erkek bunun sıkıntısını daima çeker. NA 9316

Kahve, enfiye ve afyon, o kafirle macun, işte bu eş deli eyledi beni mecnun. Bazı

mutсуz evlilikler ve evliliğin bitmesine sebep olan kötü eşler insan hayatında derin yaralar açar.

Koca iyi bir şey olsa idi adını koncağül koyarlardı. Bazı kadınlar kocalarından yana şanssız oldukları zaman şikayetlerini böyle dile getirirler. MNÖ 5678 < AVP-1

4c Nikahta Keramet

Toplumumuz için evlilik önemli ve ciddi bir kurumdur. İslamiyet de inananlara evlenmelerini nasihat etmiştir. Bu nedenle evlenenlere Allah'ın yardım edeceği inancı halkımız arasında oldukça yaygın bir görüştür. Evliliğin kerametleri yani uğuru, rızkı, şansı vs. beraberinde getireceğine inanılmıştır

Atta, avratla uğur vardır. Evlilikte hayır vardır. ÖAA 415 < AVP-1

Baca tüten yerde bereket tüter. Evlilikle gelen düzen ve tertip sayesinde evin bereketi artar. NA 2871

Ev alanla evlenene Allah yardım eder. Allah evlenip yuva kurmaya kalkışan kimsele-
rin şansını açık tutar. NA 7992

Gelin atta, kısmeti yolda. Gelin babasının evinden kocasının evine

uğurlandırdıktan sonra hayatının nasıl şekilleneceğini zaman gösterir.

Nikahta keramet vardır. İnsan ömür boyu bekâr kalamaz. Evlendikten sonra eşiyle iyi anlaşır, bir de çocuk sahibi olursa bundan çok büyük mutluluk duyar. MNÖ 6527 < AVP-1

Ver yiğidi yiğide, Mev-la rızkın getire. İki genç birbirini sevip evlenmek istiyorsa, onlara yardımcı olmalıdır. Tanrı nasıl olsa onlara bir geçim kapısı açar. NA 17448

4d Evliliğin Mahremiyeti

Evlilik bağı kurulduktan sonra eşlerin arasında kalması gereken özel durumların başkaları tarafından fark edilmesi toplumumuz açısından iyi karşılanmaz. Bu nedenle eşler arasındaki mahrem durumların mahrem kalması için özen gösterilmelidir.

Alanla satan (bilir), al gelinle (gazelle) | yanında değil kocasıyla baş başa kaldığında göstermelidir. RS.s. 116

yatan bilir. Bir olayı ancak yaşayan kişi anlayabilir. Evlilikte de karı koca arasında mahrem bir ilişki olduğundan başkalarının gözlemleriyle o evlilik hakkında yürüteceği fikirler her zaman doğru olmayabilir.

Çocuk seversen beşikte, koca seversen döşekte. Küçük çocuğu severken fazla hırpalayıp canını yakmamalı. Kadın da kocasına sevgisini başkalarının

yanında değil kocasıyla baş başa kaldığında göstermelidir. RS.s. 116

Gizlenecek gelindedir.

Gelinin her zaman namusunu koruması kocası bile olsa toplum içinde bir erkeğe karşı davranışlarına dikkat etmesi gerekir. NA 8764

Kadın yatakta, bebek beşikte sevilir.

Erkek kadını orda, burada başkalarının yanında değil yatağında, yalnızken sevmeli. Bebeği severken de kucağa almadan, beşi-

ğinde sevip okşamalır. NA 11379

4e Evlilikte Geçim

Eşlerin birbiriyle sorunsuz geçinmesi evliliğin geleceği açısından önem teşkil eder. Birbirleriyle iyi geçinmeleri için de birbirlerini iyi tanımaları, farklılıkları varsa bunları anlayışla kabul etmeleri ve her iki tarafın da hoşlanmadığı davranışlarda bulunmaktan kaçınmaları gerekir. Ortaya çıkan sorunlara anlayışla çözüm yolu aradıkça daha az problemle karşılaşacaklar ve çabalarının karşılığını alacaklardır.

Ağa bir hatun aldı, belayı satın aldı. Evlilikte eşler her zaman birbirinin beklediği şekilde davranmayabilir. Bu durum kişiyi huzursuz eder ve türlü sıkıntılar çekmesine sebep olur. *NA 468*

Araması gayret, getirmesi şöret, geçinmesi mihnet. Evlenecek kız bulmak kadar, onunla geçinmek de zordur. *RS s. 46*

Arı petekten, karı kepekten (kötekten) anlar. Erkekler karılarına zaman zaman sert davranarak isteklerinin yerine getirilmesini sağlarlar. *NA 1750*

Asık çehre yuvaya kış getirir. Eşlerin birbirine kötü davranmaları, küçük sorunları bile büyütmeleri o evliliği tehlikeye düşürür. *NA 1932*

Asilzadeyi almak zordur, geçinmek kolaydır. İyi kızla evlenmek zor, mesut olmak kolaydır. *RS s. 50*

Bilirsın karının huyunu ne içersin turşunun suyunu. Eşler birbirinin özelliklerini, huylarını bilip buna uygun davranırlarsa uyumu ve mutluluğu yakalarlar. *NA 3526*

Bir ev, bin dev. Ev sakinlerinin özellikle karı kocanın sorunsuz, anlayış içinde bir ilişki sürdürmeleri tahmin edildiğinden de zordur. *NA 3721*

Dırdırcı karı, sokucu arı.

Her şeyin ölçülüsü makbuldür. Çok konuşan bir kadın bir süre sonra kocasına çekilmez gelir. *NA 5954*

Dişi sevimleyince erkek kovulmaz.

Er var karının derdini çeker, karı var erin derdini çeker. Eşlerin evliliklerini yürütmesi karşılıklı anlayışa ve birbirlerinin olumsuz yönlerini kabullenmelerine bağlıdır. Anlayışın olmadığı yerde huzur da olmayacaktır.

Eş için kuyu kazan iptida kendi düşer. Karı-koca birbirinin kötülüğünü düşündüğü takdirde düşündükleri kötülük kendi başlarına gelir.

Evlilik, şirket kabul etmez. Evlilik bir nevi karı kocanın ortaklığıdır. Hayatlarına dair meselelere kendileri karar verip başkalarını dahil etmedikleri sürece mutlu olurlar. *NA 8130*

Gece yağar gündüz açar, yıl düzgünlüğü: erkek söyler kadın susar, ev düzgünlüğü. Eşlerin birbirleriyle tartışması olağan bir durumdur. Ancak eşler birbirlerine hoşgörülü davrandığı takdirde biri kızginken diğeri alttan alırsa kavgalar çabuk sonuçlanır.

Geçimim geçim olsun da, oturduğum yer samanlık köşesi olsun. Evlilikte geçim

ve huzur her şeyden önemlidir, maddiyat tüm bunlardan sonra gelir.

Geçim iki başlı (olur). Evlilikte geçim her iki tarafın da çabasıyla sağlanır. *NA 8525*

Geçinmeye gönlü yok ki adını öğrensin. Geçinmek istemeyen kişi küçük şeyleri sorun eder. *MNÖ 3677 < AVP-1*

Geçinmeyene dokuz koca, okumayana dokuz hoca az gelir. Geçimsiz kadın kocası ne kadar anlayışlı olursa olsun problem yaratır. Öğrenmeye istekli olmayan kişi de ne kadar yol gösteren olursa olsun hiçbir şey öğrenemez.

TDK-2 s. 49

Güvenme erine et tepederine. Eşlerin birbirlerine güven duymaları istenen bir durumdur fakat gözü kapalı güven çoğu zaman hayal kırıklığıyla sonuçlanır. *NA 9172*

Hayır dile eşine, hayır gelsin başına. Bir insanın başına gelen hayırlı olay eşini de olumlu etkileyecek ve mutlu olmasını sağlayacaktır. Eşleri hakkında kötü düşüncelerin başına düşündüklerinden daha büyük felaketler gelir. *NA 9568*

Her evin bir töresi vardır.

Her evin düzeninin sorunsuz işlemesini sağlayacak birtakım kuralları vardır. *9733*

Hocaya karısının ismini sormuşlar, bilmiyorum demiş niçin demişler, geçinmeye gönlüm yok da ondan demiş. Bir insan evlendiği kişiyle düzenli bir aile hayatı kurmak istemiyorsa geçimsizlik yaratmanın bir yolunu bulur.

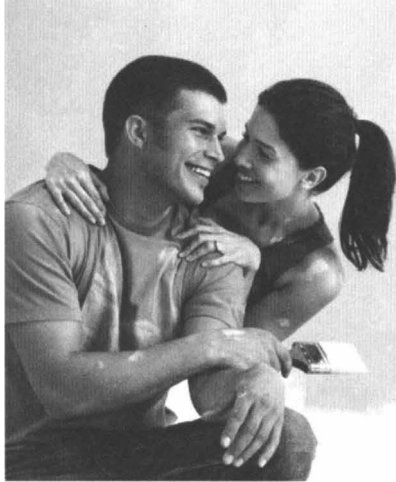
Horoz öldü/öttü kervan göçtü,sohbet/söz karı kocaya/koca karıya kaldı. Evli çiftler yakınlarıyla ilişkilerine aynı şekilde devam ediyorsa da asıl desteği birbirlerinden görürler.

Kadın kocasına, adam hocasına gülmez. Kadın kocasının küçük düşmesine sebep olacak bir durum yaratmamalıdır.

Kadın sopayı kocasına eliyle verir. Kadın erkeğine hiçbir zaman karşı gelmemeli aksine her konuda onu hoş tutmaya çalışmalıdır. Böyle yaparsa aynı hoşgörüyü kendisi de görür.

Kocasının öpmeye gönlü yokmuş da "Avrat yanağın nerede?" demiş. Geçimsiz kimseye ne kadar anlayışlı davranılsa davranılsın o yine sorun çıkaracak bir şey bulur. *NA 12810*

Nikah bir, ölüm ayrı. Eşler hayatları boyunca evliliklerini olabildiğince iyi ve uyumlu şekilde sürdürmeye çalışmalıdır. *NA 14445*

4f Evlilikte Eşlerin Uyumu

Evliliğin düşünüldüğü şekilde devam etmesi için eşlerin birbirine denk olması, aralarında ciddi farklar bulunmaması ve var olan farklılıkların ilişkileri içinde sorunsuz biçimde eritilmesi gerekmektedir. Eşler arasındaki uyuma bilhassa eş seçiminde dikkat edilmeli, bir insanı tam anlamıyla tanımak onunla yaşamakla mümkün olacağından aynı evde yaşarken karşılaşılacak olumsuzluklara hazırlıklı olunmalıdır. İki taraf da birbirinin mizacına göre davrandığı sürece çıkacak sorunlar olabildiğince engellenmiş olur.

Ayağını işine, başını eşine uydur. İnsan nasıl kendini işini yerine getirecek özelliklerle donatıyorsa, birlikte olduğu eşe uygun davranmanın da bir yolunu bulmalıdır. *NA 2550*

Az eş, uz eş, boyunca eş. Evleneceği kişiyi kendine uygun bir yapıda seçen kişi evlilik hayatında sorun yaşamaz ve mutlu olur.

Davul dengi dengine (diye) çalar. Birlikte yaşamaya karar verecek kimselerin huyu, yaşayış biçimi, kültürü birbirine denk olmalıdır. Aksi halde bir sürü anlaşmazlık çıkar ve kısa sürede ayrılırlar. *ÖAA 857 < AVP-1*

Dengi ile uçmayan kuşun sesi havadan gelir. Kendine uygun olmayan biriyle evlilik yapan kişi zor bir hayat sürer. *NA 5656*

Dengin yok ise ara, var ise koru. İnsanı hayatta en mutlu edecek şey kendine denk olan bir eştir. Bu yüzden evli olmayanlar kendilerine uygun birini bulmalı, evli olup eşlerinden memnun olanlar da onların kıymetini bilmelidir. *NA 5657*

Dengini bulamayanın günü ah vahla geçer. Anlaşamayacağı, uyumsuz biriyle evlenen kişi kendini büyük bir mutsuzluk ve üzüntünün içinde bulur. *NA 5659*

Dengini bulanın rengi solmaz. Mutlu bir evliliğin sırrı uyumdur. Böyle çiftler evliliklerini sürdürmekte ve anlaşmakta hiç zorlanmazlar. *NA 5660*

Denk duranın dengi devrilmez. Kendisine uygun bir eş bulup onun kıymetini bilen insanın yuvası yıkılmaz. *NA 5692*

Develerin çanı "dengine dengine" diye çalar. İş, arkadaşlık ve evliliklerde birbirlerine denk

insanların ilişkilerinin bozulması zordur. *NA 5865*

Er ile avradın toprağı bir yerden kalkar. Evli çiftler rahat ve huzurlu bir evlilik hayatı geçirmek için birbirine benzer yapıda olmalıdır. *NA 7519*

Gelin şamatayı severdi, güvey de çalgıcı çıktı. Aynı zevkleri paylaşan insanların uyuşması ve birlikte yaşaması daha kolaydır. *NA 8614*

Herifi gör, sandalye ver; karıyı gör, ekmek ver. Gerek dış görünüş gerek karakter olarak birbirinden farklı özelliklere sahip çiftler çevreleri tarafından da garip karşılanır. *NA 9979*

Karga karga ile cullucu ile evlenmeli. Herkes kendisine denk olan biriyle evlenmelidir. Aksi takdirde evlilikte sorunlar yaşanır. *NA 11703*

Karı kocasını bulamamış yaşıyanip geçer, öküz dengini bulamamış genşenip geçer. Kendine denk biriyle evlenememiş kişi hayat boyu

mutsuz olur. *NA 11746*

Kel kızın kör alıcısı olur. Kusuru olan gelinin kismet de kusurlu olur. *RS.s. 276*

Öküz eşiyile koşular. Her insan kendi yapısına uygun kişilerle birlikte olmak isteyeceğinden eş seçiminde göz önünde bulundurulması gereken en önemli şeylerden biri uyumdur. *NA 14843*

Senin eşin ne ahırda ne nahırda. Geçimsiz veya kendine özgü kimselerin uygun eş bulamayacaklarının belirtildiği bir atasözümüzdür. *NA 15733*

Tartılırsan denginle tartıl. İnsan evlenmeye karar verdiği zaman evleneceği kişiyle arasında anlaşmazlığa yol açacak farklılıklar olmamasına özen göstermelidir. *Ş 2373*

4g Evlilikte Şans

Evliliğin planlandığı gibi mutlu ilerlemesi iki taraf için de büyük şanstır. Çünkü evinde mutlu ve huzurlu olan insanın dünyaya bakışı ve insan ilişkileri de buna bağlı şekillenir. İki insanın uyumlu şekilde aynı evde yaşaması ve tam anlamıyla anlaşabilmesi biraz zor bir iş olduğundan bu uyumu yakalayabilmüş çiftler oldukça talihlidir.

Ağa can hanım afacan. İyi huylu, olgun mizaçlı erkekler bazen kendilerinin tam zıttı kadınlarla evlilik yapabilirler. *NA 470*

Ana baba kızını tahta oturtur da bahta oturtamaz. Anne babalar yıllarca kızlarını en iyi şekilde yetiştirmeye çalıştıkları halde nasıl bir geleceğe sahip olacağını belirleyemezler.

Arvadin/avradın küçüğün al, işsiz çıktı bahtına, dişsiz çıktı bahtına. Kadının yaşça küçük olması her zaman tercih edilir. Fakat evlenen kız yeterince olgunlaşmamışsa gerek ev işlerinde gerek kocasına karşı tavırlarında bu acemiliği sezilecektir. Buna rağmen yaşından beklenmeyecek kadar ağırbaşlı ve evi çekip çevirecek kabiliyette kızlar da vardır. Bu durumda nasıl bir kıza evlendiği tamamen erkeğin şansına kalmıştır.

At ile avrat yiğidin bahtına. Kişinin nasıl biriyle evleneceğini bilmesi mümkün değildir. Biriyle aynı evi paylaşmadan onu tam anlamıyla tanıyamayacağından eşinin iyi çıkıp çıkmaması biraz da şansına bağlıdır. *ÖAA 404 < AVP-1*

At kaderi, it kaderi, ille de avrat kaderi. Erkeğin evleneceği kadın bahtına bağlıdır, iyi bir kadın ile evlenip huzurlu bir hayat sürdürebileceği gibi kötü birine denk gelip hayatını perişan bir halde de sürdürebilir.

Atalar çıkarayım der tahta, döner dolaşır gelir bahta. Ana babalar çocuklarına güzel bir gelecek sağlamak için ne kadar uğraşsalar da sonunda çocuklarının alın yazısı ne ise o gerçekleşir. *ÖAA 387 < AVP-1*

Avradın mesturesin al, gözen çıkarsa talihin. Erkek evlenmeye karar verirken diğer erkeklerin dikkatini çekmeyecek şekilde davranabilecek, güzelliğini gizlemeyi bilecek bir kadını tercih etmelidir. Eğer kadın evlendikten sonra bu konuları önemsemez davranırsa bu da kocasının

şanssızlığıdır. *NA 2481*

Bekle koca kız, bahtın açılsın. Bazı kızların nasibi hemen çıkmaz yahut çıkanları beğenmeyip reddettiklerinden aradıklarını bulmak için uzun süre beklemek zorunda kalabilirler. *RS s. 79*

"Deh" deyince yürüyen at, erken kalkan avrat, bir atımda patlayan tüfek kime nasip. İnsanlar her şeyin en uygununa ve en iyisine sahip olmak istedikleri gibi eşlerinin de iyi, hamarat ve anlayışlı olmasını arzu ederler, öyle birinin kendi nasipleri olmasını isterler.

Deli kız damda gezer, bahtını yel getirir.

Her insanın bir kaderi kısmeti vardır, çaba sarf edip uğraşmasa da vakti geldiğinde bir şekilde bir vesile ile nasibi karşısına çıkarılacaktır. *NA 5508*

Evlilik kumardır. Evlilik çağı gelmiş herkes evlenmeyi çok ister. Ama evlendikten sonra mutlu olanlar olduğu gibi bundan pişmanlık duyanlar da vardır.

Gelin bindi deveye, gör kısmeti nereye. Kızın kısmeti evlendikten sonra belli olur, mutlu olup olmayacağı talihine bağlıdır. *TDK-1 s.*

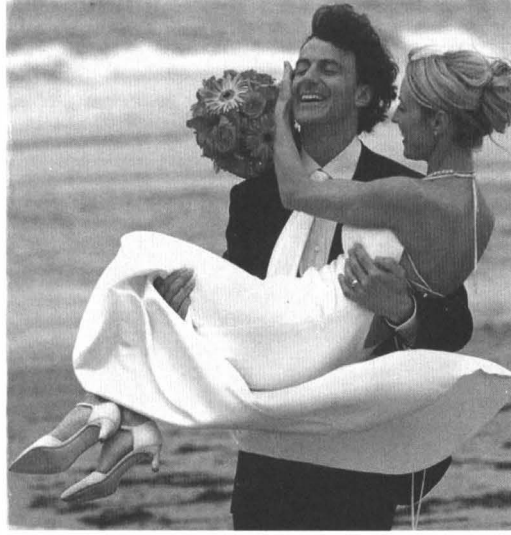
Kadın yüzünden gülen ömründe bir kere gü-

ler. Bir erkeğin kadın yüzünden gülmesi kolay değildir. Ömür boyu mutlu olabilmesi için gerçekten iyi huylu ve anlayışlı bir hanıma düşmesi gerekir. *MNO 4999 < AVP-1*

Oğlanı doğurdum ama bahtını doğuramadım. Anneler evlatlarının her zaman mutlu olması için uğraşırlar ancak onların kaderini değiştiremezler.

Otur kara kız otur, bahtın açılsın. Bazı kızların isteyen diğerlerine göre az olabilir. Göz önünde olan kızlar dikkati daha kolay çekeceği için taliplerini bulmaları kolaylaşır bahtları açılır.

Yastık değişir, kader değişmez. İslam toplumlarındaki yaygın inanışa göre insanlar ne kadar çaba sarf etseler de bazı şeyler kaderdir, değişmez. İnsan kaderinde olanı yaşar

4h Evlilikte Kıskançlık

Birbirini sahiptenen çiftlerin birbirini kıskanması da kaçınılmazdır. Bu durum da huzursuzluk yaratacaktır. Eşler karşı cinsle ilişkilerinde birbirini düşünerek, yanlış anlamalara mahal vermeden hareket ederse bu sorun da büyük ölçüde çözülecektir.

Dişisini kıskanmayan domuzdur. Karısını kıskanmayan adamdan hayır gelmez. *RS s. 140*

Horoz bile dişisini kıskanır. Hiçbir erkek kadının başka erkeklerle içli dışlı olmasını hoşgörüle karşılamaz. *MNO*

4539 < AVP-1

Kocanın kabı ikiyse birini kır. Kadın kocasının başka bir kadınla beraber olduğunu öğrendiği zaman, kocasını o kadından uzak tutmak için her yolu denemelidir. *MNO 5680 < AVP-1*

41 Evlilikte Kavga

Eşler evlilik hayatında mutlu olaylarla karşılaştığı gibi maalesef kavga gibi olumsuzluklarla da karşılaşır. Evliliklerinin devamı için bu kötü durumu yenmeleri olumlu bir sonuca bağlamaları gerekir. Ufak tefek atışmalara her evlilikte rastlanır fakat bu gibi durumlarda bile eşler birbirlerine söyledikleri sözler konusunda çok dikkatli olmalı, ilişkilerini tamir edilemeyecek bir hale sokmamalı ve kırıcı olmamaya özen göstermelidirler.

Babanın/kocanın/hocanın vurduğu yerde güller biter. Babalar çocuklarının geleceğini ve iyiliğini düşündüklerinden zaman zaman onları kırabilecek sert davranışlarda bulunabilirler. Erkekler de bir tartışma sonrası eşlerini azar-

Bir karıyla bir koca, dırdır eder/helva yerler her gece. Karı koca arasında ufak tefek tartışmalar olsa bile sonu yine tatlıya bağlanır. *Ş 1179*

Bir tencere kaynıyor amma içinde et mi dert mi kaynıyor. Aile kendi içinde bir bütündür dışarıdan nasıl görünürse görünsün aile içerisindeki sorunları ya da yaşanan güzel olayları sadece bunları yaşayanlar bilir.

Damarsız bacak, çekişmedik karı koca olmaz. Her evlilikte bazı anlaşmazlıklar çıkar.

Dıdıbidi ev yıkar. Kadının memnuniyetsiz olması ve çok konuşması aile birliğini tehlikeye sokar.

Eri dövmüş avradı it de tutar. Kocasının zulmüne uğramış kadının şansı yaver gitmez. *NA 7581*

Erin aşı yenmez, kaşı yenir. Kadın kocasının gerginliklerine ve düşüncesizliklerine katlanmak zorunda kalır.

Evlenmek bir alaca kuş. geçinmesi bora ile kış Evlilik güzel dileklerle başlasa

da her zaman mutlu şekilde son bulmaz. *NA 8127*

Gece yağar, gündüz açar yıl düzgünlüğü; kadın söyler, erkek dinler ev bozgunluğu. Eşlerin birbirleriyle tartışması olağan bir durumdur. Ancak eşler birbirlerine hoşgörülü davranmalıdır. Türk aile yapısına göre kadının erkeğe karşı asi olması aile birliğinin bozulmasına sebep olur. *RS s. 185*

Havadan uçan kuzgundur, koca herifine koca karı kırgındır. Eşler evliliklerini her zaman mutlu ve huzurlu biçimde devam ettiremezler. Arada çıkacak tartışmalar ve bazı tatsızlıklar kaçınılmazdır. *NA 9547*

İkide bir birttırır (küsmek) bir avrat, onu dışarı at. Ufak tefek tartışmalardan sonra kadınlar sürekli kaprisli davranışlar sergilerse kocalarını bıktırabilirler. *NA 10554*

Kadının ahmağı kocasına darılandır. Kadının kocasına küsüp darılmakla hiçbir şey elde

layabilirler fakat uzun süre küs kalamayacaklarından birbirlerini çabuk affederler.

Bal arıdan, kavga karıdan çıkar. Kadınlar çok kaprisli oldukları için, olur olmadık her olayı büyütüp bir tartışma yaratırlar. *TDK-1 s. 58*

edemez. Aksine durumu daha da kötüleştirir. **Karı dövenle, odun yaranın yanında durulmaz.** Karı koca arasındaki kavgaya müdahale edilmemelidir. Çünkü ne kadar yardımsever davranılırsa davranılsın onlar barışıkları vakit arabuluculuk yapmaya çalışan kişi kötü olur. *NA 11733*

Karı koca bir sözle yakın, bir sözle uzaktır. Karı kocayı birbirine bağlayan hoş söz ve sevgidir. Bir evliliğin kavgasız şekilde sürdürülmesi mümkün değildir fakat mühim olan kullanılan sözlerin dozunu iyi ayarlayabilmek ve kalp kırmamaktır. *NA 11743*

Karının dırdırı üstüne kuma getirir. Eğer eş geçimsiz ve huysuz olursa, bu durumdan bunalan koca başka birinde huzur arayabilir. *NA 11777*

Karısını döven kafasını döver, öküzünü döven kesesini döver. İnsanın eşine yaptığı kötülük kendine kötülük etmesinden farksızdır. *NA 11784*

Kavga evliliğin tadı tuzudur. Karı koca sık sık kavga etmiyorsa arada yaptıkları küçük tartış-

malar iyi sonuçlanır ve eşler birbirlerine daha da bağlanır.

Kavgasız ev, çalgısız düğüne benzer. Çalgısız düğün olmayacağı gibi kavganın olmadığı ev de olmaz. Üstelik arada sırada yapılan tartışmalar eve renk getirir. *NA 11920*

Kötü söyleme eşine, ağı katar aşına. Erkek karısına kötü davranırsa ondan iyi hizmet göremez. *MNÖ 5876 < AVP-1*

Tütünsüz baca, kavgasız koca (olmaz). Kadın evleneceği erkeğin anlayışlı ve hoşgörülü olmasını ister; ancak karı kocanın arası her zaman iyi olmayabilir. *MNÖ 7778 < AVP-1*

Yaz gününün yağışı, karı kocanın doğuşu. Yaz gününde yağan yağmur nasıl kısa ama kuvvetliyse karı kocanın tartışmaları da böyledir, kısa sürede barış sağlanır. Üstelik yapılan bu küçük kavgalar karı kocanın çeşitli konulardaki hassasiyetlerini ortaya çıkardığından yararlı olur.

sevgi ve destek bekler. *NA 7643*
Erkeğin ölüsü, kadının dirisi. Yapılacak işin

niteliğine bağlı olarak bazı erkekler güçsüz ve zayıf olmalarına rağmen o işin gereklerini yerine getirebilirken kuvvetli ve becerikli bir kadın üstesinden gele-meyebilir. *NA 7610*

Eşini, işini, aşını bil.

Erkek evine bağlı, sorumluluk sahibi olursa karısıyla birlikte düzenli ve mutlu bir aile yaşamı sürer. *NA 7925*

Evi erkek yapar, yu-

vayı kadın. Bir evi ev yapan, düzenini, temizliğini sağlayan kadındır. Erkek de bütün bunların yapılması için gerekli olan ihtiyaçları sağlar.

Evin direği erkek, duvarı kadındır. Evi erkek geçindirir, ama kadın çekip çevirir. *RS s. 177*

İyi adam eşeğinden, iyi karı döşeğinden belli olur. Evine düşkün erkek evini ge-

çindirmesinden, çalışkan ve yetenekli kadın da evinin düzeninden belli olur. *TDK-1 s. 147*

Kadını hamarat eden ateştir. Erkek, evinin ihtiyaçlarını eksiksiz karşı-larsa kadın daha çabuk ve becerikli olur.

Kadının kazdığı kuyudan su çıkmaz. Evin geçimini sağlayacak olan erkek olduğundan karısından daha gayretli bir yapıya sahip olmalıdır. *NA 11397*

Koca güzel sever, ak-raba zengin sever, komşu cömert sever.

Komşu ve akrabaların yardım görmek için zengin kişilerle ilişki kurmaya çalışması gibi erkekler de evlenecekleri kadında güzellik ararlar. *NA 12768*

4m İkinci Evlilik

Eşin kaybı veya boşanma sonucu yaşanan ayrılıklarda kişilerin tekrar evlenmek istemesi oldukça doğal bir durumdur. Ancak ikinci defa evlenirken seçilecek eş hususunda daha deneyimli olan taraflar seçici davranırlar. Evlenilecek kişinin özellikleri ve evlenen kişinin bu ilişki içindeki konumu pek çok atasözüne konu olmuştur:

Atın ölürse tay, karın ölürse kız al. Değerli bir malını kaybeden kişi o malın yenisini almaya çalışmalıdır. Karısını kaybeden erkek de genç ve güzel bir kızla evlenmek ister. *RS s. 58*

Evvelkinin eri, sonrakinin kulu. İlk evlilikte yapılan hatalara ikinci evlilikte yer yoktur. Bu yüzden ikinci evliliklerde eşler birbirlerine daha anlayışlı davranırlar.

İkinci koca karanlık gece. İkinci evlilik bir kadın için zor ve problemlili olabilir. *TDK-2 s. 58*

İlk karı, dert karısı; ikinci karı, mülk karısı. İlk evliliklerde eşler genellikle genç ve deneyimsiz olduklarından düşüncesiz tavırlarıyla birbirlerini üzebilirler. İkinci evliliklerdeyse daha çok ölçülüp biçildiğinden özellikle maddi çıkarlar karar vermede etkili olur. *NA 10589*

İlk karım çarığım, ikinci karım sarığım. Erkekler ilk karılarına biraz daha hoyrat davranırlar ancak daha sonraki evliliklerinde ise eşlerini kaybetmemek için her isteğini yerine getirirler.

İlk kocan hamalın, son koca tellalın. Bir kadının ilk kocası her türlü işini görürken, son kocası hiçbir kusurunu hoş görmez, kusurlarını toplum içerisinde yüzüne vurmaktan geri durmaz. *NA 10590*

Kıtlık olsa buğday, avrat ölse kız al. Erkek karısı öldüğü zaman yeniden evlenmeye karar verirse daha önce evlenmemiş çocuksuz birini ister. Ortada kıtlık söz konusu olduğunda da ucuz ve çok kullanılan şeyler tercih edilmelidir. *VI 556*

Kalkanın yerini, ölenin erini alırlar. Evlilikte kadın ölürse kocası başka bir hanımla evleneceğinden erini ve yerini başka bir kadına bırakmış olur. *NA 11486*

Ne olsam olsam, kocamın ikinci karısı olsam. Boşanıp da tekrar evlenen erkekler ikinci hanımlarına daha çok değer verirler.

Son koca, bön koca, bunalınca varmaca.

İlk koca kadın için ayrı bir yerdedir; ilk defa evlenmenin tatlı bir heyecanı vardır. Sonradan yapılan evlilikler ise ya çaresizlikten ya da yalnızlık duygusundan kurtulmak için yapılır; ilki kadar hevesli olunmaz.

4n Evlilikte Ahlak

Toplulun en temel unsuru olan ailenin fertleri arasında güven ve sorumluluk esasına göre kurulması ve ayakta durması esastır. Bir aile birliğinin devamı ancak onu oluşturan unsurların toplumsal kurallara ve manevi esaslara saygı göstermesi, kısacası ahlaklı olmaları ile mümkündür. Ana babanın çocuklarına bırakacakları en kıymetli mirasın "iyi ahlak" olduğu kabul edilir.

Ar eden, evini yıkmaz. Toplulun gözünde düşeceği durumdan çekinen ve eşine saygı duyan insan evliliğini tehlikeye atmaz. *NA 1660*

Arlının kızı, mallının kızından üstündür. Namuslu bir ailenin kızı zengin bir aileye mensup olan kızdan daha hayırlıdır. *NA 1834*

Avradı ar zapt eder, er zapt etmez. Kadın namuslu değilse kocası istediği kadar baskı yap-sın yine de onu kontrol altında tutamaz. *RS s. 62*

Bey beyliğini verir, kız kızlığını vermez. Bir genç kızın en değerli varlığı namusudur. Bir insan zenginliğinden, malından vazgeçebilir, fakat bir genç kız namusundan asla vazgeçmez. *NA 3414*

Bir kırık, hayırsız kocadan iyidir. Bir kadının evlilik dışı kurduğu ilişki ilgisiz kocasıyla mutsuz şekilde sürdürdüğü evlilikten daha iyidir. *NA 3828*

Dişi köpek kuyruğunu sallamayınca, er köpek ardına düşmez. Bir erkeğe kendisine yaklaşma cesaretini veren kadındır. *NA 6111*

Eğlendiğinle evlenme, evlendiğinde eğlenme. Aile kurmak ciddi bir iş olduğundan saygı gerektirir. Bu yüzden evlenmek isteyen kişi evleneceği kişiyle gönül eğlendirmemeli, evliliğin gereği olan saygıyı göstermelidir. *NA 6766*

Erkeğin eli kınası, kadının yüzü karası. Erkek ile kadının namus kavramı farklıdır. Erkek için namus, karısının namusudur. *ET 3 78*

Erkek gözü dört olur, kendinizi toplayın. 1. Kadın kocasının rahatsız olmaması için evini derleyip toplamalıdır. 2. Kadın giyimine, oturuşuna, hareketlerine dikkat etmezse erkeklerin kötü niyetli bakışlarından rahatsız durumda kalabilir. *RS s. 168*

Gizli evlenen eşkere doğurur. Yapılan bir ahlaksızlık mutlaka ortaya çıkar. *NA 8766*

Gönül verme evliye, eve gider unuttur. Bekâr kadın, evli erkeğin kendisine duyduğu yakınlığa aldanmamalıdır; çünkü, evli bir erkek ne olursa olsun karısına bağlı kalır. *ÖAA 1287*

Helale cömertlik olmaz. Karı ve koca birbirinin yabancılarla aşırı derecede samimi olmasına göz yummamalıdır. *ÖAA 1392*

Her bıyık buran erkek her çarşaf örten kadın değildir. Erkeği erkek, kadını kadın yapan namuslu bir insan olmasıdır, görünüşe al-

danmamak gerekir.

Kadını erkek değil, ar ve namus bekler. Namuslu kadını kimse baştan çıkaramaz; böyle kadınların da korunmaya ihtiyacı yoktur. *NA 11386*

Kadının arka eteği, ön etegine düşmandır. Kadınlar çevrelerinde yanlış yollara sapmaları için uğraşan insanlar bulunsa da namuslarını korumayı bilmelidir. *NA 11392*

Kadının namusu erkeğin onurudur. Erkek karısının namuslu ve evine sadık bir kadın olmasından büyük bir mutluluk duyar. *MTA 1859*

Kadın or..u olduktan sonra kapı dayak mı tutar? Kötü huylu kadın kolay kolay yola gelmez. *NA 11373*

Karıya kırığı koca, baciya kardeş getirir. Kadının evlilik dışı ilişkisi bazen evlenmesini ve çocuk sahibi olmasını sağlar. *NA 11792*

Keskin yel, gün batana kadar; arsız avrat, el yatana kadar. Bazı kötü olaylar insanların hayatında bir müddet etkili olur fakat kötü niyetli, namussuz bir kadının ailesine yaptığı kötülük uzun süre etkisini sürdürür. *NA 12306*

Kızın en büyük serveti bikridir/bekaretidir. Bir genç kızın en kıymetli şeyi bekâreti ve namusudur. *RS s. 286*

Kocasını denemeyen karı (kadın) o..... luk edemez. Bir kadının kocası ahlaksızlığa göz yummadığı sürece o kadın kötü davranışlarda bulunamaz. *NA 12809*

Nakişin yanlışı ile avradın oynası belli olmaz. Kadının kocasına sadık olup olmadığını anlamak erkeğin sadakatini ölçmekten çok daha zordur. *NA 14216*

Oynaşına inanan avrat, ersiz kalır. Evli olduğu halde başkasıyla evlilik dışı ilişkiye girip, o kişinin vaatlerine kanan kadın sonunda kocasını da ailesini de kaybeder. *VI 648*

Sarı inek melegen olur, kahpe karı güle-gen olur. Hayvanların renklerine bakarak özellikleri hakkında fikir sahibi olmaya çalışmak oldukça yaygın bir yöntemdir. Sarı ineklerin çok ses çıkarması gibi ahlaksız bir kadın da dikkatleri üzerine çekmek için çok güler. *NA 15586*

Zinadan olan bebek, sallanmaz göbek. Gayrimeşru bir ilişki sonucu hamile kalmış kadının durumunun fark edilmemesi için hamileliğini gizler. *NA 18787*

4o Evlilikte Aşk

Eşlerin birbirlerini sevmesi ve birbirlerine sevgiyle davranmaları bir ilişkiyi ayakta tutmaya yarayacak ön koşullardan biridir. Birbirini seven eşler her türlü zorlukla birlikte baş ederek mutlu bir yuvaya sahip olurlar.

Anadan geçilir yardan geçilmez. Eşler evlendikten sonra acı tatlı tüm hayatı birlikte paylaşırlar. Hayatı paylaşmak eşleri anne ve babalarıyla olan ilişkilerinden daha yakın kılar. Bu yüzden anneden geçilse dahi eşlerden vazgeçilemez.

Ayşe'yi aldı, zevki ne daldı. Yeni evli çiftler kendi mutluluklarına odaklanıp yakınlarını ve işlerini ihmal edebilirler.

Bir yiğit ne kadar (nice) kahraman olsa (da), sevdiğine yenilir. Bir erkek ne kadar mert ve yiğit olsa da sevdiği kadının isteklerini yerine getirmek uğruna birçok şeyden vazgeçebilir. NA 3950

Çok sevme eşini, savdan yer başını. Eşler birbirlerine çok taviz verir ve birbirlerinin her isteğini düşünmeksizin yerine getirirlerse sonradan pişman olurlar.

Değirmen iki taştan, muhabbet iki baştan. Evlilikte olduğu gibi, iş ortaklıklarında ve diğer beraberliklerde de sevgi karşılıklı olmalıdır. ÖAA < AVP-1

İki gönül bir olunca, bağ duvar istemez.

Evlilikte mutluluğu yakalamak eşlerin birbirini sevmesiyle mümkündür, sevgi olmadan maddi unsurlar mutlu olmaya yetmez. NA 10462

İki gönül bir olursa/olunca samanlık seyran olur. Birbirlerini sevenler mutlu olmak için bulundukları koşullara aldırış etmezler, onlar için samanlığın saraydan farkı yoktur. ÖAA 1512 < § 731

Karaca kuruca, gönlüme görece. Başkaları tarafından çirkin bulunan bir insan kendisini seven kişiye tüm bunların ötesinde görünür. NA 11652

Karı koca yatağa girince dargınlık gider. Karı koca tartışıp kavgaya edebilir. Ama akşam olup yatağa girince birbirine sevgiyle yaklaşmaları bu dargınlığı sona erdirir.

Muhabbet iki baştan, değirmen iki taştan olur. Sevgi karşılıklı olmalıdır. Tek taraflı sevginin sonu olmaz. § 2411

Sever alırsan bülbül yuvası; sevmez alırsan gönül yarası. Sevdiği kişiyle evlenen kimseler mutlu bir hayat sürerken, sevgi olmadan yapılan evlilik mutluluk getirmez. NA 15780

4p Evliliğin Gerekliliği

Aile, toplumun bütünlüğünü sağlayacak ve inanışların, geleneklerin, ahlaki kuralların sürdürülmesine yardımcı olacak en küçük birimdir. Bu yüzden aile kurmak toplum açısından da dinen de desteklenmiş, insanlar evlenmeye teşvik edilmiştir. Kişiler evlenerek hem yuva kurup çocuklara karışır hem de yaşlıklarında birbirlerine yoldaş olacak bir eşe sahip olur; böylece toplumsal zincirin bir parçasını oluşturmuş olurlar.

Ağa eşikte, gelin beşikte. Erkek çocuk doğar doğmaz anne babası onun ileride evleneceği kızın arayışına girerler. NA 472

Al atın iyisini yiyeceği bir yem, al avradın iyisini giyeceği bir don. İnsan yapacağı harcamaları düşünüp evlenmekten ya da yatırım yapmaktan çekinmemelidir.

Altı aylık horoz kırk yıllık tavuğa koca olur. Avrat gudumu/kudümü yurt/ev/bark gudumu.

Avrat nikahla, tarla tapıyla zapt olunur. Bir şeye gerçek manada sahip olmak bazı gerekleri yerine getirmekle mümkündür. Kadın ancak nikahına girerse kendini o adamın hanımı gibi hissedecek ve ona göre davranışlar sergileyecektir. NA 2502

Baba ile ana ile yaşanılmaz. İnsanlar hayatlarının sonuna kadar bekar kalmazlar. Gün gelir evlenirler ve yeni bir aile kurabilmek için ana ba-

larından ayrı bir hayat kurarlar. ET 934

Balsız arı kocasız karı insana sarar. Kızların yaşları ilerlemeden mutlaka evlendirilmeleri gerekir. Yaşı geçen kızın pek talibi olmayacağından evlendirilmediği için ailesine serzenişte bulunmaya başlar.

Bir ariklıya bir çarıklı bulunur. Kimse mükemmel değildir. İnsanların kusurları olsa da karşılıklarına kendilerine denk ve onları olduğu gibi kabul edecek birileri çıkar. NA 3619

Bir çiçek koparsa bir kişinin, kopmazsa bin kişinin. Bekar ve evlilik çağındaki kızın belli bir eşi, sahipleneni olmadığı için ona talip olan da çok olacaktır. Evli bir kadına da pek ilgi gösteren olmaz. Evlilik bağı insanları karşılıklı olarak birbirine bağlı kılar ve aidiyet hissi oluşturur. NA 3659

Bir eve bir baca, bir kıza bir koca. Her kız belli bir yaşa geldikten sonra evlendirilmelidir. TDK-2 s. 30

Bir kız bir oğlandır. Her kızın evleneceği bir kısmeti vardır. Bir kız pek çok kişi isteyebilir seveni, talibi çok olabilir ama evlendikten sonra sadece kocasına ait olacaktır. *MNÖ 162 < AVP-1*

Bir kız ya yerine ya da yerin dibine. Bir kızın zamanı geldiğinde evlenmesi gerekir. Uygun bir talip bulamayıp evde kalması anne babasına da yük olacağı manasına gelir. *NA 3830*

Bir kızı bin kişi ister/de bir kişi alır. Evlenme çağına gelmiş kıza talip olan çok olabilir, ama o yalnızca birini seçmek zorundadır. *ÖAA 647*

Bir Müslümana bir karı lazım. Bir erkeğin kadınsız yaşaması güçtür; evlenmesi gerekir. *ET 1203*

Bir taçlıya, bir saçlı lazımdır. Erkeğin düzenli bir ev hayatı yaşamasını sağlayan kadındır.

Rahat ve huzurlu bir yaşam sürmek isteyen erkekler de evlenmeyi tercih eder. *NA 3919*

Daldaki elmaya kırk kişi taş atar, kısmet kiminse onun olur.

Genç bir kızın talipleri de çok olur. Fakat nasibinde kim varsa onunla evlenir. *NA 5285*

Ek arıyı, al karıyı. Arıcılar çok para kazanırlar; ballarını satarlar ve ev bakacak

maddi imkanı bulurlar. Ancak bu yükü kaldırabilecek erkeklerin evlilik hazırlığına geçmesi gerekir.

Er kızı olma, er karısı ol. Namuslu, yiğit bir babanın kızı olmak insanı onurlandırır fakat böyle bir kız için asıl önemli olan baba evinden ayrıldıktan sonra hayatını geçireceği insanın namuslu ve yiğit olmasıdır. *NA 7531*

Eskimedik bez, gelin olmadık kız olmaz. Kısmetlerini değerlendiren her kız elbet bir gün gelin olur. *NA 7727*

Eş eşi ile, kaftan yaşı ile. İnsanlar toplumun gözünde çevresindeki kişiler ve yakınlarıyla değer bulurlar. *NA 7753*

Hayda huyda, deli kıza er gerek. Her insanın kendine has huyları vardır. Bir kız nasıl bir mizaca sahip olursa olsun bir şekilde evlendirilmedir. *NA 9565*

Herkesin bir kısmeti vardır. Ömür boyu bekâr yaşayan azdır, herkesin mutlaka evlenece-

ği bir kısmeti çıkar.

İki göz cefadır, dört göz sefadır. Bir insanın tek başına hayatını sürdürmesi çok zordur, tüm sıkıntı ve mutlulukları paylaşacağı bir eşe herkes ihtiyaç duyar. *NA 10464*

İnsan evlenmekle, ağaç aşılacakla döl alır. Evlilik kararının sebeplerinden biri de neslin devamını sağlamaktır.

Karısı olmayanın darısı başına. Erkekler tek başlarına yaşamakta zorlanacaklarından evli erkekler bekar olanlara evlenmelerini tavsiye ederler.

Kişi kızı olma, kişi avradı ol. Kız çocuğu ömür boyu baba evinde kalamaz ne yapıp edip mutlaka bir koca bulmalıdır. *MNÖ 5639 < AVP-1*

Mürüvvetsiz adam suyu çekilmiş değirmene benzer. Bekar bir erkek soyunu devam ettiremez. Çocuk sahibi olmak ve bir aile kurmak için evlenmeyi tercih etmek gerekir. *NA 14187*

Ne kadar ahmak olsa, eş iyi, ne kadar eğri olsa, yol iyi. Ne kadar beğenilmeyen ve sevilmeyen huyları olsa bir eşe sahip olmak be-

kar olmaktan daha iyidir.

Sarı, kara var kendine eş/iş ara. Evlilikte her şeyden önemli olan manevi doyumdur. Bu yüzden eş seçiminde dış görünüşten daha önemli kriterler vardır.

Varsa eşin rahattır başın, yoksa eşin zordur işin. Evli olan kişinin yaşamı bekar kişinin yaşamına oranla daha düzenlidir. *MNÖ 7942 < AVP-1*

Viran değirmenin unu ne, harcı ne; mürüvvetsiz kibarın fıkardan farkı ne?

Evlenmeyen erkek pek çok işini kendi halletmek zorunda kalır, ancak bir kadın kadar becerikli olmaz bu da kılık kıyafetinden, yaşadığı evden bir şekilde belli olur.

Yerini bulmayan güzel, yerini yerini gezer. Bir kız büyük umutlarla evlenir ama bazen beklentileri umduğu sonucu vermeyebilir. Kocasıyla mutlu olmazsa üzüntüsü herkes tarafından farkedilir. *NA 18153*

4r Çökeşlilik

Bir kişinin birden fazla eşi olması evlilik içinde önemli sorunlar doğurur. Eşler arasındaki sorunun yanında kuma ve esas eş arasındaki sorunlar da hayatı oldukça zorlaştırır. Bu durumu konu edinen atasözlerimize bu başlık altında yer verilmiştir.

Adın erli, başın çorlu/dertli (yani kuması var). Kuması olan kadın eşi tarafından alaka görmemeye başlar, kendi evinde hor ve hakir bir duruma düşer; bu yüzden dert çeker, huzuru ve rahatı kalmaz.

Atlstan yama olmaz, her avrada kuma olmaz. Her kadın kocasının üstüne kuma getirmesine boyun eğmez. NA 2389

Bir karı ne ala, iki karı ne bela. Bir erkeğin tek bir kadınla evliliğini sürdürmesi en uygundur.

Bir karının iki kocası olmaz. Çökeşlilik ne erkek ne de kadın için tavsiye edilen bir ilişki türüdür.

Değirmenin yerine, iki karının erine. İki karısı olan erkeğin işi kolay değildir iki eşinin de ihtiyaçlarını karşılamak zorunda olduğu gibi ikisinin iyi geçinmesini de sağlamaktır zordur. Aksi takdirde evde anlaşmazlıklar, huzursuzluklar baş gösterir.

Düzen olan evde düzen olmaz. 1. Hileli davranışlar evde huzursuzluk getirir. 2. Bir koca iki kadını birden idare etmeye çalışırsa o ailede sorunlar bitmez (düzen-iki kadın) MNO 2946 < AVP-1

Erkeğin kalbi enginar yaprağıdır, her katında bir kadın yatar. Erkekler birden fazla kadına ilgi duyabilirler. RS s.167

Güzel üstüne sevmek, bela üstüne bela demek. Eşinin üstüne eş getiren adamın başına türlü zorluklar gelir, zira birden fazla kadını memnun ve idare etmek hiç de kolay değildir.

İki avratlı ev, çöplük olur. İki kadının olduğu evde düzen tek bir hanımın tekelinde olmayacağından anlaşmazlıklar yüzünden işler tamamlanmadan kalır. NA 10426

İki bacı, bir herifte duramaz. İslam inancı-

na göre bir erkeğin iki kız kardeşi nikahına alması yasaklanmıştır, kardeşler aynı adama eş olduklarında kıskançlıktan dolayı birbirlerine düşman hale gelebilir. NA 10428

İki evlinin unu kepek, kendi köpek. İki eşi olan adamın evinde dirlik düzen ve huzurun sağlanması kolay bir iş değildir.

İki kadın bir divan, iki eşek bir kervan. İki kadının bir evi paylaşması sonucu problemler yaşanması kaçınılmazdır.

İki karılı, bekar ölür. Karısına düşkün ve sadık bir erkeğin evliliğindeki mutluluğu iki karısı olan bir adam yakalayamaz. NA 10483

İki karılı bittin, iki analı süttün ölü. İki kadını birden idare etmeye çalışan erkek rezil olur. TDK-2 s.57

İki karılı ev süprülmeden kalır. Bir evde iki kadın geçinemeyeceği ve istekleri birbirleriyle uyuşmaya-çağı için o evin düzeni de bozulur.

İyi adamın karısı kuma başında belli olur. Bir kadın için kocasının başka bir kadınla daha ilişki kurması gerçekten zor ve hüznü vericidir, ama iyi huylu bir kadın başına böyle bir durum gelmesine rağmen bile sabreder ve iyi huyundan taviz vermez.

Kadının biri âlâ, ikisi belâdır. Birden fazla kadınla yaşamayı aklına koyan erkek başına bir sürü dert alır. MNO 5000 < AVP-1

Kar karı yer, iki avrat bir eri yer. Aynı evdeki iki kadın sadece birbirleriyle kavga etmekle kalmaz erkeği de iki evlilik yaptığına pişman ederler. NA 11598

Karısı iki, eti iki/karısı iki olursa etini didiklerler. Bir kadın mutluluk verir, iki kadının olduğu yerde ise kavga ve sorunlar bitmez.

4s Evlilikte Maddiyat

Evli çiftin evliliklerini sorunsuz şekilde yürütmesi güven, sevgi gibi hislerle ve maneviyatlarını doyurmayla mümkün olsa da bir de işin maddi boyutu söz konusudur. Maddiyatın karı koca için sorun teşkil etmemesi geçinecekleri miktarda gelire sahip olmalarıyla mümkündür. Para kazanmak erkeğin görevi olarak görülürken kadının görevi tasarruflu olmak ve bütçesine uygun harcamalar yapmaktır.

Aç aç ile yatınca arada dilenci doğar. İki yoksul insan evlenirse doğacak çocuklar da yoksul büyür. *Ş 53*

Alacağı Fatma, batacağı yatma (yemlik).

Altın başlı kadından, cılız başlı erkek daha iyi. Bir kadınla parası için evlenen erkek her konuda karısına boyun eğmek zorunda kalır. Böyle olmaksızın fakir yaşamak daha iyidir. *MTA 15377*

Ambarda darısı yok, evde karısı. Evliliğin sürdürülmesini sağlayacak pek çok dayanak noktası vardır. Fakat maddi zorluklar söz konusuysa evliliğin bu şartlarda sürdürülmesi zordur. *NA 1469*

At ile avradın yediği sayılmaz. İnsan karısına harcadığı paranın hesabını yapmamalıdır. Çünkü evlilik hayatı ortak yaşamı ve paylaşmayı beraberinde getirir. Eşlerin kazandıkları her şey birbirlerininindir.

Avradın malı, eşeğin nalı. Erkek kadınla malı için evlenirse evde her konuda kadının dediği olur. *NA 2480*

Avradın şerik olsun, malın şerik olmasın. Karı koca birçok şeyi paylaştıkları halde mal konusunda birbirlerine karşı paylaşımcı davranmazlar. *NA 2484*

Avrat kıtlık bilmez, çoban yokluk bilmez. Kadın paraya, değerli şeylere daha çok önem verir. Bu yüzden ailede sık sık karı koca kavgası çıkabilir. *TDK-1 s. 52*

Avrat malı başa tokmaktır. Erkek kadınla malı için evlenirse, o evde kadının sözü geçer. *ÖAA 359 < AVP-1*

Avrat/Kadın şah, kapı mandalı. Erkek kadınla malı için evlenirse, evde kadının üstünlüğü hüküm sürer. *ÖAA 427 < AVP-1*

Baba vergisi görümlük, koca vergisi doyumluk. Kızlar ölene dek babalarının yanında kalmazlar, babalarının onların ihtiyaçlarını karşılaması evlenene kadar süren geçici bir dönemi kapsar. Oysa evlilik devam ettiği sürece eş karısına bakmakla yükümlüdür. *NA 2832*

Beş para giren ev yıkılmamış. Evliliğin devamlılığı için maddi olanaklar önemlidir. Tencere bile kaynayamayan bir evde evliliğin de devam etmesi güçtür. *NA 3399*

Beyin cimri olanından köpeğin tok olanı iyidir. Cimri bir erkek karısının ve evin harcamalarına da sık sık karışacağından bu huyu kadın için çekilmezdir. *NA 3442*

Bir fesli bir saçlıyı besler. Bir erkek karısının geçimini sağlayabilmelidir.

Boz ata, avrada, oğlana kulluk edenin yüzü ağarmaz. Paraya ve eğlenceye fazla düşkün kimselerle evlilik yapan mutlu bir yaşam süremez. *VI 339*

Bulgurluya gelin mi gidecek? Kız evlat ai-

lesinin gözünde çok değerlidir. Evlilik yaşı gelip talipleri çıkmaya başladığında ailesi kızlarının rahatını düşünerek taliplerin maddi durumunu da dikkate alır.

Cebimde param var, evde dirliğim iyi; girer oynarım, çıkar oynarım; cebimde para yok, evde rahatım hoş değil; ölü-yü ne yapacağım; girer ağlarım, çıkar ağlarım. Maddi durumu yerinde olan ve evliliğinde sorunları olmayan adam huzurlu ve mutlu olur yüzü güler; tam tersi durumda olan bir adam ise bedbahttır mutsuzluğu yüzüne yansır. *NA 4473*

Çiftçi üç şeyden zengin olur/zengindir; arıdan, darıdan, karıdan. İnsan kendi emekleri ile ve eşinin desteği sayesinde iyi yerlere gelebilir. Maddi varlığa ulaşabilir.

Dağ dağ üstüne olur, ev ev üstüne olmaz. Her ailenin kendine göre bir bütçesi vardır. Bu yüzden bir aile başka bir ailenin yanında uzun süre kalmamalıdır. *Ş 2396*

El el üstüne olur, ev ev üstünde olmaz. Bir aile yalnız kendi bireylerini barındıracak güçtedir. Başka bir ailenin daha yükünü kaldıramaz. *NA 6998*

Er cimri olursa, avrat yüz­süz olur. Karısına iyi bakmayan koca, onu yanlış davranışlara yöneltir. *RS s. 166*

Er ekmeği minnetsiz. Kadın kocasını kendisine bakmakla yükümlü bulduğu için ona karşı bir borçluluk duygusu hissetmez. *NA 7504*

Er ekmeği, meydan ekmeği. Dürüst ve cömert kişiler mallarını kimseden saklamazlar. *RS s. 166*

Er emekli olursa, kadın yemekli olur. Koca ev geçimini bilirse, eve bereket gelir, kadın da evine daha iyi bakar. *RS s. 166*

Er getire, hak getire. Kocasının kazancı kadına az veya çok görünmemelidir, yeter ki dürüst kazanılsın. *MNO 3246 < AVP-1*

Er getirir, kadın yetirir. Parayı erkek kazanır, bütçeyi kadın yapar. *RS s. 167*

Erine göre bağla başını, tencerene göre kaynat/pişir aşını. Kadın, davranışlarını, giyimini kocasının tutumuna göre ayarlar. Aynı şekilde her aile harcamalarını bütçesine denk getirmelidir. *ÖAA 1129 < AVP-1*

Erkeğin kârı içeri, kendi dışarı. Bazı kadınlar yalnızca kocalarının getirdikleri ile ilgilenirler, ona sevgi ve şefkat göstermezler. *RS s. 67*

Erkeğin maaşı kadının yaşı sorulmaz. Erkekler kazandıkları paranın miktarının bilinmesini istemezler. Aynı şekilde kadın da yaşlanmaktan korktuğu için yaşının bilinmesini istemez.

Erkeğin rızkı kadının ruhsatına bağlıdır. Kadın ne kadar tutumlu olursa erkeğin de evi geçindirmesi o kadar kolay olur.

Erkek getirmeyi, kadın yetirmeyi bilmeli. Ailesine düşkün erkek çalışıp didinip kazan-

diğini evine getirmelidir. Kadın da tutumlu olup bunu değerlendirmeyi bilmeli ki o evde yokluk çekilmesin. *RS s. 168*

Erkek sel, kadın/avrat göl. Erkek, ailesinin geçimi için çalışır çabalar bir şeyler kazanır. Ama bu kazancı değerlendirmek, tutumlu olup tasarruf etmek kadının görevidir. *ÖAA 1135 < AVP-1*

Esnafın karısı, kuşluğa kadar aç kalır. Bazı meslek sahipleri evin harcamaları konusunda cimriliğe varan bir tutumluluk sergilerler. *NA 7742*

Et pişer azalır, kocanın çehresini saz alır. Kazancını eve harcayan erkek evin ihtiyaçlarını giderirken kazanmak için ciddi emek sarf ettiği paranın çarçabuk tükenmesinden büyük üzüntü duyar. *NA 7950*

Fukara ya kız doğurur ya oğlan, zengin ya hanım doğurur ya bey. Çocuklar ailelerinin maddi şartlarıyla büyürler ve gelecekleri de bu şartlara bağlı olarak şekillenir. *NA 8347*

Güzeli seven, harcından kaçmaz. Erkek sevdiği kadın için türlü fedakarlıklar yapmaktan kaçınmamalıdır. *NA 9209*

Hanım der "Yağ, tuz" beyin yüreği eder "Caz, cuz". Bazı erkekler eve yapılan harcaması konusunda bile eli sıkı davranırlar. *NA 9397*

Hanım! Hanım! dediler, akçacığım yediler, akçalarım bitince "çıksın canın" dediler. Bazı kadınlar kocalarına sadece maddi çıkarları için bağlıdırlar.

İki çıplak bir hamama yakışır. Evlenmeye karar veren kişilerin en azından birinin az da olsa bir varlığa sahip olması gerekir. Aksi halde evlilik sıkıntılı bir hale gelir. *ÖAA 1507, < § 713*

İstanbul'da darısı olanın İzmir'de karısı olmaz. İnsanın kazanç sağladığı iş neredeyse aile düzenini de orada kurmalıdır. *NA 10840*

Kadına/Karina iyi deme yoksulluk görmeyince. Kadının vefalı olup olmadığı iyi günde değil, yoksulluğa düşüldüğünde belli olur. *NA 11759*

Karı kesenin şıkırtısına, kedi ağzın şapırtısına bakar. Kedinin yemek sırasında insanları izlemesi gibi bazı kadınlar da paraya düşkünlüdürler. *NA 11740*

Karı malı kapı mandalı / hamam tokmağıdır. Parası ve malı için bir kadınla evlenen er-

kek her konuda karısının üstünlüğünü kabul etmek zorunda kalır. *NA 11371*

Karı malını yiyip de onmuş var mı? Kes bir soğan daha. Parası ve malı için bir kadınla evlenen mutlu bir yaşam süremez. *ET 2776*

Keseye kadın eli girerse bereket gider. Parayı kazanan erkek harcamaları denetlemekten de sorumludur. *NA 12284*

Kız gittiği, oğlan bittiği yerde ekmek yer. Kız gelin gittiği yerde erkek çocuksa ailesinin yanında yaşamını sürdürür. *NA 12527*

Kocam it olsun, getirdiği et olsun. Bazı kadınlar geçimlerini sağlayan kocalarının kusurlarını görmezden gelir. *RS s. 292*

Kocanın kârı içeri kendi dışarı. Bazı kadınlar kocalarını sadece bir geçim kapısı olarak görürler. *RS s. 292* Erkeğin kârı

Mallı gelin, gamlı gelin; malsız gelin, gamsız gelin. Varlıklı gelin malını kaybedeceği, kocasının parayı çarçur edeceği endişesiyle yaşar. Oysa malı olmayan kişinin dert edeceği bir şey de yoktur. *NA 13855*

Oğlun güder, karın sağarsa koyun senin olur. Bir aileye ait olan malı tüm aile üyeleri koruyup kollarsa o zaman mala tam anlamıyla sahip olunur. *NA 14584*

Varlığını karına bildirme, müflis eder; yokluğunu karına bildirme, rezil eder.

Erkekler kazançlarını karılarından saklamayı bilmelidir. Kocasının kazancının yerinde olduğunu bilen kadın tutumsuz davranıp gereksiz harcamalar yapabilir. Ama yoksulluk içinde yaşayan, yeterli kazancı olmayan bir erkeğin karısı da ona saygı göstermez. *NA 17404*

Ya okuyup hoca, ya zengin kıza koca olmalı. Varlıklı kadınlarla evlenen erkekler hayatlarını maddi açıdan garantiye alırlar. *RS s. 403*

Zenginin çocuğu "iş iş" diye, züğürdün çocuğu "aş aş" diye kalkarmış. Zenginler işlerini yürütüp büyütmenin derdini çekerlerken fakir ailenin çocukları karınlarını nasıl doyurabileceklerinin derdini yaşar. *NA 18732*

Zenginin kızını alanın başı yazmalı olur. Zenginin kızıyla evlenen onun istekleri doğrultusunda hareket etmek zorunda kalır. *NA 18746*

4t Evliliğin Zorlukları

Evlenmek herkesin bir şekilde hayallerini süsler ancak evlenecek kişiyi bulmak da evlendikten sonra geçinmek de kendi içinde birçok zorluk taşır. Bu zorluklar maddi ve manevi olabilir ama eşler arasında çözüme ulaşması için özveriye ihtiyaç duyulur. Huzurun ve anlaşmanın, evlilikte daimiliğin sağlanması için çiftlerin birbirlerine anlayışlı ve saygılı olmaları gerekir.

Allah dört duvarı sır yaratmış, içinde ce- ken bilir. Evlilikteki sıkıntıları, üzüntüleri ancak bunları yaşayan karı koca bilir. Karı kocalar ailenin mahremiyetini korumak için ciddi sorunlarla boğuşsalar da çevrelerine pek bir şey belli etmezler. *NA 1252*

Ata evi, meydan evi; er evi zindan evi. İnsan ana baba evindeki huzuru kendi evinde bulamaz. *MTA 3372*

Bir yastıkta iki baş, her sene çöker on yaş. Evlilikteki sorunlar eşleri aşırı yıpratır ve sıkıntıdan çabuk yaşlanmalarına sebep olabilir.

Düğün aşısı savulduktan sonra gelen, vah vah yer. Düğün eğlencesi bittikten sonra evliliğin dertleri başlar. *RS s. 146*

Evlenen bir defa "oh" der, ömür boyu "ah" der. Evlenen kişiler heyecanla bu yola girseler de bazen umduklarını bulamayıp ömür boyu sıkıntı çekerler. *NA 8124*

4t Evlilikten Beklentiler

Eşler evlenirken birbirlerinden ve evlilikten bir takım şeyler beklerler. Bu beklentiler hem evlilik sürecinde hem de evlilikten önce var olabilir. Bu beklentilerle ve beklentilerin ne kadarının gerçekleştiğiyle ilgili deneyimleri yansıtan atasözlerimiz bu başlıkta toplanmıştır.

At sahibini bulmayınca üstündekini çul sanır, avrat erini bulmayınca kapısında kul sanır. Bazen çiftler birbirlerine karşı olan sorumluluklarının farkına varamayabilir ve gereken değeri gösteremeyebilir.

Avrat hastalayacağı eri hastalasın, eri öleceği avradı ölsün. Kadın hasta olduğunda evi ile ilgilenen olmadığından eşi ve çocukları zor durumda kalır. Oysa erkek hastalanmış olsa karısı eşinin her ihtiyacını karşılar. NA 2495

Gelinler kırmızı giyer kızlar kolay sanır. Evlenmemiş genç kızlar gelinlere çok özenseler de gelin olmak pek çok zorluğu ve sorumluluğu beraberinde getirir, her gelin baba evinde olduğu gibi rahat bir hayat süremeyebilir. NA 8631

Gelinliği pekmez sandım, yüreğimi yakmaz sandım. Bekarken evlilikle ilgili güzel hayaller kuran kızlar gelin olduktan sonra ciddi sorunlarla karşılaşınca evliliğin meşakkatli yönlerini de fark ederler. NA 8632

ni de fark ederler. NA 8632

Getir yiyeyim, ört yatayım. Kadın kocasının evin geçimini sağlamasını bekler. Erkek de karısından ev içindeki ihtiyaçlarını karşılamasını ister.

Kız idim sultan idim, nişanlandım han oldum, gelin oldum kul oldum, ayaklara çul oldum. Kız evlat ana babasının evinde rahat yaşar, nişanlılık aşamasında da damadın ailesi tarafından sevilir; ama evlenince kadri kıymeti bilinmez, baba evindeki gibi her isteği yerine getirilmez. NA 12528

Kızlar gelin olmayı masal sanır, ata binince koşar sanır. Kızlar için gelin olmak büyük bir rüyadır. Gelin olunca gözleri evlilikte çıkabilecek sorunları görmez. TDK-2 s. 67

Kocam aldığında gibi, günüm bayramdaki gibi olsa. Kadınlar evlilikte sıkıntıya düşünce cicim aylarının hayalini kurarlar. RS s. 291

Oğlan evlenince bey oldum sanır. Oğlan ergenlik çağına girip evlendiği zaman kendinde daha bir büyüklük ve olgunluk hisseder. ET 799

4v Karı-Koca Kusurları

Evlenmeden önce aşkın ve heyecanın etkisiyle eşler birbirlerinin kusurlarını görmeseler de halk deyişleriyle cicim ayları geçtikten sonra eşlerin kusurları ortaya çıkmaya başlar. Bu kusurların yarattığı sorunlar çözülebilecek durumdaysa eşler bunları kolaylıkla aşarken önemli kusurlar evlilik birliğini tehlikeye atabilir.

Alırsan dırtlı/marazlı gelini, çekersin hayatın kahrını. Evlenecekler eş seçerken iyi düşünmeli, titiz davranmalıdır. Uzun yıllar birlikte yaşanacak eşle büyük sorunlar yaşanırsa o eve huzursuzluk hakim olur. NA 1182

Altın ateşle, kadın altınla, erkek kadınlara imtihan olur (olunur). Kadın ve erkekler zayıf yönlerini yenebildikçe iyi bir insan ve böylece iyi bir eş olurlar. NA 1407

Avrat gibi düşman olmaz, güler bildir-

mez, it gibi dost olmaz, ulur bildirmez.

Bazı kadınlar kocalarını sevmezler ve eşlerinin kuyularını kazmaya çalışırlar. Üstelik bunu ustalıkla kocalarına sezdirmeden gerçekleştirirler.

Erkeğin nefsi birdir, kadının ki dokuz. Kadın güzel ve göz alıcı şeylere aldanmaya daha meyillidir. Bu nedenle yanılsaması çok kolay olur. Böyle konularda erkekler daha mantıklı davranırlar. Ş 379

4y Evliliğin Gerekleri

Gerdeğe girmeyen boş olur. Evlilik işlemleri tamamlansa da, bir insan gerdeğe girmediği sürece bekâr sayılır.

Gerdek gecesi geri kalmaz. Her işin zamanında yapılması uygundur. NA 8688

Hamama giren terler, güveyi giren eller. Bir ortama girmek veya bir işe başlamak o

ortamın ve işin gereklerini de yerine getirmeyi gerektirir. Damat olan erkek de evliliğin başlangıcından itibaren üstüne düşen görevleri yerine getirmelidir. NA 9353

Sofrada yemek, yatakta karı beklemek ateştir. İnsanlar için ihtiyaç duydukları şeyi beklemek sabır isteyen zor bir iştir.

5 KADIN

Evlilikteki yapıcı unsur olan kadının önemi toplumumuzca malumdur. Bu genel başlık altında da kadının hangi özellikleriyle aile birliğinin kurulmasına yardımcı olduğunu, evlilik ve toplumda nasıl bir yer edindiğini atasözlerimizden takip edebiliriz.

5a Gelin Olma

Gelin olmak her genç kızın hayalini süsler. Ancak gelin olurken de adet edinilmiş bazı ritüeller vardır. Bunlardan biri kına gecesinde gelinin ağlatılmasıdır. Ayrıca geline atfedilen bazı özellikler de atasözlerimize konu olmuştur.

Ağlamayan gelinin gözüne soğan suyu sürerler. Her gelinin ağlaması üzüntüden değildir. *RS s. 23*

Al duvakla giren, ak duvakla çıkmalı. Bir kız gelin olduğunda o aileyi ve kocasını benimsemeli, çeşitli zorluklar karşılaştığında mücadele etmelidir. *NA 1030*

Allı gelin olmuş, pullu evlenmiş. Evlenmek maddi imkanları gerektirir. Evlenirken birçok masraflar karşılanmalıdır.

Bahçıvan beli, gelinin/kadının teli. Bir

bahçeden ürün almak için nasıl yapılması gereken hazırlıklar varsa gelinlerin de düğün öncesi süslenmeye ve güzel görümeye ihtiyaçları vardır.

Bir dahi gelin olsam yatış duruş öğrenirim. Genç kızlar gelin olduklarında acemice davranışlar sergileyebilirler, oysa ilerleyen yıllarda tecrübe kazandıkça önceleri ne kadar tecrübesiz olduklarını fark ederler.

NA 3666

Bir evde tek gelin, keklik gibi sek gelin.

Bir gelin herhangi bir eltiye sahip olmayıp evin tek gelini olduğunda daha çok değer görür. *NA 3730*

Bizim gelin bizden kaçar; başını örter, k...nı açar. *NA 4012*

Büyük yaştan sonu

ölüm, büyük kızın sonu gelin. Yaşı gelen kız çocuğu uygun bir aday bulunduğu evlendirilir. *NA 4358*

Çerkez'in kızı Türk'ün gelini olsam. Çerkezler kızlarına Türkler gelinlerine çok kıymet verirler. *NA 4762*

Damla pırlıtısı, kocakarı homurtusu, alacaklı tıkırtısı dert getirir; yeni gelin fıkırtısı, para şıkırtısı, su şırıltısı ferah-

lık getirir. Yeni gelin su ve para insana ferahlık getirir.

Gelin anasına/babasına "hem ağlarım hem giderim" demiş. Genç kızlar gelin olup kendi düzenlerini kurmayı isterken bir yandan da ailelerinden ayrılacakları için üzülmüşler.

Gelin attı, buyruk (kısmet) Hak'ta. Bir iş tamamına erdirilmeden o işin tamamlandığı düşünülmemelidir. *NA 8589*

Gelin ayağından, çoban değneğinden belli olur. Bir kızın nasıl bir gelin olacağı erkek ta-

rafınca tanındığı ilk günden bellidir. *NA 8591*

Gelin duvakta, uşak kundakta belli olur.

Bir çocuğun gelecekte nasıl bir insan olacağı çocukluğundaki davranışlarından bellidir. Aynı şekilde yeni evlenen kızın nasıl bir kadın olacağı da gelin olduğu günden bellidir. *NA 8596*

Gelin geçti bucağa, buçak endi/indi aşığı/aşağıya. Gelinler yeni evlendiklerinde eşlerinin anne babasından büyük bir ilgi görseler de bu ilgi zamanla azalır.

Gelin gelin değil, geldiği yer gelin gerek. Gelin alınan kızın iyi huylu olması kadar geldiği ailenin iyi bir soya mensup olup ol-

maması da önemlidir. *NA 8599*

Gelin gelin değil, vardıği yer gelin olmalı. Gelin ve kocasının ailesi arasında iyi bir ilişki kurulmasında gelinin davranışları kadar damat tarafının da geline olan tavrı önemlidir.

Gelin getirdik oturak, altımıza koydu pıtırak. Evlenmeden önce çok beğenilen gelin adayları evlendikten sonra kaynanasını ve kayınpederini pişman edebilir. *NA 8602*

Gelin gitti yerine kalan kızlar yerine. Kızlar gelin olmak konusunda çok istekli olduklarından bir yakınları gelin olduğunda hüzünlenirler. *NA 8604*

Gelin halince salın. Her gelin güzelliği, mariyeti oranında övgü alır, kendini olduğundan farklı gösterenler evlendiklerinde gerçek yönlerini saklayamazlar.

Gelin odası ziynetli olur. Geline yakınlarının takı takması adet olduğundan gelinin ziyneti çok olur. *NA 8610*

Gelin olmak, kahr külahı giymek (giymektir). Gelin olmak çeşitli sorun ve üzüntülerini de beraberinde getirir. *NA 8612*

Gelin oldun neye yaradım, gece tumanımı yitirdim onu aradım. Genç kızların hayalini kurduğu gelinlik her zaman beklentilerini karşılamadığı gibi iyi bir hayat süreceklerinin de garantisi değildir.

Canı oynamak istemeyen gelin, "Yerim dar." dermiş. Gelinlerin nazlı davranışlar sergilemesi adet olduğu gibi bir işi yapmak istemeyen insan da her türlü imkana sahip olduğu halde birçok bahane üretebilir. *NA 4464*

Gelini ata bindirmişler "Ya nasip" demiş. Evlilik işlemleri tamamlanmış gelin için, kocasının evine gidene kadar evlilik tam olarak gerçekleşmemiş sayılır. *ÖAA 1251 < AVP-1*

Gelini duvak, evi sokak gösterir. Gelini güzel gösteren şeylerden biri de gelinliğini tamamlayan duvaktır. *NA 8619*

Gelinin başı kırılrsa, börk altında; kolu kırılrsa, kürk altında olmalı. Gelin kocasının ailesi ve kocasıyla yaşadığı sorunları başka hiç kimseye açmamalıdır. *NA 8621*

Gelinin cüzü gelinle gider. Kız evlendikten sonra nasibini kocasının evinde arar.

Gelinin kudümü yaradı, eşek kapıdan taradı. Bazı gelinler kocalarının ailesine dahil olduktan sonra o eve büyük bir şans getirirler.

Gelinin kutlusu, vardığı gün kaynanayı yatakta bulur. Şanslı gelinler kaynanalarının eziyetlerine katlanmak zorunda kalmazlar. *NA 8627*

Kedinin izine, gelinin yüzüne. Bir kızın nasıl bir aile kuracağı daha ilk gelin olduğu günden bellidir. *NA 12088*

Kızı methederek evlendirirler, gelinin iyisini gören az olur. Kız evlenmeden önce övülür, gelin olunca eleştirilmeye başlanır. *TDK-1 s.160*

Lakırdı ilen gelin olunmuyor. İyi gelin olmak kızın el becerisine ve maharetine bağlıdır.

Mangal aklar, kül aklar, gelin oturmuş başın bağlar. Gelinler kocalarının evinde çektikleri sıkıntıları tek başlarına göğüslerler.

Nasıl kız, öyle de gelin. Bir kız bekarlığında nasılsa gelin olduğunda da öyledir. *NA 14242*

Pek yürürsen "Deli gelin", yavaş yürüsen "miskin gelin" derler. Gelin kocasının ailesine yeni katıldığı için her hareketine dikkat edilir ve davranışları yorumlanmaya çalışılır.

Sevilmedik gelinin gerdanı altı karış. Bir gelin kocasının ailesi tarafından sevilmiyorsa ne kadar iyi davranırsa davranış kimseye yaranamaz.

Sevilmeyen gelinin selamı eğri gelir. Gelin kocasının ailesince sevilmiyorsa ne yaparsa yapsın bunu değiştiremez. *NA 15786*

Yeni gelinin gözü kör olur. Yeni evlenen bir genç kız gelin gittiği aileyi tam olarak tanımadığı için evin kurallarını bilemez.

Yük yerine yük koyarlar, gelin yerine gelin dayarlar. Gelinlerinden haz etmeyen erkek tarafı oğullarının boşanmasını ve yeni bir kızla evlenmesini beklerler.

5b Kadının Önemi

Aile birliğinin sürdürülmesi için kadına büyük görevler düşmektedir. Eşinin huzurunu sağlamak, ihtiyaçlarını karşılamakla yükümlü olduğu gibi eve neşe verebilen de eşine o evliliği zindan eden de kadındır. Aynı zamanda evinin düzenini sağlaması o evi çekip çevirmesi, çocuklarının büyütülmesi ve terbiyesinin verilmesinden de kadın sorumlu olup evlilikte oldukça önemli bir yere sahiptir.

Ağanın canı, kadının elindedir. Erkeğin toplumdaki yeri kadının davranış ve ahlakına bağlıdır. Erkeğin aldığı kararlarda da kadın etkin rol oynayabilir. *NA 573*

Arslan (bile) kadına dokunmaz. Kadın aile içinde önemli bir role sahiptir. Bu sebeple erkeklerin eşlerinin değerini bilmesi gerekir. *NA 1900*

Aslan dişisine bakar da kuvvet alır. Evine, eşine bağlı erkek geçimini sağlamak için her şeyi yapar. Bunun için de karısından güç alır.

Avradın düzduğu evi Tanrı yıkmaz, avradın bozduğu evi Tanrı yapmaz. Bir evi yapan da yıkan da kadındır. *NA 2474*

Avradın yıkmadığı ev bin yıl dikili kalır. Kadın evine ve ailesine düşkün olursa kocasıyla iyi geçinebilirse o yuva kolay kolay bozulmaz.

MNÖ 970 < AVP-1

Başında bez olsun, isterse yaşı yüz olsun. Kadın doğası nedeniyle ev işlerini bir erkekten çok daha iyi yapar; evde düzeni sağlar. Bu nedenle kadınsız ev bakımsız, dağınık ve düzensiz olur. *NA 3186*

Dişi kuş yapar yuvayı, içini dışını sıvayı sıvayı. Bir ailede evin düzenini biçimini ve yaşayış biçimini büyük ölçüde kadın sağlar. *MNÖ 2687 < AVP-1*

Ekmek elin ise, karın senin. Erkeğin mutlu olması için kendisine sadık bir eşe sahip olması yeterlidir. *NA 6897*

Erkek aslan aslan da, dişi aslan aslan değil mi? Bir ailede erkek kadar kadın da hak ettiği değeri görmelidir. *NA 7614*

Erkek aslan dişisinden kuvvet alır. Kadın kocasına her konuda destek olmaya çalışırsa kocası da daha istekli ve azimli bir çalışmayla evinin geçimini sağlar. *NA 7615*

Evi ev eden avrat, yurdu şen eden devlet. Bir ulusun, rahat ve huzurlu olmasını sağlayan nasıl devletse, bir ailenin mutlu bir yaşam sürmesi için evin bütün iç işlerini özveriyle yapan kadındır. *ÖAA 1198*

< AVP-1

Evi ev eden kadındır. Bir evin temiz ve güzel bir yuva olmasını, ekonomik düzenini ve mutluluğunu sağlayan kadındır. *ET 569*

Halıyı dokuyan da avrat üstüne oturan da avrat. Kadınlar evdeki sorumluluklarını sadece kocaları için değil kendi düzenleri için de yerine getirmek zorundadır.

Hanimsiz hane, parasız kasaya benzer.

Parasız kasa nasıl anlam-sız ve değersizse evi çekip çeviren bir kadın yoksa o ev de aynı şekilde değersizdir. *NA 9406*

İhtiyar deme, genç deme, evde karın bulunsun, arpa deme, darı deme evde onun bulunsun, çalı deme, çırpı deme evde odun bulunsun. Her erkeğin yaşı kaç olursa olsun bir karısı olmalıdır.

İnsanı dindiren yokuş, dindiren diş kuş. Erkeğin evde rahat etmesi bir eşe sahip olmasıyla mümkündür. *NA 10750*

Kadinsız ev olmaz. Kadın olmayan evde temiz, mutlu ve düzenli bir yaşam olmaz. *NA 11408*

Kadinsız hane kuşsuz kafese benzer. Kadın olmayan evin, neşesiz, yaşanması güç olan yerlerden farkı yoktur. *NA 11410*

Karısız ev, çalgısız düğüne benzer/düğün olmaz. Çalgısız düğünün düğüne benzememesi gibi kadinsız ev de ev değildir.

Karısız evi, parasız erkeği, vur ateşe yansın. Kadinsız bir ev ve parasız bir erkek işe yaramaz. *RS.s. 266*

Ocağın • yakışığı odun,evin • yakışığı kadın. Ocağın yanması nasıl odunla mümkünse kadın da düzeni sağlayarak evi ev yapar.

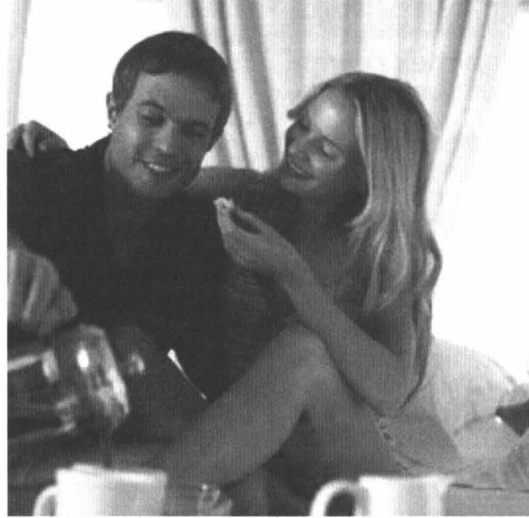
Onun başına fesi karı koyar. 1. Kadın evi nasıl çekip çeviriyorsa, erkeğine de aynı özeni gösterir. 2. Kocasını başarılı yapan karısının desteğidir. *MTA 6487*

Öküz alırsan boyun-duruk doldurursun, karı alırsan evini dol-

durursun. Bir evi yuva yapan, dolduran, eve hayat veren kadındır. *RS.s. 340*

Öküz eşiyle,döğen dişiyle döner. Tek başına hayat mücadelesi zor olduğundan her erkek bir eşe ihtiyaç duyar.

Yuvayı dişi kuş yapar/Yuvayı yapan dişi kuştur. Kadın çalışkanlığıyla, tutumuyla, temizliğiyle ailenin mutlu bir yaşam sürmesinde en büyük rolü oynar. *Ş 3977, MNÖ 8425 < AVP-1*

5c Kadının Değeri

Kadın erkeğe hayat yoldaşı olmakta onun ömrüne kendi ömrünü katmaktadır. Eşine destek olan ve onu seven, eksiklerini tamamlayan bir kadının kocası için değeri de büyüktür. Kişinin çocukları gün gelip evlenip gittiğinde geriye karısı ya da kocası kalacağı için eşlerin birbirlerinin kıymetini bilmelidir. Evlilikte ve toplumda kadının yeri ve ona verilen değer konusundaki görüşleri içeren atasözlerimiz bu başlık altında bulunmaktadır.

Ağızdan burun yakın, kardaştan karnı ya-

kın. İnsana karısı kardeşinden daha yakın davranır. *MTA 1218*

Herkesin karısı, canının yansı. Her erkeğin karısı kendisi için en kıymetli varlıktır. *TDK-1 s.135*

Kadın erkeğin eşi-dir, evinin güneşidir. Kadının görevi yalnızca kocasına olan görevlerini yerine getirmek değildir.

Kadın ayrıca evin güzelliğini ve mutluluğunu sağlamakta önemli rol oynar. *NA 11355*

Kadın kardeşten ya-kın. Erkek karısını diğer akrabalarıyla kıyaslamalıdır. Çünkü kadın erkeğin her şeyidir. *RS.s. 257*

Köylünün düzeni karısı, o da canının yansı. Karısı ile çok mutlu olan kişi karısının bir dediğini iki etmez. *RS.s. 302*
Adamın karısı

5d Kadının Nitelikleri

Evlilik içinde kendisine ait olan sorumlulukları yerine getirmek için bir kadının çeşitli sıfatlara ihtiyacı vardır. Olumlu yönleri açısından vefalı olma, çalışkan olma; olumsuz yönleri açısından ise fazla gezmeye ve sır tutamama gibi özellikleriyle değerlendirilen kadın pek çok atasözümüze konu olmuştur:

Adamın kötüsü avcı, kadının kötüsü kovcu olur. Avcılık nasıl can yakan bir uğraş alanıysa dedikodu da insan ilişkilerinde yıkıma sebep olabilir. Bu yüzden dedikoducu kadınlar da toplumda hoş karşılanmaz. *NA 396*

Ağır at, mırmır avrat insanın evini yıkar. Gerekliği şekilde çalışmayan at işleri yavaşlatır, sahibi için değersizleşir. Ev işlerinde kötü olan ya da olumsuz özelliklere sahip kadın da evin düzenini bozar. *NA 600*

Ak akçe ile ak baldıra güven olmaz. Para ile kadına güvenmemek gerekir, insanı kolayca yanıltabilirler. *NA 752*

Arı ile karının sırrına erilmez. Erkekler kadınlar gibi düşünemediğinden bazen kadınların davranışlarına anlam veremezler. *NA 1741*

Arpa kılçıksız olmaz, avrat eleksiz olmaz. Kadın evin düzeninden sorumlu olduğundan ev işleri konusunda beceri sahibi olması gerekir.

Arpadır eri yeldiren, avrattır erkeği güldüren. Neşeli kadın kocasını da neşelendirir ve mutlu eder. *NA 1873*

At ile avrada inanılmaz. Kadınlar bazen güvenilmez bir izlenim yaratırlar, ne yapacakları kestirilemeyebilir. *NA 2144*

Ateş elini yakar, kadın ömrünü. Kötü kadın kocasının ömrünü tüketir, hayatını rezil bir hale sokar. *NA 2279*

Atan vefa gelir, avrattan vefa gelmez. Her kadın eşine sadık ve vefalı davranmayabilir. Bu kötü tavırlar evliliğin geleceğini de tehlikeye atar.

Ayradın ahmağı, sacayağından çakmağı. İş bilmeyen kadın neyi nasıl yapacağını kestiremez, sorumluluklarına gerektiği şekilde yerine getiremez. *NA 2473*

Avradın gırtlığı olmaz. Bazı kadınlar vardır ki kanaat etmek nedir bilmezler, emek harcamanın ne demek olduğunu bilmeden hep daha fazlasını istemekten çekinmezler.

Avradın iyisi nene, üzümün iyisi tene (olur.) Kadınlar yaşadıkları tecrübeler sonucunda olgunlaşır ve yaşlandıklarında tam bir olgunluğa ererler. *NA 2478*

Avradın saçı uzun olur, akli kısa. Genelleme yapmak mümkün olmasa da kadınlar erkeklerle oranla daha duygusal kararlar alırlar. Mantıktan ziyade duygularıyla hareket ederler. *NA 2483*

Avradın yediği giydiği gibi olsa vay kişinin haline. Kadınlar giyinmek ve süslenmek için harcanan paraya acımaz. Ama yeme içmeyi de fazla önemsemezler. Onlar için güzellikleri ve ihtiyaçları daha önemlidir. *MNO 969 < AVP-1*

Avrat ere, er ele, el yere bakar. *NA 2492*

Avrat var arpa ununu aş yapar, avrat var buğday unundan keş yapar. İşini iyi bilen kadın elindeki malzeme yetersiz olsa bile güzel

şeyler yapabilir. Ama işten anlamayan beceriksiz kadın elinde çok iyi malzeme olsa bile yine de işe yarar bir şey yapamaz. *ÖAA 428*

Avrat vardır arpadan aş eder, avrat vardır bulguru leş eder. Kadın vardır elindeki az imkânlarla evini geçindirebilir; kadın vardır elindeki iyi imkânlarla hiç bir şey yapamaz. *TDK-1 s. 53*

Avrat var ev yapar, avrat var ev yıkar. Bazı kadınlar aile düzenine çok önem verir. Onu korumak için her fedakârlığı yaparlar. Bazı kadınların ise tek düşüncükleri zevk ve eğlencedir. Bu yüzden iyi bir aile düzeni umurlarında olmaz. *ÖAA 429 < AVP-1*

Avrattan vefa, zehirden şifa. Zehirden nasıl hastalara şifa olamazsa, kadından da iyilik beklenmez. *MNO 972 < AVP-1*

Bey kapıdan, hanım bacadan. Kadınlar gezip eğlenmeye çok meraklıdır. Öyle ki dışarı çıkmak için kocalarının evden ayrılmasını beklemeye zor sabrederler. *NA 3419*

Bilen avrat mı, bulan avrat mı? İlle de bulan avrat. Bir kadının ne kadar bilgi sahibi olduğu değil bildiklerini ne kadar uygulayabildiği önemlidir. *NA 3505*

Bilirsin karının huyunu, ne içersin turşunun suyunu. Erkek karısını iyi tanımalı neye nasıl tepki vereceğini bilerek huzursuzluğa sebep olacak davranışlardan kaçınmalıdır ki ağızlarının tadı bozulmasın. *NA 3526*

Eti ciğer eden de avrat, ciğeri et eden de. Kadının mizacı nasıl bir eş olacağını belirler, bir evliliğin yürüyüp yürümemesinde kadınlara büyük görev düşmektedir. *NA 7965*

Çirkin karı evin toplar, güzel karı düğün gezer. Kadın güzel olursa bunu herkese göstermek için akli hep dışarıda ve gezmede olur. Çirkin kadın ise evinde kalıp ev işleriyle uğraşmayı tercih eder. *MNO 2166 < AVP-1*

Çoban hakka, kadın sapa durur. Kadınların evlenme sebeplerinden biri de geçimlerini sağlayacak bir erkeğe ihtiyaç duymalarıdır. *NA 4876*

Damdan düştü şappadak, hanım oldu şıppadak. Bazı kadınlar kocalarının konumları ve maddi desteği sayesinde bir yere gelirler. *NA 5313*

Deniz kadın gibidir, güvenmek olmaz. Denizler nasıl kah sakın kah dalgalı olursa kadının da ne zaman ne yapacağı belli olmaz bazen sakın olur, bazen gergin ve kaprisli tavırlarıyla erkeği bıktırır.

Dikensiz gül ile nazsız güzel olmaz. Kocasına naz yapmayan kadın yoktur. *NA 5977*

Dilber para ister, gazel dinlemez. Kadınlar evlilik hayatlarında maddiyata çok önem verirler. Maddi rahatlığa ulaşamamış kadın kocasının kendisini sevip sevmemesini umursamaz. *NA 6026*

Dilberde vefa olmaz. Kadınlardan vefalı dav-

ranmasını beklememek gerekir. *NA 6027*

Dişi kuştur yuvayı yapan, dişi kuştur yuvayı bozan. Bir ailenin kurulmasında da yıkılmasında da en büyük rol kadındır. Çünkü aileyi bir arada tutan ve ailenin her türlü ihtiyacı ile yakından ilgilenen kadındır. *Ş 1966*

Düşman uyumaz kadın unutmaz. Kadınlar erkeklere göre daha duygusaldır. Bir kadın kendisine yapılan kötülüğü affedebilir; ama yaşadıklarını aklından çıkarıp unutmaması kolay olmaz.

Eli hamur ovalar, gözü hovarda kovalar. Bazı kadınlar kocalarına ve evlerine çok bağlı görünseler de kimseye fark ettirmeden başka erkeklerle ilişki kurarlar. *NA 7233*

Erkeği er eden de yer eden de kadındır. Evliliğin sağlam olup olmaması kadının hal ve hareketlerine bağlıdır. Erkeği onurlandıran da toplum içerisinde utanmasına sebep olan da kadındır.

Erkeği rezil eden de, vezir eden de karısı. Evine, ailesine düşkün kadın şartlar ne olursa olsun kocasının yüzünü kara çıkaracak bir davranışta bulunmaz. Fakat evini, erkeğini ihmal edip zevk ve eğlenceyi dışarıda arayan kadın, erkeğini insan içine çıkamaz duruma getirir.

Erkeğin şeytanı kadın/Kadın erkeğin şeytanıdır. Erkeği ayartan, yanlış yola götüren kadındır. *ÖAA 1132*

Evi yapan da anne, yıkan da anne. Kadın evine, ailesine düşkün olursa aileyi hiçbir şey yıkamaz. Ama kocası, çocukları ve eviyle ilgilenmeyen kadın, ailenin yıkılmasına sebep olur. *NA 8074*

Evinde karın güzel ise, geçimin de iyi ise, ne işin var düğün evinde bayram yerinde, gir oyna çık oyna; evinde karın çirkin ise, geçimin de bozuk ise, ne işin var ölü evinde, gir ağla, çık ağla.

Güzel ve anlayışlı karısı olan erkeğin gözü dışarıda olmaz. Karısı çirkin ve geçimsiz olan erkek ise evinde mutsuz olduğu için bütün zamanını dışarıda geçirmek ister. Mümkün olduğu kadar evindeki gergin ve huzursuz havadan kaçmaya çalışır.

Hem yer hem yedirir güzelim avrat, ne yer ne dedirir kokarım avrat. Kadının hem ailesine hem de yakınlarına karşı cömert olanı herkesçe iyi karşılanırken cimri davrananı pek sevilmez.

Her kadının pişirdiği yenmez, diktiği giyilmez. Her kadın evin düzenini sağlama işinde maharetli değildir.

Her peştemal bağlayan karı olsa evde kız kalmaz. Her kadın evin hanımı olmanın hakkını veremez. Marifet sahibi olması ve usul erkan bilmesi gerekir.

İyi adamın karısı kurna başında belli olur. Huzur ve refah içinde yaşayan kadın hem bakımlıdır hem de bolluk bereket içinde yaşadığından kiloludur. Bu hali de en iyi hamamda göz-

lenir. *NA 11162*

İyi avrat taç gibi, kötü avrat ihtiyar sırında taş gibi. İyi bir kadın kocasını mutlu edip onun tarafından da onurlandırılırken kötü kadın sebep olduğu sorunlarla kocasına yük olur. İhtiyarın yük kaldırması ne kadar zor ise kötü kadının kocasına verdiği külfet de böyledir.

İyi kadının kocası cübbesinden/kaftanından belli olur/ bellidir. Düzenli kadınlar evleri kadar kocalarıyla da ilgileneceğinden bir erkeğin kıyafetlerinden karısının becerikli olup olmadığını belli olur.

İyi şarap oynak avrat: iki tatlı yavrudur; ikisi de bile olsa iki katlı ağudur. Şarap ve kadın güzellikleriyle erkek için tehlikeli olabilir. *NA 11230*

Kadın eli kaşık sapından kararır. Kadının hamaratlığı ve ev işlerini layıkıyla yapıp yapmadığı ellerinden bellidir. *NA 11354*

Kadın kadının şeytanıdır. Kadınlar birbirlerini kötü etkileyerek hatalı davranışlara yöneltebilirler. *NA 11362*

Kadın kalbi merhamet kaynağıdır. Kadın yapısı itibarıyla ve analık duygularıyla daha merhametlidir. *NA 11363*

Kadın kısmı kara yazıdır. Mutlu evlilikler yapıp iyi eşlere sahip olan kadınlar olsa da çoğu kadın hayal ettiği evliliği yapamaz, mutsuz bir hayat yaşar. *NA 11364*

Kadın var cana bakar, kadın var can yakar.

Bazı kadınlar eşlerinin mutluluğuna mutluluk ka-

tarken bazıları da çok mutsuz olmalarına sebep olabilir.

Kadın var ev yapar, kadın var ev yıkar. Namuslu, çalışkan, dürüst kadın evine düşkün olur, evinin her ekisiyle ilgilenir. Ama öyle kadınlar vardır ki gezmeyi, eğlenmeyi daha çok sevdikleri için evlerini ihmal ederler ve evliliklerini tehlikeye sokarlar. *NA 11375*

Kadın var kardan soğuk, kadın var kardan sıcak. Kimi kadın sıcak, sevecen ve uyumlu olur. Soğuk kadın ise huysuz, çekilmez ve itici olur. *NA 11376*

Kadın var kocasını kara toprak eder, kadın var kocasını yeşil yaprak eder. Kocayı iyi yapan da, kötü hallere düşüründe karısıdır. *RS.s. 257 iyi koca*

Kadına herkes meclubdur. Tüm erkeklerin kadınlara zaafı ve ilgisi vardır. *NA 11381*

Kadına kılıç ver fırsat verme. Uğradığı haksızlığa karşılık vermek isteyen kadın intikam almak için fırsat kollar. *NA 11382*

Kadında vefa, borçluda sefa aranmaz. Borçlu kimse sürekli borcunu nasıl ödeyeceğini düşünerek huzursuz olur. Kadınlar da küçük bir olay yüzünden bile kocalarına düşman olabilirler. *NA 11383*

Kadını hamarat eden ateştir. Kadın ev işlerine alışıp olgunlaştıkça evi çekip çevirmekte de

ustalaşacaktır.

Kadını sırdaş edinen tellal aramaz. Kadının özelliklerinden biri de dedikoducu olmasıdır. Bu yüzden kadına her şeyini söyleyen kişinin gizli hiç bir şeyi kalmaz. *NA 11374*

Kadınla yalan akrabadır. Zor bir durumda kalan kadın yalana başvurur ve inandırıcı biçimde yalan söyler. *NA 11406*

Kadınların yolu galebe, kimi Şam'a gider kimi Halep'e. Kadın istediklerini elde edebilmek için akıl almaz pek çok yola başvurur. *NA 11407*

Kadının gırtlığı olmaz. Kadının ihtiyaçları sınırsızdır. İstekleri yerine getirildikçe hep daha fazlasını isterler.

Kadının kırk چراغی var, biri sönse biri yanar. Kadınlar zor bir durumla karşılaştıklarında ve maddi sıkıntı çektiklerinde geçimlerini sağlamanın yolunu kolayca bulurlar. *NA 11398*

Kadının sardığı yük şuradan şuraya varmaz. Kadının evde birtakım sorumlulukları olduğu gibi üstesinden gelemeyeceği ve kocasının yardımına ihtiyaç duyacağı bazı durumlar da vardır. *NA 11401*

Kadının sofusu, şeytanın maskarası. Dini bütün bir kadın ibadetlerini yerine getirirken ölçülü davranmalı, insanların alay konusu olacak derecede abartılı davranmamalıdır. *NA 11402*

Kadıya yalan, kadına inanılmaz. Kadınların her sözüne güvenmemek gerekir kendi menfaatleri için karşılarındaki insanı kandırabilirler. *NA 11411*

Karı zıktısından, damla tıptısından Allah korusun. Sürekli damlayan suyun sesi ve durmadan konuşan kadının insanın tahammül sınırlarını zorlar. *NA 11752*

Karıdır erkeği şişiren, yağdır yemeği pişiren. Yemeği pişiren yağ olduğu gibi erkeğin şekillendiren ve olgunlaştıran da kadındır. *NA 11754*

Karıdır sarayı dam yapan, karıdır damı saray yapan. Bir evin güzelliğinde, yaşanacak mutlu bir yuva haline gelmesinde kadının payı büyüktür. *RS s. 265*

Karın soğuğu, karının soğuşundan iyidir. Soğuk kadın erkeğini bıktırır, sıkır ve kendinden soğutur. Erkeğini evden uzaklaştırır. *RS s. 266*

Karının kötüsü geceyi, atın kötüsü yolu uzatır. Atın kötüsü yavaş hareket ettiğinden gidilecek yolu uzatır. Karısını sevmeyen erkek de onunla aynı yatağı paylaşmaktan hoşlanmaz. *NA 11779*

Karının kurnazı, çocuğu babasına (kocaya) yakar. Kurnaz kadın çocuğun bakımını kocasına bırakır ve böylece sorumluluktan kurtulur. *NA 11780*

Karıyı sırdaş eden esrara tellal aramaz. Kadınlar genelde fazla sır tutamazlar, bir araya geldiklerinde dedikodu yapmadan duramazlar. Bu yüzden kadına sırrını veren bunun yayılacağını göze almalıdır. *RS s. 266*

Kaşık düşmanı evdedir. Kadın daha çok tüketici konumundadır, masrafı çok olur. *RS s. 268*

Katir nazi, eşek cilvesi çüş kadının çüş. Kadının nazlanması erkeğin de hoşuna gider, ama fazlası bıktırır ve erkeği kendinden soğutabilir.

Kırk kadının ekli bir tavuğun başındadır. Ailenin yiyeceği yemeği kadınlar hazırladığından kadınlar her gün ne pişirecekleri sorunuyla uğraşırlar. *NA 12396*

Kışın güneşine, kadının gülüşüne kanma. Kadınların birine gülyüzlü ve sevecen davranması o kişi hakkında iyi şeyler düşündükleri manasına gelmez. *NA 12476*

Keseye kadın eli gilerse, sonra bereket girer. Kadınlar tutumlu davranarak evin bereketine bereket katarlar.

Kesmez bıçak ele, iş bilmeyen avrat dile. Beceriksiz bir kadını ev işlerini tamamlayabilmesi için durmadan yönlendirmek gerekir, bu da bir erkek için can sıkıcı bir durumdur. *NA 12308*

Kızı köylü satar, karıyı göynü/gönlü satar. İlk kez evlenecek biri tecrübesiz olacağı için ailesinin ve yakınlarının yardımı ile eş adayını seçmeye çalışırken evlilik konusunda tecrübesi olan kadınlar karar alırken gönüllerinin istediğine yönelirler.

Kişiyi vezir eden de karısı, rezil eden de. Erkek, becerikli, tutumlu ve iyi huylu bir kadına düşmüşse rahat ve mutlu bir evlilik sürer. Ama savurgan, iş bilmez, eğlence ve gezmeyi seven birine düşmüşse evlendiğine pişman olur.

Kocasını cennete de cehenneme de sokan karısıdır. Kocasına ve ailesine düşkün kadın onu her zaman mutlu etmeye çalışır. Gözü dışarıda olan kadın ise kocasına her zaman acı çektirir.

Kötü kadın gözyaşı ile korkutur. Kadınlar eşleriyle sorun yaşadıklarında ağlayarak konuyu kapatmaya ve eşlerinin ilgisini üstlerine çekmeye çalışırlar. *NA 13258*

Kötü kadının eteği elbezi olur. Kötü kadın hak ettiği biçimde az değer görür. *NA 13259*

Kötü karı kıymetli canı avlar. Bir kadın kötü bir eşse kocasını canından usandırır.

Kötü karının kedisi, iyi karının iti tavlı olur. Kötü kadın ev işlerini iyi biçimde yerine getiremediğinden evde yaşayan kedisi besili olur. Harcamalarına dikkat eden kadınsa ölçülü davranır ve artıkları bile iyi değerlendirir. *NA 13261*

Oturan karı, oğlan doğuramaz. Becerikli kadın bu becerisini yaptığı işlere yansıtır. *NA 14748*

Süleyman'a sormuşlar "Tatlılardan tatlı nedir?" "Er avrat." Demiş; "Acılardan acı nedir?" yine "Er avrat." Demiş. Erkekler iyi bir kadınla evli olmaktan mutluluk duyarlar. Fakat iyi bir kadın bile zaman zaman erkeğin acı çekmesine sebep olabilir. *NA 16230*

Şeytan, şeytan amma, kadın daha şeytan. Kadınlar zekaları ve kurnazlıklarıyla şeytana bile pabucunu ters giydirebilirler. *NA 16370*

Unun irisi, avradın delisi ev yıkar. Ölçsüz bir kadın ne iyi bir eş ne de iyi bir ev hanımı olur.

Söz dinlemeyen karıyı, ko dövsün köy imamı. Kadın kocasının söylediklerine ve isteklerine de kulak vermeyi bilmelidir, kocasını hiç dikkate almayan kadın huzursuzluk yaratır.

Yuvayı yapan da, yıkan da dişi kuştur. Toplumumuzdaki aile yapısında kadının sorumlulukları oldukça büyüktür. Bu nedenle ailenin devamlılığı için kadınlarımıza büyük görevler düşmektedir. *RS s. 425*

5e Dul Kadınlar

Boşanma sonucu veya eşlerinin kaybı nedeniyle dul kalan kadınlar toplum arasında fazlaca benimsenmezler. Bu nedenle yaşayışlarına, tavır ve davranışlarına her zamankinden daha fazla dikkat etmelidirler. Atasözlerimizde de bu olumsuz tavrın yansımalarını görebilmekteyiz.

Ağır elli dul karı alır. Evlenmekte geciken erkekler evlilik yapmış bir kadınla evlenebilirler.

Alma avradın dulunu, yanında getirir kulunu. Daha önce başından evlilik geçirmiş biriyle evlenmeye karar veren, varsa onun çocuğunu da kabullenmek zorunda kalır. NA 1366

Alma dadının dulunu, bırak parasını pulunu. Evlilik kararında kadının malı önemsenmemeli sırf maddi durumu iyi olduğu için dul bir kadın eş olarak seçilmemelidir.

Altın adı bakır oldu (kız adı dul). Başlarından evlilik geçen kadınlar bekar halleri kadar değerli kabul edilmezler,

Baskısız yongayı sel alır. Kocasız kariyi el alır. Dul kadına göz koyan çok olur. TDK-2 s. 28

Dul kadının eteği uzundur. Dul kadın giyimine ve hareketlerine daha çok dikkat etmek zorundadır. TDK-2 s. 40

Dul karı, şeytan karı, aldatır alır bekari. Dul kadınlar özellikle bekar erkeklerle ilgi gösterirler. TDK-2 s. 40

Eksikliğin eteği kendine düşmandır. Dul bir kadın hareketlerine dikkat etmeli, kendini korumayı bilmelidir. NA 6924

Ekşi hamur, turşu ekmek mideni harap eder, yanı dokuklu karı evini harap eder. Çocuğu olan bir kadınla yapılan evlilik çetli sorunlara gebe dir.

Er ölür avrat boş olur. Kocası ölen kadın artık evli sayılmaz. MNÖ 3258 < AVP-1

Eski pamuk bez olmaz, dul avrat kız olmaz. Dul kadın, kız gibi saf ve temiz olamaz. TDK-1 s. 115

Gürcü kızı; körpe kuzu, dul avrat; balsız

arı, koca karı; langır at, mazarattır mazarrat. İlk kez evlenecek genç kızlara erkek tarafı çok kıymet verir. Dul kadınlar ise eşlerinden de eşlerinin ailelerinden de o değeri görmezler.

İsmarlama doğru gelse, dul karılar kocaya rağbeti olur. Evlenmek kolaylıkla gerçekleştirilebilecek bir iş olsaydı önce dul kadınlar evlenme talebinde bulunurlardı.

İkiyi bir alma, yiğit di-yip karı alma. Çok güzel ve sağlam karakterli olsa da dul bir kadınla evlenmek tercih edilmemelidir. NA 10562

İnanma yaz yağmuru-na; yağar yağar gün doğar, inanma dul ağıtına; ağlar ağlar er diler. Dul kadınlar eşlerini kaybettiklerine üzülseler de yeni bir evlilik yapmak isterler. NA 10623

Kırk serçeden börek

olmaz, kaza bak kaza, dul karıdan he-ves alınmaz, kıza bak kıza. Erkeklerin eş seçiminde hiç evlenmemiş bir kıyı tercih etmeleri dul bir kadınla evlenmelerinden daha doğru bir karar olur. NA 12404

Kız alırsan dersin "Sen bilirsin", dul alırsan dersin "Ben bilirim". Kızın nazı çok olur. Dul kadının ise boynu büküktür. RS s. 284

Kız alsam ona yazık, dul alsam bana yazık. Kız narindir ve çabuk kırılır, dul kadının sorunları ise erkeği yaralar.

Osmanlının parası pul karısı dul. Osmanlı'da savaş zamanları kadınlar kocalarını kaybettiklerinden bu durumu belirtmek için söylemiş bir atasözüdür.

Varma dula girme çula. Dul kadınla yapılan evlilik sorunlu olur. TDK-2 s. S6

5f Kadının Sorumlulukları

Aile birliği içerisinde kadının pek çok sorumluluğu bulunmaktadır. Evin düzeni, çocukların bakımı ve modern hayatta mesleklerine de zaman ayırmak zorunda olan kadınlar evlilik içinde önemli görevler üstlenmişlerdir.

Ana çeker zahmeti, baba alır rahmeti. Çocukların yetiştirilmesinde kadın daha çok zahmet ve sıkıntı çeker, daha çok sorumluluk üstlenir.

Arazi eve yakın, at yere yakın, avrat ere yakın olmalı. Kadının evlendikten sonra aile olmanın bilincine ermiş bulunması, yakınlarıyla ilişkisini sürdürse de kendisine en yakın kişinin kocası olduğunun farkına varması ve buna göre davranması gerekmektedir. NA 1724

Avrat dediğin yosma gerek. Kadın kocasıyla yeterince ilgilenmeli ve onun ilgisini çekebilme-

lidir. NA 2490

Bakarsan ere, köle olmazsın ele. Kadın kocasına gerekli alakayı gösterirse erkek de kadının istediği şekilde geçimini sağlar.

Erkeğin kusuru, kadının yanında söylenmez. Bir kadın kocasının kusurlu bir yanını başka kadın yanında söylerse onu daha çok incitir.

Erkek gözü dört olur, kendinizi toplayın.

1. Kadın kocasının rahatsız olmaması için evini derleyip toplamalıdır. 2. Kadın giyimine, oturuşuna, hareketlerine dikkat etmezse erkeklerin

kötü niyetli bakışlarından rahatsız durumda kalabilir. *RS s. 168*

Erken süpür el görsün, akşam süpür er görsün. Temiz bir ev kadının kocası tarafından daha da takdir edilmesini sağlayacağından kadın kocası gelmeden önce evi derleyip toparlamalıdır. *NA 7660*

Evin varken ev, erin varken er kazan. İnsan mal varlığını arttırmaya, bir kadın da evlendikten sonra çocuk sahibi olmaya çalışmalıdır. *NA 8087*

Gelin gebe, kız nişanlı; tut karı. Bir evde kaç kadın olursa olsun asıl sorumluluk evin hanımına aittir. *NA 8598*

Gelin, gelin olmaz; biraz da ev gelin olur. Yeni gelinin güzelliğine dikkat edildiği kadar evine nasıl baktığına da dikkat edilir. *NA 8600*

Her kadın evinin hem hanımı hem halayığıdır. Kadın, evinin hem hizmetçisi hem de hanımefendisidir. *ET 3661*

İyi ipek kendini kırdırılmaz, iyi kadın kendini dövürmez. Kadın eviyle gerektiği gibi ilgilenir, kocasını kızdıracak davranışlarda bulunmazsa kocasından kötü muamele görmez. *RS s.253*

İyi kadının kocası cübbesinden bellidir. Kadının evin temizliğinden sorumlu olduğu gibi kocasının temizliğinden de sorumludur. *NA 11194*

Kadın kadıncık gerek. 1. Kadın erkeğine hoş görünmek için bakımını ihmal etmemelidir. 2. Kadın

ailede mutlu olmak için kendini erkeğinden ön plana çıkarmamalıdır.

Kadın kocasına göre baş bağlar. Kadın giyimini ve davranışlarını kocasının tutumuna göre ayarlar. *TDK-1 s. 150*

Karı, kocasının o....su olmalı. Bir kadın yalnızca kendi eşi ile ilgilenmeli sadece onun beğenisini kazanmaya çalışmalıdır. *NA 11369*

Kılıç mısır avrat yesir (esir) döşenecek hasır. Kırdı gezen karının kaymağını kediler yer. Bazı kadınlar ev işlerini bir kenara bırakıp gezip eğlenmeye önem verirler. Böyle bir evde de düzen sağlanamaz. *NA 12365*

Kocana göre bağla başını, narına göre pişir aşını. Kadın giyimini, davranışlarını kocasının tutumuna göre ayarlamalıdır. Yemek pişirirken de elindeki malzemeye göre pişirmelidir. *MNÖ 56 79 < AVP-1*

Kocasından sonra kalan karıdan, hazırandan sonra ekilen darıdan hayır gelmez. Kadının görevlerinden biri de

yemek saatlerinin düzenlenmesidir, evin düzenini sağlayamayan bir kadından o eve hayır gelmez. *NA 12807*

Kocaya cömertlik olmaz. Her şeyin ölçülü olması makbuldür. Kadın da kocasına sevgi ve ilgi göstermeli fakat bunu yaparken aşırıya kaçmamalıdır.

Körün karısı süslenmemeli. Kadın davranışlarını kocasına göre düzenlemelidir. *NA 13218*

5g Kadının Hükmü

Kadının sözünün geçmesi veya geçmemesi durumu toplumumuz içinde oldukça tartışılmış bir konudur. Toplumu bu kadar alakadar eden bir konuda da olumlu ve olumsuz olmak üzere her iki görüşü de yansıtan pek çok atasözümüz ortaya çıkmıştır:

Adama sormuşlar Nerelisin? demiş "Daha evlenmedim." demiş. Evlilikte erkeği yönlendiren kadındır.

Alma uzun saçlının ahını, gökten indirir şahini. Erkek, karısına fazla sert davranmamalı, onu aldatmaya kalkmamalıdır. Aksi halde kadın erkeğin başına çok büyük dertler açabilir.

Ateşle oynama elini yakar, avratla oynama evini yakar. Ateş insana değerse can yakar; sürekli aldatılan kadın da ateş gibi olur, bir gün çileden çıkıp her şeyi yapabilir. *NA 2306*

Avradın öğüdü avrada geçer.

Kadınlar kocalarının ya da bir erkeğin tavsiyesinden çok birbirlerinin söylediklerine uyarlar. *NA 2482*

Beşiği sallayan el dünyaya hükmeder. En kutsal şey; bir canlıyı dünyaya getirmektir, bu yüzden analar sayılmalı ve sevimlidir.

Kadının fendi erkeği yendi. Kadınlar türlü hileler ve yalanlarla erkekleri yanıltmayı başarır. *NA 11395*

Kadının hükmettiği evde mutluluk olmaz. Bir ailede her konuda kadının sözü geçerse o evde mutlu ve düzenli bir yaşam olmaz.

Kanundan korkma, kadından kork. En iyi ni-

yetti kadın bile kendisine yapılan kötülüğü unutmaz, karşılığını vermekten çekinmez. *NA 11552*

Karı sözüne uyan adam değildir. Erkek karının sözünü değil, kendi doğru bildiğini yapmalıdır. *RS*

Karı şerri, kuru şerri. Kötü kadın şerriyle türlü felaketlere sebep olabilir. *NA 11750*

Karı şeytani şişeye koyar. Kadın aldatıcılığıyla şeytana bile feleğini şaşırtacak şeyler yapar. *NA 11751*

Karıdan korkmayan yanılır. Kadını hafife alan erkek ileride pişman olur. *RS s. 265 s. 266*

Kırk yılda bir kadının sözü dinlenmeli. Erkek bir karar aşamasında karısının fikrini de almalıdır. *NA 12412*

Nargileye ateşin küllüsü, erkeğe karının dillisi. Çok konuşan kadın her istediğini yaptırarak erkeği yola getirir. *NA 14240*

Söğüdün közü, kadının sözü. Söğüdün közü bir anda yanıp geçtiği gibi kadının söylediklerinin de belli bir dayanağı yoktur. *NA 16038*

Tek odun yanmaz, karısından korkan adam olmaz. Karısından korkan adam her konuda karısına göre hareket edeceğinden hiçbir zaman kendi kararlarını alamaz.

6 ERKEK

6a Erkeğin Önemi

Erkek aileyi aile yapan bir diğer üyedir. Kadın daha çok ev işlerine yön verip eve odaklanmışken erkek daha sosyal bir rol üstlenerek toplumsal hayatla iç içe olmuş bu bakımdan kadının toplumda edindiği yer erkeğin bu rolü gerçekleştirme başarısıyla orantılı olmuştur. Bu bölümdeki atasözleri kadının erkekle bütünleştikten yani yuva kurduktan sonra tamamlandığı; bahtını erkeğin belirlediği; her ne durumda olursa olsun erkeğine sahip çıkması ve ona karşı sorumluluklarını yerine getirmesi gerektiği gibi öğütleri dile getirirken erkeğin aile birliğindeki önemine dikkat çeker.

"A kız ağan ne çirkin!" "Babamın evinde o da yok idi." Evli kadın baba evini pek aramaz. Eşinin kusurları olsa da bunların görmezden gelir. Geçimini sağlayan eşi olduğu için ona toz kondurmaz her durumda savunucusu olur. *MNO 1 < AVP-1*

Adamım adam olsun, koy konacağı yer çalı dibi olsun. Bir kadının güvendiği bir kocası varsa türlü zorluklara göğüs gerebilir. *NA 373*

Ana kızına taht kurar, kız bahtı kocada arar. Ana baba, kızını çok iyi koşullarda yetiştirip mevki sahibi yapabilir. Fakat kız kısmetini evlenip gelin gittiği yerde bulur. *ÖAA 287*

Aslanın dişisi de aslandır. Erkek güçlü ve evine sahip çıkan bir yapıda olursa karısı da onu örnek alarak hareket eder.

Avradı eri saklar, peyniri deri. Bir kadının ne şekilde yaşayacağı kocasının tutumuna bağlıdır. *MNO 965 < AVP-1*

Ayı idi mayı idi kocam idi ya; çalı idi çırpı idi evim idi ya.

Evine, erkeğine bağlı kadın kocası ve yuvası için her fedakârlığa katlanır. *TDK-2 s. 26*

Diş ile lezzet, koca ile izzet. Kadının mutluluğu ve huzuru kocasına bağlıdır. *RS s. 140*

Ekmeği kessem yarım olur, kimi alsam karım olur. Kadını kadın yapan erkektir. *RS s. 154*

Er gelir ev taşar, er gider ev şaşar. Erkek evin temel direğidir. *TDK-1 s. 113*

Er olsun da evi olmasın. Erkek erkekliğini bilirse, zamanla her şeye sahip olur.

Er olsun erim, taş olsun yerim. Bir kadın kocasından hoşnutsa onun için türlü zorluklara katlanabilir. Eşinin maddi durumu fazla iyi olmasa da eşinden memnun olduktan sonra bunu problem yapmaz. *NA 7545*

Eri olmayanın yeri olmaz. Kocası olmayan kadının, tek başına yaşaması zordur. Bu yüzden düzenli bir yaşam süremez. *RS s. 167*

Erkeği olmayanın evi güneş almaz. Erkeksiz evde huzur olmaz. *RS s. 168*

Erkek korkusu, Allah korkusu. Kadın erkeğinden korkmaz, onu dinlemezse o ailede düzen olmaz. *RS s. 168*

Erkeksiz ev, yelkensiz gemiye benzer. Erkeksiz evde geçim çok zordur. Çünkü kadın ne kadar çabalarsa çabalasın bir ailede erkeğin üst-

lenmesi gereken sorumluluklar vardır. Kadının tüm işlerin altından kalkması zordur.

Erkeksiz kadın, gemsiz at olmaz. Kocası olmayan kadın kendisini koruyacak bir erkekten de yoksundur. *NA 7645*

Ersiz avrat, yularsız at. Bir kadının erkeksiz yaşaması çok zordur. Ancak bir erkeğin koruması altında olursa daha rahat ve düzenli bir yaşam sürer. *MNO 3269 < AVP-1*

Evin direği erkek duvarı kadındır. Evi ayakta tutacak ve geçimini sağlayacak olan erkek; düzenini, temizliğini sağlayacak ve erkeğe yardım edecek olan da kadındır.

Horoz kadar eri olanın/ kocan olsun/ harman kadar yeri olur/yerin olsun. Yuvanın bereketi erkeğin gücüne bağlıdır. *RS s. 229*

Horozsuz tavuk çobansız sürüye benzer. Çobansız sürü bir arada durmaz dağılır; erkeksiz kadın da geçim sıkıntısı çeker, bocalar ve yalnızlık çeker. *MNO 4557*

Horozsuz tavuk yaşamaz. Horoz olmadan tavuklar üreyemeyeceği gibi insanlar da soylarını yalnız sürdüremezler. *MNO 4555 < AVP-1*

Kız "Kocanın bir gözü kör" demişler, "Evvel o da yok idi" demiş. Bir kadın bekar olmaktansa kusurlu da olsa bir kocaya sahip olmayı tercih eder. *NA 12546*

Koca olsun da isterse cüce olsun. Evlenme çağına gelen genç kız evde kalmaktansa nasıl olursa olsun bir kocaya sahip olmak ister. *RS s. 292*

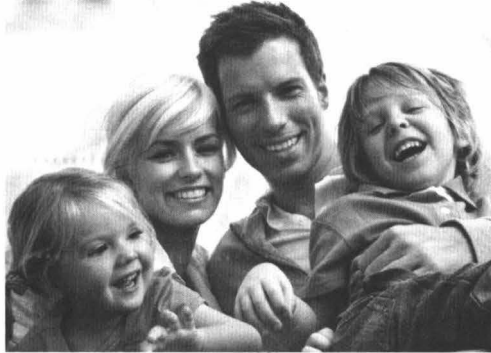
Kocasız karı, beysiz arı. Kadının tek başına yaşaması çok zordur. Onun için mutlaka hayatını birleştireceği bir erkek bulup evlenmelidir. *NA 12811*

Ocaaktır aşı pişiren, erdir avradı şişiren. Bir kadının olgunlaşmasında, sağlıklı yaşamasında kocası büyük pay sahibidir. *TDK-1 s. 174*

Peyniri deri korur, kadını eri. Deri içinde saklanan peynir asla bozulmaz. Kadın da bir erkeğin koruması altında olursa onu kimse rahatsız edemez. *NA 15241*

Söz avratlarındır, iş erkeklerindir. Kadınlar daha ince düşünceli olduklarından bir konu hakkında karar verene kadar erkekler eyleme geçerler, kadınlara göre daha iş bitiricidirler.

Tavşanın erkeği sözü geçen bilir. Erkek, aile içinde sözünü geçiren kişi olmalıdır.

6b Erkeğin Değeri

Bu bölümde erkeğin nitelik ve karakter özelliklerine bağlı olarak aile için ne kadar önemli olduğunu vurgulayan atasözleri bulunmaktadır. Erkeğin aile içindeki değerini anlatan belki de en dikkat çekici durum kadının yıllarca yaşadığı ailesinden eşini tercih etmesi, çocuklarından bile eşinden göreceği hayrı görmeyeceğini düşünmesidir.

Ağa başlı kardeşim olacağına, ağır başlı ko-cam olsun. Evli kadın için ailesinin değil kocasının ne olduğu önemlidir. *RS s. 20*
Arı gibi eri olanın, dağ kadar yeri olur. Bir kadına değer kazandıracak olan erkektir. *NA 1739*

Bir koca yedi oğula bedeldir. Bir kadın için çocukları çok değerlidir, fakat yine de kocasını hiçbir şeye değişmez. *RS s. 92*

Erimi alan canım alan. Kocasına sadık bir kadın için kocası her şeyden daha değerlidir. *RS s. 167*

Erim er/Yiğidim yiğit olsun da yerim/durağım çalı/ kaya gibi olsun. Bir kadın mert ve namusuna düşkün bir kocaya sahipse onun için her fedakârlığa seve seve katlanır. *ÖAA 1128*
Koca acısı, uyusan ilk uykuda, ölürsen

son solukta çıkar. Bir kadın için kaybedilen kocanın acısı ömür boyu bitmez. *RS s.291*
Koca ekmeği meydan ekmeği, evlat/oğul ekmeği zindan ekmeği. Kadın akrabalarından, yakınlarından ne kadar yardım görsen de onu mutlu eden kocasının sağladıklarıdır. *ET 2911*

Koca koca can koca, dertlere derman koca. Erkek karısının tüm dertlerini çözerek dertlerinin dermanı olandır. *NA 12773*

Otuz oğuln olacağına bir oturak kocan olsun. Kadın için koca, erkek evlattan daha önemlidir. *NA 14755*

Testi kadar kocası olanın, kulpu kadar hatırı olur. Kadın evlendiği kişinin değeri kadar itibar görür. *RS s. 387*

6c Erkeğin Nitelikleri

Tıpkı kadınların olduğu gibi erkeklerin de çeşitli özelliklerine dikkat çeken atasözlerimiz bulunmaktadır. İyi ve kötü kadınların davranışlarıyla evliliği etkilemeleri gibi iyi ve kötü kocalar da eşlerinin mutluluk ve mutsuzluklarının sebebidir.

Akar suya dayanma (inanma), el oğluna inanma. Sadık olmayan bir erkek karısını sözleriyle ikna edip aynı kötü davranışlara devam edebilir. *NA 797*

Ana ölünce baba amca olur. Kadınlar erkeklerle göre çocuk üzerinde daha fazla sorumluluğa sahip olduğundan eğer anne ölürse baba çocuklara karşı daha ilgisiz davranabilir.

Dumansız baca olmaz, kahırsız koca olmaz. Her kocanın karısına sıkıntı veren bir yönü mutlaka vardır. *RS s. 146*

Er gözünden, yiğit sözünden belli olur. Bir erkeğin mertliği sözünün eri olup olmamasından bellidir. *NA 7515*

Er var karının derdini çeker, karı var erin derdini çeker. Kimi erkek karısına dert vermez, onu mutlu eder. Kimisi de karısına sadece dert verir. *RS s. 169*

Erde gayret gerek. Bir erkek ailesini geçindirmek için gayret gösterip ailesini bir arada tutarsa mutlu bir hayat yaşar. *NA 7561*

Erdir adamı ağartan, erdir adamı karartan. Erkeğin iyisi yüz güldürür, kötüsü bela getirir. *RS s. 166*

rir. RS s. 166

Erkeğe yar ölüsü, yorgan yenisidir. Erkekler karılarını ne kadar severlerse sevsinler eşlerini kaybetmeleri halinde tek başına yaşayamayarak yeniden evlenmek isterler.

Erkeği karı ile, karıyı altın ile, altını ateş ile sınamak lazım gelir. Erkeklerin kadınlara, kadınların ise değerli mücevherlere karşı zaafı vardır. *NA 7599*

Erkeğin kalbi enginar yaprağıdır, her kadında bir kadın yatar. Bazı erkekler biraz ayrılan gönüllü ve şıpsevdidir.

Erkeğin kötüsü, kadını ağlatandır. Kötü bir erkek hayatı paylaştığı eşini düşüncesiz davranışlarıyla üzer. *NA 7606*

Erkeğin mertliği, sabırlı olmasındandır.

Eşine sabırlı ve hoşgörülü davranan erkek eşinden de anlayış görür. *NA 7608*

Erkek eşeğin anırmayanı olmaz. Erkekler zaman zaman kadınlardan daha anlayışsız ve sinirli davranıp gerginlikleriyle eşlerini de üzebilirler. *NA 7619*

Erkek ondur, dokuzu dondur. Erkeğin çeki-

ci ve hoş gözükmesinde kıyafetleri önemli bir rol oynar. *NA 7640*

Evde kalan erkek ya kavga ister ya başka şey. Sürekli evde oturmak bir erkeğin sıkılmasına sebep olacağından küçük meseleleri bile büyüterek eşiyle kavga eder ve karısının da sıkılmasına sebep olur. *NA 8049*

Cevizle ekmek yemesi, güzelle muhabbet etmesi. Güzel bir kadınla sohbet etmek erkekleri hoşuna gider. *NA 4522*

Hasırdan baca, ussuzdan koca olmaz. Karı koca ilişkisinin yürüyebilmesi için erkeğin akıllıca davranması çok önemlidir.

İddiasız erkek, g..ü büyük avrattan sayılır. Erkeğin iddialı olması ve gerektiğinde tavrını ortaya koyabilmesi önemlidir. *NA 10376*

İmam hoca, tamam koca. Dinine bağlı bir erkek karısına da adaletli davranarak hak ettiği değeri verir. *NA 10610*

İyi koca karısını gül yaprak; kötü koca karısını kül toprak yaparmış. Kadını güzelleştiren de çirkinleştiren de erkektir. *TDK-2 s. 60* Kadın var.

İyi kocanın karısı hamamda belli olur. Kadın kocası ile mutlu ise mutluluktan etli, dolgun, mutsuz ise kederden zayıf olur. *RS s. 252*

Kadını yeşil yaprak eden de kocası, kara toprak eden de kocası. Erkek kadını ne kadar çok sever ve isteklerini yerine getirirse, kadın da o kadar bakımlı ve güzel olur. *RS s. 257* Kadın var

Karı ölürse küçük kıyamet, ben ölürsem büyük kıyamet. Erkekler eşlerine düşkün de olsalar kendilerini daha çok önemserler.

Kız gölgesi, koz gölgesi erkeği eritir. Erkeklerin zayıf noktalarından biri kadınlardır. Bu nedenle kızın gölgesi bile erkeğin yanıp kül olması için yeterlidir.

Kocadır gül eder, kocadır kül eder. Erkek karısına gereken ilgiyi gösterir, ihtiyaçlarını eksiksiz karşılarsa kadın bundan büyük mutluluk duyar. Erkeğinden ilgi görmeyen kadın ise bakımsız ve mutsuz olur. *TDK-2 s. 68*

Kocam gitti evim şaştı, kocam geldi evim taştı. Erkek evinin ihtiyaçları ile ilgilenmez, vaktini hep dışarıda geçirirse o evde sızıntı ve yokluk yaşanır. Erkek evine ve ailesine düşkün olursa evin bereketi eksik olmaz. *TDK-2 s. 68*

Kocanın bilgisi (bilgisi) civanın bileği. Erkekler bazen eşleri için bir yönlendirici ve öğretmen konumundadırlar.

Muhannes/Muhanet erden, avrat yeğdir. Ahlsız, bir insana yakışmayacak şekilde davranan erkekleri kınama amaçlı kullanılan bir atasözümüzdür.

Tavuk sağılmaz, söğüt yakılmaz, güveye güvenilmez. Kadınların kocalarına her durumda güvenmemesi daha doğru bir harekettir.

6d Erkeğin Sorumlulukları

Evlilik kurumu içinde erkeğin yerine getirmesi gereken birtakım sorumlulukları vardır. Bunların başında evin geçimini sağlamak ve çevreyle ilişkilerde ailenin temsilcisi olmak gibi görevler yer alır.

Adam odur ki, eli isteyken gözü işte ola. Erkeğin evi geçindirmek gibi bir yükümlülüğü vardır bu yüzden kendini işine vermelidir.

At ile avradın yediği yadsınmaz. Her erkek karısının ve ailesinin ihtiyaçlarını karşılamak zorundadır, bu uğurda yapılan masraflar gözde büyütmemelidir. *TDK-1 s. 50*

Atın ardında, kadının önünde arabanın yanında gitme. Erkeğin sorumluluklarından biri de karısını kollayıp korumasıdır. Bu yüzden karısını yalnız bırakmayarak iyi gözlemlemelidir.

Atına sahip olabilen, karısına sahip olur. Mal varlığına sahip çıkmasını bilen erkek karısını da nasıl koruyup kollaması gerektiğini bilir. *NA 2371*

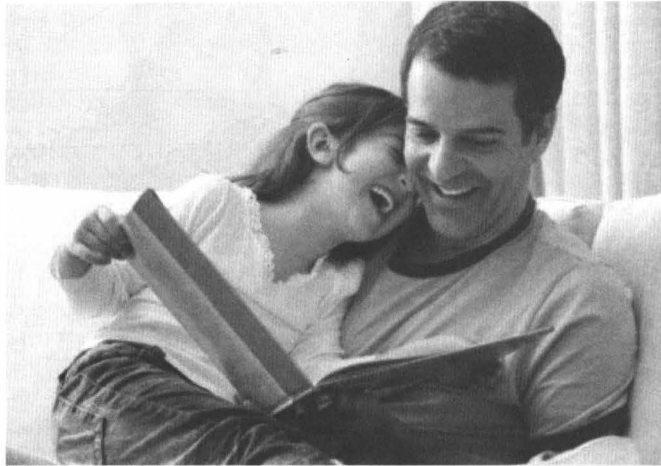
Avradı güzel, atı yorga ile yoldaş olma. Güzel bir kadınla evli olan erkek karısını aşırı derecede kıskanacağından böyle bir erkeğin arkadaşı olmak da zor olacaktır. *NA 2472*

Avradın ile pazarını kimseye inanma.

Erkeğin eşi ile ilgili konularda başkalarının sözünün kanmaması gerekir. *NA 2475*

Avrat attır, gemini boş tutma. Erkek kadını daima gözetim ve koruma altında tutmalıdır. Aksi halde çok kötü sonuçlarla karşılaşabilir. *NA 2489*

Avratla atı emanet etme. At ve kadın sahibinin namusudur; başkalarına emanet

verilmez. *AVP 971 < AVP-1*

Babaya dayanma, kariya güvenme. Erkek babasına dayanmayıp hayatını kendi id-

me ettirmeli, karısına da her zaman inanmalıdır. *NA 2867*

Elin işte, gözün eşte olsun. Bir erkek işiyle ne kadar meşgul olursa olsun, karısını ihmal etmemelidir. *MNÖ 3112 < AVP-1*

Ekini ambarda, karını/karısını mezarda medhit/medhet. İnsan kimin nasıl davranacağından emin olamayacağından bir erkek de ancak eşi öldükten sonra onu methetmelidir.

Eşegin kötü ise sat, avradın kötü ise giydir. Geçimsiz bir kadını yola getirmenin bir çaresi de ona güzel elbiseler almaktır. *TDK-1 s. 116*

Eşini, aşını bilmeyen kasap, ne satır kor ne masat. Sahip olduklarının değerini bilmeyen erkek sonunda malını da eşini de kaybeder. *NA 7924*

Evde horoz, sokakta tavuk olma. Erkek evinde nazik, anlayışlı, fakat yaşam kavgasında güçlü olmalıdır. *TDK-1 s. 118*

Gemi aldın kıçında, tarla aldın içinde, karı aldın başında duracaksın. Erkek sorumluluklarının farkına varmalı ve sorumluluklarının gereğini yerine getirmelidir. Evliyse mümkün olduğunca eşini yalnız bırakmamalı, karısını gözünün önünden ayırmamalıdır. *NA 8643*

Getir varlığı, göstereyim karılığı. Karısından hizmet bekleyen koca önce onun istek-

lerini ve ihtiyaçlarını karşılamalıdır. *MNÖ 3754 < AVP-1*

Aş bilen, eş bilen, iş bilen aç kalmaz. İşine, eşine bağlı olan, aşını kendi hakkıyla kazanan kişi hem yanılmaz, hem sefaletle düşmez. *NA 2000*

Kadına, çocuğa, sarhoşa sırrını açma. Çocuk ve sarhoşa güvenilemeyeceği gibi kadınlar da sır tutma konusunda her zaman çok iyi olmadıklarından erkeğin karısına sır vermesi gerekir.

Kadının şamdanı altın olsa, mumu dikecek erkektir. Kadın baba evinden ne kadar mal, mülk getirirse getirsin evin geçimi yine erkekten sorulur. *MNÖ 5002 < AVP-1*

Karına dişini saydırma. İnsan karısına kusurlu yönlerini fazla belli etmemeye özen göstermelidir. *MNÖ 5155 < AVP-1*

Öküzü öküz edeceksen yem al, karıyı karı edeceksen don al. Erkek karısını daha güzel görmek istiyorsa karısının giyimine özen göstermelidir.

Talebe hocadan, karı kocadan korkmalı. Öğrencinin öğretmeninden çekinmesi gibi kadın da kocasından çekinirse aralarındaki saygı daim olur. *NA 16437*

Ürkek olma, erkek ol. Erkek korkusuz olmalı, yiğit bir biçimde kendisini ve karısını savunabilmelidir. *NA 17290*

6e İçgüveyleri

Erkeğin karar alma mekanizması işlevini gördüğü geleneksel aile yapısıyla karşılaştırıldığında içgüveylelerinin aile içinde bulunduğu konum, kendilerini eşlerinin ailesine kabullendirmeye çalışmaları gibi zorluklar bu bölümdeki atasözlerinin içeriğini oluşturur.

Hali iç güvey halinden hallice. İçgüveyleleri eşlerinin ailesiyle yaşamaktan dolayı rahatsız hissederler. Durumundan memnun olmayan bir kişi de halini karşısındakine bildirmek için bu deyim kullanılır.

İçgüveyi, tandırın başındaki itten iyidir. İçgüveylelere evlenip kendi evini kuran damatlar kadar kıymet verilmez. *NA 10363*

İçgüveyliğinde ya keddiden miskin, ya kılıçtan keskin olmalı. İçgüveyleleri ya ezilmeyi kabul ederler ya da baskın

çıkarak kendilerini kabul ettirirler. *RS s.231*

İçgüveysi iç ağrısı. 1. Erkek karısının ailesinin yanına içgüveysi olarak giderse, evdekiler onu sürekli hoş tutmak istediği için o da buna alışır ve zamanla onlara yük olmaya başlar. 2. Karısının ailesine ait bir evde kalan erkek orada kendi hakimiyetini kuramadığından huzursuzluk duyar. *ÖAA 1500 < AVP-1*

Kulun yoksa içgüveyin de mi yok? İçgüveyleleri eşlerinin ailesiyle yaşadığından bazı sorumluluklar almak ve o aileye hizmet etmek zorundadır. *NA 13367*

7 ÇOCUKLAR

Atasözleri, öğüt, uyarı, gözlem ve kişisel deneyimler sonucu edinilen kanaatleri ifade eden sözlü kültürün en değerli ürünleridir. "Çocuk" kavramı ise sözlüklerde "bebeklik ile ergenlik çağı arasında gelişme döneminde bulunan küçük yaştaki erkek veya kıza verilen ad" olarak tanımlanır. Topluların en temel sosyal kurumu olan ailede çocuk, anneyi ve babayı birbirine bağlayarak aralarındaki ilişkiyi pekiştiren en önemli unsurdur. Bu nedenle ailenin temel işlevi olan "çocuk dünyaya getirme" ve "çocuk yetiştirme" zengin bir kültürel öge olarak yervüzünün bütün toplumlarında önceliğini daima korur. Çocuk dünyaya getirdikten sonra, bu çocuğu büyüterek topluma yararlı bir yetişkin olarak sunma ödevi, anne ve babaya, yaşamlarının en büyük sorumluluğunu yükler. Çünkü topluma yeni bir fert kazandırma görevi hem son derece önemli, hem de başa gelmeden tam olarak anlaşılamayan bir deneyimdir. Türk toplumunda erkek çocuğunun soyu sürdürmesi, kız çocuğunun ise geleceğin örnek annesi olması için özel olarak yetiştirilmesi gerektiğine inanılır. Türklerin çocuklar konusundaki geleneksel yaklaşımları, öteki konularda olduğu gibi bu konuda da yaşanarak sınanmış deneyimleri, gözlemleri, öğütleri ve uyarıları özetler. Atasözlerimiz bugünün çocuklarının geleceğe daha iyi hazırlanmalarını sağlarken evlenip çocuk sahibi olacak gençlere de kıymetli bir kılavuz görevini görür. Deneyimli anne ve babaların ise başucu kaynağıdır. Yaşlıların hafızalarını tazeler ve onların torun sevgisini daha iyi tatmasını sağlar. Gözlemlerimizi pekiştirir, öğüt ve uyarılarımızı başkalarına aktarırken referans olur. Zaman zaman bazı atasözlerinde diğerlerinin karşısı gibi görünen fikirlere rastlarsak da bu, onlardan birinin gerçek ötekinin yanlış olduğu anlamına gelmez. Her bir gerçeğin kişiye, zamana ve şartlara göre değişken olduğuna işaret eder. Bu emsalsiz hikmet damlaları çocuklarla olan ilişkimizde her kapıyı açar ve böylece sıkıntısız bir hayat süreriz. Sınıflandırılmış Çocuk Atasözleri listesi çocukların büyüklerden öğrenecekleri çok şeyler olduğu kadar büyüklerin de onlardan belki daha da fazla öğrenecekleri olduğu gerçeğini gözler önüne serer.

7a Hamilelik

Hamilelikle ilgili belirtiler anne ve baba adaylarının yeni bir sorumluluk üstleneceğinin habercisidir. Artık ikisinin de bu olaya yönelik hazırlıklar, anne ve baba olma beklentileri, heyecanı ve doğacak bebekleriyle ilgili çeşitli özellikler onların ilgi odağını oluşturur.

7a1 Doğum Öncesi

Kadının hamilelikte ya da öncesinde çektiği sıkıntılar, çocuk sahibi olabilmek için yaptığı fedakarlıklar ve gerekli şartlar bu atasözlerimizde karşımıza çıkmaktadır. Aynı zamanda yaşanan zorluklar anne ve baba adayları için tatlı bir heyecan yaratmaktadır.

Ağustosta yükü olan, istavritte doğurur. Hamile kadın vakti geldiğinde doğum yapacaktır. NA 693

Çocuk doğmadan kaftan biçilmez. Çocuk daha doğmadan doğmuş gibi hazırlık yapmak doğru bir davranış değildir. FFT 4393

Ebenin burnu karnında, gebenin karnı burnunda. Doğum anı sıkıntılı bir süreçtir anne adayı kadar ebe de zahmet çeker. Doğumun sorunsuz gerçekleşme-

si için ebenin bu konuda acemi olması tecrübeli ve becerikli olması gerekmektedir. NA 6693

İki yatan, üç kalkar. Evli bir çift eninde sonunda çocuk sahibi olur. NA 10548

Kazın yavrusunu güzün sayarlar.

Utananın oğlu kızı olmazmış. Çocuk sahibi olmak isteyen çiftlerin gerekli sorumlulukları yerine getirmeye hazır olmaları lazımdır. NA 17196

7b Doğum

Doğum anı anne adayı için zor, zahmetli fakat sonuçları tatlı bir durumdur yeni gelen bebek aileye mutluluk getirir.

Acele eden kadın kör/kıcsız uşak doğurur. Her şeyin bir vakti vardır. Aceleci davranmak kötü sonuçlar almaya sebep olabilir. NA 53

Avrat lazım kalçalı, oğlan doğursun aslan pençeli. Kadının iyisi erkek evlat doğurur.

NA 2498

Bir eşikte bir beşikte. Gelin kocasının ailesine dahil olduktan sonra gelinin ve damadın anne babası torun beklemeye başlar.

Çitlenbik; iki idik, üçlendik. Yeni evli çiftler

ilk defa çocuk sahibi olmanın heyecanını fazlasıyla yaşar. *NA 4862*

Doğan anası olma, doğuran anası ol. Kişi, kendisi de çocuk sahibi olmadıkça annesinin değerini tam olarak bilemez. *ÖAA 968*

Doğuran avrat Azrail'i yenmiş. Yeni doğan çocuklarda ölüm oranı yüksek olur. Daha önce doğurduğu çocukları ölen kadın, doğurmaya devam ederse mutlaka bir kısmı hayatta kalır. *MNÖ 2711 < AVP-1*

Dokuz kadın birikse zahmeti doğuran çeker. Doğumun sıkıntısını onu çeken kadından başka kimse bilemez. *NA 6214*

Ebe çok olunca çocuk sakat doğar/ters gelir. Her kafadan farklı ses çıkması yüzünden yaşanan fikir ayrılıkları yanlış kararlar alınmasına sebep olabilir. Böyle bir durum da doğum gibi bir olay için tehlikelidir. *NA 6691*

Ekene, doğurana ne mutlu. Çocuk sahibi olmak aileyi mutlu eden bir olaydır. *NA 6821*

Ekmegin iyisi deneden, yigidin iyisi anadan olur. İyi kadın iyi bir anne olur ve çocuklarını iyi yetiştirir. *NA 6869*

Evlenen doğurarı kaçırmaz. Evlenmek isteyenler eş seçerken çocuk sahibi olabilecek kadınları tercih ederler. *NA 8125*

Gelin atladi eşiği, hazırladı beşiği. Gelin olan kız bir süre sonra çocuk sahibi olmak isteyecektir. Gelin olurken anne olmaya bir adım daha yaklaşmıştır. *NA 8588*

Hamur yoğurustan, çocuk doğurustan olur. Annenin çocuğunu dünyaya getiriş şekli ve hamilelik süreci çocuğu da etkiler. *NA 9372*

İnsan bir umutla doğar, bin umutla ölür. Anne baba büyük bir umutla çocuklarının doğuşunu beklerler. Fakat insanlar ölürken gerçekleştirmeyi arzu edip gerçekleştiremedikleri birçok hayalle bu dünyadan geçerler. *NA 10665*

Kadın eşik dibinde değil, beşik dibinde belli olur. Kadının görevi ev işleriyle uğraşmakla bitmez. Ailenin devamı için çocuk doğurması da gerekir. *NA 11358*

Kadın gavurdur ama Müslüman anasıdır. Kadın toplumda erkek kadar söz sahibi olmasa da çocuk sahibi olunca değer kazanır. *NA 11359*

Kadın getir bey doğura. Eşin erkek çocuk doğurması istenen bir durumdur. *NA 11360*

Kızı duvak, gelini beşik arkasında görmeli. Gelinlik, evlenme çağına gelmiş kızı daha da güzel gösterir. Ama erkeğini mutlu etmek için çocuk doğurması da gereklidir. *MNÖ 5556*

Kızı kızken görmeyeyim: bir beşik, iki beşik, üç beşik, dört beşik sonra göreyim. Kadının sıhhati kızken değil, dört çocuk doğurduktan sonra belli olur. *NA 12557*

Kızım (gelinim) seni beşik dibinde sınıırım. İyi bir gelinin ölçüsü aynı zamanda nasıl bir anne olduğudur. Çocuk sahibi olan gelin kocasının ailesinden daha çok değer görür. *NA 12569*

Kızın adı Kamile, altı aylık hamile. Her kadın belli bir olgunluğa eriştikten sonra çocuk sahibi olabilir.

Lohusanın (dığaskanın) kırk gün mezarı açık durur. Doğum bazen anne için tehlike teşkil edilebilir. Bu yüzden çocuk kadar annenin de sağlığına dikkat edilmelidir. *NA 5951*

Oğlan doğur, at gibi yat; kız doğur, it gibi yat. Oğlan doğuran kadın ciddi bir değer görürken kız çocuk sahibi olan aile sevinmesine rağmen anneye hak ettiği itibarı göstermeyebilir. *NA 14542*

Oğlan doğuran sevinsin, kız doğuran dövünsün. İnsan yaşlanıp iş göremez duruma geldiği zaman en büyük desteği erkek evladından görür, bu yüzden çoğu insan erkek çocuğa sahip olmayı daha çok ister. *NA 14545*

Teke gizli yansa da keçi aşikare doğurur. Gizli durumlar daima aynı gizlilikle devam etmez. İki kişi arasında yaşanan ilişki kadının hamile kalması ile ortaya çıkar.

Ye tatlıyı doğur atlıyı, ye ekşiyi doğur Ayşe'yi. İnanişına göre aşırma döneminde anne adayı tatlı yerse erkek, ekşi yerse kız çocuğu olur.

7b Çocuk Sahibi Olma

Doğan çocuğun aileye katılmasıyla başlayan yeni yaşam bu konudaki tereddütleri, artıları, eksileri de beraberinde getirir. Yavrularına nasıl yaklaşılması gerektiği ve bu yeni konumlarıyla nasıl baş edecekleri konusu şimdi genç anababaların yegane kaygıları ve heyecanlarını oluşturur.

7b1 Çocukların Rızkını Allah Verir

Çocuğun kısmetivle geldiği inancının çocuk sahibi olmaya teşvik edici bir işlevi vardır. Ayrıca bu inanış doğan çocuğa ilgi ve sevgi beslenmesini, maddi bir külfet olarak görülmemesini sağlamıştır.

Ağılda doğan oğlağın, çayırdı otu biter.

Her bebek nasibiyle beraber doğar. NA 597

Allah kırkılmış kuzuya göre yel estirir.

Allah tüm yaratıklarına nasibini verdiği gibi yeni doğacak bebeğe de nasibini verecektir.

Cadidan korkanın çocuğu olmaz.

Çeşitli korkulara sahip ve zahmetten çekinen insanlar hiçbir şeye sahip olamayacakları gibi bir çocuğa da sahip olamazlar. NA 4374

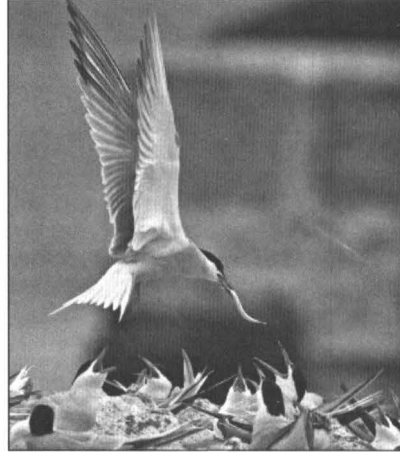
Doğana beşik, ölene tabut.

Doğum ve ölümler değiştirilemez hakikatlerdir ve hayat bu döngü içinde devam eder, bu döngüde herkes kismetine düşeni alır. NA 6138

Doğdu boğmağa yaramaz, geldi kovmaya yaramaz.

Çocuk bir kez dünyaya geldikten sonra onun her türlü sorumluluğu ebeveyne aittir, anne baba çocuklarının ihtiyaçlarını karşılamak zorundadır. NA 6136

Doğuşuna bakma, gelişine bak. Önemsen-

mesi gereken süreç değil sonuçtur. Doğumdan çok artık bebeğin dünyaya gelmiş bir canlı olması ve rızıkıyla doğmuş olması önemsenmelidir. NA 6200

Marttan/zemheriden sonra yağan durmaz, doğan ölmez.

Eski dönemlerde olanaklar kısıtlı olduğundan hava koşulları bebek ölümleri üzerinde etkili olmuştur. NA 13922

Ovada oğlak doğsa dağda otu biter. Her çocuk rızıkla doğar.

Tufanın oğulcuğu, Allah verdi boncuğu. Şartlar zor da olsa doğan çocuğun nasibi Allah verir.

Yağmur yağıp durmaz, çocuk doğup durmaz. Çok sayıda çocuğa sahip olmak ailelere

yük getirebilir, belli bir yaştan sonra aileler çocuk sahibi olmayı tercih etmezler. NA 17614

Yiğit anadan çıplak doğar. Herkes dünyaya hiçbir şeyi olmadan gelir, zamanla kazanır.

7b2 Çocuk Sahibi Olmanın Nimetleri

Çocuk aileyi aile yapan unsurlardan biridir. Türk toplumunda çocuk sahibi olanlara olumlu yaklaşmış, çocuk aileyi birleştirici bir vazife görmüştür. Çocuğun sevimliliği, evin neşe kaynağı oluşu gibi nimetlerinin yanı sıra asıl üstünde durulan yönlerinden biri soyun devamlılığını sağlamasıdır:

Ağaç dalıyla gürlür. Ağaç dalları olmadan odundan ibarettir, onu asıl ağaç yapan meyvelerinin yeşermesini sağlayan dallarıdır; tıpkı insanların çocukları gibi.

Ağaç sevgisi olmayanda evlat sevgisi olmaz. Doğayı dahi sevip saymayan kişi insanları da sevmeyiz. NA 544

Ağaç yaprağıyla güzeldir. Ağacı yaprakları, insanları çocukları tamamlar. NA 547

Allah zengine mal verir fakire çocuk.

Zengin olmak mutlu olmak için her zaman yeterli olmayabilir, mutluluk için fakir bir ailede bir çocuk sesinin duyulması bile yeterlidir.

Arkadan tay yetişmezse, ata baha olmaz.

Bir aile çocuk sahibi olmadığı takdirde neslini devam ettiremez. NA 1804

At ölür semeri kalır, kısrak ölür tayı kalır.

Soyun devamlılığını sağlayan çocuktur.

Çocuk aile bahçesinin çiçeğidir. Çocuk evin en güzel süsüdür.

Çocuk dolu eve şeytan pek az girer. Çocuk ailede birleştirici özellik sağlar ve kavgalar için çoğu zaman engelleyici olur. NA 4930

Çocuk evin meyesidir. Çocuk ailenin sahip olduğu maddi manevi tüm güzelliklerin üstündedir. NA 4933

Çocuk karıyla kocanın arasını bulur. Çocuk eşlerin birbirleriyle iyi geçinmelerini kolaylaştırır.

Çocuk kısmı güle misal. Nasıl ki gül güzel bulunan, değerli görülen bir çiçekse çocuk da öyle güzel ve değerlidir. NA 4943

Çocuklu ev pazar, çocuksuz ev mezar. Çocuk olan ev Pazar yeri gibi ses seda dolu ve civil civil iken çocuksuz ev mezar misali sessizdir. NA 4958

Çocuklu kadın çınar, civcivli tavuk.

Çocuklu kadınlar yavrularına zarar gelmesini istemezler. NA 4959

Çocuklunun girdiği yer sen, çıktığı yer harabe.

Çocuklar insanı eğlendirirken yaramazlıklarıyla da yorar ve etrafı kırıp dökerler. NA 4965

Çocuksuz baba mevesiz ağaca benzer.

Çocuğu olmayan erkek meyve vermeyen kuru bir ağaç gibidir. NA 4966

Çocuksuz ev, çepersiz bostana (korumasız bahçeye) benzer. Çocuk aile bağlarını kuvvetli tutar. NA 4967

Çocuksuz ev susuz değirmene benzer. Çocuk olmayan ev sessiz ve hareketsizdir. NA 4969

Dar-ı dünyada bir evlat. İnsan hayatı boyunca kendisini mutlu edecek pek çok olayla karşıla-

şabilir. Fakat hiçbir mutluluk çocuk sahibi olmanın verdiği mutlulukla ölçüşemez. NA 5346

Elim, gözüm; oğlum, kızım. Bir insana kimse çocukları kadar yardımcı olamaz. NA 7258

Eşek, sıpasıyla cümbüşlenir. Çocuk hayata renk katar.

Eve çocuk, erkeğe çubuk yaraşır. Erkeğin evin geçimini sağlayabilmesi için maharetli olması ve bir iş alanında kendisini geliştirmiş olması gerekir. Eve neşe katan da çocuktur, gerçek bir aile olmak çocuk sahibi olmakla mümkündür. NA 8056

Evladı olmayanda merhamet olmaz. Çocuk sahibi olmak şefkat, acıma ve adalet duyguları kazandırır. NA 8104

Evladın hamı tatlı olur. Küçük çocuklar şirinkilikleriyle ve suretlerinin güzelliği ile kendilerini sevdirebilir.

Evlad elden üstündür. İnsanın evladı diğer tüm insanlardan üstün ve önemlidir.

Evlad geçilmez, zehir içilmez. Çocuklar ailelerine türlü kötülükler edip onları kırsalar da aileler çocuklarından hiçbir zaman vazgeçemezler. NA 8112

Kadını eve bağlayan, altın şıkırtısı değil beşik gıcırtısıdır. Kadınlara zorluklara karşı göğüs gerdiren, onları evine, eşine bağlayan para değil evlatlarıdır. NA 11387

Korusuz orman olmaz. Neslin devamı için çocuk sahibi olmak şarttır.

Köksüz ağaç kurur. Ağacı toprağa bağlayan ve hayat veren kökleridir, insanın neslini devam ettiren de ağacın kökleri misali çocuklarıdır.

Körpe kuzu evinin tuzu. Evin tadı tuzu çocuklardır. NA 13200

Kuzusuz koyun melemez. Kadın, evladı olduğunda onunla ilgilenir, onu koruyup kollar.

Mal istersen bedeninden, evlat istersen belinden. Kişinin gerçek malı babadan kalan değil kendi kazandığıdır. Gerçek evladı da kendisinden doğandır.

Mallı zenginden, evlatlı zengin yeğdir. Gerçek zenginlik çocuktur, para onun verdiği mutluluğu karşılayamaz.

Sakal pır, evlat bir. Her aileye tüm sevgisini vereceği bir evlat lazımdır. NA 15489

Oğlu kızı olmayan avrattan eski hasır yeğdir. Türk aile yapısı için çocuk çok kıymetli olduğundan kadınlar evlat sahibi olup olmamalarıyla değer kazanır veya kaybederler. NA 14574

Ulu ağacın gürültüsü dal ile, mutlu evin yakışığı döl ile. Çocuk eve neşe, mutluluk ve hayat verir.

Yedi yıllık emeğim, yavru yumağım. Evlat yetiştirmek sabır ve emek isteyen ciddi bir sorumluluktur.

7b3 Çocuk Sahibi Olmanın Sıkıntıları

Tüm olumlu özelliklerinin yanı sıra çocuğun ailesine sıkıntı verdiği durumlar da vardır. Ailenin çocuğa birey olma yolunda verilen eğitimi almasını sağlamak, bulunduğu topluma uyması ve bu toplumun bir parçası haline gelmesine yardımcı olmak gibi sorumlulukları vardır.

Çocuk kısmı hem dost hem düşmandır, hem ağlatır, hem güldürür. Evlat mutlu ettiği gibi kimi zaman da derdiyle insanı üzebilir.

Çocuk isteyen, belasını da istemek gerek. Çocuk sahibi olmaya talip olanlar bazı zorluklara katlanmayı da göze almalıdır. NA 4941

Çocuklu avrat, sıpalı eşek ile yola gidilmez. Kucağında çocuklu kadınla yola çıkılırsa yolculuk bazen sıkıcı ve bu naltıcı hale gelebilir. NA 4957

Çocuklunun ağzı, çocuksuzun gözü oynar. Çocuk sahibi aileler çocukları ile meşgul olurlar, çocuksuz olanlar etrafla ilgilenir. NA 4964

Evladı olmayanın bir derdi var, evladı olanın bin derdi var. Çocuk sahibi olmak sorumlulukları ve zorlukları da beraberinde getirir. NA 8105

Evlad deniz suyu gibidir, ne içilir ne geçilir. Bazen aileler çocuklarından dolayı çeşitli dertlere maruz kalabilirler fakat yine de evlatlarından vazgeçemez ve bu sıkıntılara katlanırlar. NA 8111

Evlad yetir, aklını yitir. Çocuklu aileler çocukları sayesinde neşelenirken bir yandan da onların sebep olduğu sıkıntılarla boğuşurlar. NA 8120

Eşeğe "Sıpan oldu" demişler, "Sırtımdan yükümü atacak değil ya, önümden yemimi alacak" demiş. Malına düşkün, çocuk sevgisinden yoksun kimseler, çocuk sahibi olduğunda, sevinmekten çok onun getireceği masrafa endişelenirler. TDK-2 s. 46N;

Geldi Safiye, gitti kafiye. Çocuk sahibi olmak ailelerin düzenini ve yaşam tarzını farklı bir akışa götürür. NA 8563

Her kimin evladı var başından büyük derdi var. Çocuk yetiştirmek sorumluluk gerektiren zor bir iştir. NA 9816

Kız pazarda satılmaz, oğlan atılmaz. Aileler çocukları yüzünden sıkıntı çekmek zorunda kalsalar da her

ne olursa olsun çocuklarından kopamazlar. NA 12539

Küçük işer, büyük dayanır düşer. Küçük çocuklar büyük bir kabahat işleseler bile yaptıkları hatayı idrak edemezler. Onlardan sorumlu olan yetişkinler ise bu hataların bedelini ödemek zorunda kalırlar.

Oğlun mu var, yemeden kal, kızın mı var giymeden kal. Çocuk sahibi olanlar kendilerini düşünmeden çocuklarının ihtiyaçlarını gidermek zorundadır. NA 14587

7b4 Çocukların Sayısı

Çocuk sayısı aile yapısı, ailenin tercihleri gibi durumlarla ilgili olup ailelerin hayatları sahip oldukları çocuk sayısına göre şekillenir. Çok çocuk daha fazla sorumluluk gerektirirken örneğin tek çocuklu aileler tüm sevgi ve maddi birikimlerini bu çocuğa verecektirler.

Az çocuğun bakımı kolay, istekleri az olur. Çocuk sayısının az olması bu çocuklarla daha çok ilgilenilmesini ve bakımlarının daha kolay olmasını sağlar.

Bir anaya bir kız, bir kafaya bir göz (yeter). Kız çocuğu erkek çocuğuna göre daha çok ilgi bekler daha nazlı ve duygusaldır, yetiştirmesi daha zordur o yüzden bir anaya bir kız yeter. NA 3616

Çok çocuk anayı şaşkın, babayı düşkün eder/şaşırtır. Çocuk sayısının çok olması bakımındaki güçlük nedeniyle

ana-babayı zor durumda bırakabilir. MNÖ 2221

Çok çocuk düşman kilidi. Çocuk sayısı arttıkça sorumluluklar da artar, kardeşler arasında anlaşmazlıklar çıkabilir, çocukların ilişkilerini

dengelemek de anne babaya düşer. NA 4999

Çok koyunun çok kuzusu olur. Çok çocuklu ailelerde yetişmiş kişiler evlendiklerinde de fazla sayıda çocuk sahibi olmak isterler.

Evin küçüğü olacağına, avlunun köpeği ol. Yaşça büyükler çoğu ufak tefek işte küçük kardeşlerini kullanırlar. Dolayısıyla evin küçüğü olmak pek şanslı bir durum sayılmaz. NA 8085

Tekne kazıntısı, dağarcık dibi. Sonuncu çocuk evin en küçüğü olduğundan ailenin kıymetlisidir. NA 16741

Ya evlat bir ya ocak kör. Bir çocuk ocağın sönmemesine neslin devamına yeter oysa hiç çocuk sahibi olmamak neslin devamının sağlanamayacağı anlamına gelir. NA 17517

7c Anababalar

Çocukların yetişmesinde ve kişiliklerinin oluşmasında anne ve baba en büyük rolü oynar. Sağlıklı çocuk yetiştirme konusunda nasıl davranılması gerektiği çok iyi bilmelidir. Anababaların konumunu, maddi durumları, eğitim düzeyleri ve sosyal yapıları çocukların geleceğine yansır. Büyüyen çocukların deneme yanılma yoluyla öğrendiklerini anababalar denetleyerek onları hatalardan korumaya çalışır; yoksa onların ihmalleri veya çok sıkı kontrolleri çocukların yaşamlarını olumsuz şekilde etkiler.

7c1 Anababanın Çocukları Üzerindeki Etkisi

Ana babalar çocukların yetişmesi ve topluma kazandırılmasından sorumlu olduklarından çocuklarının ilk öğretmenleri yine kendileridir. Bu eğitimin yanında bir de çocukların kalıtım yoluyla taşıdıkları anne babalarına benzer bazı özellikleri bulunmaktadır.

Babası (acı) elma yese oğlunun dişi kamaşır. Anne babanın davranışları çocuklarına da yansır. NA 2854

Atalar eder evlatlar öder. Ebeveynlerin hataları evlatlarının hayatını olumsuz etkileyebilir. NA 2252

Atalar verdiği gönüllük, Allah verdiği doyumluk.

Anne baba çocuğa hayatının belli bir döneminde bakmakla yükümlüdür. Çocuk belli bir yaşa geldikten sonra kendi rızasını kendi kazanır. NA 2258

Ayı sıkıya düşünce yavrusunu ayağı altına alır.

Anne babalar bir şeye sinirlendiklerinde acısını evlatlarından çıkarabilir. NA 2608

Çingene ele kızmış, kendi çocuğunun ağzını yırtmış. Bazen anne babalar başka şeylere kızıp sinirlerini çocuklarından çıkarır. NA 4832

Devletsizin oğlu olmaktan, devletliye kul olmak yeğdir. Kötü kişinin evladı olup

onunla kötü şeylere yönelmektense iyi insanın hizmetkârı olmak yeğdir.

Evlat kazanma, dost kazan. Çocuklar bir süre sonra kendi ailelerini kuracağından insanın yalnızlığını hissettirmeyecek dostlara ihtiyacı vardır. NA 8115

Oğlan sofra yazmayı babadan, kız kapı gezmeyi anadan öğrenir. Erkek çocuk babasını, kız çocuk annesini örnek alarak yetişir. NA 14555

Testilin çocuğu ölmüş, tuluklunun çocuğu ölmemiş. Zengin çocuğu aş diye, fakara çocuğu iş diye kalkar.

Zengin olanın evladı geçim sıkıntısı çekmezken fakir ailenin evladı geçim derdini bilir.

Zengin çocuğu tez büyür. Maddi sıkıntılar yaşanmadığı ve olanaklar geniş olduğu için zengin olanların çocuk büyümesi daha kolaydır.

Zenginin malı züğürdün evladı var. Zenginin parası varsa fakirin de paha biçemeyeceği kadar kıymetli ve dayanak noktası evladı vardır. NA 18749

7c2 Anababanın Çocuklarıyla İlişkisi

Ana babalar evlatları için onların doğumundan itibaren çaba sarf eder. Evlat ana babanın kıymetlisi ve canından bir parçadır, aile çocuğu için elinden geleni yapmaya çalışır. Kimi zaman uyuşmazlıklar olsa da çocuk baldan tatlıdır.

Ana baba bedduası alan onmaz. Anne babasının kötü duasını alanın işleri rast gitmez. *NA 1480*

Ana baba ile iftihar olmaz. Annenin babanın özellikleri ile övünmek evlada bir şey getirmez kendi karakterini ve başarılarını ortaya koyarak kendini kanıtlamalıdır. *NA 1482*

Ana ciğerden yana, baba dağda bir oba. Anne çocuğuyla kurduğu özel ilişkiden dolayı babanın asla anlayamayacağı bir bağ ile evladına bağlıdır. *NA 1489*

Ana çeker zahmeti, baba alır rahmeti. Anne doğumdan itibaren çocuğun her türlü ihtiyacı ile ilgilenir, her türlü eziyeti çeker. *NA 1490*

Ana elden gelir, oğul belden. Anne babanın en büyük destekçisi erkek çocuklarıdır. *NA 1491*

Ana tavuğa kış deme, civcivlerinden olursun. Anne ve çocukları birbirlerine bağlıdır, birbirlerine destek olurlar. *NA 1508*

Ana yüreği güveç gibi, baba yüreği bakır tencere gibi kaynarmış. Anne ile çocuk arasında babaçocuk ilişkisinden farklı daha duygusal bir bağ vardır. *NA 1516*

Ana baba çocuğunu incitmez. Anne babalar çocuklarına kıyamazlar.

Anam babam kesem elimi soksam yemem. Anne babalar çocuklarının maddi manevi tüm ihtiyaçlarını karşılarlar. *NA 1549*

Baban, anan sağ; yüreğin karış karış yağ. Anne babası hayatta olan çocuk kaç yaşında olursa olsun başı sıkıştığında kendisine daima yardım eli uzatacak bir ailesi olduğunu bildiğinden kendisini güvende hisseder. *NA 2848*

Bin koyunlu babadan, bir yüksüklü ana yegdir. Babanın büyük bir zenginliğe sahip olması bile anne çocuk arasındaki samimiyete ulaşmasını sağlayamaz. *NA 3564*

Anan güzel idi, hani, yeri; baban güzel/zengin idi hani evi? Çocuk ana baba ile övünmek yerine kendi kazanımlarını elde etmelidir. *NA 1564*

Anadır baba sevgisini veren. Annelik öğrenilmekten ziyade hissedilen fıtrî bir özellik olarak kabul görmüştür, annenin çocuklarla olan bağı babaya da örnek olur ve erkeğe babalık duygusu kazandırır.

Ananın aşısı, babanın işi sorulur. Anne ev işlerinden baba ise evi geçindirmekten sorumludur. Kadın ve erkeğin fıtratları ve kabiyetleri farklıdır. *NA 1570*

Ananın bohçası, babanın akçesi varsa

her işe girersin. Anne ve baba desteğini alan kişinin işleri yolunda gider. *NA 1575*

Ananın hayır duası, babanın bedduası tutar. İslam inancına göre babanın bedduası tutar, annenin hayır duası kabul olur. *NA 1580*

Ananın iğnesi, babanın kazması para kazanır. Kadınlar el işiyle maddi kazanç sağlarken erkekler bunu beden gücü ile gerçekleştirir. *NA 1581*

Anası olmayanın babası olmaz. Aileyi bilikte tutan, beraberlik sağlayan annelerdir.

Anasının türküsü kızı için, babasının türküsü oğlu için. Anneler kız çocuklarına erkekler de oğlan çocuklarına daha yakın olduklarından kız çocuğunun terbiyesi annesine bağlıdır. Erkek çocuğunun eğitimini de baba üstlenir. *NA 1610*

Anaya babaya hizmet, Allah'a ibadet. İslam dinine göre anne babaya hürmet ve hizmet etmek çok önemlidir, ibadet etmişçesine sevap kazandırır. *NA 1619*

Ankara'da kabak var, babanın canına değsin. Bazı çocukların anababalarına hiçbir faydası ve yararı dokunmaz. *NA 1631*

Ata oğul savaştı, ebleh ona inandı. Ebeveynlerle ve evlatları tartışmalar dahi

bu tartışmalar geri dönüşü olmayacak biçimde şiddetli kavgalardan değildir.

Ata yiğidin kalkanıdır. Ana baba evladının koruyucusudur. *NA 2248*

Atmaca yavrusunu gözü kapalı bulur. Ana babaları gözü pek olan çocuklar güven içerisinde büyür ve yetiştiklerinde de ana babaları gibi korkusuz olurlar. *NA 2400*

Ayi balağını/yavrusunu incitmez. Hiçbir canlı yavrusunu incitmeye kıyamaz.

Ayi balağıyla gezer. Her canlı kendisine ihtiyaç duyan yavrusunu yanından ayırmaz, ona göz kulak olur.

Ayi sıkıya düşünce yavrusunu ayağı altına alır. Bazı insanlar kendi menfaatleri için çocuklarını kullanabilir.

Baba baca tütününü, kor gider; ana güder kuzuyu. Erkekler evin ihtiyaçlarını gidermek için çalışırken daha çok dışarıda vakit geçirirler. Kadınlarsa evde vakit geçirirken çocuklarına daha çok zaman ayırabilirler. *NA 2814*

Benim evladım, belimden gelen değil, yolumdan gelen. Evlat sahibi olmak için çocuk dünyaya getirmek gerekmez. İnsan manevi çocuklara da sahip olabilir.

Beş parmağın hangisini kessen acımaz. Evlatlar anne babalarının gözünde birdir, her çocuğun değeri anne baba için aynıdır. *NA 3405*

Çocuğun sevimli, ana baba ile. Çocuk ana babası tarafından sahiplenilir, sevilir, ana babasını birlikte tutan bir bağıdır. *NA 4918*

Çoluğa çocuğa karışmayan, ana baba kadri bilmez. Evlatlar ancak anne baba olduklarında kendi anne babalarının hissettiklerini anlarlar.

Dört göz bir evlat içindir. Anne baba çocuğuna zarar gelmesin diye sadece ona odaklanır, onu koruyup kollamak için elinden geleni yapar.

Evlat hatırı, dağda yatırı (yatırır). Anne baba çocuklarının hatrını asla kıramaz, en çekilmez durumlara bile onlar için katlanır. *NA 8113*

Evlat kısmı şirin lokmadır, ne iyisinden geçilir ne kötüsünden. Çocuk iyi de olsa kötü de olsa anne baba evladından asla vazgeçemez.

Her kişi kendi atasını Hızır-İlyas sanır. Her anne baba çocukları için saygı duyulması bir konumdur. *NA 9817*

Her koyun kuzusuna meler. Her anne baba yavrusunun gereksinimleriyle, bakımıyla ilgilenir.

Küçüklere oğul de, şefkat eyle, ululara ata de hürmet eyle. Büyüklere saygı göster-

rip hürmet ve hizmet etmek, küçüklere ise sevgi ve merhamet göstermek gerekir. *NA 13619*

Koyun kuzusuna basmaz. Anneler kendi evlatlarına kötülük edemezler. Tam tersine daima onun iyiliği için çaba sarf eder ve uğraşırlar.

Kuluçka, civcivini ezmez. Çocuklar annelerinin bir parçası olduğundan anneler evlatlarına zarar veremez.

Kuş kuşken babasından ayrılmaz. Çocuklar kendi ihtiyaçlarını sağlayabilir duruma gelmedikçe babalarının isteklerine boyun eğer, onu reddedemezler.

Maymunu ateşe atmışlar, yavrusunu ayağının altına atmış. Bazı insanlar, kendilerini kurtarmak uğruna çocuklarını bile harcamaktan çekinmezler. *NA 13939*

Oğlan babaya, kız anaya yarar. Oğlan babasına, kız annesine yardımcı olur. *NA 14538*

Oğul babaya kız anaya çeker. Kız çocuklar annelerini erkek çocuklar ise babalarını örnek alırlar. *NA 14598*

Yavrusunu aldım, yuvasını yıktım. Bir evladı annesinden ayırmak anneye de çocuğa da yapılabilecek en büyük kötülüktür.

7c3 Babalar ile Çocukları

Babalar evlatlarının geleceği için çaba sarf eder, onların ihtiyaçları için koşutur, genellikle erkek evlat babaya daha yakın olmuş, onu örnek almış, iş tutmayı ondan öğrenmiştir, kız çocuğu için de baba önemlidir, bir koruyucu destek verici, bir dayanaktır. Geleneksel toplumlarda baba evin reisi olarak görüldüğünden saygı beslenmiş, hürmet edilmiş, ata olarak kabul edilmiştir

Abdurrahman'ın abası, gah oğlu giyer gah babası. Baba oğul maddi manevi her sorununu beraber paylaşırlar. *NA 43*

Baba akıyla/bilgisiyle adam olmaz. Babanın zekası, bilgisi ona aittir; evladı adam edecek olan kendi kişiliği, kendi aklısıdır, babasının akıyla övmek ona fayda sağlamaz. *NA 2812*

Baba evinden dirim çıksın, koca evinden ölüm. Kız çocuklarının baba evinde geçirdikleri zaman hayatlarının sadece belirli bir sürecidir. Evlenmiş bir kadın tekrar babasının evine dönmek istemez. *NA 2824*

Baba nasihatı tutmayan pişman olur. Babalar evlatlarının kötülüğünü istemez, onun deneyimlerinden faydalanmayan evlat pişmanlık duyar.

Baba ölmeyince, kıymeti bilinmez. İnsan kaybettiği şeylerin değerini daha iyi anlar. Bir çocuk da babanın ne demek olduğunu onu kaybedince anlayacaktır. *NA 2831*

Baba beyliği ile çocuk/evlat adam olmaz. Babanın malı, unvanı ile hayat sürdürülmez, her birey kendi ayakları üzerinde durmayı bilmelidir. *NA 2815*

Baba borcu evlada düşer. Babanın borçları var ise ondan sonra bu durumu düzeltmek evladının boynuna kalır. *NA 2819*

Baba dostu düşman olmaz. Babanın arkadaşı, onun evlatları için de dosttur. *NA 2821*

Baba düşmanı, oğul dostu olmaz. Babanın düşmanı aynı kötü niyeti onun oğlu için de güder. *NA 2822*

Baba minder ateştir, her oğul oturamaz. Her çocuk babası gibi olamaz. Baba olmak, babanın erdemlerini taşımak kolay değildir. *NA 2813*

Baba sanatı oğula mirastır. Babasının kabiliyeti oğluna miras kalır. Baba oğluna kendi yaptığı işi öğretecek ve o alanda ustalaşmasına yardımcı olacaktır.

Baba yarar oğula, oğul dayanır oğula. Herkes yaşlandığında evladından destek bekler. *NA 2833*

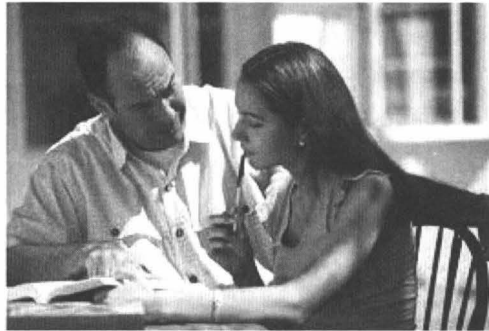
Babalı oğlanın malı olmaz. Her durumda kendi-

sine destek olacak bir babanın varlığını bilen erkek evlat kendi malını kazanmak için uğraşmaz. *NA 2842*

Baba oğlunun/evladının fenalığını istemez. Bir baba nasihat ederken, evladı için bir şeyler yapmaya çalışırken onun iyiliğini ister.

Baban öldüyse, yalanlarını da mı götürdün? Bir babanın yaptıkları sadece hayattayken değil ölümünden sonra da çocuklarını etkilemeye devam eder. *NA 2849*

Babası köy kahyası olunca kendisinin

neden pervası olur. Oğlu babasının unvanından, namından kendisine pay çıkarır.

Babasını kuduz dalamış, oğlunu yılan yalamış. Babalar ve oğulları benzer davranışlar sergilerler. *NA 2864*

Babayla oğlun pabucu bir olunca, evde kavga eksik olmaz. Erkek çocuk büyüdükçe evde kendi söz hakkı olsun ister ve bu yüzden zaman zaman babasıyla tartışmalar yaşar. *NA 2868*

Bey oğlu kulluk, kul oğlu beylik. İnsanlar alıştıkları gibi yaşarlar. Bey oğlu kimsenin direktiflerine göre hareket edemez. Başkaları için çalışmış bir insanın oğlu da yüksek bir makama ulaşsa da o makamın hakkını veremez. *NA 3421*

Çoban olan koyun gütmek, oğul babanın huyunu gütmek gerekir. Oğlan babasının huyunu huy edinir. *NA 4882*

"Baba cennetliksin" demişse, "Umamı yorum oğlum" demiş. Babalar oğullarına daha içten ve çıkarsız bir sevgiyle yaklaşırlar. *NA 2820*

Oğul atanın yarısı (sayılır). Oğlan babasına benzer. Babasından sonra da onu örnek alarak neslini devam ettirecektir.

Oğullu baba ölmez. Erkek çocuğu olan babanın arkası sağlam olur; nesli devam eder. *NA 14607*

Tay atlaşırsa at dinlenir, oğul erişirse ata dinlenir. Babalar yaşlandıkça oğulları onların yerine geçip yaşlılıklarını rahat biçimde geçirmelerine yardımcı olurlar.

Yanmış mal ile ölmüş baba ile iftihar olunmaz. Sahip olduklarımız elimizden gittiğinde onlarla övünmenin manası kalmamıştır.

7d4 Anneler ile Çocukları

Anne çocuk için vazgeçilmezdir, çocuklarını bebekliklerinden itibaren şefkati ve sevgisi ile koruyup kollayan, evladının derdini çeken olduğu için anneler kutsal kabul edilir. Evlatları tarafından da sayılıp sevilir.

Ağlarsa anam ağlar, kalanı/gayrısı yalan ağlan. Bir insanın derdine yürekten üzülen, onun için gerçekten kederlenen annesidir. *NA 655*

Ana cennetin köşesidir. Anne evladı için çok kıymetlidir. *NA 1488*

Ana evladından geçmez. Anneler çocuklarından vazgeçemezler, çocuklar anne babalarına ne yapmış olurlarsa olsunlar anneler daima çocuklarının iyiliğini ister. *NA 1492*

Ana evladını atmış, yar başında tutmuş.

Anne evladına ne kadar kızsarsa kızsın yine de onu sever, affeder. *NA 1492*

Ana gibi yar, Bağdat gibi diyar olmaz.

Gerçek yaren, seven annedir. *NA 1495*

Ana gözü, yürekten bakar. Anneler evlatlarına tükenmez bir sevgiyle bağlıdır.

Ana hakkı ödenmez.

Anne, evladı için türlü cefalara gönüllü rıza gösterdiği ve onu yürekten sevdiği için ana hakkı ödenmez.

Ana hakkı, Tanrı hakkı. Anneye haksızlık yapılmasına Tanrı razı gelmez. *NA 1498*

Ana ile kız doğuşmuş, komşu da sahisanmış. Anne ile kızları tartışsalar bile yine birbirlerinden kopamazlar. *NA 1500*

Ana ile kız helva ile koz. Ana kız ayrılmaz, birbirlerini tamamlarlar. *NA 1501*

Ana kalbi kırılmaz. Anneler evlatlarının gözünde kıymetli ve özeldir, kalplerini kırılmamak gerekir.

Ana kıymetini dana bilir. Annenin kıymetini yavrusu bilir. Bir anneyi en iyi tanıyan çocuklarıdır. *NA 1503*

Ana sabrı her acıya dayanır. Anneler her türlü cefaya sıkıntıya evlatları için göğüs gerip sabredebilirler, annelik hisleri onlara bu sabretme gücünü verir. *NA 1507*

Ana usta yufka yapar; çocuk usta, çift çift kapar. Çocuklar kurnazlıklarıyla annelerini bile kolayca aldatırlar. *NA 1509*

Ana var kat kat, ana var yalın kat. Her anne aynı değildir, kimi evladı ile daha az kimi daha çok ilgilenir. *NA 1512*

Anadan olur buzak, çamdan olur kozak.

Çocuklar anneleri sayesinde dünyaya gelirler. *NA 1524*

Anadan olur daya(dadı), hamurdan olur maya.

Hiçkimse bir çocuğa annesi kadar iyi bakamaz hamurun özü nasıl maya ise evladın özü de anasıdır. *NA 1525*

Analar bakar bahta, kızlar çıkar tahta. Her anne yetiştirip büyüttüğü kızının iyi bir geleceğe sahip olmasını ister, fakat kızının nasıl bir hayat süreceğini belirleyemez. *NA 1529*

Analar büyütür kızı, çulhalar dokutur bezi. Kız evlat annesinin elinde şekillenir, onun verdiği eğitimle terbiye kazanır. *NA 1531*

Analar dert yesin yarımşardan dört yesin. Anneler evlatlarını düşünüp onları doyurma derdi çeker, hatta çocuklarının ihtiyaçları karşılansın diye kendi ihtiyaçlarından bile feragat ederler. *NA 1533*

Analı kızın bedeni büyür, anasız kızın sözü. Anası olan kız annesi sayesinde gelişir, büyür, eğitim ve tebiye alır; annesiz kız ise bunlardan mahrum kalır.

Analı kızlı, sırları gizli. Anne kız birbirine öyle yakındır ki asla diğer aile fertleriyle paylaşmayacakları ortak sırlara sahiptirler.

Analı kuzu kınalı kuzu. Anneler çocuklarının nazını çeker, ellerinden geldikçe bir dediğini iki etmemeye çalışırlar. *NA 1538*

Anam anam dediği, hamam anası Kel Fatma değil mi? Anne nasıl bir insan olursa olsun çocuğu için hep özel bir yeredir. *NA 1547*

Anam ekmeğine kuru, ayranına duru demem. Annenin yaptığı her şey çocuğuna tatlı gelir, çünkü evlat annesinin kendisi için uğraştığını bilir. *NA 1551*

Ananın aşı tandırın başı. Annenin elinden çıkan her şey kıymetlidir. *NA 1555*

Ananın evi irak olsun, övünmeye gerek olsun. Anne babasından uzakta yaşayan çocuk çevresindeki insanlar ailesini tanımadığından istediği şekilde anne babasını övebilir. *NA 1557*

Ananın bahtı kızıdır. Bir anne yaşantısı ile kızına örnek olur, kızı da annesinin yolundan gider. *NA 1572*

Ananın bastığı yavru/civciv incinmez/ölmez. Anneler bazen evlatlarına kızabilir, çocuklarına incitici, sert biçimde davranabilir ama bunları çocuklarının iyiliğini düşünerek yaparlar. *NA 1574*

Ananın çiğeri kendi evladıdır. Anneler evlatlarını kalpten severler. *NA 1576*

Ananın geçtiği köprüden kızı da geçer. Kız annesinden ne gördüyse ona uygun biçimde hareket eder.

Ananın gözü/yüreği balada, balanın aklı havada. Anne evladı için uğraşıp dertlenirken çocuk bunları önemsemez ve annesini anlayamaz.

Ananın kurduğu salıncakta kızı da sallanır. Annenin aile içindeki tavırları, evi çekip çeviriş biçimi kızına örnek olur. Kız da evlendiğinde annesi gibi bir kadın olur.

Anası söylemeden kızı tamamlar. İyi yetişmiş bir kız annelerinin iş yapış biçimini çok iyi bildiğinden onun yarım bıraktığı işi eksiksiz tamamlar. Böylece annesine de yardım ve hizmet eder. *NA 1596*

Anası uyumuş, kızı büyümüş. Bazı anneler çocuklarını yetiştirirken gerekli ihtimamı göstermez ve çocukları kendi hallerine bırakırlar. *NA 1599*

Anasına göre danası olur. Anneler ve kızları gerek fiziksel gerek mizaç bakımından birbirlerine benzerler. *NA 1602*

Anasına yakın kızdan, ormana yakın domuzdam kork/irak ol. Anasına yakın kız ona kötü söz söyletmez onun tarafında olur. Ge-

lin olduğunda da kendi sorunlarını çözmek yerine annesinden medet umar. Bu da evliliğin geleceği için kötü olabilir. *NA 1603*

Anaya asi gelen onmaz. Anasına karşı gelen evlat Allah'ın da gazabını üstüne çeker; işleri düzgün gitmez.

Anayı kızdan ayıran para. Kişisel çıkarlar ana kız arasındaki bağın zedelenmesine neden olabilir. *NA 1620*

Çocuğun iyi kötü huyu anadan gelir. Çocukların huyları iyi de olsa kötü de olsa tümü annesinden gelmektedir. *NA 4916*

Dana ne kadar büyüse gene anasını emer. Kişi kaç yaşına gelirse gelsin annesine ihtiyaç duyar. *NA 5330*

El, dil verir; ama meme vermez. Yabancılar insana belli derecede yardım ederler. Fakat anneler her koşulda çocuklarının yanında olur. *NA 6992*

Elin helvasından, ananın herlesi (hellesi) iyidir. İnsanın ailesi dışındakiler ne kadar iyi koşullara sahip olurlarsa olsunlar bunun kişiye bir yararı yoktur. İnsana hayır sadece ailesinden gelir. *NA 7299*

Her hayvan ağasına göre kişner. Her çocuk anne babasına göre hareket eder.

Kısrağın tayı kişnese, annesine dert olur. Çocuğun canını yakan ufacık bir şey bile anne için büyük bir derttir. *NA 12447*

Kız anasını, inek danasını bilir. Kız annesinin sözünü dinler, onu örnek alır.

Komşunun sıpası tay gibidir, anasına kızı ay gibidir. Başkalarının sahip olduğu basit şeyler bile insana göz alıcı gelebilir. Anneler de kızlarına büyük bir sevgi duyduklarından tüm özellikleri ona yakıştırırlar. *NA 12906*

Korkağın annesi senede bir gün, cesurun annesi her gün ağlar. Cesur ve atılgan çocuklar başlarına büyük dertler açabileceklerinden anneleri durmadan tedirginlik içinde yaşar. *NA 12943*

Mangal maşasız, kız anasız olmaz. Kız çocuğunun yetiştirilmesinde annenin önemi büyüktür. *NA 13862*

Yanan da anadır, yaman da anadır. Cefakar olan da sorunları göğüsleyebilecek cesarete sahip olan da annelerdir.

Yüz koyunlu atam kalmaktan, bir yük-süklü anam kalmak yeğdir. Zengin fakat ilgisiz baba yerine fakir ama merhametli ana yeğdir.

7d Çocuk-Anababa-Kardeş-Akraba İlişkileri

Çocuklar genellikle ana babalarını örnek aldıkları gibi, bazen de bunun tersi görülür. Çocukların gelişmeleri sırasında anababalarıyla, kardeşleriyle ve akrabalarıyla karşılıklı sevgiye, saygıya ve güvene dayalı ilişkileri, kişiliklerini etkileyen en önemli unsurlar olup bu şekilde kazanılan sağlam kişilik toplumsal düzenimiz için son derece gereklidir.

7d1 Çocuklar Anababalarına Benzer

Bir çocuğun ilk eğitiminden ve terbiyesinden anne babası sorumlu olup ailenin sahip olduğu ve inandığı değerler evlatlarına da yansır. Bu konuda sadece yetiştiriliş etkili olmayıp kalıtsal özellikler de çocukların mizaçlarını etkilemekte ve şekillendirmektedir.

Ağaca çıkan keçinin minareye çıkan oğlağı olur. Aile nasıl bir yapıya sahipse çocuk da ailesine uygun davranışlarda bulunur. İyi ya da kötü özellikleriyle anne babasını bile geride bırakır. *NA 483*

Akıbet kurt oğlu kurt olur. Kişinin karakteri evladına yansır, kötü huylu kimsenin çocuğu da kötü huylu olur.

Alimin oğlunun alim olması adettir, cahilin oğlunun alim olması aceptir. Evlatlar anne babalarının huylarından, yaşam tarzlarından ve zekalarından pay alır, etkilenirler. *NA 1211*

Alını sakar kısırağın, ayağı sekili tayı olur. Ana babada olan bir kusur çocuğuna akseder. *NA 1392*

Altmış paralık karının kürsü döver oğlu olmaz. Ebeveynin karakteri çocuğun karakterini de şekillendirir. *NA 1451*

Anaları ne ki danaları ne olsun. Kötü bir annenin iyi bir çocuk yetiştirmesi beklenmez. *NA 1535*

Anan ırgat, baban ırgat, sen de ırgat, senden olan da ırgat. Çocukların kişilikleri gibi sahip oldukları meslekler de anne babalarından etkilenir.

Anası ağaca çıkarsa kızı budakta/budak budak gezer. Kız annesinin izinden gider. *NA 1585*

Anası ne ise, danası da odur. Çocuk büyüdükçe kendisini yetiştiren ana babanın özelliklerini daha belirgin biçimde taşımaya başlar. *NA 1589*

Anası soğan, babası sarımsak, kendisi gelişken olmaz ya! Annesi ve babası kötü özelliklere sahip çocuğun iyi bir ortamda yetişmesi beklenemez. *NA 1595*

Anası tefeci yufka açar, oğlu tetik çift çeker. Çocuklar ailelerinin özelliklerinden etkilenir. *NA 1597*

Anası yeşillenince kızı köpürür. Anne babanın kötü özellikleri çocuklarında daha da aşırı biçimde bulunabilir. *NA 1600*

Anat evladından kötülük gelmez. Soylu atalara sahip kimseden kötülük gelmez. *NA 1617*

Aptal kızı dilenci olur, yaz yağmuru yalancı olur. Davranışlarını kontrol edemeyen, düşük zekalı bir insanın evladı da kendisi gibi olur. *NA 1652*

Arabanın ön tekerleği nereye giderse arka tekerlek de oraya gider/oradan geçer. Anne baba nasıl hareket ederse çocukları da onların izinden gider. *NA 1683*

Armut dalından/ağacından uzağa/ırak düşmez. Evlat anne babasına benzer, aralarında büyük farklılıklar olmaz.

Ata atasıyla, kadını/katırı anasıyla. Çocuklar ana babalarından gördüklerini örnek alırlar.

Ata oğlu ataç doğar. Baba yiğit ise evlat da yi-

ğit olur. *NA 2242*

Ata yolu doğru yoldur. Ana babanın öğütleri evladının iyiliği içindir, bu yüzden ataların yolundan gitmek doğru bir seçim olacaktır. *NA 2249*

Atası neyse ötesi de odur. Ana babanın özelliklerini evlatları da taşır. *NA 2264*

Ateşin oğlu/yavrusu kül olur. Çocuk tam anlamıyla anne babasının niteliklerini taşımaya da hemen hemen onlara benzer bir kişilik yapısına sahip olur. *NA 2302*

Ayıdan adam olmaz. Kötü bir soydan gelen kişi nitelikli bir insan olamaz.

Babadan gören sofraya salar, anadan gören mindere serer. Erkek çocuk babasından ev geçindirmeyi, kız çocuğu da annesinden ev işlerinin nasıl yapıldığını öğrenir. *TDK-2 s. 27*

Beyden gelen, beydir. Kimsenin emri altına girmemiş, varlıklı bir babanın oğlu da kendisi gibi bir hayat sürer. *NA 3431*

Biri kara biri sarı ondan doğar huri. Güzel bir görünüme sahip olan anne babadan güzel çocuklar doğar. *NA 3966*

Böyle atadan böyle oğul olur. Ata nasılsa oğlu da öyle olur.

Büyük karga nasıl (ne ile) öterse, küçük karga da öyle öter. Çocuklar büyüdüklerinde anne babalarına benzer roller üstleneceklerinden küçük yaşlarından itibaren anne babalarının tavırlarını gözlerler. *NA 4343*

Cimrinin oğlu inatçı. Çocuk anne babasına benzer

nitelikler taşır. *NA 4552*

Cins cinse çeker. Kişi kendisini dünyaya getirenlere benzer özelliklere sahiptir. *NA 4562*

Çerçi kızı boncuğa aşiktir. Çocuk aileden gördüğü biçimde şekillenir. *NA 4758*

Çingen kızı hanım olmaz, dilenmezse karnı doymaz. Ailenin özellikleri çocuğun hayatına yön verir. *NA 4823*

Çakal babasından iri olmaz. Evlat kendisini dünyaya getiren anne babasına benzer, onların fiziki ve kişilik özelliklerinden etkilenir, aralarında büyük farklar olmaz. *NA 4603*

Çakal eniği kurt olmaz; aslı kurt gerek. Bir çocuğun erdemli bir yetişkin haline gelmesi büyük oranda geldiği aileye bağlıdır. *NA 4605*

Çocuğa iyi kötü huy anadan gelir. Çocuğun kişiliği annesinin yetiştirdiği biçimde şekillenir.

Çocuğa "Ne işliyorsun?" demişler, "Büyüğün yaptığını işliyorum" demiş. Evlatlar anne babalarını taklit ederek kendi kişiliklerini bulmaya çalışırlar. *NA 4905*

Çürük yumurtadan civciv çıkmaz. Soysuz bir anne babadan asil çocuklar doğmaz. *NA 5162*

Dağa çıkan keçinin tepeye tırmanan oğlu olur. Çocuklar zaman zaman anne babalarının yolunu izleyerek onları da geçip kiskandıracak bir kişiliğe ve geleceğe sahip olabilirler.

Deli ineğin deli danası olur. Akli dengesi ye-

rinde olmayan bir insanın çocukları da kendisine benzer. *NA 5502*

Deliden deli doğar. Ailenin karakteri çocuklarında şekillenir. *NA 5540*

Dişi aslan tek doğurur ama, aslan doğurur. İyi kadın iyi evlat doğurur. *NA 6110*

Domuzdan domuz doğar, koyundan koyun. Her canlı türüne özgü niteliklerle donatılmış olarak doğar. *NA 6258*

Domuzdan insan doğmaz. Çevresi tarafından sevilmeyen ve hoş karşılanmayan babaların kendileri gibi itibarsız çocukları olur. *NA 6259*

Eğer anaç tezerse, oğul da peşine gider. Evlat ana babasının yolundan gider. *NA 6751*

Elma ağacı armut vermez. Çocukların yetiştirme şartları göz önünde bulundurulduğunda anne babalarından farklı insanlar olmaları beklenemez. *NA 7387*

En iyisi babasının belinden gelen değil, yolundan gidendir. Ana babaya cismen benzemek bir şey ifade etmez önemli olan huyca benzeyiştir. *NA 7464*

Er koyunun er kuzusu olur. İyi kişinin kendi gibi iyi evladı olur. *NA 7533*

Eşekten doğma katır, ne gönül (hal) bilir ne hatır. Kötü bir ailede yetişmiş çocuğun ailesine de topluma da faydası dokunmaz. *NA 7918*

Gözsüz it, gözsüz enikler. Anne babanın kusurları çocuklarında da bulunur. *NA 9002*

Gülün dibinde gül biter. İyi huylu, asil aileler, asil çocuklar yetiştirirler. *NA 9085*

Hamur mayasına, kız anasına çeker. Hamurun iyi bir kıvamda olması için mayaya ihtiyaç vardır. İyi annelerden de iyi kızlar doğar. *NA 9371*

Helalzade pazar yapar, haramzade pazar bozar. İyi bir ailede yetişmiş, helal süt emmiş çocuk çevresindekilere de yarar sağlar. Kötü anne babanın çocuğuysa çevresindekilere zarar vermekten başka bir şey yapmaz. *NA 9625*

Her ağaç çekirdeğine göre meyve verir. Nasıl ağacın var olmasının sebebi tohumsa çocuğun temeli de ailedir. *NA 9663*

Her ağacın gölgesi kendisine benzer. Her anne babanın kendilerine benzer çocuklara sahip olması kaçınılmazdır. *NA 9661*

Hık demiş, burnundan düşmüş. Çocuk ailesine ya da akrabalarından birine fizik ve huy olarak çok benzeyebilir.

İt eniği büyür, it olur; yavşak büyür, bit olur. Her canlı doğumundan itibaren türünün özelliklerini taşıırken gelişimini tamamladıkça bu özellikleri daha iyi yansıtır. *NA 10993*

İt eniği, kendir kesen olur. *NA 10994*
Kanara köpekten, kurtçu köpek doğmaz. *NA 11532*

Kara ile sarıdan hörü, sarı ile sarıdan peri, iki karadan elinin körü doğar. İki sarışın veya bir esmer bir sarışın anne babadan güzel çocuklar dünyaya gelir. Fakat aynı şey esmer anne babalar için söylenemez. *NA 11633*

Karganın yavrusu şahin olmaz. Anne babanın özellikleri çocuğa da geçer.

Katranı kaynatsan olur mu şeker; cinsi kötü olan, cinsine çeker. Kötü bir aileden soylu çocuklar yetişmesi mümkün değildir. *NA 11899*

Kavun karpuz kökeninde büyür. Kişi anne babasının genlerini ve karakter özelliklerini taşır. **Keçi nerden atılsa oğlağı da oradan atlar.** Çocuk ana babasından gördüğü gibi davranır.

Kedi oğlu miyavlayarak doğar. Kişi nasılsa çocuğu da kendi gibi olur.

Kenarın dilberi nazik de olsa nazenin olamaz. Anne babanın özelliklerine göre evladi özellikleri şekillenir. *NA 12198*

Kese gitti, sapı da arkası sıra. Ana baba hangi yoldan giderse evladı da onun izini sürer.

Kız anadan görmeyince öğüt almaz, oğul babadan görmeyince sofraya sermez. Kız anasından, oğlan babasından hayat dersi alır. *NA 12500*

Kıza adını sormuşlar, "Balcı kız" demiş; "Öyleyse daha tatlıdır" demişler. Kız çocuğu yaptığı işin karekterine bürünür. *IHS 4798*

Kişinin avradı gezegen olursa, kızı da gülegen olurmuş. Kadının huyu nasılsa yetiştirdiği çocuk da öyle olur. *NA 12733*

Kötüden iyi doğmaz. Kişinin karakteri evladına yansır.

Kurt eniği yine kurt olur. Evlat soyuna benzer.

Kurt oğlu kurt kalır, eğer ki adamlarla büyüse. Kurt insanlar arasına karışsa da anne babasından, cinsinden aldığı özellikleri sürdürmeye devam eder. Aynı şekilde insan da geldiği ailenin özelliklerini hayat tarzını yansıtır. *NA 13477*

Kurttan kuzu doğmaz, kerkenezden şahin. *NA 13499*

Mal eşesine oğul babasına çeker. Oğlan babasının fiziğine ve huyuna benzer. *NA 13787*

Oğlan atadan/babadan öğrenir sofraya kurmayı, kız anadan öğrenir bıçkı biçmeyi. Toplumda erkeğe ve kadına düşen işleri, erkek çocukları babalarından, kız çocukları annelerinden öğrenirler.

Oğlan babaya kız anaya çeker. Kız çocukları anneden, erkek çocuklar babadan eğitim alır ve ona göre şekillenirler.

Oğul babanın huyunu gütmek gerekir. Erkek çocuklar daha fazla babaya benzerler. *N*

Oğul babaya, kız anaya yar olur. Erkek çocuklar babaları, kız çocuklar ise anneleri ile daha yakın olur.

On paralık eşiğin beş paralık sıpası olur. Babanın huyu davranışları çocuğuna aks eder, evladı da babası gibi olur. *NA 14682*

Önmadık babanın evladı.
Öküz olacak dana varır öküzün yanına yatar. *NA 14848*

Sakar kısırağın yalama tayı olur. Anası nasılsa evladı da öyle olur. *NA 15500*

Salhane kancığından/köpeğinden kurtluk enik olmaz. Evlatlar anne babalarının özelliklerine göre şekil alırlar, aile nasılsa evladı da o yöndedir.

Sebzeci oğlu sebze satar. Çocuk babasından gördüğü gibi yaşar, hatta babasının mesleğini icra edebilir. *NA 15634*

Soydum ekdim, soyuna çektip; soyundum ekdim, yine soyuna çekti. *NA 16025*

Soydur çeker, huydur geçer. NA 16026
Süt ananın yoğurt oğlu. Çocuklar annelerinin özelliklerine sahiptir.
Siçandan doğan çuvalı/torbayı dibinden deler. Ebeveynin özellikleri çocuğunun davranışlarını etkiler. NA 15814
Şom olandan yine şom doğar. Uğursuz bir insanın çocukları da benzer nitelikler taşır. NA 16398
Usta oğlu şakirt olmaz. Babanın işi kabiliyeti ne ise evlâdın da hayatı o doğrultuda etkilenir.
Üç kuruşluk eşeğin beş paralık sıpası olur. Değersiz bir insandan değersiz çocuklar

doğar. NA 17262
Yavru kuş yuvada gördüğünü yapar. Çocuklar anne babalarından öğrendiklerini uygularlar.
Yavşak büyür bit olur, enik büyür it olur. Anne baba ne şekildeyse evlatları da gerek fizik gerek huy olarak öyle olur.
Yılan yavrusu zehirsiz olmaz. Nasıl ki bir yılan zehirli ise yavrusu da onun cinsinden olduğu için zehirli olur, insanlarda da ana baba nasıl- sa evlat da öyledir.
Yılana soy olacağına eşeğe tay ol. Kötü bir insanın soyundan gelmekten- se sıradan bir aileye mensup olmak yeğdir.

7d2 Anababalarına Benzemeyen Çocuklar

Çocuklar bazen ailelerinden farklı özellikler sergileyebilirler. Onlardan zıt bir kişiliğe sahip olur farklı bir yoldan ilerleyebilirler. Yetiştiriliş de önemlidir ama kişinin karakterini ve hayat tarzını yine kendisi belirler.

Ak koyunun kara kuzusu da olur. Çocuklar genellikle ailelerinin özelliklerini taşımakla birlikte bazen bunun tam tersi özelliklere sahip oldukları da görülür. NA 773

Akıllı babanın akılsız oğlu/fikirsiz balası olur. Bazen çocuklar aileleri gibi olmaz.

Ala keçi her vakit/zaman püsküllü oğlak doğurmaz. Kişinin çocuğu her zaman kendine benzemez. NA 1060

Alimden zalim, zalimden alim doğar. Çocuklar kimi zaman ailelerinin tam zıddı özellikler taşıyabilir.

Allah verince kimin oğlu kimin kızı demez. Anne babası kim olursa olsun çocuklar onlardan farklı özelliklere sahip olabilir, bir çirkinden bir güzel ya da bir alimden bir zalim doğabilir.

Anan erik, baban koruk; sen nereden çıktın a teberik? Kötü bir aileden üstün özelliklere sahip bir çocuk çıkabilir. NA 1563

Azgın adamdan, başı yumuşak çocuk doğar. Çocuklar ebeveynlerinin tam zıddı özellikler taşıyabilir. Bir iyiden bir kötü bir kötünden bir iyi doğabilir.

Dikenden gül biter, gülden diken. Her şey zıddıyla var olduğu gibi bir ailede zıt karakterlere sahip anne baba ve çocuklar var olabilir. NA 5975

Her alimden alim doğmaz. Alim bir babanın bilgisi

ve kendi özelliklerini taşımayan bir evladı olabilir.

Velitten pelit, pelitten velit olur. Çocuk ana babasından farklı olabilir. NA 17433

7d3 Kardeşlerin Birbirleriyle İlişkileri

Kardeşlerin aynı koşullarda yetişmeleri, aynı ana babaya sahip olmaları aralarında kırılması güç derin bir bağın oluşmasına zemin hazırlar. Öyle ki anlaşmazlığı düşmüş kardeşler bile birbirlerinden kopamaz, birbirlerinin iyiliğini düşünmeden edemez. Kardeşler arasındaki bu etle tırnak ilişkisi atasözlerimizde de kendine yer bulmuştur.

Ablası ne giyerse kardeşi de onu giymek ister. Kardeşler birbirlerine fazlasıyla özenir.

Allah kardeşi kardeş, keselerini ayrı yaratmış. Kardeşler ne kadar benzeseler de ayrı insanlardır, nasipleri farklıdır. NA 1269

Anadan doğmayınca/doğmayan kardeş (kardeş) sayılmaz. Aynı anadan doğmayan insanları öz kardeş değildir. NA 1521

Ananın ilki olmadan, dağlara tilki olaydım. İlk çocuk olmak zordur, kimi zaman deneyimsizlikler kimi zaman maddi olanaklar yahut sonraki kardeşlere karşı yüklenilen sorumluluklar ilk çocuk için şanssızlıktır. NA 1558

Ardıç gölgesi, kardeş gölgesi, söğüt göl-

gesi, yiğit gölgesi. Kardeşler birbirleriyle kavgalı da olsalar sıkıştıklarında mutlaka birbirlerinin yardımına koşarlar. NA 1729

Bacı bacının altına it eniği atmış. Kız kardeşler birbirleriyle ne kadar iyi anlaşsalar da her zaman aralarında gizli bir çekişme yaşanması muhtemeldir. Bu nedenle fırsat buldukları takdirde birbirlerine üstün gelmek için çeşitli dolaplar çevirebilirler. NA 2879

Bacı bacıyı sevse, erini (kocasını) almaz; kardeş kardeşi sevse avradını (karısını) almaz. Kardeşlerin birbirleriyle olan ilişkileri iyi olursa birbirlerine nispet olsun diye hoş olmayan davranışlarda bulunmazlar. NA 2880

- **Beş parmağın beşi de bir olmaz.** Kardeşler birbirlerinden farklı özelliklere sahiptir. *NA 3404*
- Büyük büyüklüğünü, küçük küçüklüğünü bilmeli.** Büyük ve küçük kardeşlere düşen sorumluluklar farklıdır. Küçükler büyüklerine saygı duymayı, büyükler de küçükleri koruyup kollamayı bilmelidir.
- Büyük kardeş baba yerindedir.** Büyük kardeş babanın sorumluluklarını yüklenir. *NA 4342*
- Düşmanı anan da doğurur, kazanacak-san dost kazan.** Kardeşler bazen birbirleriyle anlaşmazlıklar yaşayabilir, araları açılabilir. *NA 6631*
- Düşmanın yoksa kardeşin de mi yok?** İnsan hayırsız bir kardeşe sahipse düşmana ihtiyacı yoktur. *NA 6650*
- Elimden düşen, kardeşime gitsin.** Kardeşler birbirlerinin kötülüğünü istemeseler de daima birbirlerinden üstün görünmeye çalışırlar. *NA 7260*
- İki kardeş savaşmış, ebleh buna inanmış.** Kardeş kavgası uzun sürmez. *NA 10481*
- İnsana kardeş gibi yar, Irak gibi diyar olmaz.** Kardeş insanın canından bir parçadır, yeri farklıdır. *NA 10740*
- İt taştan, bacı kardeştan korkar.** Köpeklerle nasıl taş atılınca temkinli davranırlarsa kardeşi olan kız kardeşler de daimi bir rekabet içindedir ve birbirlerinden çekinirler.
- Kanlım olsun da kardeşim olsun.** Anlaşmayan kardeşler bile birbirini kaybetmeye dayanamaz. *NA 11547*
- Kardeş arasına söz katan, sözüyle kalır.** Kardeşlerin arasını açmaya çalışan kişi ne yaparsa yapsın başarılı olamaz. *NA 11674*
- Kardeş kardeşi bıçaklamış, dönmüş yine kucaklamış.** Kardeşler tartışsalar bile yine barışırlar. *NA 11679*
- Kardeş kardeşin ne öldüğünü, ne olduğunu ister.** Kardeşler birbirlerine bir taraftan kıyamaz bir taraftan da birbirlerini çekemezler. *NA 11682*
- Kardeş kardeşin etini yer, kemiğini bir araya koyar.** Kardeşler aralarının en açık olduğu zamanlarda bile birbirlerinin kötülüğünü istemezler. *NA 11681*
- Kardeş kardeşdir ama, minci para iledir.** Kardeşlerin arasını bozan şeylerden biri de çıkarlarının çatışması ve paradır. *NA 11685*

Kardeş kavgası, parmak kınası. Kardeşler birbirleriyle kavgaya etmeden duramazlar. *NA 11686*

Kardeş kötü, pay yarı. Kardeşler birbirlerinden haz etmeseler de aynı aileyi paylaşırlar. *NA 11687*

Kardeş mezarı yok, karı mezarı çok. Bir erkek için onunla her şeyini paylaşan karısı bile kardeşinin yerini tutamaz. *NA 11688*

Kardeşi olmayan garip olur. Kardeşi olmayan yalnızlık ve eksiklik hisseder kardeşlik duygusundan mahrum kalır. *NA 11690*

Kardeşin ağzı konuşsa da yüreği sıcak-tır. Kardeşler birbirlerini kırıp üzseler de sonradan buna çok pişman olurlar. *NA 11692*

Kardeşin büyüğü peder, küçüğü evlat yerine geçer. Büyük kardeş küçük kardeşini baba misali dayanak olur, baba sorumluluğu yüklenir. *NA 11693*

Kardeşin düşmanlığı karşıdan düşman çıkıncaya kadardır. Kardeşler birbirleri için tehlike arz eden durumlarda bir araya gelirler. *NA 11694*

Küçük işer, büyük dayanır düşer. Küçük kardeşin hatasını büyük kardeş çeker.

Musa kardeş, İsa kardeş, yanındaki kese kardeş. Kardeşlerinden çok ana babasının parasının nasıl paylaşılacağını düşünen evlatlar da vardır. *NA 14154*

Ne umarsın bacından, bacın ölüyor acından. Kardeşler birbirlerinden yardım bekleyebilirler; ama onların da imkanı kısıtlı olabilir. *NA 14368*

Vardı yağım balım gelirdi kardeşlerim, tükendi yağım balım, gelmiyor kardeşlerim. Maddi durumu iyi olan kişinin kardeşleri de yanındadır. Zenginliği tükendiğindeyse kendisine destek olacak kimseyi yanında bulamaz. *NA 17392*

Vurucu oğul, atıcı oğluna dayanmaz. Kardeş kardeşe dayanır, ondan yardım bekler.

Yakın komşu uzak kardeşten iyidir. Kardeşler birbirlerinden uzakta olduklarında her an yardımlarına koşamayabilirler, yakında bulunan bir komşu ise derdi ve ihtiyaçlarıyla daha çok ilgilidir.

Yaz kışından belli eder, kız kardeşinden. Bir kız hakkında fikir sahibi olmak için kardeşini tanımak yeterlidir. *NA 17971*

7d4 Çocuklar Kendi Evlatlarını Tercih Ederler

Evlatlar çocuk sahibi olduklarında ana babalığın ve evlat sevgisinin ne demek olduğunu anlarlar, ve evlatlarını gözlerinden dahi sakınıp tercihlerini onlardan yana kullanırlar. Çocuk sahibi olmak ailenin mutluluğunu perçinlerken daha da olgunlaşmalarına, kendi anne babalarına hak vermelerine sebep olur:

Ana baba evlat için, evlat kendi başı için. Ana baba evladını evlat kendini düşünür. NA 1481

Anne "oğlum seni seviyorum" demiş; oğlu da "anne ben de oğlumu seviyorum" demiş. İnsanlar çocuk sahibi olduklarında anne babalarının çektiği sıkıntıları ve evlat sevgisinin ne demek olduğunu anlayarak evlatlarına daha çok sarı-

lırlar.
Baba yanar oğla, oğul dayanır oğula. İnsanlar yaşlandıklarında kendi evlatlarına dayanıp onlardan destek beklerler.
Ben ararım yavrumu, yavrum arar yavrusunu. Ana baba evladının, evladı da kendi evladının derdine düşer. NA 3304
Sen seversin oğlunu, o da sever oğlunu. Herkes kendi çocuğunu sever, onu düşünür. NA 15709

7e Çocukların Özellikleri

Büyüme süreci çocukların zihinsel gelişimi, akılsızca davranışları, boşboğazlıkları, bizlerde içimizi ısıtan ve hayranlık duygusu yanında acıma duygusu uyandıran yetersizlikleri ve bizleri şaşırtan güvenilirlikleri gibi pek çok özelliği gözler önüne sermektedir.

7e1 Çocukların Doğuştan Gelen Huyları

Çocukların bazı davranışları onların doğuştan gelen özelliklerinden, mizacından kaynaklanır. Bu huylar iyi de olsa kötü de olsa değişimleri pek mümkün değildir. Yaşam içersinde törpülenseler bile özellikleri aynı kalır.

Ağaca çıkan keçinin, dama (minareye) çıkan oğlağı olur. Çocuklar anne babalarının özelliklerini taşırlar, dolayısıyla çocukların davranışları ebeveynlerine benzer. Hatta bazı konularda onlardan bile aşırıya kaçacak davranışlar geliştirebilirler. NA 438

Ağacın meyvesi de kendine benzer. Ağacın verdiği meyve nasıl tohumuna bağlıysa aileler de kendi özelliklerine benzer özellikler taşıyan çocuklara sahip olur. NA 511

Ak şeker, beyaz şeker; bir damarı soya çeker. Canlılar atalarından ne kadar farklı olursa olsun bazı yönleriyle mutlaka onlara benzerler. NA 779

Anadan deliye muska neylesin. Doğuştan problemli davranışlar sergileyen çocuğa deva aramak faydasızdır. NA 1517

Anadan yüz­süz olana, bir okka tükürük kâr/akça/ para etmez. Mizacı bozuk olan insana hiçbir şeyetki etmez, düzeltmez. NA 1527

Anam, babam nasihat eder, ben karıncaları sayarım. Ana baba oğlunun iyiliğini ister, ona öğütler verirken çocuk bunun farkına varmaz dikkate almaz. NA 1550

Beşikte giren, mezarda çıkar. Huylu huyundan vazgeçmez, ne kadar değiştirmek istese de kişiliğine yerleşmiş özelliklerden kurtulamaz. NA 3411

Can çıkar, huy çıkmaz. İnsan şikayetçi olduğu huylarından bile kolay kolay vazgeçmez. NA 4434

Çocuk dokuzunda ne ise doksanda da odur. Çocuk küçük yaşta nasıl yetiştirilirse büyüyünce de o özelliklerinden vazgeçmesi zordur hatta imkansızdır. RS 115

Kedi oğlu miyavlayarak doğar. Her canlı türünün taşıdığı özelliklere sahip olarak dünyaya gelir. NA 12072

Kundakta giren huy salacada çıkar. Çocuklukta kazanılan huylar yetişkinlikte de benzer şekilde kalır. NA 1337

7e2 Çocukların Sevimliliği

Çocuklar şirin ve sevimli olmaları, kendilerini sevdirmenin yolunu bulmalarıyla ünlüdürler. Bu sevimlilikleriyle ana babalarının sevgisinin yanında çevrelerindeki insanların beğenilerini de kazanırlar.

Aç kurt komşu kuzuyu yemez. Çocuklar insanlarda merhamet duygusu uyandırır; en zalim kişiler dahi çocuklara şefkatle yaklaşır.

Arap çocuğunu "Akım pakım" diye sevmiş. Herkese kendi yavrusu güzel gelir.

Ayı yavrusuna "akım" kirpim "yumuşagım" dermiş. Her insan kendi çocuğunu gü-

zel bulur.

Bal tatlı, çocuk baldan da tatlı. Çocuğun sevimliliği hiçbir şeyle karşılaştırılmaz. NA 2995
Bala baldan şirindir. Çocuk sevimli ve şirindir, kendini sevdirebilir. NA 3004

Çaylağa sormuşlar, "Anasını koyup yavrusunu neye kaparsın?" "Avazı kulağı-

ma hoş gelir de ondan.” demiş. Çocukların sesleri bile yetişkinler için neşe kaynağıdır. *NA 4734*

Doğan, doğandan tatlı, doğacak ondan tatlı. Çocuklar yaşça ne kadar küçüklerse o kadar ilgiye ihtiyaç duyarlar. Anne babalarına da o derece sevimli gelirler. *NA 6137*

Evlat hoş, emek boş.

Küçük yaşlarında anne babaya muhtaç olan çocuğun ailesine duyduğu sevgi masum bir sevgidir. Çocuklar büyüdüklüklerinde ise kendilerine verilen emeğin karşılığını veremeyebilirler. Bu durum da anne babayı ziyadesiyle üzer. *NA 8114*

Evlat kokusu cennetten gelir.

Evlat sevgisi anne babanın tüm hayatını doldurur. *NA 8117*

Kargaya “Yavrun kara” demişler, almış bacağına basmış. Herkesin yavrusu kendine

güzelidir ana babalar evlatlarına toz kondurmazlar. **Kirpi yavrusunu, “Pamuğum” diye sever.** Aileler çocuklarının kötü özelliklerini görmezden gelirler. *NA 12676*

Kurda bizim koyunları güder misin demişler, kurt sevincinden ağlamış; kuzuları da bizim çocuklar gütsün demiş.

Çocukların masumiyetleri bazı kötü niyetli insanların iştahını kabartır. *NA 13403*

Küçükten balam o ul, büyüende belam ogul.

Küçükken ailesinin ilgilendiği, yetişmesi için çaba sarf ettiği çocuklar büyüdüklüklerinde ailelerinin başına büyük dertler açabilirler. *NA 13620*

Tatlı dilli kuzu iki anayı emer. Çocuk sevimliliği

ğini kullanarak istediği birçok şeyi elde edebilir. *NA 16590*

Zenciye evladı huri görünür. Evlat tüm iyi ve kötü yönleriyle sevilir.

7e3 Çocukların Mantıksızlığı

Çocuklar gelişim dönemlerini tamamlamadıkları için bazı durumları tam olarak algılayamaz, mantıksız hareket edebilir, ailelerini zor durumda bırakacak davranışlar sergileyebilirler. Yine de çocukların mantıksız zannedilen çoğu hareketi yetişkinlerin haval güçlerini bir kenara bırakarak yaşamaları ve kendilerini sınırlandırmaları sebebiyle anlaşılabilir bulunmaktadır.

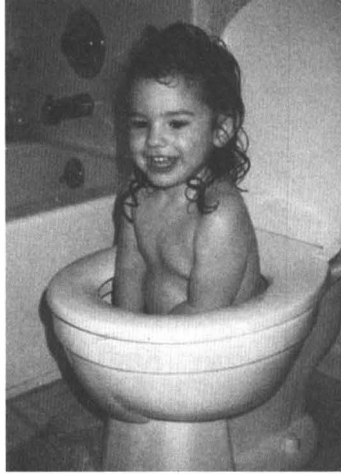
Aç aman bilmez, çocuk zaman bilmez. Aç insan karnını doyurmaktan başka bir şey bilmez, aynı şekilde çocuk da isteği ne olursa olsun, hemen yerine getirilmesini ister. *NA 122*

Anası ölen kız (kendini) kadın/hanım, babası ölen oğlan (kendini) ağa/bey oldum sanır. Çocuklar anne babaları öldükten sonra onların yerine geçtiklerini sanır. *TDK-2 s. 3. 23, RS 43;*

Benim oğlum bina okur, döner döner yine okur. Çocuklar bazen mantıksız da olsa aynı hareketleri tekrar ederler. *NA 3360*

Çocuk ekmeği dolapta bitiyor/yetiştiriyor sanır. Çocuk evin geçiminin nasıl sağlandığını bilmez, o yalnızca ihtiyacının kar-

şılmasını ister.

Çoğu kocaya, azı çocuğa/uşağa gösterme. Evde tasarrufu erkekten çok kadın yapar; çocuk ise her ne olursa olsun bir şeyin azlığını anlamaz ya da az olduğunu bile bile istemeyi sürdürür, çünkü çocuk için öncelik o anki ihtiyaçlarının karşılanmasıdır. *TDK-2 s. 35*

Mangal kömürsüz olmaz, çocuklar halden bilmez. Çocuklar yaşları gereği içinde bulundukları durumu anlamakta güçlük çekebilirler. *RS 316*

Vardan yoktan anlamaz, adeta çocuk. Bazı insanlar büyüdüklükleri halde söz dinlememeleri yönüyle adeta çocuksu davranışlar göstermeye devam ederler. *FFT 15991*

7e4 Çocukların Güvenilmezliği

Çocuklar doğru ve yanlış ayırt edecek olgunlukta sayılmazlar. Bunun için onlara güven olmaz, yanlışlarında her şey aşikar edilmez. Üstesinden gelemeyecekleri görevler verilmez ve bir işte başarılı olmaları için yardımcı olunur.

Avrada çocuğa meyhora raz etme. / Avrada, oğlana, sarhoş sarrını söyleme. İnsan sırrını saklayacağından emin olduğu insanlara söylemelidir. *NA 2465-2466*

Çingene oğlumun hastalığına yanmam,

huyunu değiştirir, ona yanarım demiş. Çocukların henüz kişiliği oturmadığından davranışları ve alışkanlıkları çok çabuk değişebilir. *NA 4836*

Çocuğa güven olmaz. Çocuk, bir davranışta

bulunacağı zaman sonuçlarını iyice düşünmez, bu yüzden bazen tehlikeli durumlar yaratabilir. NA 4901

Çocuğa inan olmaz. Çocuğa gözü kapalı güvenmek kötü sonuçlar doğurabilir.

Çocuğa iş buyuran ardınca kendi gider. Çocuk, verilen her işi beceremez. O yüzden aileler çocuklarına bir görev verdiklerinde onları takip etmeyi ihmal etmemelidir. MNÖ 2199

Çocuğa uyan çocuk olur. Çocukla inatlaşan veya iddialaşan bir yetişkin sonunda komik bir duruma düşer. TDK-1 s. 81

Çocuk ağzıyla yılan tut, onu da yılan tut. Çocuktan bir işin yapılması istendiğinde onu ya hiç yapmaz ya da eksik yapar; bu yüzden çocuğa güvenmemeli ve yaptığı iş denetlenmelidir. TDK1s.81

Çocuk yer, oyuna gider, çoban yer, koyuna gider. Çocukların tüm eğlencesi oynadıkları oyunlardır. NA 4946

Çocukla çıkma yola, düşersen güler, dü-

şerse ağlar. Çocuklar eğlenceyi sevdiklerinden, büyüklere acı veren şeyler bile onlara komik gelir, ancak kendi canları yandığında ağlarlar. MNÖ 2194

Çocukla itin hatırı kalmaz.

Çocuğun bitip tükenmez istekleri vardır, bu istekleri her zaman yerine getirmemek gerekir. NA 4954

Oğlan işi iş olmaz, oğlak boynuzu sap olmaz. Erkek çocuklar yaptıkları işlere kız çocuklardan daha az özen gösterir. FFT 12988

Oğluna güvenme, koluna güven. Bir insan önemli bir işi oğluna bile emanet etmemeli ve o işin üstesinden kendisi gelmelidir.

Uşağı işe koş, sen de ardına düş. Çocuğa bir iş buyrulduğunda tecrübesiz olduğundan istenilen sonuca ulaşılmaz. Anne babalar çocuklarına o işte yardımcı olurlarsa

hem tecrübe kazanmalarını sağlarlar hem de istedikleri sonuca ulaşırlar.

7e5 Çocukların Marifetleri

Çocuklar türlü türlü huylara sahiptirler, bazen yaptıkları akıllıca işlerle ailelerini şaşırtırlar. Genellikle hazırcevaplıkları ve zekalarıyla büyükleri hayret içinde bırakırken bir yandan da hayranlık uyandırır.

Akil yaşta değil baştadır. Akıl yaşla ilgili bir kavram değildir. Beklenenin üstünde bir zekaya sahip, büyümüş de küçülmüş diye tabir edilen çocuklar için kullanılan atasözlerimizdendir. NA 859

Bacak kadar boyu var, türlü türlü huyu var. Çocuklar, bazen o yaştaki bir çocuktan beklenmeyen davranışlar içinde bulunurlar ve çevresindekileri şaşkınlığa uğratırlar.

Bir karış bacağı var her evde (her yerde, her köyde) bucağı var. Çocuk herkes tarafından sevilir, nereye giderse gitsin herkes tarafından kabul görür. RS 91

Bu yılki serçe, bildirki serçeye cik cik öğretir. Bazen çocuklar zekaları ve hazırcevaplıklarıyla yetişkinlerin bile üstesinden gelemediği sorunlara çözüm bulup büyükleri hayret içerisinde bırakırlar. NA 4212

Büyümüş de küçülmüş. Çocuklar zaman za-

man büyüklerin bile düşünemeyeceği şeyleri düşünüp konuşabilir.

Çocuk kısmı hem ağlatır, hem güldürür. Çocuk bir evin neşe kaynağıdır, ama bazen de yaramazlıklarıyla ana babayı üzdükleri olur.

Çocuk kısmı hem dost, hem düşmandır. Çocuk sahibi olan her ana baba bundan büyük mutluluk duyar; fakat çocukların yaramazlıkları ana babaya bazen üzüntülü ve sıkıntılı anlar yaşatabilir.

Koruk yemişle sevilir, çocuk yumuşla (iş, görev) sevilir. Çocuklar yaptıkları işlerle kıymet bulurlar. NA 12965

Lafını bil de beşikten beri konuş. Akıllı ve etkili konuşan çocuklar büyüklerde hayranlık uyandırır. NA 13690

Şimdiki çocuklar harika. Zamane çocuklarının türlü türlü maharetleri büyükleri bazen şaşırtabilir.

7e6 Çocukların İştahı

Çocukların henüz akılları ermediği için istekleri sınırsızdır, doymak bilmezler, bencilce davranırlar. Gelişip büyümeleri beslenmelerine bağlı olduğundan yeterince beslenmeleri çok önemlidir ve genellikle de çocuklar yemek yemekten hoşlanırlar.

Al demir, sat demir, çocuk ne kemirir.

Çocuk iştahı yönüyle dur bilmez. *RS 33*

Dut kurusu ile çocuk aldatılmaz.

Çocukları kandırmak ve isteklerinden vazgeçirmek pek mümkün değildir. *NA 16971*

İki kaynar, bir taşar; evlat aşı tez pişer.

Çocuklar gelişim sürecinde olduklarından ve bu sebeple iştahlı olduklarından yiyecekleri kolay hazırlanır. *NA 10488*

Oğlan ağlar, derdi çörek. Çocuk bir şey istediği zaman, ne olursa olsun isteğinin karşılanmasını ister, aksi halde huysuzluk edip ana babaya üzüntü verir. *NA 14532*

Oğullu kargadan anasına bir şey düşmez. Anneler çocuklarının iştahına yetismeye çalışırken aç kalabilirler. *NA 14608*

Yavru kuşun ağzı büyük olur. Küçük çocuklar yapıları gereği doymak bilmezler ve her gördüklerini isterler. *NA 17928*

7e7 Çocukların Boşboğazlığı

Çocuklar yapıları gereği sır saklayamaz merakla her şeyi öğrenmek herkese anlatmak isterler. Söylenmeyecek şeyleri en olmadık yerde söyleyebilir; ailelerini utandırabilirler bu yüzden temkinli davranmak lazımdır.

Al çocuktan haberi, git kabarı kabarı. Çocuklar hiçbir şeyi gizleyemedikleri, sır tutamadıkları için onlardan aile sırlarını kolaylıkla öğrenmek mümkündür. *NA 1026*

Büyükler evde söyler, çocuklar damda beyan eder. Çocuklar gizliyi saklıyı bilmezler, evde duydukları her şeyi dışarıda söylemekten çekinmezler. *NA 4332*

Çanak çömlek konuşurken oturak kapı arkasında bekler. Çocuklar ilgisiz gibi görünseler de yetişkinleri dinleyip olan bitenden haberdar olabilirler. *İHS 2935*

Çocuğa sır verme. Çocukların sır tutma ve gizlilik gibi anlayışları gelişmemiş olduğundan bazı bilgilerin ehemmiyetini kavrayamazlar. *EKE 59:4*

Çocuğun bulunduğu yerde dedikodu olmaz.

Çocuk duyduğu her şeyi başkalarının yanında söylemekten çekinmediği için, onun yanında gizli saklı şeylerden bahsetmek sakıncalıdır. *ÖAA 805*

Çocuğun olduğu (bulunduğu) yerde gıybet (kov,dedikodu) olmaz. Çocukların yanında konuşurken daha temkinli olmak gerekir; çünkü konuşulanları hem başkalarına söylerler hem de yanlış yorumlayabilirler. *NA 4917*

Çocuk iştimese söylemez, it görmese ürürmez. Çocuklar iştittiklerini anlatırlar. *NA 4942*

Çocuk olan evde dedikodu olmaz. Çocuk-

ların yanında başkaları aleyhinde konuşmamalı ve onların yanında konuşulanlara dikkat etmek gerekir.

Çocukların yanında her şey söylenmez. Çocuklar gizli, mahrem gibi kavramları daha tam anlamıyla kavrayamadıkları için onların yanında dikkatsizce konuşmak bir takım sıkıntılara neden olabilir.

Çocuktan al haberi. Büyükler bazı konuları abartarak veya gizleyerek işine geldiği gibi anlatır, çocuklar ise olayı olduğu gibi anlatmakta sakınca görmez, gerçeği söylerler. *MNO 2204*

Ebesi göbeğini keseceğine biraz dilini keseydi. Çocuklar yaşları gereği çok meraklı olduklarından çok fazla soru sorup çokça yorum yapmaktan hoşlanırlar. *NA 6695*

Ev içinde pek söyleme, duvar ardında kulfar olur. Evde konuşulan her şey çocukların da kulağına gider. *NA 8011*

Haberin doğrusunu çocuktan al. Çocuklar duyduğunu, gördüğünü olduğu gibi olur olmaz her yerde çekinmeden söylerler, bu yüzden çok gizli şeyler bile çocuklardan duyulup öğrenilebilir. *NA 9242*

İt duruyor, karnında eniği konuşuyor. Yetişkinlerin yanında küçüklerin konuşması pek hoş bir durum değildir. *NA 10990*

7e8 Akıllı-Akılsız Çocuklar

Bazı çocuklar çok zeki ve bunu yerli yerinde kullanıyorken kimi de bundan mahrumdur.

Akıl yaşta değil, baştadır. Bazı çocukların gösterdiği hünerler büyüklere parmak ısırttırır.

Akılsız evlat neylesin baba malını, akıllı evlat neylesin baba malını. Akıllı bir çocuğa miras gerekmez; o kendi malını kendisi kazanır. *RS 29*

Çocuğun akıllısı beşikte başını sallar. Bir çocuğun akıllı olup olmayacağı o daha beşik-

teyken belli olur. *NA 4914*

Gençliğin kıymeti bilirse yaşlılığın sıkıntısı az olur. Gençlikte dikkatli olunursa yaşlılıkta o kadar sıkıntı çekilmez.

İyi oğul bilir ana halini, kötü oğul satar baba malını. İyi evlat ailesine sahip çıkarken kötü çocuk ailesine her türlü zararı verir. *RS 254*

7e9 Uysal, Terbiyeli Çocuklar

Bazı çocuklar ne kadar terbiye edilirse edilsin yaramazlıklarını sürdürürken bazı çocuklar hem yapılırları hem de yetiştirilişleri gereği uysal ve terbiyelidir. Yaşlarından beklenmeyen ağırbaşlılığı sahip çocuklar yetişkinler tarafından da sık sık takdir edilir övgü alırlar.

Ana ata önünden geçmek hata. Çocuklar ana babalarına mutlaka saygı göstermelidir. *NA 1479*

Atan eşekse de palanını üstüne atma. Anne babalar nasıl insanlar olursa olsun çocuklarının hürmetsizliğine uğramayı hak etmezler. *NA 2260*

Atasını tanımayan Allah'ını tanımaz. Anne babaya iyilikte bulunmak, saygı göstermek Allah'ın hoşuna gider. Ataya asi olan Allah'a da isyan etmiş olur. *ÖAA 320*

Baba "himmət" oğul "hizmet" demiş. Çocuğun babasının kendisi için harcadığı emeği hak etmesi için ona hürmetsizlik etmemesi ve hizmet etmesi gerekir. *NA 2826*

Büyük sözü dinlemeyen, uluya uluya yolda kalır. Çocuklar deneyim sahibi olan büyüklerin sözlerine uymazlarsa her yaptıkları işten zararlı dönerler. *NA 4353*

Büyükler huzurunda az söyle, tez kalk. Büyüklerin yaşlarıyla orantılı olarak edinmiş oldukları tecrübeler gençlere yol göstereceğinden büyüklerin karşısında boş konuşmamak ve onları oyalamamak gerekir. *NA 4361*

Büyüklerle hürmet eden saadet bulur. Büyüklerle saygı gösterip onların sözlerini dinleyen kimseler doğru işler yaptıklarından mutluluğa ulaşırlar. *NA 4365*

Büyüklerin dediğini yapmayan, büyümmez. Büyüklerin söylediklerini önemsemeyen kişiler hiçbir zaman onların sahip olduğu olgunluğa erişemezler. *NA 4366*

Büyüklerin sözü altın gibidir, yerde kalmaz; biri almazsa öbürü alır. Büyüklerin sözleri altın kadar değerlidir. Onları dinlemeyen kimseler olsa dahi bu sözlerin kıymetini anlayacak birileri her zaman bulunur. *NA 4367*

Dek duran danayı canavar yemez. Yaramazlık yapmayan çocuk başına dert açmaz. *NA 5462*

Oğula devlet gerek ise, anaya ataya hürmet eyleye. Bir çocuk ileride iyi bir yerde olmak istiyorsa öncelikle anne ve babasına karşı saygılı olmalıdır. *VI 626*

Söz büyüğün su/sus küçüğün. Çocuklar atalarına hürmet göstermek için nasıl onları dinliyorlarsa yetişkinler de çocukların ihtiyaçlarını kendi ihtiyaçlarının önünde tutarlar. *NA 16141*

Sürüden ayrılanı kurt kapar. Başına buyruk hareket etmek insanın başına dert açabilir. *NA 16243*

Ulular köprü olsa basıp geçme. Büyüklerle her şekilde hürmet etmek saygılı olmak gerekir. *NA 17123*

7e10 Hayırlı Evlatlar

Ana babasına saygılı, hürmetkar evlatlar onlara destek olur, yaşlılık zamanlarında kol kanat gererler. Anne babalarının kendileri için yaptıkları fedakarlıkları ve onların haklarını ödeyemeyeceklerini asla unutmazlar.

Ana babaya hizmet, Allah'a hizmet. Ana babaya itaat, hizmet ve hürmet Allah katında da değer görür.

Analar öyle evladı beşer beşer doğursun. Çeşitli özellikleri sebebi ile çocuklar takdir ve beğeni toplayabilir. *MNÖ 568*

Ata malı mal olmaz, oğul gerek kazana. Evladın hayırlısı anne-babasının malına mülküne güvenen değil kendi geleceğini kendisi kurandır.

Atlıyı indirir, babayı bindirir. Evladın hayırlısı babasına gereken hürmeyi gösterendir. *NA 2397*

Evladın iyisi maldan mülkten daha değerlidir. Hayırlı evlat ana babaya sahip çıkar, yaşlandıklarında onlara destek olur. Böyle evlat para puldan daha kıymetlidir.

İyi evladın var/varsa neylersin malı. İyi evladın olanın sırtı yere gelmez, paraya ihtiyaç hissetmez. *NA 11179*

İyi evlat (anayı) babayı vezir eder, kötü evlat rezil eder. Dürüst, ahlâklı, akıllı evlat,

(ana) babaya gurur verir, ahlâksızlık gibi kötü huylar edinen çocuklar ise ana babasını insan içine çıkarmayacak derecede utandırır. *NA 11180*

İyi kuzu anasının önünde belli olur. İyi evlat ana babasına davranışları ile kendini belli eder.

İyi oğul anasına bir kucak odun getirir, kötü oğul anasına bir sürü koca getirir. İyi evlat anasına yardımcı olurken kötü evlat anasının sorumluluğundan kurtulmaya çalışır. *TDK-1 s. 148*

İyi oğul bilir ana halini, kötü oğul satar baba malını. İyi yetiştirilmiş çocuk ana babası sıkıntılı olduğu zaman bunu anlayışla karşılar, onlara yardımcı olmaya çalışır. Anlayışsız evlat ise aile-

si kötü durumda bile olsa yine kendi çıkarını düşünür. *RS 254*

İyi oğul katar yer, kötü oğul satar yer. Hayırlı evlatlar anne babalarının mallarını satmak yerine kendisine kalan malları iyi değerlendirerek yeni kazanımlar elde ederler ve harcamaları için kendi kazançlarını kullanırlar. *NA 11212*

7e11 Hayırsız Evlatlar

Kimi evlatlar vardır ki ana babalarının onlar üzerindeki emeğine aldırmaksızın onlara saygısızlıkta bulunur. Böyle hayırsız evlatlar ne aileleri ne de toplum tarafından istenmez, kötü tavırlarını devam ettirmekte ısrarcı davranırlarsa aileleri tarafından da toplum tarafından da dışlanırlar.

Anam olsun, azı (boğazı) olmasın, babam olsun eve gelmesin. Anne babaya hayrı dokunmayacak çocuk onlardan her türlü yardımı bekler fakat karşılığını vermek istemez. *NA 1553*

Anası onu doğuracağına (keşke) taş doğursa idi. Hayırsız evlatlar ailelerini çocuk sahibi oldukları için pişman ederler. *FFT 1269*

Anasını babasını dinlemeyen evlat, kocasını aymayan avrat, üzengi ile yürüyen at/atı, kapında tutma, hiç durma sat/at. Söz dinlemeyen evlat, kocasına hayrı dokunmayan eş ile huysuz at sürekli sıkıntı doğurur. *MNO 589*

Anaya asi gelen onmaz. Anasına karşı gelelin işleri rast gitmez. *NA 1618*

Atalar sözünü dinlemeyeni yabana atarlar. Anne baba sözü dinlemeyen evlatların sonu hep yanilgi ve pişmanlık olur. *NA 2257*

Atanın duası eser eyler, ananın ahi. Ana babanın ettiği dular ve beddualar tutar. *NA 2261*

Atanın evlada sevgisi, yukarıdan aşağıya akarmış, evladın ataya sevgisi ise aşağıdan yukarıya akarmış. Anne baba çıkarsız bir sevgiyle çocuklarını sevse de çocuklar anne babalarından önce çıkarlarını düşünürler. *NA 2262*

Atanın önünden geçeni Allah sevmez. Ana babaya saygısızca davranmak dinen de hoş karşılanmaz. *NA 2263*

Atasına düşman olan, evladına dost olmaz. Kendi ana babasına saygısızlık eden kişi çocuklarıyla da iyi bir ilişki kuramaz. *NA 2266*

Atasını tanımayan, balası boğar. Kendi atalarına hürmet etmeyen kimseye kendi çocuğu da hürmet etmez. Böylece yaptığı hataların bedelini evladiyla öder. *NA 2268*

Atasını terk eden, it peşinde koşar. Aile büyüklerinin sözünü dinlemeyip kendi kafasına göre iş yapan kimseler boş işlerin peşinden koşarak ömürlerini tüketirler. *NA 2269*

Atasını terk eden yularsız eşek (gibidir). Atasını terk eden sahipsiz kalır. *NA 2270*

Ayı ihtiyarladığında yavrusuna oyuncak olur. Ana babalar ihtiyarladıklarında evlatları hayırlı değilse cefa çekerler. *NA 2600*

Babası oğluna bir bağ vermiş, oğlu babasına bir salkım üzüm vermemiş. İnsan hayırsız bir evlada sahipse, ona ne kadar mal ve zenginlik bırakırsa bırakın, yaşlandığında ondan pek bir yardım göremez. *FFT 2282*

Babasına hayrı olmayanın kime hayrı

olur. Kişinin en yakınına bile bir yararı yoksa, kimse ondan bir şey beklemesin. *NA 2862*

Besle kargayı, oysun gözünü. Çocuk kendisine yapılan anne babalık görevine aynı yürekle karşılık veremez. *NA 3386*

Besledik, büyüttük danayı, şimdi tanımaz oldu anayı. Hayırsız evladın yaptığı işler ailesini o kadar zora sokar ki bu durum bazen dayanılmayacak hale gelir. *NA 3387*

Bir baba dokuz oğlan besler, dokuz oğlan bir babaya bakamaz. İnsan kaç çocuğu olursa olsun, çalışıp didinip onlara bakar ve büyütür, ama onlar hayırsız çıkarsa hiçbir yaşlılığında yardımına koşmaz. *ÖAA 614*

Çingeneye beylik/mansıp vermişler, önce babasını kesmiş/asmış. Görgüsüz insanlar yüksek bir mevkiye geldiklerinde işle-

rinin hakkını veremez ve kendilerine iyilikte bulunan insanlara zarar verirler. *NA 4841*

Devletsiz oğlun olmadıktan, devletliye kul olmak yeğdir. Varlıklı ve hayırsız bir evlada sahip olmaksansa, başkalarının hizmetinde çalışıp geçinmek daha iyidir. *IHS 2752*

Fındık kabuğundan çıkmış, kabuğunu beğenmemiş. Anne baba-

sının değerini bilmeyen çocuklar büyüdüklerinde yüksek bir makama ulaşırlarsa ailelerini de yok sayarlar. *NA 8300*

Hayırlı babanın hayırsız evladı. Çocuklar eğitim süreci ve çevrenin menfi etkisiyle bazen ailelerinde görülmeyen kötü kişilik özellikleri gösterebilirler.

Hayırlı evlat neylesin malı, hayırsız evlat neylesin malı. İyi yetişmiş bir evlat babasından kalacak malı düşünmez, kendi malını kazanmayı bilir; şımarık ve dengesiz yetiştirilmiş bir evlat ise, babasından ne kadar çok mal kalırsa kalsın kıymetini bilmez, kısa sürede yer bitirir.

Hayırsız evlat baba ocağına incir diker. Ana baba hakkını bilmeyen evlatlar işleri düşünce onlardan çıkar sağlarlar ama onlar zor durumda kaldığında yardım etmezler. *NA 9580*

Hayırsız evlat dertmansız dertten beterdir. İnsan hayırsız bir evlada sahip olunca elinden sadece dertlenip kederlenmek gelir. Çünkü düşüncesiz bir insanı anne babası bile yola getiremez.

İt anasını, cingen babasını tanımaz. Hayvanlar doğaları gereği insanlardaki gibi aile ilişkilerine sahip değillerdir. Fakat insanların bu ilişkileri önemsemez davranması anlayışla karşılanacak bir durum değildir. *NA 10969*

İt semirince, anasını dişler. Bazı çocuklar büyüdüklerinde bir zamanlar ihtiyaç duydukları anne babalarının değerini bilmez olurlar, onlara sadece bir çıkarları olduğunda alakalı davranırlar. *NA 11046*

Katır anasını beğenmezmiş. Bazı çocuklar meslek sahibi olup kendi paralarını kazanmaya başladıklarında anne babalarının kendileri üzerindeki emeklerini unuturlar. *NA 11881*

Kocakarıya: "Nasılsın?" demişler, o da "Oğlumun evine vardım kavurma, kızımın evine vardım çevirme, aklın varsa oğlan kız doğurma" demiş. Evlatlar büyüdüklerinde hürmetsiz davranabilir ve anne babalarını pişman edebilirler.

Kör oğlu desinler diye babasının gözünü oymuş da kör kişinin oğlu demişler. Hayırsız olan evlatlar kolay yoldan nam kazanmak için kendi anne ve babalarını üzmeyi dahi göze alabilirler. *NA 13199*

Kötü evlat atasına, anasına sövdürür. Söz dinlemez bir çocuk anne ve babasının sabrını zorlar, bu yüzden daima kötü sözler işitmeye mahkumdur. *NA 13252*

Kötü evlat, yaman komşu olmaya daha yahşi. Hayırsız evlat aile için de toplum için de zararlıdır. *NA 13253*

Malın var bir talanlık, evladın var bir kıranlık. İnsan zenginliğine güvenmemelidir, çünkü başına gelecek bir felaket tüm varını yığını kaybetmesine sebep olabilir. Çocuğunu kaybetmesin diye bir hastalık yeter. *RS 315*

Ne okudu hoca, ne zengin kıza koca. Hayırsız evlat kendi istikbalini bile düşünmez, ne iş hayatı ne de evlilik hayatı anne babasını mutlu edecek biçimde değildir.

Oğlan doğurdum oydu beni, kız doğurdum soydu beni. Erkek çocuklar haşarı tavırlarıyla anne babasını daima üzer, kız çocukları-

sa giyime kuşama meraklı olduklarından ve evlenmeden çeyizlerinin hazır edilmesi gerektiğinden anne babalarını maddi olarak zora sokarlar. *NA 14546*

Oğlan evinde bir şey yok, kız evinde tambur dumbur. Anne babalar oğullarının evinde daha rahat edebileceklerini düşünürken gelinlerinin hürmetsiz tavırlarıyla istedikleri rahata eremezler. Oysa kız anne babaları kızlarının evinde her zaman iyi ağrlanır.

Oğlanın karası para kesesi, kızın karası can tasası. Erkek evlat hayırsız da olsa kötü davranışları bir şekilde telafi edilebilir fakat kız çocuğu yüz kızartıcı davranışlarıyla ana babasının başına dert açar. *NA 14568*

Soyunu hor gören, soydan sayılmaz. Ailesini hor gören kimse artık soyundan uzaklaşmıştır, o ailenin bir üyesi sayılmaz. *NA 16035*

Tatar, paraya babasını satar. Tatarların para karşılığında ailelerini bile umursamayacakları düşüncesiyle kullanılan bir atasözüdür. *NA 16583*

Yaman evlat atasının başını yere eğdirir. Kötü evlat ailesini utandıracak konuma düşürür. *NA 17731*

Yılana yavrusu düşman olur. Kötü niyetli insanlara kendi çocukları bile düşmanca davranır.

Zamane çocuğu babasına öğüt verir. Zamane çocukları atalarının tecrübelerini yok sayarak söz dinlememekle kalmaz bir de akıl vermeye yeltenirler. *İHS 4385*

Zamane çocuğu dokuz babalıdır. Çocukların eğitimi hassas bir konu olduğundan aileden tek bir ferdin bu konuyla ilgilenmesi bu işe pek çok kişinin dahil olmasından daha hayırlıdır. *İHS 4386*

Zamane çocuğun şerrine ninni. Çağımızda sosyal çevrenin etkisiyle çocuklar daha asi ve söz dinlemez yetişmektedir. *RS 428*

7e12 Akranların Etkisi

Çocuklar yaşatlarından etkilenir, onları örnek alır, akranları vasıtası ile güzel yahut yanlış yollara giderler. Bazen ana baba evladına söz dinletemezken aynı söz dinlemez çocuk arkadaşlarına kolayca uyup söylenene itaat eder.

Bebeler (küçük çocuklar) birbirinden huy kapar ayrılarına su katar. Çocuklar akranlarından gördükleri her şeyi doğru zannederek uygulamaya kalkışırlar.

Bile doğmak neylesin, bile büyüymince. Çocukların kişilik gelişiminde ailesinden çok çevresi etkili olur. *NA 3500*

Bizim dana eve gelecek ya, elin çocukları bırakmıyor. Çocuklar akranlarının yanında evi, bucağı, açlığı, su-

suzluğu unuturlar, arkadaşlarından ayrılmak istemezler. *RS 95*

Kızı kıza koşarsan kahpe, oğlanı oğlana koşarsan deyyus olur. Çocuklar birbirlerinden çok çabuk etkileneceği için anne babalar çocuklarının arkadaşları konusunda da dikkatli olmalıdır. *NA 12556*

Kızını katma akranına eşine, horoz küçüğe tavuk düşer peşine. Çocukları kendi haline bırakıp onları çevrenin olumsuz etkilerine açık hale getirmemek

gerekir. *TDK-1 s. 160*

7e13 Çocukların Türü Özelliği

Her çocuk mizacına, anababasının davranışlarına, çevresine göre bir yol çizip çeşitli özelliklerini yansıttacak davranışlar sergilerler.

Abdal düğünden, çocuk oyundan usanmaz. Yoksul ama yemeği, eğlenmeyi seven insanlar bunların bol olduğu düğünleri çok severler. Aynı şekilde çocuklar da zevk verdiği için oyun oynamayı çok severler. *ÖAA 5, MNO 611*

Aç aman bilmez, çocuk zaman bilmez. Aç kalan kimse nasıl her şeyi göze almışsa çocuk da sürekli isteklerinin yerine gelmesini bekler, anne babasının önemli işlerinin olup olmamasıyla ilgilenmez. *NA 122*

Adam vuracak oğul, babasına danışmaz. Bağımsızlığını kazanmış bir çocuk kendi kararlarını kendi alır ve bu kararları babasına bile danışmadan eyleme geçirebilir. *NA 346*

— **Ağlamayan çocuğa meme/süt vermezler.** Bebekler içgüdüleriyle hareket eder. Karınlarının acıktığını ağlamalarıyla belli ederler. *NA 651*

Ağlayan çocuktan iş memul/ümit edilmez. Bir iş verildiği zaman zorlanarak, söylenerek yapan çocuktan hayır gelmez. *TDK-1 s. 33*

Anasının karnında dokuz ay on gün nasıl durmuş. Sabırsız insanlar için kullanılan bir atasözüdür. *Ş 278*

Ata olmayan ata kadri bilmez. Kişi ana baba olduğunda ana babalığın ne demek olduğunu idrak eder. *NA 2244*

Bebek kundakta, sesi bostanda. Bebek doğduğu zaman onun gürültüsü varlığını destekler.

Çocuk dövüşü, köpek boğuşu. Çocuklar kavga ederken çok haşarı davranır ve birbirlerinin canını yakabilirler. *NA 4931*

Çocuğun hain olmaz. Çocuk saftır, hainlik etmek nedir bilmez.

Çocuğun hatırı olmaz. Çocuk kıymet bilip hatır gönül dinlemez.

— **Çocuğun yediği helal, giydiği haram.** Çocuklar büyüme sürecinde olduklarından beslenme ihtiyaçları had safhadadır. Fakat çabuk büyüdüklerinden kıyafetleri kısa zamanda kendilerine küçük gelmeye başlar. Bu yüzden çocuk için çok fazla kıyafet almak israftır. *RS 115*

Çocuk ağlar, derdi çörek. Çocuğun tek derdi karnını doyurmaktır bunun dışındaki durumlar onu ilgilendirmez. *FFT 4389*

Çocuk çocuğa bakarak ağlar. Çocuklar birbirlerinden gördüklerini ve birbirinin yaptıklarını yapmak isterler. *NA 4928*

Çocuk "Golot" (küçük ekmek) diye ağlar; değirmenci "Su" diye ağlar. Çocuklar yapıları gereği bencil ve yemeğe düşkündür, yetişkinlerse işlerine ve geleceklerine odaklanırlar. *RS 115*

Çocuk över kız sever. Erkek çocuğu aile için övünç kaynağıdır, kız çocuğu ise tüm sevimliliği ve cana yakınlığıyla herkesin beğenisini kazanır. *NA 4945*

Çocuk padişah tanımaz/bilmez. Çocuk istekleri karşılanmadığı zaman vardan yoktan anlamaz, ortalığı birbirine katar. *RS 116*

Çocuklar oynamaktan, gençler işlemekten, ihtiyarlar da söylemekten yorulmaz.

Çocuklar yalnızca oyun ve eğlenceden hoşlanır, gençler verimli olmaya çalışırlar, ihtiyarlar ise ellerinden fazla iş gelmediği için devamlı söylenir ve yakınırlar.

Çocuklar oynar aşık, bir gün bize de gelir kaşık. Çocuklar oyun oynarken aralarında anlaşmazlıkların çıkması olasıdır. Bazı durumlarda bu anlaşmazlıklara aileler de karışabilir. *RS 116*

Ekmeğe papa, suya ba der/diyor bebek. Çocuklar konuşmaya yeni başladıkları sırada bazı kelimeleri söyleyebilecekleri şekilde kısaltır ve o şekilde telaffuz ederler. Bu kelimeler de ihtiyaçlarına cevap veriş sırasına göre öğrenilir. *MNO 3032*

Hem et yumağı (çocuk), hem ip yumağı bir arada olmaz. Bir evde çocuk varken anne ve babası onunla ilgilenmekten kendi işlerine konsantre olamazlar. *RS 212*

Köpeğin koşması mahallenin çocuğuna bağlıdır. Yaramaz çocuklar tüm günü dışarıda oynayarak geçirirken zaman zaman çevreye de zarar verirler. *MNO 5811*

Küçük deli büyük deli, beşikteki de başını sallar. *NA 13609*

Oğlan aldı/yedi oyuna gitti, çoban aldı/yedi koyuna gitti. Çocuklar tüm enerjilerini oyun oynamaya harcadıkları için ne yiyip içerlerse hepsini oyun oynarken yakarlar. *NA 14533*

7f Erkek Çocukları

Soyu devam ettirecek ve kuracakları ailenin maddi ve manevi yükünü kaldıracak olan oğullar ana baba için en büyük güvencedir; onların bilinçli ve sorumluluk sahibi olarak yetiştirilmeleri büyük önem taşır.

Ağaç yeşert, meyve getirsin, oğlan bü-yüt, ekmek getirsin. Belleyip baktığın ağaç nasıl ki meyve verir ve insana yararı dokunursa aynı şekilde ailenin erkek çocuğu da anne babasına faydalı olur. *IHS 1051*

Altın taş, üstüm yaş, gene oğul çöreği. Erkek çocuk insanın en büyük dayanağıdır; ne kadar sağlam da olsa maddi olan şeylere güven yoktur, ama iyi bir erkek evladı her zaman için ailesine güvencedir. *IHS 1053*

Altın evi yıkılır, oğlan (erkek) evi yıkılmaz. Erkek çocuklar soyu devam ettirir. **TDK-1 s. 41**

Ana, bacı yiğidin kalkanıdır. Erkek çocuklarına en yakın destek annelerinden ve ablalarından gelir. *NA 1484*

Bir develi ile bir oğlanlının yüreğinde yağ olmaz. Tek bir erkek çocuğuna sahip olan baba sürekli çocuğunun başına bir şey geleceği endişesiyle yaşar. *TDK-1 s. 65*

"Buğdayım var" deme ambara girmeyince; "Oğlum var" deme yoksulluğa girmeyince (düşmeyince). Erkek çocuklarının ailelerine olan sadakati maddi zorluklarla yüzleşince belli olur *NA 4250*

Çifte gitmeyen öküzün olsun, işe gitmeyen oğlun. Bir kişinin hayvanlarından yarar sağlayamaması, oğlunun eve katkısının olmaması zor bir duruma düşmesine sebep olur. Bu atasözü de bu yüzden beddua niteliğindedir. *NA 4807*

Çoban olan koyun gütmek, oğul babanın huyun gütmek gerektir. Nasıl ki çobanlar kendi sürülerüne en iyi şekilde davranıyorsa oğlan çocukları da babalarının huyundan gitmeli onların nabzına göre davranmalıdırlar. *MNO 21082*

Dünyada oğlan uşağı ölme, kör kız da ere gider. Aileler erkek çocuklarının varlığına fazlaca güvenmemelidir. Küçük bir hastalık bile onları kaybetmelerine sebep olabilir. *NA 6567*

Ekmek olsun da kuru olsun, oğlan olsun da deli olsun. Ekmek bir sofranın vazgeçilmez öğesi olduğu gibi erkek çocuk da deli bile olsa bir evin vazgeçilmez bir öğesidir. *RS 333*

Evi ne iyi oğul için tut, ne de kötü oğul için. Anne babalar evin birlik ve düzeninden sadece çocukları için değil kendi rahatlıkları için de sorumludur. *NA 8070*

Kış için yorgansız el için oğlansız kalınmaz. Kışın soğuktan korunmak için yorgan kullanıldığı gibi başkalarının eleştirilerine karşı da oğlan çocuğunun olması şarttır.

Koyunun on olsun, güden oğlun olsun. Önemli olan mal mülk değil bunlara sahip çıkacak bir erkek evladın bulunmasıdır. *NA 13017*

Maşa kadar oğlu olanın paşa kadar yeri olur. Erkek evlat ne kadar güçsüz olursa olsun ailesi için her zaman önemli bir dayanağıdır. *NA*

13929

Mülk değirmendir, davar koyundur, devlet oğuldur. Bir evin mutluluğunu taçlandıracak olan erkek çocuğudur. *NA 14173*

Oğlağı ye, oğluna duyurma. Anne babalar evin işleyişiyle ilgili her sorun veya durumu çocuklarına belli etmemelidir. *NA 14529*

Oğlan ocaktan, ayrıran bucaktan gerek. Her ailenin ocağını sürdürecektir bir oğlan çocuğa ihtiyacı vardır. *NA 14550*

Oğlan oğlandır, eğer peygamber ise/de olsa. Bir erkek çocuğunun meclisi ne olursa olsun yine de ailesi için değeri değişmez.

Oğlan oğul ise el malı senin, değilse senin malın elin. Bir ailenin hayırlı bir erkek evladı varsa çalışıp kazanır ve başkalarının malını kendi kazancı haline getirir. Eğer hayırsız bir evladı varsa kendi mal ve mülkünü boşa harcayarak başkalarını mal sahibi yapar. *NA 14551*

Oğlan olsun da keçeden olsun. Bir ailenin kötü de olsa bir erkek çocuğa sahip olması gerekir.

Oğlan olsun deli olsun, ekmek olsun kuru olsun. Erkek çocuklar aile için daha makbuldür.

Oğlana, avrada olan kulluk, yabana gider.

Bir baba karısı ve oğlu için yaptığı fedakarlıkların karşılığını her zaman görebilir. *NA 14560*

Oğlandır oktur, her evde yoktur. Erkek çocuğu soyun geleceğidir. *NA 14562*

Oğlanı doğuran ana sevinmesin de, ekmeğini yiyen sevin.

Ana babalar yaşlandıklarında kendilerine daha iyi bakacağını düşündüklerinden erkek çocuğu sahibi olmak isterler, ama bazen erkek evlat hayırsız çıkıp bu görevini yerine getirmeyebilir. *TDK-274*

Oğlanı her karı doğuramaz, er karı doğurur. Erkek çocuk doğurmak her kadının hakkı değildir. Bir kadının erkek çocuk sahibi olması için mert bir kadın olması gerekir. *NA 14565*

Oğlanın karası para kesesi, kızın karası can tasası. Oğlan çocuğu yüz kızartıcı bir harekette bulunsada dahi yine de değerlidir; ama kız çocuğu yanlış bir harekette bulunduğu zaman bütün aileye dert olur. *NA 14568*

Oğlanın olduğu yerde uğurluk (para) saklanmaz, kız olduğu yerde iğne (çeyizlik) gizlenmez. Erkek çocuk sahibi olan aile elinden geldiğince çocuğun maddi ihtiyaçlarını karşılamaya çalışır, bu uğurda çok harcama yapabilir. Kız evladı da doğar doğmaz çeyiz hazırlığı yapılmaya başlanır. *NA 14569*

Oğlanlar paşa, emekler boşa. Aileler oğullarını büyütürken onların her türlü isteğini yerine getirmek için seferber olurlar ancak bazı çocuklar büyüdüklerinde ailelerin bu emeklerinin karşılığını veremezler. *NA 14571*

Oğlanlı kadın fermanlı kadın. Oğlu olan ka-

dın kendi sesini istediği gibi duyurabilir.
Oğlum bir değil, ocağım kör değil. Çok sayıda erkek çocuğa sahip olanın ocağı kolay kolay sönmez. *NA 14576*

Oğlum oldu gülüm oldu, everdim elin oldu; ayırdım komşum oldu. Oğlan çocuğu doğduğu zaman evde büyük bir sevgiyle karşılanır. Evlenince ise ailesinden ayrılıp kendi ailesini kurar. *NA 14579*

Oğlum olsun da at kökü olsun. Ne kadar kötü olursa olsun bir aile erkek çocuğu sahibi olmak ister.

Oğlum olsun da meyhanede olsun, bir gün ayıkmazsa, bir gün ayıkır. Ne kadar hayırsız olursa olsun aileler erkek çocuklarına daima kıymet verir ve bir gün doğru yolu bulacağına inanırlar.

Oğlumu oğul arısı soksun. Bir çocuk ailesine karşı yaptığı hataları ancak kendi çocuğu olduğu zaman anlar.

Oğlumun işi, dağların kışı. Erkek evlat ne iş yaparsa yapsın aileleri için kıymetli olduklarından hep zor bir işle meşgul oldukları düşünülür. *NA 14581*

Oğlana güvenme koluna güven. Her çocuk ana baba hakkının kıymetini bilmeyebilir, bu yüzden kişi her şeyden önce kendi geleceğini garanti almaya çalışmalıdır.

Oğluna söyleme anız ekmeği eker ise boş bulursun tekneyi. İnsan oğluna en çok gelir getiren işleri öğretmelidir; eğer maddi gelir sağlamayan işlere yönlendirirse oğlunu aç bırakmış olur. *TDK-1 175*

Oğul ekmeği boğul ekmeği. Anne babanın maddi zorluklar çekip oğullarından medet umar hale gelmesi yaralayıcı bir durumdur. *EKE 191*

Oğul kalkar babaya bakar. Oğlan çocuğu babayı örnek alır. *NA 14603*

Oğul olsun da, b.. böceğinden olsun. Erkek evlat nasıl olursa olsun ailesi için her zaman bir güven kaynağıdır. *NA 14604*

Oğulsuz ocakta duman tütmez. Oğlu olmayan kimse soyunu devam ettiremez. *NA 14609*

Oğulsuzum, öğünsüzüm. Oğlan çocuğu ev için bereket kaynağıdır.

Sürülecek tarlan, söz tutmadık oğlan olsun. Sürülecek toprağa sahip olmak henüz toprak işlenmemiş olsa da gelecekte sahibine kazanç getirmeyeceği anlamına gelmez. İnatçı, söz dinlemez bir oğul da zaman içinde olgunlaşarak ailesine hak verir duruma gelecektir. *NA 16244*

Yıkılır altın ocağı, yıkılmaz oğul ocağı. İnsanlar mal varlıklarını kolayca kaybedebilirler. Fakat bir erkek çocuğa sahip olmaları soylarının tükenmeyeceğinin garantisidir. *RS 418*

7g Kız Çocukları

Geleceğin anneleri olarak çocuk yetiştirecek olan kızlarımızın en iyi şekilde yetiştirmeleri; kızlara özgü nazlı olma, hüner sahibi olma, güzelliklerine ve özellikle iyi ahlaklı olmalarının önemi, vs.

Bir ev (gemi) donanır, bir kız donanmaz. Kız evladı güzel görünmek için giyime ve süse çok düşkün olur, istekleri hiç bitmez. *NA 3723*

Bir ev/gemi donanır, bir kız/çıplak donanmaz. Kız çocuğunun hem maddi hem de manevi yönden tamam olması çok zor bir iştir. *İHS 3230;*

Bir evde iki kız, biri çuvaldız biri biz (bir evde iki oğlan, biri devlet, biri mihnet).

Bir evde fazla sayıda çocuk olursa, istekleri de çok olur; kız çocukları giyim kuşam ister, oğlan çocukları da, büyüklerine maddi manevi sıkıntı yaratır. *ÖAA 631*

Bir evde iki kız olacağına dağda domuz olsun. Bir evde iki kız çocuğu olması büyük kargaşa meydana getirir; iki kız çocuğu olan bir evde ablası ne giyer, ne isterse, küçüğü de ondan aşağı kalmak istemez, bu yüzden yer yer huzursuzluk çıkar. *NA 3728*

Bir kaz doymaz, bir kız. Kazlar ne kadar çok yeseler de yine yem peşinde koşarlar; aynı şekilde kız çocuğunun kıyafete, takıya ve süslenmeye olan isteği de bitmek bilmez.

Dünyanın tadı göz, aşın tadı tuz, evin tadı kız. Her şeye tat veren zevkli hale getiren şeyler vardır; bir evi şenlendiren o eve tat veren

de kız evladır. *TDK-1 s. 100*

El etse ellisi, göz etse tellisi (gelir). Evlenme çağındaki güzel genç kızların birçok talibi olur. *NA 7041*

Kaçan kız, yuvasına dönmez. Ailesini bırakıp kaçan kız evladı için kendi evinin kapısı kapanmıştır.

Kız beşikte çeyiz sandıkta. Çocuklarının müruvvetini görmek isteyen aileler kızları doğar doğmaz hazırlıklara başlayabilirler. *NA 12507*

Kız bir sevgi ile doğar, bin sevgiye çıkar; oğlan bin sevgi ile doğar, bir sevgiye iner. Kız çocuğu, oğlan çocuğundan daha sevimli olur, bu sebeple gittikçe kendini daha da çok sevdirebilir. Erkek çocuk sahibi olmak aileleri mutlu etse de erkek çocuk kız çocuğu kadar samimi ve yakın olmayacağından doğumundaki heyecan gittikçe azalır. *NA 12508*

Kız boğazı kırk boğum olur. (gelininki de ondan ince olur.) Kız çocukları nazlı olurlar bu nedenle onların isteklerini yerine getirmek anne babalar için zor bir iştir *TDK-1 s. 160*

Kız çavdara benzer. Kız çocukları çabuk büyür, gelişir. *RS 285*

Kız çocuğu, cam tabak. Kız çocukları yapıları gereği nazlı ve narin olurlar. *NA 12513*

Kız çocuğu, el çocuğu. Kız çocuğu doğduğu

zaman ailenindir, ama er ya da geç evleneceği için bir bakıma el kızı olarak görülür.

Kız dediğin kaledir, yıkılırsa çürük çaput olur. Kız çocuğu yetiştirmek erkek çocuğu yetiştirmekten daha zordur; çünkü namusuna gölge düşürürse değeri düşer, eskisi gibi sevilmez. *NA 12514*

Kız dediğin kapı şakşahısı; gelen çalar, giden çalar. Kız çocuğu olan evin kapısı çok çalınır; herkes onu beğenip kendi ailesine dahil etmek ister. *NA 12515*

Kız doğuran kızıl don giymesin/giymez. Kız çocuğu doğurmak utanç kaynağı değildir.

Kız doğuran tez kocar. Kız çocuğu, erkek çocuğu gibi güçlü değildir; bu yüzden büyüyüp evlenene kadar ana baba ona bakmak, ilgilenmek ve korumak zorunda kalır. *NA 12516*

Kız evde/evlerde tanınır, ipek tezgah-ta. Kızın evde vakit geçirmeyi seveni, ev işlerinde kabiliyetli olanı görücülerce daha değerlidir. *EKE 160*

Kız evladı yerine düşerse bir eyerli at, yerine düşmezse bir uyuz it. Kız çocuğu soylu, hoşgörülü bir aileye gelin giderse mutlu bir yaşam sürer. *EK*

Kız evlat, öz evlat; derdini döktüğün devlet. Kız çocukları erkek çocuklarından daha duygusal olduklarından ailelerine bağlılıkları daha yüksektir. *NA 12525*

Kız gittiği oğlan bittiği yerde ekmek yer. Kız çocuğu evlendiği yerde oğlan çocuğu da büyüdüğü yerde rızkını yer.

Kız ile altın gizli gerek. Yetişkin hale gelmiş kız çocuğunu kötü niyetli insanlardan sakınmak, altın gibi koruyup muhafaza etmek gerekir.

Kız kapısı, naz/vezir/müracaat kapısı/kapısıdır. Evlilik çağına gelmiş ailelerin ziyaretçisi çok olur. *RS 286*

Kız kucakta çeyiz bucakta. Kız çocuğuna her zaman gidici gözü ile bakılır; o yüzden de çeyizini her zaman hazır bulundurulur.

Kız yükü, tuz yükü. Kız çocuğunun maddi manevi yükü çok olur. *NA 12543*

Kıza kısı, sabana baskı olmalı. Kız çocuğu çok fazla serbest bırakılmamalıdır.

Kıza iki kurban, oğlana bir kurban. Aileler soylarını devam ettirmek için erkek çocuğu iste-

seler de kızlarına daha büyük bir sevgi duyarlar. *NA 12545*

Kızdır nazdır, bin lira/kese altın azdır; oğlandır oktur, bir kürek b.ktur. Kız çocuğuna ne kadar harcama yapılırsa yapılsın azdır, ailesinin gözünde her zaman değerini koruyacaktır. Erkeklerse ailelerine karşı daha mesafeli olduklarından kız çocukları kadar sevilmezler. *EKE 10:33*

Kızı gönlüne bırakırsan ya davulcuya varır/kaçar, ya zurnacıya. Kız çocuğunu fazla serbest bırakmak olmayacak işler yapmasına sebep olur. *ÖAA 1809*

Kızı güzel olanın ayağı yukarıda olur. Kızı güzel olan baba her an gidecekmiş gibi hazırlıklı olur. *TDK-1 s. 160*

Kız kendi havasına bırakılırsa ya davulcuya varır ya zurnacıya. Kız çocuklarını çok iyi gözetmek gerekir, aksi takdirde kendileri için yanlış kararlar alabilirler. *NA 12555*

Kızı kız gerek, çenesini kırık gerek. Kız çocuğunun üzerinde her zaman için bir otorite olmalıdır.

Kızı kızken görme, gelirken gör; gelirken görme, beşik ardında gör. Kadın asıl hünerini çocuk sahibi olup ona en iyi şekilde bakmasıyla gösterir.

Kızı olan tez kocar. Kız çocuğu büyötmek daha çok özen daha çok masraf ister; bu yüzden kız yetiştiren aile çok sıkıntı çeker ve çabuk yıpranır.

Kızı var nazı var; oğlu var sözü var. Ana baba üzerine fazla titredikleri için kız çocukları nazlı büyürler, oğlan çocuğuna nazaran daha zor ikna olurlar.

Kızım oldu kızılığa hasret kaldım. Kız çocuğu insanı çok fazla meşgul eder. *TDK-2 s. 67*

Kızın var, sizin var. Kız çocuğu bir gün evlenip baba evinden ayrılacağından ailesi bir gün evleneceğini hatırlayarak kederlenir.

Oğlan düşman körü, kız ananın yarı. Bir annenin en büyük destekçisi kız çocuğudur. Anne için erkek çocuk kız çocuğunun yerini tutamaz.

Yağmur yağar yer için, kızlar büyür el için. Kız çocuğu evinde evleneceği günü bekleyerek yaşar. *RS 405*

7h Çocukların Bakımı, Eğitimi ve Terbiyesi

Çocuk yetiştirirken ön önemli konulardan biri de çocuğun bakımıdır. Pek çok Türk atasözü de çocuk bakımında annenin rolü, babanın rolü, sevginin payı ve dadiyla büyüyen çocuğun eksiklikleri gibi noktalara değinmektedir. Çocukların terbiyesi ve eğitiminden söz eden atasözlerimiz, onları eleştirmenin, övmenin ve şımartmanın dozundan, onlarla fazla yakınlaşmanın olumsuz sonuçlarından söz etmekte, eğitim ve terbiyede zamanlamanın önemine dikkat çekmektedir.

7h1 Çocukların Bakımı

Çocukların bakımına dikkat edilmesi sağlıklı bir çocukluk dönemi geçirmeleri ve sağlıklı birer yetişkin olabilmeleri için elzemdir.

Aç koyma hırsız olur, çok söyleme arsız olur. İhtiyaçları karşılanmayan bir çocuk bu ihtiyaçlarını karşılamak için hırsızlık yapabilir. Bir çocuğu yetiştirirken de gerekli gereksiz söylenenler, yapılan müdahaleler o çocuğun yüzüstü, yılışık olmasına sebep olabilir. *NA 177*

Ağılda oğlak doğsa (olsa) ovada otu biter. Allah yarattığı bütün canlıların ve tabii ki yeni doğan çocukların rızkını onlarla birlikte yaratır. *NA 598*

Allah dört gözden ayırmasın. Ana babalı, sevgiyle büyüyen çocuk, daha bakımlı ve korunmalı büyür, sorunları az olur. *RS*

Allah kırılmış kuzuya göre yel estirir. Yaratıcı yarattığı canlıların rızkını verdiği gibi onun korunması ve büyütülmesi için de olanakları hazırlar. *NA 1273*

Analı kuzu, kınalı kuzu. Çocuk ancak anne sevgisi ve ilgisiyle daha bakımlı, daha neşeli, daha temiz yaşar.

Anasız çocuk evde çürür, babasız çocuk çarşıda. Annesi olmayan çocuk evden pek dışarı çıkamaz; babasız çocuk da erken yaşta çalışmak zorunda kalabilir. *İHS 2360*

Anasız oğlak yarda, analı oğlak yerde gerek. Ana-baba bakımında büyümeyen çocuk önünde örnek alacağı kişiler olmadığı için olumsuz kişilik özelliklerine sahip olabilir. *RS 43*

Çocuk babasının başı, anasının gözyaşı. Çocuklar babalarının en önemli yardımcısıdır. Anneleri ise onlar için endişelendiğinden her zaman gözü yaşlı olurlar. *TDK-1 s. 81*

Çocuk büyütme taş kemirmek. Çocuklar yaptıkları yaramazlıklarla ana-babaya güç olaylar yaşatır, ailenin bu sorunları atlatabilmek için sabra ihtiyacı olacaktır.

Çocuk güle benzer, bakarsan açar, bakmazsan solar. Çocuk iyi biçimde bakıldığı takdirde iyi bir yetişkin olur. *NA 4935*

Çocuk hanekten/oyundan köpek ekmekten hoşlanır. Çocukları hoşnut eden en önemli şey oyundur. Çünkü çocuklar oyun oynarken hem öğrenir hem de büyürler.

Çocuk çocuk sahibi oldukça gül de bulunur, bülbül de bulunur. Çocuk sahibi olmak anne ve babalara büyük mutluluk verir. *NA 5084*

Dadıya dadanan evlat, yüzüne hasret

kalır. Evde durmayıp çocuğuna bakıcı tutan ana baba çocuk sevgisini doyaya yaşıyamaz.

Dilsizin dilini anası anlar. Bir çocuğun derdini, sıkıntısını en iyi onu doğuran bilir. *NA 6073*

Çocuk ananın karnındayken canını dünyadayken de malını yer. Bebekler anne karnındayken onun vücudundan beslendiği için anneler zayıf bir duruma düşebilir. Doğduktan sonra ise çeşitli ihtiyaçlarıyla anne babasının parasına ihtiyaç duyar. *NA 4923*

Dört göz bir evlat içindir. Anne-babanın her şeyi çocukların geleceği içindir; bütün imkanlarını onlar için harcarlar. *NA 6388*

El dil verir, ama meme vermez. Çocuğun etrafında bulunan kimseler çokça konuşurlar ama konu çocuğun ihtiyaçlarını gidermek olduğunda anne babası dışında bu sorumluluğu üstlenecek kimse bulunmaz.

Erkek eşek sıpa taşımaz.

Babalar çocuklarının bakımına anneler kadar özen göstermezler. *NA 7622*

Ev danası, öküz olmaz.

Evde ihtimamla yetiştirilmiş çocuk dışarıdaki hayat şartlarına adapte olmakta zorlanabilir. *NA 7999*

Mereğin samanını danalar bitirir.

Çocuklar çok yemek yer. *NA 13972*

Herkes pişirdiğini soğutsun, doğurduğunu büyütsün. Herkes kendisini ilgilendiren konularla uğraşmalı, başkalarının işine karışmamalıdır. Aynı şekilde herkes kendi çocuğunu yetiştirmekten sorumludur.

Kaplumbağa yavrusunu, yumurtasına baka baka çıkarır. Çocuk devamlı ilgi ile büyür.

Kürt'ün kocayanına kuzu güttürürler,

Türk'ün kocayanına çocuk avuttururlar. Kürtler yaşlandığında koyun sürüleriyle meşgul olurken Türkler de yaşlandıklarında torunlarının bakımını üstlenirler. *NA 13663*

Meyve ağaç dalında, çocuk ana kucağında yaşar. Meyve nasıl ki ağaçtan koparılınca büyüme süreci sekteye uğrarsa çocuğun da büyüme için anneye ihtiyacı vardır.

Oğlan yetir, kız yetir, yine şeleği(ni) mitalini sen götür. Çocuklar ne kadar büyürse büyüsünler hala onların eksikliklerini anne babası tamamlar.

Sen besle danayı, koyun bulur anayı. Çocuk anne ile büyür ve ondan kuvvet alır. *TDK-K s. 181*

7h2 Çocukların Terbiyesi ve Eğitimi

Çocukların terbiye ve eğitiminde en çok önemsenmesi gereken şey bu eğitimin verileceği yaşın belirlenmesi, çocuğun olabildiğince erken eğitim görmeye başlamasıyla birlikte istenilen olumlu davranışları sergilemeyi alışkanlık haline getirmesidir.

Ağaç yaşken eğilir. İnsana, çocuk yaşta her türlü eğitim kolaylıkla aşılanabilir daha sonraki yaşlarda yeni alışkanlıkların kazanılması veya eskilerinin değiştirilmesi güç olur.

Ana var, iman bulacak; ana var, yılan vuracak. Bazı anneler çocuklarına iyi bir eğitim verirken bazı anneler de çocuklarının eğitimi konusunda umursamaz davranır. *NA 1511*

Anasının vurduğu şöbekte durur. Çocuğun hayatında koşulsuz güvenebileceği tek insan anesidir. Ondan ummadığı bir kötülükle karşılaşsa insanlara güven duyması zorlaşır. *NA 1611*

Atasız uşak/evlat yularsız eşek (gibidir). Anasız babasız büyüyen çocuk disiplinsiz yetişir, bu yüzden de topluma yararlı bir insan olması beklenemez.

Bir çocuğun kırk ebesi olursa ya kör olur/alır ya topal. Bir çocuk büyürken etrafında onun terbiyesiyle ilgilenen çok fazla kişi olursa her kafadan bir ses çıkar ve bu karmaşa içerisinde çocuk sağlıklı bir yetiştirme ortamı elde edemediğinden iyi bir karaktere sahip olamayabilir. *NA 3663*

Büyük büyüklüğünü bilmezse, küçük küçüklüğünü bilir mi?

Ailenin yükleri kendi yerini ve sorumluluklarını farkına varıp ailedeki çocuklara örnek olmazsa çocuklar da ne yapacaklarını bilemezler. *NA 4333*

Canalıcıdan/Azrail'den korkup oğlanıkların yavuz öğretme. Kişi kötülüklerden ve bunları işleyenlerden korkarak kendi çocuklarını kötülüğe yönleltmemelidir.

Çocuğa yüz verme, kundağa kutsuz etme. Çocukların her istediği yapılırsa bir süre sonra anne ve babalar şımarıklığının önünü alamaz hale gelirler. *NA 4907*

Çocuğu babanın akçasıyla ananın bohçası okutur. Çocuğun eğitim sürecinde anne ve babalar her şeylerini feda edebilirler. *RS 115*

Çocuğu banağa komşuyu çanağa alıştırma. Çocuğu kırıntıya ufak tefek yiyeceğe alıştırma onun düzenli beslenmesini engeller. *TDK-1 s. 81*

Çocuğu olmayana çocuk dövdürmeli. Çocuğu olanın çocuklara karşı ayrı bir şefkati ve sevgisi vardır. Çocuk sahibi olmak insanların karakterini de olumlu yönde etkileyerek daha merhametli olmalarını sağlar.

Çocuğu yolla b.. yemeye, sen de git çok yemeye. Anne ve babalar çocuklarını kötü işler yapması için heveslendirirlerse bir gün gelir çocuklarının yaptıkları işlere kendileri de karışmak zorunda kalırlar. *NA 4911*

Çocuk babasından öğrenir yazı yazmayı, kız anasından öğrenir sokak gezmeyi. Çocuklar ana-babalarına bakarak onları örnek alarak büyürler. *RS 114*

Çocuk عزیز, terbiyesi ondan عزیز. Çocuk kıymetlidir, ama terbiyeli olmasıyla daha da kıymetlidir.

metlenir. *NA 4934*

Çocukluğunu bilmeyen, çocuğu ile düzenlik edemez. Çocukluğunu yaşayamamış olan anne babalar çocuklarına karşı anlayışlı olmayıp, onları kısıtlamaya çalışabilirler. Böylece çocuklarıyla aralarındaki ilişkide kopmalar yaşanmaya başlar. *NA 4962*

Çocuk idi kıyamadım, büyük idi yene-medim. Çocuklar küçükken terbiye edilmezse büyüyüp de kontrol edilemez oldukları vakit anne babaları yaptıklarıyla baş edemez hale gelir. *NA 4937*

Erken gelen yazdan, kendi başına büyüyen kızdan kork. Çocuk anne baba kontrolünde eğitilmelidir aksi halde sahip oldukları kişilik özellikleriyle tehlikeli olurlar. *TDK-1 s. 114*

Evladını dövmeyen, dizini döver / sonra kendi dövünür. Çocuğunun disiplin sürecini ihmal eden, ona gerekli eğitimi vermeyen aileler ilerde zor durumda kalabilir. *RS 177*

Evlat alim olmaz, okutmayınca; iplik kelim olmaz, dokutmayınca. Çocukların parlak bir geleceğe sahip olması için gerekli eğitimi almaları, anne babaların da bu eğitim için gerekli özene göstermeleri gerekmektedir. *NA 8108*

Evlad kalırsa el beğensin, eğer ölürse yer beğensin. *IHS 1066*

Görgülü kuşlar, gördüğünü işler; görmedik kuşlar ne görmüş ki ne işler. Çocuklar anne babalarından gördükleri şekilde yaşayacakları için anne babanın terbiyesi ve eğitimi çocuğa mirastır. *NA 8921*

İnsan göre göre, hayvan süre süre alışır. Çocukların kendilerini geliştirmeleri için rol-modellere ihtiyaçları vardır. Örnek alacakları ilk insanlarsa onlara en yakın olan anne ve babalarıdır. *NA 10680*

Karpuz sulandıkça büyür. Çocuk ana babanın sahip olduğu imkânlarla büyür, yetişir. *NA 11817*

Keçiye bıçak çalınca, oğlak da bucak o... Ailelerin yaptığı hatalar sonucu çektiği cezalar çocuklarına da ders olur. *NA 12057*

Kızı sakla gözün gibi, oğlanı sakla ağzındaki dil gibi. Çocukları eğitim süreçlerinde başı boş bırakmamak gerekir, yoksa çevrenin etkisiyle kötü alışkanlıklar edinebilirler. *TDK-1 s. 161;*

Kızın varsa el yatağında yatmasın, oğlun varsa el ekmeği tatmasın. Yetişkin kız çocuğu baba evinden başka hiçbir yerde gece yatmaya kalmamalı; aynı şekilde ana baba oğullarının ihtiyaçlarını en iyi şekilde karşılamaya çalışmalı, başkalarına muhtaç etmemelidir. *NA 12577*

Kızını dövmeyen dizini döver. Çocukların eğitim sürecine önem veren aileler ilerde bunun sıkıntısını çekmezler. *NA 12578*

Koç olacak kuzuya bıçak atılmaz. Yete-

nekli bir çocuğa hakkı verilmeli, çocuğun önü ke-silmemelidir. *NA 12818*

Ne han görmüş hanedan, ne öğüt almış anadan. İyi bir soydan gelmeyen ve anababa-sından gereken terbiyeyi almamış bir çocuğun iyi bir karaktere sahip olması da beklenemez. *NA 14320*

Oğlan doğur, kız doğur, hamurunu sen yoğur. Çocukların bakım ve disiplin süreçlerini ihmal etmemek, başkasına bu işi devretmemek gerekir.

Oğlun var ise odaya, kızın var ise obaya koyma. İnsan oğlunu da kızını da kötü alışkan-lık edinecekleri yerlerden uzak tutmalıdır. *TDK-1175*

Oğluna söyleme anız ekmeyi, eker ise boş bulursun tekneyi. Çocuk gördüğü ter-biyeye bağlı davranışlar geliştireceğinden yeterli disiplini almaması veya kötü örneklerle tanık ol-ması durumunda karşılaştığı olumsuz davranış-ları kendisi de tekrar etmekten çekinmeyecektir. *NA 14591*

Oğlunu dövmeyen kesesini, kızını döv-meyen dizini döver. Başboş büyüyen erkek çocuğu aileye maddi sorunlar çıkarırken kız ço-cukları telafisi olmayan hatalara sebep olabilir. *NA 14593*

Oku oğlum oku yaz, okumazsan sana derler baba ördek baba kaz. Toplumun

gözünde değer kazanmak okumakla mümkün-dür. *NA 14623*

Öküz göz etmese tosun boyundurukla-maz. Çocuklar büyüklerinin yönlendirmeleriyle davranışlarını şekillendirirler. *NA 14845*

Önce hocayı bul, sonra kocayı. Bir kızın eğitimi en az vereceği evlilik kararı kadar önem-lidir. *NA 15013*

Serçe yavrusuna "bir insan yere eğilir-se bil ki taş alıp sana atacak, hemen kaç" demiş; yavrusu da "ya belindey-se" deyince, "sen öğüdü yuvada almış-sın" demiş. Büyükler çocukları hayata hazır-larken bazen onlardan beklenmeyecek kadar ze-kice ve olgun davranışlarla karşılaşp şaşkınlığa uğrarlar. *NA 15744*

Şu karşıda yapı var, geliyor keser sesi; ustalar meclisinde çocuklar keser sesi.

Çocuklar büyüklerin yanında fazla konuşmama-lı ve konuşulanlara da karışmamalıdır. *NA 16400*

Tay at oluncaya kadar sahibi mal olur. Bir çocuk terbiye edilip büyüünceye kadar anne babası da harcadığı emek sonucu yaşlanır ve kö-tüler hale gelir. *NA 16661*

Türk tosun doğdu anadan; öğüt aldı eşek ile danadan. Köylü çocuğu iyi koşullar-da doğal biçimde beslenir fakat anne babasın-dan yeterli eğitimi alamaz. *NA 17013, NA 17020*

7h3 Çocukların Uyarılması, Eleştirilmesi ve Cezalandırılması

Her şeyin bir ölçüsü makbul olduğu gibi çocukların da zaman zaman ölçülü şekilde eleştirilmesi kendi-lerini denetlemeye başlamaları açısından yararlı olacaktır.

At tırnağı, tay öldürmez. Anne babalar ço- | şılığı verilmeli, gereken dersi alması sağlanmalı-dir. *NA 13109*

El yanında çocuğa da-rılma arsız olur. Çocu-ğün disiplin sürecinde dik-katli olunmalı başkasının ya-nında ona laf etmek onu laf dinlemez bir hale getirebilir. *RS 164*

Köpek yavrusu ziyafet kaldırmaz. Çocuklara kötü davranışlarının kar- |

mevkiilere gelebilirler. **FFT 16749**

Kör oğul, yaman komşu, olmaya daha yahşi. Evladın hayırsızına, komşunun kötüsüne sahip olmaktansa hiçbirine sa-hip olmamak kimi zaman daha hayırlıdır. *NA 13167*

Yerdiğin oğlan yer tutar. Küçükken beceriksiz, yeteneksiz gibi görülüp önem verilmeyen çocuklar büyüdüklerinde ken-dilerini eleştirenleri utandıracak

7h4 Çocukların Övülmesi ve Şımartılması

Çocukların övölüp şımartılması gerektiği şekilde yapılırsa çocuk hem kendini daha değerli hissedecek, hem olumlu davranışları pekişecek hem de özgüven kazanacaktır.

Budala kızını metheder, aptal kendini. Anne babalar çocukları-nı tarafsız değerlendiremeyecek-le-ri için çocuklarını övmeleri başka-ları tarafından da hoş karşılanmaz. *NA 4214*

Çocuğu şımartma, başına çı-kar. Çocuklara gösterilen ilgi belli bir derecede olmalıdır. Aksi takdir-de ilgiyle şımaran çocuk anne ba-basını pişman eder.

Çocukla it iltifata gelir. Hayvan-lar da çocuklar da kendilerini hoş tutan insanlara muhabbet gösterir-ler. *NA 4953*

Görmemişin bir oğlu olmuş, çekmiş ç.künü koparmış. Özellikle erkek çocukları ailelerin-den abartılı biçimde ilgi ve alaka gö-rürler. *NA 8932*

Kargaya yavrusu şahin görü-nür. Her anne baba kendi yavrusu-

nu başkalarınınkinden daha güzel ve sevimli görür. *TDK-1 s. 202*

Kızını kız iken övme, gelin iken öv; gelin iken övme, kucağı çocuklu iken öv. Kız çocuğu evlendikten, hele bir de çocuk sahibi olduktan sonra eski güzelliğini ve tazeliğini büyük oranda kaybeder. *TDK-2 s. 67*

Oğlak keçisi söğüşlük, oğlan keçisi yumuşluk. Başkasının çocuğu yaramazlık yaparsa hoş görülmez, ama insanın kendi çocuğu kötü tavırlar sergilerse hoş görülür. *FFT 12978*
Yatar mal egesi, kalkar oğul babası. Bazı çocuklar çok sevilip korunduğundan hiçbir beceri kazanmadan büyürler. *NA 17909*

7h5 Çocuğa Fazla Yüz Vermenin Mahsurları

Çocuğun sevildiğini hissetmesi mutlaka önemlidir fakat bu abartılır ve ölçüyü aşarsa hem çocuk hem de çevresi için zararlı olacaktır.

Çocuk ile olma aşına, çok belalar getirir başına. Çocuklara sert davranılmaması gerektiği gibi fazla hoşgörülü davranmak da zamanla şımarmalarına ve başına-buyruk hareket etmelerine sebep olur. Bu nedenle anne ve babalar çocuklarına nasıl davranmaları gerektiğine baştan karar vermelidir. *NA 4938*

Çocukla ortak olan koduğuyla çeş çeker. Çocukla bir olan çocuklaşır ve ilginç bir duruma düşer. *NA 4955*

Çocuğa uyan çocuk

olur. Çocuklar, her şeyin kendi isteklerine uygun olmasını beklerler; bu istekleri bazı büyüklerce hoş karşılanabilir fakat her taleplerinin dü-

şünülmenden kabul edilmesi doğru değildir.

Çocuğu şımartma, başına çıkar. Çocukların her isteklerinin yerine getirilmesi zamanla şımarmalarına ve isteklerinin ardı arkasının kesilmemesine sebep olur.

Çocuk ile yoğurt yiye elbette ağzına yüzüne bulastırır. Çocuklarla beraber hareket edilirse onların düştüğü gülünç durumlara düşülür ve sonuçlarına katlanmak zorunda kalınır. *FFT 4396*

Çocukla fak oynanmaz; ya fakı alır kaçır ya da kuşu. Çocukla şaka olmaz;

çocukların yapıları gereği anlayışlı olmaları pek mümkün değildir; bu yüzden bazen şakalar kötü sonuçlanabilir. *NA 4951*

71 Çocukların Büyüme Süreci ve Evreleri

711 Çocukların Büyüme Özellikleri

Çocuğun büyüme süreci, zorluklarla ve bilinmezlerle doludur. Anne baba için bir eğitim niteliğinde olan bu süreç konusundaki atasözlerimiz de güçlüklerden; bu dönemde çocukların ihtiyacı olan sevgi, beslenme ve uyukdan; annehabanın beklentilerinden ve büyümenin çeşitli evrelerinden söz eder. Çocuk büyüyünce yeni bir birey olarak, pek çok yönden anne ve babasından farklı yapıldışta bir kişilikle ortaya çıkar. Elbette annehabasına benzer yönleri de vardır fakat o, başka bir insandır ve başka bir yaşamı sürdürecektir. Gün gelecek evlenecek, çoluk çocuğa karışacaktır. Eşi ve çocuklarının aileye katılmasıyla aile bireyleri arasında yeni ilişkiler gelişir. Atasözlerimiz arasında bütün bunlara değinenlerin sayısı hiç de az değildir.

Ahırdan çıkan/yetişen öküze tosun derler. Ana babalar her zaman çocuklarının kıymetini bilmez, gelecekte onların kendileri gibi yetişkin olacaklarını kestiremezler.

Anasının kucağında uyuyan çocuğun yüreği yağlanır. Çocuklar annelerinin sevgisi ve şefkatiyle büyüdülerinde en değerli gıdayı almış olurlar. *TDK-2 s. 23*

Arik teke anasını aşar. Çocuk büyüdükçe hem fiziki hem de sosyal anlamda ana-babalarını geçebilir. *TDK-1 s. 45*

At, taydan yetişir. Bir çocuğun büyüyünce nasıl bir insan olacağı çocukluğunda aldığı terbiye ile ilgilidir. Bu terbiyeyi verecek olan ailesi olduğundan çocuğun yetişmesi ailesine bağlıdır. *NA 2192*

Bebek yata yata büyür, ihtiyar yata yata ölür. Çocuğun sağlıklı büyüebilmesi için beslenmesine olduğu kadar düzenli uyumasına da

önem vermek gerekir. Tıpkı bebeklerin uyuyarak sağlıklı biçimde büyümeleri gibi yaşça ileri kimseler de ihtiyarladıkça daha az hareket eder ve daha çok istirahat eder olurlar. *NA 3242*

Boynuz kulaktan sonra çıkar ama kulağı geçer. Çocuklar bazen fiziki bazen de beceri bakımından ana-babalarını geçebilirler. *MNO 1783*

Çocuk ağlamadan büyümmez. Küçük çocuk, sıkıntılarını ve isteklerini konuşmadığı için ancak ağlayarak belli eder. *NA 4921*

Çocuk büyür akıllanır, kamış büyür şekerlenir. Küçük çocuğun zaman zaman yaptığı davranışlar insanları zor durumda bırakabilir. Ama büyüdükçe bu davranışlarının yanlış olduğunu fark eder ve onları terk eder. *EKE 59:8*

Çocuk büyür, deli uslanır. Küçük çocukta bulunan çılgınca karakter büyüdükçe kaybolur. *FFT 4391*

Çocuk büyümek taş kemirmek/kemirt-

mek. Çocuk büyümek zorlu bir süreçtir; bu yüzden sabırlı olunmalı ve her zaman ihtiyatlı davranılmalıdır. *MNO 2191*

Çocuk düşe kalka büyür. Her çocuk büyü-yünceye kadar düşüp kendini yaralama gibi ufak tefek kazalar geçirebilir. *MNO 2192*

Çocuk emeklemeden yürümez. Çocuklar büyürken belirli süreçlerden geçerler. *RS*

Çocuk onuna kadar ekmekçi, yirmisine kadar ortakçısıdır. Çocuklar on yaşına kadar babasının ekmeğini yer, yirmi yaşına kadar babasının ekmeğine ortakılır. *NA 4944*

Çocuk yıkıla yıkıla büyür. Çocuk düşe kalka hayata alışır. *TDK-1 s. 82*

Çocuk uyuya uyuya büyür, yaşlılar uyuya uyu-ya ölür. Çocuğun sağlıklı büyü-yebilmesi için beslenmesi-ne olduğu kadar düzenli uyumasına da önem vermek gerekir; uyumak yaşlılar için de bir o kadar önemlidir.

Çocukluk gibi sultanlık olmaz. Çocuklar yetişkinler gibi hayat şartlarıyla tanışma-dıklarından ve ciddi sorunlar-la karşılaşmadıklarından insan hayatındaki en mutlu dönem çocukluk evresidir. *NA 4963*

Dana büyür ama çulu büyümez. Bebekler özellikle ilk yıllarında hızla büyüdüklerinden kıyafetleri kendilerine küçük gelir. Bu sebeple kıyafetler eskimemesine rağmen kullanılmaz hale gelir. *MNO 2350*

Dokuz ayda bir tutam, bir ayda dokuz tutam. Bebek doğduğu andan sonra hızlı bir büyüme sürecine girer. *RS 142*

Donuna işemedik çocuk olmaz. Çocuklar yaşlarının gereğini yaparlar. *NA 6280*

Eksiklikte (zarurette) büyüyenin yalımı alçak olur. Yokluk içinde büyüyen çocuklar ih-

tiyaçları yeter derecede karşılanamayacağından tam bir gelişim gösteremeyebilirler. *NA 6925*

Emgin kuzu, çok uyur. Büyüme sürecinde-ki çocuk çabuk açtığı gibi normal bir insandan daha fazla uykuya ihtiyaç duyar. *NA 7451*

Emme isteyen çocuk ağlar. Karnı acıkan çocuk bu isteğini ağlayarak belli eder. *NA 7453*

Evladın hamı (pek küçüğü) tatlı olur. Çocuklar küçük yaşta daha sevimli olurlar.

Hepsinden bahtlısı, beşikte olan. En çok üstüne düşülen ve ilgiye en çok muhtaç olan bebeklerdir. *NA 9653*

İki yaşındaki sipa, kendi gider suya/ suya gider. Küçük çocuklar tehlikeli olsa bile her işi tek başına yapmak isterler, korku nedir bilmediklerinden cesaretlidir. *NA 10547*

İnsan beleye beleye, köpek yalaya yalaya büyür (büyütür). Her canlının büyüme süreci farklı biçimde işler. *NA 10661*

Kayın karpuz kökeninde büyük. Çocuk ana baba yanın-da büyür ve doğup büyüdüğü çevrede gelişir.

Kundakla sarılan kefenle gider. Doğum kadar ölüm de insan hayatındaki olağan bir süreçtir. *NA 13386*

Oğlan büyür koç olur, kız büyür hiç olur. Kızlar evlenir ve yuvadan giderler, erkeklerse soylarının devamını sağlayarak evlerinde kalırlar. *TDK-2 s. s. 74*

Taş ufağı değişmez, insan ufağı değişir. İnsanlar bazı huylarını hayatlarının sonuna kadar korurlarken bazı huylarından da zamanla vazgeçerler. *NA 16557*

Yerdiği oğlan yer tutar. Küçükken önemsenilmeyen geleceği hakkında olumsuz düşünülen çocuklar ilerde insanları şaşırtabilir. *NA 18135*

7i2 Çocukların Mürüvveti

Çocukların mürüvveti anne babaların heyecanla beklediği ve büyük bir mutluluk yaşadıkları bir dönüm noktasıdır. Çünkü artık çocuk aileden ayrılmış kendi ailesini kurmak için bir adım atmıştır. Aileler her ne kadar buna sevinse de gelin ve damat adayları hakkında besledikleri şüpheler çocuklarının geleceklelerinden endişe etmelerine de sebep olabilir.

Ana besler hurmayla, eloğlu karşılar yarmayla. Her anne kendi çocuğuna en iyi şekilde bakar ve evlendikten sonra da hep iyi yerlerde olmasını ister ancak başka eve gelin giden kızlar her zaman iyi muamele ile karşılaşmayabilirler. *NA 1530*

Anaların baş derdi, evladı baş göz etmektir. Anneler her zaman çocuklarının yuva kuracağı günleri hayal ederler. *RS s. 42*

Balcıda arı çok, oğluma karı çok. Bazı kaynanalar oğullarını fazlaca şımarttıklarından onlara gelinlerini layık görmezler ve oğulları gelinlerinden ayrıldığı takdirde pek çok güzel gelin adayı bulunacağına inanırlar ve sık sık bunu gelinlerine hatırlatırlar. *NA 3009*

Bezi kozadayken, kıza koca aranmaz.

Evlilik çağına gelmemiş olan kıza koca aramak mantıklı bir davranış değildir. *NA 3463*

Duran kızım, yerini bulam kızım. Her anne baba evlilik çağı gelmiş olan kızının mutlu bir yuva kurmasını ister.

Ekin ekтім yel aldı, değirmen yaptım sel aldı, oğul yetiştirdim el aldı. Ana baba çocuklarını büyük fedakârlıklarla yetiştirirler, fakat çocuklar evlenme çağına geldiği zaman baba evinden ayrılmak zorunda kalırlar. *RS 124*

Erkek evladın ekmeği zehirdir, ama yenir; kız evladın ekmeği tatlıdır, ama yenmez. Erkek evlat ne kadar sert davranırsa davranırsa kendi kazancı olduğu için anne babanın buna ortak olmak gücüne gitmez. Ancak kız evladın evinde kazancı sağlayan damat olduğu

için kız evlat ne kadar tatlı dilli olursa olsun bir yabancı'nın kazancına ortak olmak anne babaya uygun görünmez. Bu nedenle erkek evladın kazancı aile tarafından yeğlenir. *NA 7625*

Evi ayır, derdi ayır. Çocukları evlendikten sonra anne babalar mümkün olduğunca evli çiftin sorunlarına ortak olmamaya ve düzenlerine karışmamaya çalışmalıdır. *NA 8066*

Kadın kocasının ayağının çarığı, ana babasının başının sarığıdır. Kızlar ailelerinde gördükleri değeri evlendikten sonra kocalarından görmeyebilirler. *NA 11368*

Kız boğasını, oğlan düvesini bulur. Vakti geldiğinde çocuklar kendilerine uygun kismetlerle karşılaşır. *NA 12509*

Kız evi yaylaya benzer, eğer tosun tepmese; oğlan evi, meydan evi; eğer yılan kakmasa. Aileler kızlarının evinde damatları yüzünden, oğullarının evinde de gelinleri yüzünden huzursuz olabilirler. *NA 12521*

Kız kısmı oğarsa yazın baharı, oğmazsa kışın tufanı. Kız evlat gelin gittiği ailede mutlu olursa ailesi de onun adına mutlu olur. Fakat mutsuz olursa aile de kızlarının derdine ortak olmak zorunda kalır. *NA 12531*

Kızını düşürmeyen yerine, ömrünü geçirir yerine yerine. Kızını iyi bir aileye gelin vermeyen ömür boyu bunun pişmanlığını yaşar. *RS.s. 286*

Kızının evinde başköşeye oturuktansa, oğlunun evinde kapı arkasına otur.

İyi koşullarda yaşayan kız çocuğunun desteğini görmektense durumu o kadar da iyi olmayan erkek çocuğunun desteğine razı olmak yeğdir. *NA 12582*

Oğlan gider it getirir, kız gider yiğit getirir. Gelinler kocalarının ailesi tarafından pek sevilme de aynı şeyi damatlar için söylemek mümkün değildir. *NA 14549*

Oğlum oldu, gülüm oldu, everdim elin oldu. Ana baba erkek çocuk sahibi olduğuna ne kadar çok sevinse de evlenme çağı geldiği zaman baba evinden ayrılacağı için üzülürler.

Oğlun ilen oba, kızın ilen komşu ol. İnsan evlenen oğlunun evinin uzağında olmalı, evlenen kızına ise yakın bir yerde oturmalıdır. *NA 14586*

Oğluna kız aramaktansa kızına oğul ara.

Kız çocuğu evlenme çağını geçirdiği zaman ona koca bulmak çok zor olur. Erkek, yaşı ilerlese bile istediği zaman evlenecek birini bulur. *MTA 2015*

Oğluna kız bulma, kızına yar bul. Aileler oğullarına uygun kız aramaktansa önce kızlarına uygun bir damat adayı bulmalıdır. *NA 14590*

Saçı kesik, yerine düşerse yenge; yerine düşmezse bir avuç yonga. Kız iyi bir aileye düşerse kocasından ve ailesinden hak ettiği saygıyı görür. Fakat mutsuz bir evlilik yaparsa evlendiğine pişman olur. *NA 15409*

Yaman kadın ipeği yün eder, yaman ana kızını köye eder. Kıymet bilmez kadın kızına da yeterince değer vermez ve mutsuz bir evlilik yapmasına sebep olur.

7i3 Torunlar

Torunlar dede ve nineleri tarafından kendi çocuklarını bile kıskandıracak büyük bir sevgi ve ilgiyle karşılanırlar. Yaşlandıkça daha da yumuşak kalpli olan anne babalar gençliklerinde acemiliklerinden dolayı veya imkan bulamadıkları için çocuklarıyla yapamadıkları şeyleri torunlarıyla yaşamak isterler.

Evladın evladı sevmek içindir. Torunlar çocukların bir nevi yadigarı olduğundan dedeleri, anneanneleri ve babaanneleri tarafından kendi çocuklarında daha çok sevilirler.

Evlât kemik, torun ilik. Torunlar daima anne ve babalarından daha çok sevgi ve ilgi görürler. *İHS 1067*

Evlât sermaye, torun karıdır. Çocuklar nasıl soyun devamını sağlıyorlarsa torunlar da anne babalarından dede ve ninelerinden sonra neslin devam edeceğinin kanıtıdır. *NA 8119*

Kız kızının kızı, çağır kızının kızını, ağlıyor kızının kızı. Torunlar dedelerinin ve ninelerinin gözünde çok kıymetli olurlar, bu yüzden ağlayıp üzülmelerine dayanamazlar. Onları mutlu etmeye çalışırlar. *RS 286*

Koca anaya sormuşlar: "Torunu sever misin?", "Adı erimin adı, ağzımın tadı

olduğundan severim" demiş. Torun sevgisi evlattan kaynaklanan fakat evlat sevgisinden daha yoğun bir sevgidir. *RS 291*

Nane ana kokusu, torun cennet kokusu. Torunlar dede ve nineleri tarafından o kadar sevilirler ki bu sevginin büyüklüğü kokularının cennet kokusuyla eşdeğer kabul edilmesinden anlaşılabilir. *RS 326*

Oğlanın oğul balı, kızın bahçe gülü. Dedeler ve nineler torunlarını birbirinden ayırmaksızın aynı ölçüde severler. *NA 14570*

Torun evlattan daha candır. Toruna bakmak büyükler için bir yük değildir. Aksine bu işe büyük bir hevesle soyunurlar.

Yağmur yağar taş üstüne, torun ne der baş üstüne. Torun sevgisi çok yoğun olduğu için o ne derse ikiletmeden hemen yapılır. *FET 16205*

7j Çocukların Bahtı

Anne babaların çocuklarına taht yapabilseler de bahtlarını yapamayacakları, hepimizin bildiği bir atasözüdür. Bunun gibi daha pek çok atasözü çocukların geleceği konusunu ele almış, büyüdüklerinde iyi olduğu kadar kötü olaylarla da karşılaşabileceklerini, hatta kişiliklerinin değişebileceğini anlatmak istemiştir.

Ana baba kızını tahta oturtur da bahta oturtamaz. Aile bir çocuğun yerini yapabilir, ama neler yaşayacağını belirleyemez. *RS 41*

Ana bahtı kızına, baba ocağı oğula kalır. Kız büyüdükçe annesi gibi olur, erkeğe ise babanın kişisel özellikleri ve işi miras kalır. *TDK-1 s. 42*

Ana bahtı kızına miras. Kız çocuklarının şansı annelerinkine benzer, oğulların da serveti babalarından kalır. *NA 1486*

Ana kızına taht kurar kız bahtı kocasında arar. Her anne baba çocuğu için bir gelecek hazırlar ama çocuk kendi geleceğini kendi eşiyle şekillendirir.

Deli kız damda gezer, bahtını yel getirir. Bir kız havai bir yapıda olsa bile onunla evlenmek isteyecek bir talip bulunur. *NA 5508*

Devletli dana, otluğa düşer. Şans insan hayatının her evresinde rol oynadığı gibi çocukların gelişim süreçlerinde de kendine yer bulur. *NA 5932*

Evladı ben doğurdum amma gönlünü ben doğurmadım. Çocuk birçok özelliklerini kendisini doğuran ana babasından alır ama istekleri, arzuları onlarınkine benzemeyebilir.

Kız büyür bahtı beraber büyür. Kız çocuğu hangi şartlarda yetişirse yetişsin nasıl bir yaşam süreceği evlenip koca sahibi olmasına bağ-

lıdır. *NA 12512*

Kuşa süt nasip olsa anasından olurdu. Bazı çocuklar şanslı doğduğu halde bazılarının şansı yaver gitmeyebilir. *NA 13563*

Oğlanı ben doğurdum amma, gönlünü ben doğurmadım. Çocuğu annesi dünyaya getirir ama onun kalbine hükmedemez.

Oğlanı doğurdum ama bahtını doğurmadım. Anneler çocuklarının iyi bir hayat sürmelerini isterler ama çocukların bahtı iyi de olsa kötü de olsa ellerinden bir şey gelmez. *NA 14564*

**Oğlunu yılan yalamış, babasını kuduz dala-
mış.** Bir evlâdın karşılaştığı en küçük olumsuzluk anne babasını fazlasıyla etkiler ve üzer. *RS 70*

Oğul bala doğdu baht doğdu, kız bala doğdu bela doğdu. Erkek çocuğu sahibi olmak aileler için bir

şans sayılırken kız çocuğu sahibi olmak yetiştirilmesi erkeğe göre daha zahmetli bulunduğu için kimilerince zor bir durumdur. *NA 14600*

Onmayacak oğlan, bitmeyecek tarlaya tohum eker. Şanssız ve düşüncesiz çocuk olmayacak işlere girişir ve beklediği sonuçları elde edemez. *NA 14690*

Talihi yar olmayanın felek ağlatır anasını. Şanssızlık ister çocuk ister yetişkin olsun herkesi etkileyen bir durum olduğundan şanssız insanların yüzünün gülmesi zordur. *NA 16439*

7j1 Çocukların Davranışlarının Geleceklerine Yansıması

Bir çocuğun gelecekte nasıl bir insan olacağı çocuklukta davranışlarından, hareketlerinden kestirilebilir.

Adam olacak çocuk adımından/nigâhından/bakışından/doğuşundan bokundan bellidir. Çocukların gelecekte nasıl bir insan olacakları küçükken sergiledikleri davranışlardan az çok hissedilir. *ÖAA 88, FFT 375-276*

**Ağlayan çocuktan iş me-
mul (ümit) edilmez.** Bir iş buyrulduğu zaman mızızlanan çocuğun yapacağı işten hayır gelmez.

**Cins horoz, yumurtaday-
ken öter.** Anne ve babası iyi bir soydan gelen kimselerin çocukları da bu özellikleri doğuştan taşır. *NA 4563*

**Çubuk iken çıtlamayan, ağaç iken kütle-
mez.** Çocukluğunda yaşının gereklerini yerine getirip başarılı olmayan bir çocuk büyüdüğünde de başarı gösteremez. *NA 5128*

Doğan ay, doğuşundan belli olur. İleride iyi bir mevkiye gelecek olan çocuk bebekliğinden itibaren bunula ilgili emareler göstermeye başlar. *NA 6136*

İyi kuzu körpe iken belli olur. Bir çocuğun iyi bir insan olup olmayacağı küçüklüğünden itibaren belli olur. *TDK 148*

Koç olacak (koçluk) kuzu köm önünde (kuşağında, çığda) belli olur. Bir çocuğun küçüklüğü geleceğinin emaresidir. *N:TDK-1 s. 162*

**Tay iken oynamayan at ol-
maz.** Çocukluğunun gerekleri-

ni yerine getirmeyen çocuk iyi bir yetişkinlik dönemi geçiremez. *TDK 1-193*

Yiğit oğlan dalyan kız yürüyüşünden belli olur. Hayırlı evlatlar toplum içindeki hal ve hareketleriyle takdir toplarlar. *NA 18338*

7j2 Çocukların Durumu Büyüdüklerinde Kötüleşebilir

Çocukluklarında zeki,akıllı görünen ve büyük beklentiler beslenen bazı çocuklar büyüdüklerinde bu beklentileri karşılayamayarak hayırsız bir evlat olabilirler:

Çok sevilirse çok ah edilir. Çocuğa çok değer verilince beklenti de yüksek olur, ama bu beklentilere cevap verilmediği zaman da çok ah edilir.
Tarlana iyi deme içinden hasat olma-

yınca, oğluna iyi deme koynuna el kızı girmeyince, karına iyi deme yoksulluk görmeyince. Erkek çocuğun iyi bir evlat olup olmadığı asıl evlendiğinde belli olur. *RS 380*

7k Öksüzler ve Yetimler

Ne vazık ki, her toplumda, annesiz öksüzler ile babasız yetim çocuklar vardır. Bizim kültürümüzde de öksüz ve yetimlerle ilgili, onların yetişme sürecinin kolay olmadığını fakat bu durumdan bile olumlu insanlar ve parlak yaşamlar çıkabileceğini anlatan atasözleri bulunur.

Alçak eşek binmeye kolay, öksüz çocuk/uşak dövmeye kolay. Garip, korunmasız çocuklar çoğu kez zorbaların kurbanı olurlar. *NA 1108*

Analı kızın bedeni büyür, anasız kızın sözü. Her anne kendi yavrusunun iyiliği için elindeki tüm imkanları seferber eder, ancak annesi olmayan kız bunlardan mahrum kalır. *NA 1536*

Analı oğlak/kuzu yarda/gökte oynar/gezer gerek, anasız oğlak/kuzu yerde oynar/gezer. Annesi olan çocuklar çok fazla yaramazlık yapsalar dahi her zaman onları koruyup kollayacak bir anne-

neye sahiptirler. Ancak öksüzlerin böyle bir şansları olmadığından her zaman temkinli olmak zorundadırlar.

Anan öldü demişler öksüz olmuşsun demiş. Annesiz büyümek kolay kaldırılacak bir yük değildir.

Anası olmayan yuva dağılır. Yuvanın temel dayanaklarından biri an-

nedir. Eğer anne ölürse baba çocuklarıyla yeteri kadar ilgilenemez ve yuva dağılır. *NA 1590*

Anası olmayanın babası olmaz. Annesi olmayan çocuk babası da olsa yeterli ilgiyi göremez. *NA 1591*

Anasız çocuk kanatsız kuş gibidir. Öksüz bir çocuğun yanındakiler ona ne kadar iyi bakarlarsa baksınlar kendi annesi gibi huzurlu ve güvende hissettiremezler. Bu nedenle çocuğun yüreğinde her zaman bir acı kaldığından hep mahzun olur. *TDK-1 s. 43*

Anasız kuzu melemez. Annesiz büyüyen çocuk ne kadar iyi şartlarda yetişirse yetişsin yine de mutlu olamaz. *TDK-1 s. 33*

Arkasız olanın ayağına vurmuşlar, vay arkam demiş, karnına vurmuşlar, yine vay arkam demiş. Bir kişinin dayanıp güveneceği kimse yoksa herkes onun üzerine gelir ve canını yaktıktan çekinmez. Dayanağı olmayan kişi de hep bu eksikliğini düşünüp üzülür. *NA 1826*

Atalara "Babam öldü" demişler, iş başa düştü demiş; "Anam öldü" demişler, "Öksüz olmuşsun" demiş. Eğer bir evin babası ölürse o evi geçindirmek en büyük erkek çocuğa düşer. Babanın eksikliği çocuklara sorumluluk yüklerken annenin eksikliği çocuk kaç yaşında olursa olsun manevi yönden daha yıkıcıdır. *NA 2259*

Atasız uşak/evlat, yularsız eşek (gibidir). Başında büyüğü olmayan çocuk nereye gideceğini, nasıl davranacağını bilemez.

Atası olmayanın sahibi zor çıkar. Bir kimsenin kendisini koruyup kollayacak bir ailesi yoksa onu koruyup kollayacak başka birini bulması zordur. *NA 2265*

Baba öksüzü, öksüz değil; ana öksüzü, öksüz. Anne ve çocuk arasındaki sevgi daha kuvvetli ve sıcak olduğundan insan babası öldüğünde değil asıl annesi öldüğünde öksüz kalır. *NA 2830*

Babası ölen, ağa oldum sanır; anası ölen, hanım oldum sanır. Babası ölen kişi onun yerine geçip sözü-

nü dinleteceğine, annesi ölen kişi ise onun yerini alıp evin düzeninden sorumlu olacağını zanneder ama bu sorumlulukları yüklenmek düşüldüğü kadar kolay bir şey değildir. *NA 2859*

Ekten bükten/pükten Ahmet'e deli kıza, sarı kıza, öksüze bir kaftan. Öksüz olan kimselerin mutlu olması için büyük şeyler almalarına gerek yoktur. Kimi zaman bir kaftan bile onları mutlu edebilir. *NA 6932*

Geleni övme, gidene sövme, yetimi dövmeyi. Sırf korumasız olduğu için birine kötülük etmek erdemli bir davranış olmadığı gibi dinen de yetimlere kötü davranmak sakıncalıdır. *NA 8579*

Ha anan ölmüş öksüzün, ha baban. Anne de baba da çocuklar için aynı değerdedir. İkisinin kaybı da insanın canını aynı şekilde acıtır. *NA 9231*

İyilik etme yetime, büyür de kor g..üne. Yetimlere her ne kadar iyi davranılırsa davranılsın büyüdüklerinde bunların değerini bilmeyeceği ve kendisine yardım edenlere kötülüğünün

dokunacağı inancı yaygındır. *NA 11264*

Olma yetime vasi, olursun Allaha asi.

Kimsesiz bir çocuğa sahip çıkan aile ileride ondan büyük bir kötülük görebilir. *NA 14654*

Öksüz besle evi götürsün, dorun besle turluk götürsün. Yapılan iyiliğin kıymeti bilinmez. *NA 14796*

Öksüz besle hasmın olsun, karga besle gözün oysun. Öksüz olan kimselerin her zaman içinde bir eziklik olacağından bazen kendisini büyüten kişilere bile düşmanlık besleyebilir. *NA 14797*

Öksüz büyür büyür küçülür. Bir çocuğa kimse annesi kadar iyi bakamayacağından öksüz çocukların da gelişimi güçtür. *NA 14798*

Öksüz büyür, yoksul bayır. Öksüz çocuklar bir şekilde büyüyüp gelişirler fakat yoksullar büyük bir şansa sahip olmadıkları sürece yoksul kalmaya devam ederler. *NA 14799*

Öksüz çocuğun bağrında yağı olmaz. Öksüz çocuk iyi beslenemez, bakımsız biçimde büyür. *NA 14800*

Öksüz çocuk kendi göbeğini kendi keser. Öksüz çocuğu kimse annesi gibi düşünemeyeceğinden kendi işini kendi görmek zorunda kalır. *NA 14801 NA 14802*

Öksüz evlenmek isterse, herkes anası olur. Öksüzler sıkıntılı bir hayat sürerken kimse yanlarında olmaz fakat mutlu bir olayla karşılaşmalarında destekçileri çok olur. *NA 14802*

Öksüz güler mi, meğer yanıla. Annesi olmayan çocuk hem kötü bir şansa sahip olduğundan hem de annesini kaybetmenin verdiği mutsuzluk peşini bırakmayacağından hiçbir zaman tam anlamıyla mutlu olamaz. *NA 14803*

Öksüz hırsızlığa çıkarsa ay ilk akşamdan doğar. Öksüz kimseler şanssız sayıldıkları için her ne işe başlarsa işlerinin hep ters gideceğine inanılır. *NA 14804*

Öksüz kız beslersen, ağzın burnun yağ olur; öksüz oğlan beslersen, ağzın burnun kan olur. Öksüz kızlar büyüdülerinde kendisine bakan ailenin değerini daha iyi anlayıp yapılan iyiliklerin karşılığını vermeye çalışır. Oysa erkek çocukları büyüdülerinde kız çocukları kadar samimi olmayıp kendisini büyüten insanlara düşmanlık güdebilir. *NA 14807*

Öksüz kime küsersin, kismetini kendin kesersin. Öksüzlerin nazını çekecek veya onları koruyup kollayacak kimseleri olmadığından küsüp darılsalar dahi ellerine bir şey geçmez. *NA 14808*

Öksüz kuzu övec (toklu) olmaz, manda etinden güvec olmaz. Öksüz kimseler iyi bir şekilde bakılmadığından büyüye de gelişkin, yapılı bir kimse olması pek olası değildir. *NA 14809*

Öksüz ölmez örselenir. Öksüz kimseleri koruyan kollayan kimse olmadığı için etrafları tara-

findan hor görülüp kötü muameleye uğramaları olasıdır. *NA 14812*

Öksüz yemek bulsa, burnu kanar. Öksüzü sevindiren küçük bir olay olsa bile mutlaka bu mutluluktan sonra başına feci bir durum gelir. *NA 14813*

Öksüze acır çok, ama ekmek verir yok. Herkes kimsesiz birini gördüğünde üzüлüp bu durumdan dem vurur ama elini taşın altına ko-yup ona yardım eden kişiler çok az bulunur. *NA 14814*

Öksüze para vermişler, koyacak yer bulamamış. Öksüz çocuğun hayatı talihsizliklerle dolu olduğundan mutluluğun değerini bilir fakat mutluluğun verdiği sevinçle ne yapacağını bilemez hale gelir. *NA 14816*

Öksüzü doyur, ne yapacağına karışma. Öksüzlerin ihtiyaçlarını gidermek toplum içinde herkesece görev sayılmıştır. Ancak öksüze yardımda bulunmak demek onunla ilgili tüm kararları yardım eden kişinin vereceği anlamına gelmez. *NA 14817*

Öksüzün alnına güneş doğmaz. Öksüzlerin şanssızlıkları hayatları boyunca devam eder. *NA 14820*

Öksüzün bağı yanık olur. Öksüzler annenin eksikliği gibi büyük bir yoklukla hayatları boyunca yaşamak zorunda olduklarından mutsuz olmak için her zaman nedenleri vardır. *NA 14822*

Öksüzün başı yerde gerek. Öksüz çocuk çekingen ve utangaç olur. *NA 14823*

Öksüzün camide babası hamamda anası çok olur. Öksüz kimselere halk arasında gösteriş olsun diye iyi davranan kimseler çok bulunsa bile onlarla gerçekten ilgilenen kişiler oldukça azdır. *NA 14825*

Öksüzün şeytani çok olur. Öksüze kötülük etmek isteyen kişi çok olur. *NA 14832*

Yetik kız yerine yaraşır. Yetim kız evlilik hayatında da mutluluğu yakalayamayabilir. *TDK -2 89*

Yetim büyür, felek utanır. Yetim olan çocuk çok vasat bir biçimde büyür, bu durum toplum için utanç vesilesi olur. *TDK-1 s. 206*

Yetim demiş ben güldüm, felek demiş ben nerdeyim. Babasız büyüyen çocuğun mutlu olması mümkün değil. *NA 18172*

Yetim hakkı yedi taşı deler geçer. Dinimizde yetim hakkı yemek çok büyük bir günah sayıldığından halk arasında yetim hakkı yiyenlerin işlerinin ters gideceği ve bunun cezasını çekeceklerine inanılır. *NA 18175*

Yetim malı ateşten gömlektir; yiyen yazar. Yetime yapılan haksızlıklar gün gelir bu haksızlığı yapan kişiyi bulur. *NA 18177*

Yetimi okşamışlar, vay arkam demiş. Yetim her ortamda güçsüz olduğunu bilir. *NA 18178*

71 Evlatlıklar

Anne ve babalarından ayrı, başka kişilerin yanında yetişmek zorunda kalan çocuklara her toplumda rastlanır. Türk atasözleri arasında evlatlıklardan söz edenleri, bu çocukların şanssızlıklarına ve eksik yaşamlarına dikkat çekmektedir.

Ana, analık olursa, baba da babalık olur.

Çocukların babaları başka bir kadınla evlenirse evlendiği kadının etkisiyle kendisi de öz çocuklarına yabancılaşır. NA 1478

Ana üvey olunca baba gavur olurmuş.

Üvey ana çocuğu kendi evladı gibi sevmez. Baba da yeni karısıyla arası bozulmasın diye evladına gereken ilgiyi göstermez. TDK-1 s. 43

Analık fenalık/kara yamalık. Üvey ana (beyaz bir giysinin üzerindeki kara yama gibi) kötülük simgesidir. ÖAA 289

Analık, kara yamalık; çorba pişirmiş, suyu bulanık.

Üvey ananın sevgisi ve ilgisi öz anneye benzemez. RS:42

Analık, pekmez gelir banalık, babalık, dibi getir kapalık.

Annesiz çocuk üvey anesinden de babasından da pek bir şey bekleme-
mesi gerektiğini kısa zamanda öğrenir. NA 1546

Astar bez olmaz, üvey öz olmaz.

Hiçbir şey kendi aslı gibi olmaz; başkasının çocuğu da insanın kendi çocuğu gibi olmaz. TDK-1 s. 47

Baba bir mal bir, ana bir can bir.

Babaları bir olan kardeşler başka annelerde büyü-
melerinden aralarındaki kardeşlik bağı yeteri kadar güçlü olmaz, daha çok miras gibi maddi konular-
da bir araya gelirler. Ancak anneleri bir olan kar-
deşler ise birbirlerine daha yakın olduklarından
sevgi bağı maddiyattan daha güçlü bir durumda-
dır. NA 2818

Çam dalı ağıl olmaz, el oğlu oğul olmaz.

Her şey kullanıldığı yerlere göre önemlidir; bir şey ayrı ayrı işlerde kullanılmaz; başka birinin çocuğu da insana kendi çocuğu gibi gelmez. TDK-1 s. 78

Dinlemezsen ananı, dinlersin üvey ana- nı.

Annelerinin kıymetlerini bilmeyip sözlerini dinlemeyen çocuklar annelerini kaybedip üvey anneleriyle yaşamaya başladıklarında ne kadar

hatalı davrandıklarını fark ederler. NA 6084

Doğurmadan oğul olmaz, satın almadan kul olmaz.

İnsanın kendi parçası olmayan in-
sandan gerçek evlat gibi olmaz.

El adamından oğul olmaz.

Evlatlık alan bir aile, ona ne kadar ilgi gösterse de, öz annesi ve öz babasının vereceği şefkati ve sevgiyi veremez ve kendilerini kabul ettiremez.

Elden oğul, külden tepe olmaz.

Ne kadar iyi olursa olsun kendi çocuğu gibi kimse anne ba-
basına yar olamaz. TDK-1 s. 109

Kendirden bez, üveyden öz olmaz.

Ne ka-
dar iyi davranırsa da üvey anne bir çocuğu kendi öz an-
nesi gibi sevemez; aynı şekil-
de hiçbir çocuk üvey anne-
sini öz annesi gibi sevemez.
TDK-1 180;

Mal istersen bedeninden, evlat istersen belinden.

Maddi olarak bir şey elde et-
mek istendiğinde emek har-
camak gerekir, evlat sahibi
olmak isteyen kimse de ken-
di kanından bir ocuğu yetiştir-
melidir. NA 13796

Öz kurursa göz de kurur.

İnsan hissiyatını yi-
tirirse yavaş yavaş bütün duygularını kaybeder.
TDK-1 s. 180

Üvey ana ekmeği, demirden tokmağı.

Üvey anne çocukla öz annesi gibi ilgilenmez. RS s. 398

Üveye etme özünde bulursun, geline etme kızında bulursun.

Herhangi bir kan bağı bulunmasa bile sorumluluğu üstlenilen ço-
cuğa en iyi şekilde bakılmalı, eziyet edilmemelidir. TDK-1 s. 180

Üveyden öz olmaz, ketenden bez olmaz.

Üvey çocuk ne kadar iyi olsa da analığı için öz çocuğun yerini asla alamaz. NA 17308

Üveyin özü olmaz, köreğin gözü olmaz.

Görme yetisini kaybetmiş bir insanın görmesi nasıl mümkün değilse üvey evladın da öz evladın verini tutması imkansızdır. TDK-1 s. 198

7m Evlat Acısı

Ne yazık ki her çocuk normal bir yaşam süresi içinde büyüüp yetişkin olma, daha sonra da yaşlanıp günü gelince ölme şansına ermez. Küçük yaşta ölenler olduğu gibi annesinin hayatı boyunca ölen çocuklar da çoktur. Anababaların erken yaşta ölen çocuklarının ardından tuttukları yas, ömür boyu yüreklerinde taşıdıkları sürekli, derin bir acıdır.

Er yanığı etekte, evlat yanığı yürekte.

Maddi yarıklar bedene zarar verir, ama evlat acısı insanın içinde taşıdığı en büyük acıdır. RS 178

Evlat acısı içler acısı.

Evlat acısı ana babanın yüreğini ömür boyu dağlar.

8 AKRABALAR

Bir çift evlendiği zaman sadece kendileri için yeni bir hayat kurmazlar; kendileriyle birlikte aileleri de evlenmiş olur. Ailede bulunan her fert oluşan bu yeni durum karşısında farklı roller üstlenirler. Bu nedenle aile bireylerinin kazandığı yeni roller sonu unda ortaya çıkan evlilikle ilgili deneyimleri yansıtan atasözlerimizi akraba başlığı altında topladık.

8a Kaynanalar

Evlilik söz konusu olduğunda gelin kaynana arasındaki ilişki her zaman dikkat çekmiştir. Geçmiş dönemlerde kalabalık aileler halinde yaşayan halkımız evlendiği vakit ailesiyle yaşadığı için bir nevi öğretici konumunda bulunan kayınvalideler ve öğrenci konumunda bulunan gelinler arasında olumlu olumsuz pek çok şey yaşanmıştır. Bu yaşanmışlıklar da atasözlerimiz içerisinde kendisine özgü bir yer edinmiştir.

Ana mereğe, kadın tereğe. Erkekler karılarına annelerinden daha büyük bir kıymet verirler. *NA 1506*

Anamın düşündüğü düşman başına, karımın düşündüğü benim başıma. Anneler evli çocuklarına karşı zaman zaman yanlış düşüncelere kapılabilirler. *RS.s. 42*

Ananın kızı kötü olmaz, kaynananın gelini iyi olmaz. Anneler ne kadar kötü özelliklere sahip olsa da kızlarına toz kondurmazlar fakat gelinlerinin yaptığı küçük bir hata bile gözlerine batır. *NA 1583*

Ata evinde üvey ana, er evinde kaynana. Baba evindeyken üvey anneye yaşamak ne kadar zorsa evlendikten sonra da kaynana ile yaşamak o denli zordur. *MTA 1373*

Bahar güneşi gelini-me, güz güneşi kızımı. Bazı kaynanalar kendi kızlarına kıyamadıklarından onların üzülmelerini istemezler ancak söz konusu gelinleri olduğunda aynı hassasiyeti göstermezler. *NA 2923*

Ben istemez miyim kaynatam kasap ola kaynanam hamamcı ola. Her gelin kocasının ailesiyle iyi geçinmek, onlardan destek görmek ister. *VI 497*

Beslemenin/hizmetçinin yenisi, kaynananın dilsizi. Kaynanalar gelinlerine çok karışmaları ve çok konuşmalarıyla bilindiğinden kendisini yargılamayan bir kaynanaya sahip olmayı her gelin ister.

Duvarı hotıl, gelini hatun saklar/tutar. Eve gelen gelinin her türlü kötülükten korunması kaynanası sorumluluğundadır.

Ekmek ekmeğin mayası, gelin kaynananın danası. Gelin ve kaynana zamanla birbirlerine benzerler. *ET 337*

Gelin bildiğini işler, kaynana dudağını dişler. Evlenip gelin giden kız, kaynanasıyla beraber yaşamak zorunda kalırsa, pek çok konuda anlaşamazlar. Bu da evde huzursuzluğa yol açar. *RS.s. 187*

Gelin çiçek, her dediği gerçek; kaynana

yılan, her dediği yalan. Gelin ve kaynananın birlikte olduğu her ailede gelin kaynana sorunu yaşanır. Çıkan tartışmalarda da çoğu zaman iftiraya ve haksızlığa uğrayan ama haklı olan gelin olur. *ET 3241*

Gelinin dini yok, kaynananın imanı. Gelin ve kaynana çoğu zaman birbirine zıt düşerler. Birinin dediğini öbürü kabul etmez, öbürünün dediğini diğeri kabul etmez. *MNO 3699*

Gelin gelir, haçan gelir; sırlarımı açan gelir. Gelin ve kaynanalar ilişkileri gereği birbirlerinin sırlarına vakıftırlar. *NA 8601*

Gelin kaynana toprağından yaratılmış. Gelinler evlendikleri ilk zamanlarda tecrübesizdirler ve karşılarında model olarak kaynanaları bulunmaktadırlar. Kaynanalarını örnek almaları durumunda da ister istemez onlara benzerler. *NA 8608*

Gelin övünür, kaynana dövünür. Kimse kendi kusurunu görmek istemediğinden gelinler de beceri ve güzellikleriyle övünürken kocalarının aileleri tarafından beğenilmeyebilirler. *NA 8613*

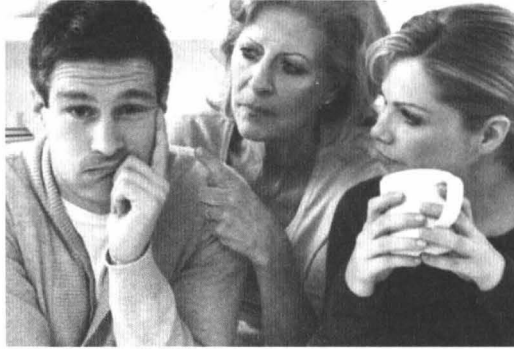
Gelin var kızdan iyi, tavuk var kazdan iyi. Bazı gelinler kaynanaları na davranışlarıyla onların gözünde kızlarından bile fazla değer kazanırlar.

Gelin unu eledi g... sallandı. Gelin kaynanasına kusursuz biçimde hizmet etse de kaynanası ne yapar eder bir kusurunu bulur. *NA 8615*

Gelinin kaynanası yok, işinin bahanesi yok. Gelinin yaptıklarını yargılayacak ve hesap vereceği bir kaynanası olmadığına başınabuyruk hareket eder.

Güz güneşe kızım otursun, yaz gününe gelinim. Güz güneşi yaz güneşinden daha değerlidir. Kaynanalar da kızlarını gelinlerine tercih edeceklerinden kızlarının daha rahat bir yaşam sürmesini isterler.

Her gelin baş bağlar ama kaynanasının başına benzemez. Her gelinin ailesinden gördüğü aldığı eğitim farklı olduğundan alışkanlıkları da ev düzeni de başkadır. Kaynanasına benzemez.

Kaldın/Kaldık oğlan/evlat elinde/eline, iyi söyle/sıkıca yalvar/sıkıca yapış geline. Oğlunun evinde yaşayan kaynana geliniyle de iyi geçinmek zorundadır. *NA 11465*

Karını kaynana, parayı koynuna emanet et. Erkek parasını iyi saklamalı, çeşitli nedenlerden dolayı karısının yanında olamayacaksa da güvendiği birine kaynana emanet etmeli yalnız bırakmamalıdır.

Kaynana dinsiz, gelin dilsiz olur. Gelinler kaynanaları karşısında genelde sessiz olmayı yeğlerler. *TDK-1 s. 155*

Kaynana, gelinin altın duvağı. İyi kaynana gelin için büyük değerdir. *RS s. 271*

Kaynana geri, oğlu beri. Geline kocası yakın, kaynanası uzak olmalıdır. *RS s. 271*

Kaynana öcü, oğlu cici. Kadın kocasını ne kadar çok sevse de kaynanasına bir türlü kanı ısınmaz. *NA 11955*

Kaynana pamuk ipliği olup raftan düşse gelinin başını yarar. Kaynana gelinine ne kadar cana yakın davranırsa davranışın yine de ona yaranamaz. *MNÖ 5243 < AVP-1*

Kaynananın en iyisi başını sallar. Kaynana gelinini eleştirmek yerine onu onaylarsa bu durum gelinin hoşuna gider. *NA 11959*

Kaynananın iyisi, kırk arşından kuyusu.

Kaynana ne kadar iyi olursa olsun gelini veya damadıyla arasında yine de bir soğukluk olur. *TDK-1*

Kaynanasız gelin, tasmamız nalin. Bazı kaynanalar gelin için güven verici bir destektir. *TDK-1 s.155*

Kaynatam devletli olsun, kaynanam sahavetti. Evlenen insan eşinin ana babasının varlıklı ve iyi kalpli olmasını ister. *MNÖ 5244 < AVP-1*

Kızım evi, kışlam evi, güveyim kıyı bakmazsa; oğlum evi yaylam evi, kıl yılanı sokmazsa. Anneler yaşlandıklarında çocuklarının evinde yaşayabilirler fakat rahat etmeleri için gelin ve damadının kötü davranışlar sergilememesi gerekir. *TDK-2 s. 67*

Kızım sana söylüyorum, gelinim sen anla/işit. Çoğu kaynana gelininden bir şey isteyeceği zaman bunu açıkça söylemez de başkalarına söyleyerek gelinine duyurmak ister. *Ş 2886*

Kızın çirkin, Allah'tan gelmiş; gelinin çirkin, gözün kör müydü? Kaynananın gelinden şikayet etmesi yersizdir. Evlilik aşamasında onayladığı bir kızı gelini olduktan sonra yermesi gereksiz bir tutumdur. *NA 12573*

Soğan kabuğundan kaynana olsa kığışdar. Kaynananın iyisi de kötüsü de geline çekilmez gelir.

8b Akrabalarla İlişkiler

Ye i evlenen çiftler için akrabalar oldukça önemlidir. Onlarla kurulacak olumlu ilişkiler çifte hayatı boyunca destek sağlayacağı gibi aksi durum söz konusuysa da hayatlarını zorlaştıracak bir sorun olmaktadır. Geliştirilen olumlu ve olumsuz tüm ilişkilerin sonucu ile ilgili deneyimleri yansıtan atasözlerimiz bu başlığın altında toplanmıştır.

—Adama: "Enişten paşa oldu." demişler, "Karısı sevin sin." demiş. Akrabalar her ne kadar yakın ilişkiler de kursalar herkesin düzeni ve geçimi yine kendisini ilgilendirir.

Ahmak gelin yengeyi halayığı sanır. Bazı gelinler aile içerisinde kendisine yardımcı olmaya çalışan, iyi niyetli insanların bu davranışlarını yanlış yorumlayarak o insanları kullanmaya çalışırlar. *NA 736*

Akbaba leyleğin dayısı, herkese kendi başının kaygısı. Kişinin akrabaları ne kadar zengin ve güçlü olursa olsun herkes kendi geçimini kendi sağlamalı, akrabalarından ve yakınların medet umarak bir işe girişmemelidir. *NA 801*

†Akraba ile ye iç (varış geliş et) alışveriş etme. Alışverişte herkes çıkarını gözeticeğinden birbirine yakın insanlar arasında bile sorunlar çıkabilir. Bu yüzden akrabaların bu tip bir işe girişmemeleri daha hayırlı olur. *NA 955*

Akraba ile ye iç, yad el ile konuş. Yakınlık gösterilmesi gereken insanlar yabancılar değil akrabalar. Ancak akrabalar arasında kıskançlıkların olabileceği her zaman göz önünde bulun-

durulup konuşulacak konular hakkında temkinli davranılmalıdır. *NA 956*

Akraba olsa da düşman, yabancından ehven. Akrabayla düşman da olursa her şekilde yabancından daha iyidir. Çünkü ne olursa olsun zor bir durumda akrabalar birbirinin yardımına koşarlar. Ancak aile dışından olan kimseleri her zor anımızda yanımızda bulamayabiliriz. *NA 957*

Akrabanın gümüşünden (parasından) değil, yemişinden umulur. Akrabalar birbirine kazançlarından vermese de ikramlarda bulunurlar. Bu nedenle maddi kazanç gütmeyen tatlı dil, hoş sohbet ile akrabalarla ilişkiler kesilmemelidir. *NA 958*

—Akreple etmez akrabanın akrabaya ettiğini; akrabanın akrabaya kimse

bilmez nettiğini. Akrabalar arasındaki kıskançlıklar sonucu hoş olmayan şeyler yaşanabilmektedir. Ancak bunlar aile arasında kaldığı için aile dışındaki kişiler akrabalar arasında ne olduğu bilemezler. *NA 963*

Amca baba yarıdır. Amca yeğenlerine yakınlığı dolayısıyla babaları gibi onları koruyup kollamakla yükümlüdür. Bu görevi nedeniyle

halk arasında baba yarısı olarak nitelenmiştir. *NA 1471*

Amcam/Emmim dayım hepsinden/herkesten aldım payım. Bazen akrabalar arasında hoş olmayan durumlar yaşanır bunun sonucunda da akrabalar birbirlerinden uzaklaşırlar. *NA 1472*

➤ **Ananın dostu damat, babanın dostu evlat.** Anneler damatlarıyla iyi ilişkiler kursalar da babalar daima çocuklarını destekler. Çünkü zor duruma düşüklerinde ellerinden tutanlar yine kendi evlatları olur. *NA 1579*

Baldızı olanın karısı ölmezmiş. Akraba evlilikleri yaygın olduğundan eşini kaybeden bir erkeğin baldızıyla evlenmesi sık karşılaşılan bir durumdur. *NA 3016*

Baldızına esirgeyen, bacanağına bir g. verirmiş. Yakin akrabasına cimrilik yapan kimse uzak bir akrabası için daha fazla masrafa girebilirler. *NA 3017*

Çiğer, akraba. Akrabalar insanın en yakınıdır. En zor zamanlarında yanlarında bulacakları yine akrabalarıdır. *NA 4534*

➤ **Çam ağacından ağıl olmaz, el çocuğundan (oğlundan) oğul olmaz.** Çam ağacından ağıl yapılmaz. Bu durum gelin ve damatlara örnek gösterilerek onların da ne kadar iyi olurlarsa olsunlar evlatların değerinde olamayacağı belirtilmiştir. *NA 4654*

➤ **Damadının dişine vurmayan, sonra başına vurur.** Damada karşı çok yumuşak başlı olunursa daha sonra söz dinlenmeyeceği düşünüldüğünden sert davranmak gerekir.

Dayı ile dağı gez, emmi ile bağı gezme. Dayılar yeğenlerine amcalarından daha fazla güven verirler. *NA 5395*

Dayılar yeğenleri yükseltir, amcalar batırır. Dayılar ve yeğenler arasında çok yakın ilişkiler söz konusudur. Bu nedenle dayılar yeğenlerini mutlu edebilmek için maddi zararlara uğrayabilirler. *NA 5398*

Dayım adam olmadıktan sonra, ha şehirli olmuş ha köylü. Kişinin akrabası iyi bir insan olmadıktan sonra onun fakir veya zengin olmasının pek bir önemi yoktur. *NA 5399*

Dayım kim gavur kim belli değil. Bazı akrabaların yardımından çok zararı görülür. Böyle kişiler yabancılardan bile tehlikeli olabildikleri için dikkatli davranmak gerekir. *NA 5400*

Dayısı olan dayısına yanaşır. Eğer bir kimşenin faydalanabileceği bir tanıdığı varsa onun yanında olmayı tercih eder. *NA 5401*

Dayıya yeğen gerek, gemiye yelken kürek. Dayılar için yeğenleri ayrı bir yededir. Onları kendi çocukları gibi sevip benimserler. *NA 5403*

Devesi dal kanırtıyor (kanıyor), eşiği zır zır anıyor. Yakin akrabalar çıkarları kesiştiğinde başkalarına karşı birlik olurlar. *NA 5876*

Dokuz bacanak bir çavdarın gölgesinde eğlenirmiş. Bacanaklar birbirlerine düşkün olur ve iyi geçinirler. *NA 6208*

Ekmek bezeden, kız teyzeden belli olur. Çocukların büyütülmesi ve terbiye edilmesinde anneler kadar teyzelerin de emeği çoktur.

Elbette olur ev yikanın hanesi viran. Bir

ailenin yıkılması için çabalayan kişinin başına er ya da geç aynı kötülük gelir. *NA 7141*

Elti eltiden hoş olmaz, elti eteğinden peş olmaz. Eltiler birbirini kıskanır ve birbirleriyle pek geçinemezler. *NA 7415*

Elti eltiden kaçır, görümceler bayrak açar. Eltilerin birbirleriyle anlaşamaması görümcelerin ekmeğine yağ sürdüğünden bu durum oldukça hoşlarına gider. *NA 7416*

Elti eltiye eş olmaz, arpa unundan aş olmaz. Eltilerin bir arada huzur içinde geçinmesi neredeyse imkansızdır. *NA 7417*

Elti eltiye hamamda bohçası ile yetişir. *NA 7418*

Eltim sekti ben de sekeyim. Eltiler birbirlerini kıskandıklarından biri neye sahipse aynı şeyi diğeri de ister. *NA 7420*

Enişte gölgesi, geven gölgesi (gibidir). Enişterler yeğenlerine arka çıkarlar. *NA 7482*

Er dayıya kız bibiye çeker. Yaygın bir inanışa göre hem fiziken hem mizaç bakımından kız çocukları halaya erkek çocukları da dayılarına benzerler. *NA 7494*

Eşeğin yoksa, enişten de mi yok? Enişterler kolay biçimde ikna edilir ve bir şekilde yeğenlerinin işlerini görürler. *NA 7836*

Etlar içinde koyun, erkekler içinde kayın, altınlar içinde yıldız, kadınlar içinde baldız. Erkek akrabaların arasında kayınlar, kadın akrabalar arasında ise baldızlar değer görür. *NA 7973*

Faydasız hısımdan, faydalı hasım yeğdir. İnsana faydası dokunmayan akrabadan daha kötülüğünü düşünen ama faydası dokunan düşmanı daha hayırlıdır. *NA 8247*

Faydasız kardeşten yeğen, çakmaksız tüfekten söven (yeğdir). Kardeşiyle geçinemeyen kişi yeğenini çok sevip ona çok düşkün olabilir. *NA 8248*

İtin dayısı olacağına, elin birisi ol. Kötü bir yeğene dayı olmaksızın hiçbir akrabaya sahip olmamak daha iyidir. *NA 11124*

Gel git de, birbirinden kız alma. Akrabalar sık sık görüşmeli fakat birbirine kız alıp vermemelidir. *NA 8557*

Gelinin severse oğlundan, damadın severse kızından bil. Çocukların eşlerinin kaynana veya kayınpederlerini sevmesi ve sevmemesi kişinin çocuklarına bağlıdır. *NA 8628*

Görüm görüm gor taşı, gördüğün yerde vur taşı. Görümceler gelinler tarafından sevilmedikleri gibi gelinler için zaman zaman kaynaklardan bile kötü konumdadırlar. *NA 8939*

Gözünü kim oydu? Akrabam (hısım) — oydu; onun için mi derin oydu? Akrabaların birbirine yakın olmaları beklenirken bazen bunun tam zıddı olur ve birbirlerine ciddi biçimde zarar verirler. *NA 9021*

Güveyi (güvegü) oğul olmaz, elin kızı kız — olmaz. Damat da gelin de ne kadar iyi olursa olsun insanın kendi evladı gibi olmaz. *NA 9175*

Güvenme dayına, ekmek (azık) al yanına. Akrabalar kişiye ne kadar yakın olursa olsun onlara körü körüne güvenmek doğru değildir. *NA 9170*

**Hısım hısımin ne öldüğünü ister, ne kal-
dığını.** Yakın akrabalar birbirlerinin kötülükleri-
ni istemeseler de maddi durumu iyi olan veya iyi
bir evliliği olan kısaca kendilerinden üstün gör-
dükleri akrabalarını kıskanırlar. *NA 10155*

**İki kardeş bir evde geçinememiş, yedi
bacanak bir çavdar sapının gölgesinde
geçinmiş.** Kardeşler birbirlerine kan bağıyla
bağlı olmalarına rağmen kendi düzenlerini kur-
duklarında iyi geçinmeleri zordur. Buna rağmen
kardeş kocaları olan bakanaklar birbirleriyle iyi
ilişkiler kurarlar. *NA 10479*

**Kadının akrabası köşke, erkeğinki ahı-
ra.** Kadın akrabalarına hizmette kusur etmezken
aynı özeni kocasının akrabalarına göstermeyebi-
lir. *NA 11390*

**Kardeş demiş, bakmamış; kayın demiş,
bakmış.** Kardeşlerin birbirine destek olmadık-
ları durumlarda kayınlar birbirine yardımcı ola-
bilir. *NA 11676*

Kardeş yürek yağı, karı çarık bağı. Kar-
deşler kişinin canından bir parça sayıldığından
evlenip başka bir düzen kursalar bile her zaman
birbirlerini eşlerinin önünde tutarlar. *NA 11689*

Karı bulunur, ama kardeş bulunmaz. Er-
kek karısını ne kadar çok severse sevsin karısının
yüzünden ana baba ve kardeşlerine sırt çevirme-
melidir. *RS s. 265*

**Karısı ile kavga eden, kaynına selam
vermez.** Karısıyla sorunları olan bir erkek karı-
sının ailesine de kötü davranabilir. *NA 11782*

**Kırk bakanak bir yorgana girmişler, de-
mişler "Daha yok mu?"** Bakanaklar birbiri-
lerine değer verip her durumda birbirlerini des-
teklerler. *NA 12379*

— Kulun yoksa güveyin de mi yok? Gelinin
ailesi kendi işleri için damatlarını kullanmayı se-
verler. *NA 13366*

Kül tepcek olmaz güvey oğul olmaz. Da-

mat insanın öz oğlu gibi değildir. *NA 13625*

Malı olanın dayısı da teyzesi de olur. —
Maddi durumu iyi olana akrabaları da fazlaca ya-
kınlık gösterir. *NA 13825*

**Ortak/Kuma gemisi yürür/yürümüş, elti
gemisi yürümez/yürümemiş.** Bir erkeğin
iki karısı bir arada iyi kötü geçinebilir. Fakat iki
kardeş karısı bir arada asla yaşayamaz. *ET 784*

**Raftan sünger düşmüş, gelinin başını
yarmış.** Koca evindeki kadına kocasının ailesi-
nin en ufak bir hareketi bile büyük bir sorunmuş
gibi gelir. *MNÖ 6896 < AVP-1*

**Sık gel güveyim (damat) muhabbetin
çoğalsın, az gel gelinim muhabbetin ço-
ğalsın.** Kaynanalar damatlarıyla iyi geçinip sık-
ça görüşürken aynı muhabbeti gelinlerine gös-
termezler.

Su bardakta, gelin ırakta güzel görünür.
Gelin ve kaynana farklı yerlerde yaşıyorlarsa ara-
larında daha az sorun olur.

**Süzme yoğurdun ezmesi, dünürlükte
yalan düzmesi (sevaptır).** Dünürler çocuk-
ları evlenene kadar bazı yönlerini gizleyip karşı
tarafa hoş görünmek için yalana başvurabilirler.
NA 16269

**Tavuk var kazdan güzel, gelin var kız-
dan güzel.** Her ne kadar gelin kaynana ilişki-
leri akillarda olumsuz düşüncelerin uyanmasına
sebep olsa da bazı gelinler kaynanalarıyla öyle
güzel ilgilenirler ki kızlarını aratmazlar. *NA 16655*

Teyze anne yarısıdır, amca baba yarısı.
Anne ve babaların kardeşleri yeğenleriyle diğer
akrabalardan daha çok ilgilendiği için halk ara-
sında anne ve baba yarısı olarak nitendirilmiştir.
NA 16823

**Varını veren utanmaz, baldızı olan yad
olmaz.** İyilik etmek isteyen kişi vereceği şeyin
az olmasından utanmamalı. Baldızı olan erkek
de hiçbir zaman yalnızlık çekmez. *VI 443*

8c Akrabaların Tutumu

*Evlilik bağı kurulduktan sonra gelin ve damadın akrabalarına karşı tutumu kadar akrabaların da ge-
lin ve damada karşı tutumları önemlidir. Onları benimsemeleri ve iyi karşılamaları ya da tam tersine
dışlayıp, horlamaları evliliğin geleceği açısından büyük önem taşımaktadır.*

Er ile avrat arasına giren nadim olur. 1.
Karı koca arasında huzursuzluğa ve kavgaya ne-
den olacak bir dav-
ranışta bulunan kim-
selerin işleri rast git-
mez. 2. Karı koca ara-
sındaki tartışmalara
karışmaktan kaçınıl-
malıdır. *ET 382*

**Er ile avrat ara-
sına girenin an-
cak hürmetsizli-
ği kalır.** Karı koca
birbirleriyle ne kadar
kavga ederse etsin
en sonunda bir orta
yolda buluşurlar. Onlar kavgalı olduğu süre için-
de araya giren kimseler onlar barışıkları zaman
kötü duruma düşebilirler. *NA 7520*

Etle tırnak arasına girilmez. Karı koca veya
aile fertleri arasında kırgınlık, dargınlık olsa bile
bu çok kısa sürer. Onun
için dışardan müdahale
etmeye gerek yoktur.
ÖAA 1186 < Ş 329

**Karı koca arasına gi-
rilmez.** Karı koca ara-
sında ufak tefek kavgalar
olur, ama çabucak tatlıya
bağlanır. Bu yüzden dışa-
rıdan birisinin müdahale
etmesi doğru değildir. *RS
s. 265*

**Karı koca ipek, araya
giren köpek.** Her evli-
likte ufak tefek karı koca kavgası olur. Bunu di-
şardan birinin düzeltmeye kalkışması kavganın
daha da büyümesine neden olabilir. *RS s. 265*

8d Akrabaların Evlilikteki Sorumlulukları

Gelinin veya damadın akrabaları üzerine düşen çeşitli sorumluluklar vardır. Bunların bir kısmı evlilik öncesini bir kısmı da evlilik sonrasında kapsar. Topluluk tarafından benimsenen kurallar haline gelen bu sorumluluklar ahlaki bir denetim sistemi içerisinde yer almaktadırlar.

Evde kalan kızdan, emmisinin oğlu utan-

sın. Evlilik yaşı geçen kızın evlendirilmesi amcasının oğlunun sorumluluğundadır. NA 8050

Gelin olmayan kızın vebali amcası oğlunun boynuna. Evlenemeyen kızın evlendirilmesi geleneğe göre kızın amcasının oğluna düşer. Bu görevini yerine getirmemesi de toplum tarafından hoş görülmez.

lar gençliklerini kaybettiklerinde evlenmek için de pek seçenekleri kalmamıştır. Yakın akrabalarının uygun görüp önerdiği bir erkekle hayatlarını birleştirirler. NA 12536

Kız kocayınca, gayret dayıya düşer. Evlenemeyen genç kızı bu durumdan kurtaran, onu evlendirmek için

en büyük çaba harcayan dayısıdır. MNÖ 5562 < AVP-1 Gelin olmayanın

8e Gelin ve Damadın Akrabalara Davranışları

Gelin ve damadın akrabalara karşı davranışlarını konusunda toplumda iki anlayış ortaya çıkmıştır. Bunların ilki erkek tarafı ikincisi ise kız tarafıdır. Bu durum evlilikle birlikte birleşen iki ailenin hala kendi bütünlüklerini sürdürdüklerini gösterir. Bu nedenle damadın da gelinin de her iki taraf arasında adaletli olması beklenir. Bunun gerçekleştiği ve gerçekleşmediği durumlarda ortaya çıkan farklı sonuçlar atasözlerimizde yer edinmiştir.

Hanımın hısmı gelince oklavalar tıkr tıkr, beyin hısmı gelince takır takır. Bazı

eşinin annesini ağırlarken aynı içtenliği göstermeyebilir. NA 12503

kadınlar kendi tarafından gelen akrabalarını en iyi şekilde ağırlar, ama kocasının akrabalarına aynı özveriye göstermezler.

Karı hısmı alay bağlar, erkek hısmı sinek avlar. Kadın kendi akrabalarını ağırladığı gibi kocasının akrabalarını ağırlamaz. NA 11737

Kız anası köşe minder, oğlan anası kapı yaması. Evin dü-

zeniyle ilgili konular kadının sorumluluğunda olduğundan kendi annesini çok daha iyi ağırlarken

Oğlan anası kapı arkası, kız anası minder kaba-

si. Kadın kendi ana babasına gösterdiği hizmeti kocasının ana babasına göstermez. MNÖ 6567 < AVP-1

Oğlan evinin haberi yok, kız evinde tuydur/düğün var. Evlilikte kadın yu-

vanın düzeninden sorumlu olduğu ve erkek de genellikle dışarıda çalışmak zorunda olduğu için gelinler daha çok kendi ailelerini ağırlama-

yı tercih ederler. Bu durumdan çoğu zaman erkek tarafının haberi olmaz.

8f Aile Özlemi

Hayatının önemli bir bölümünü ailesiyle geçiren iki bireyin kendilerine veni bir hayat kurması ne kadar doğalsa kendilerini yetiştiren ailelerini de özlemeleri o kadar doğaldır. Özellikle gurbete gelin giden kızlar bu özlemi daha derinden duymuşlardır. Bu durum hem evlenenler için hem de aileler için zor bir durum teşkil etmiştir.

Can evi, babam evi. Kişi evlenip başka bir hayat kursa bile babasının evindeki rahatlığı hiçbir yerde bulamaz bu nedenle baba evi her zaman insana tatlı gelir. NA 4437

El kızı elde bulunur, ana baba nerde bulunur? Kişi evleneceği birini her zaman bulabilir ancak anne ve babası gibi kendisine değer verecek birini hiçbir zaman bulamaz. NA 7094

Eloğlu elde çok, evlat belde çok; ana baba hiçbir yerde

yok. Mutlu bir evliliğe ve çocuklara sahip olmak anne baba özlemini gidermeye yetmez. NA 7405

Han evi, babam evi. Kadın babasının evinde gördüğü değer ve ilgiyi evliliğinde bulamayacağından baba evini özler. NA 9376

Koca elde, evlat belde, kardeş nerde. Kadın her ne kadar evlenip çocuk sahibi olsa da ailesini ve kardeşlerini her zaman özler. Onların yanında olmak ve onları sık sık görmek ister. RS s. 291

8g Miras

Aile büyüklerinden kalan miras maddi olduğu gibi manevi bir özellik de taşıyabilmektedir. İster maddi ister manevi olsun önemli olan kişilerin bu mirası doğru şekilde değerlendirmelerinin gerekliliğidir.

Baba malı tez tükenir, yazık yoldan azana. Anne ve babaların yapmış olduğu birikimler çocuklar için yardımcıdır ancak hazır para çok çabuk tükeneceğinden mirasa güvenip savurganlıktan kaçınılmalıdır. Yoksa ailenin birikimleri tükenmiş durumda kalabilir. *NA 2827*

Baba mirası yanan mumdur. Yanan bir mum nasıl gün gelir tükenirse atadan kalan miras da zamanla kullanılıp yok olur. Bu nedenle kişi tutumlu davranmalıdır. *NA 2829*

Babadan adamlık değil, miras kalır. Kişi babasının parasına sahip olabilir; ama karakteri daha çok kendisine bağlı olarak şekillenir. Bu nedenle erdemli bir insan olup olmamak kişinin kendisine bağlıdır. *NA 2835*

Babadan kalan malın kıymeti bilinmez. Aileden kalan miras kişinin eline kolaylıkla geçtiği için kıymetini bilmez ve yanlış yerlere harcayarak mirasını tüketir. *NA 2837*

Babadan mal kalır, kemal kalmaz. Atadan evlatlarına miras kalabilir ancak çocukların olgun bir insan olup olmaması kendi karakter özellikleri ve çabasına bağlıdır. *NA 2838*

Babanın karı, evlada miras. Baba ne kadar çalışıp para biriktirirse çocuklarına kalacak olan mirası arttırmış olur. Yaşadığı sürece nasıl çocukları için çalıştıysa öldükten sonra da çalıştıkları çocuklarına miras olarak kalır. *NA 2852*

"Babanın öldüğünü ister misin?" demişler, "Allah esirgesin, diyetini almak için öldürdüklerini isterim." demiş. Baba evin temel dayanağı olduğundan ve geçimi sağladığından erkek evlatlar babalarının sağlıklı olmasını daha çok isterler. Çünkü aksi takdirde evin bütün yükümlülüğü evin büyük oğluna kalacağından bu sorumluluğu taşımak kişilere ağır gelebilir. *NA 2853*

Babasından mal (dam) kalan, mertliği içinde (içinden) bitmiş sanır. Atasından miras yoluyla mal mülk edinenler kazanmanın zorluklarını bilmediklerinden ellerindekilerin kıymetini bilmezler ve ziyan ederler. *NA 2863*

Bağ babadan zeytin dededen kalmalı/kalır. Bağın ürün verebilir duruma gelebilmesi için zeytinlik kadar fazla zaman geçmesi gerek-

mez. O nedenle babadan kalan bir bağ oldukça karlı olabilir; ancak zeytin ağaçlarının büyümesi daha uzun süreceğinden dededen kalması mirası alan kişi için daha iyi olur. *NA 2884*

İncir babadan, zeytin dededen (kalır). İncirin miras kalabilecek bir değere sahip olması için en azından babadan kalması gerekir ancak zeytin daha uzun bir sürede olgunlaşacağından en azından dededen kalması gerekir. *NA 10628*

İnsana mal gerek, mala sahip gerek, oğlu değil babası gerek. Maddi bakımdan rahat bir hayat sürmenin yolu mal sahibi olmaktan geçer. Fakat mal sahibi olmak kadar o malı korumak da önemlidir. Sahip olunan malı da en iyi koruyacak olan kazanç yolunda emek çekip

türlü zahmetlere girmiş kişidir. *NA 10741*

Miras helal, "Hele ele al." demişler. Helal mal kişinin hakkı olduğundan çarçabuk tükenmez. Mirası hak eden varisler de kendilerine kalan malları doğru şekilde değerlendirirler. *NA 14072*

Mirasa "Nereye gidiyorsun?" demişler, "Esip yağmaya, sürüp savurmaya." demiş. Varis kendisine kalan mirası iyi değerlendirmedikçe maddi kayıplara uğramaya mah-

kumdur. *NA 14073*

Mirasta aldanan kazanır. Miras paylaşımı zaman zaman çeşitli haksızlıklara sahne olmaktadır. Mirasta hakkı yenen kişi hak yiyen konumunda olmayıp dü-rüstlüğünü koruduğundan kaybettiği şeyler bir şekilde kendisine dönecek ve hak yerini bulacaktır. *NA 14074*

Oğlun evlenmeden çocuğum var deme, miras bölünmeden kardeşim var deme. Yetiştirilen evlatların hayırlı olup olmadı onlar evlendirilmeden anlaşılmaz. Eğer evlendikten sonra da anne ve babasına aynı şekilde hürmet etmeye devam ederse anne ve babasına verdiği değer sınanmış olur. Bu durumun bir benzeri de kardeşler arasında gerçekleşir, kardeşlerin adaletli ve iyi kimseler olup olmadığı miras bölüşürken anlaşılır. *NA 14582*

Sade pirinç zerde olmaz, bal gerekir kazana, baba malı tez tükenir evlat gerek kazana. Hayırlı evlatlar babalarının kendilerine bıraktığı malı çarçur etmeyip uygun şekilde değerlendirirler. *NA 15416*

KAYNAKÇA

- A:** Atalarsözü, Bakü, 1926.
- AB:** A. Baha, Halk Bilgisi Haberleri, No. 22 .. İstanbul
- AE:** Konya Seçme Atasözleri, Konya Babalık Gazetesi, 20.5 / 7.5 – 10.6.1944.
- ABT:** Abdullah Battal Kaymaz, Kazan Türkçesinde Atasözleri Deyimler, Ankara 1968
- AG:** Ayhan Gökhan, Türk Dünyası Atasözleri, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, Ankara, 1966.
- AM:** Arkadaş Mecmuası, 1941.
- AME:** Ahmet Mithat Efendi, Durûb-i Emsal-i Türkiye, İstanbul, 1871.
- AN:** Ahmet Nazif Efendi, Ukud-ül Leal fi Tercemet-il Emsal (Terceme-i durub/i Emsal), 1722)
- AO:** Aydın Oy, Tarih Boyunca Türk Atasözleri, 1972.
- AÖ:** Adnan Ötügen, Cahit, Azerbaycan Darb-ı Mesellerini Muhteva Azerbaycan Yurt Bilgisi Dergisi, İstanbul c. 2, No. 13, 1933
- NA:** Nurettin Albayrak, Türkiye Türkçesinde Atasözleri, İstanbul, Kapı, 2009.
- AR:** Ahmet Rıza, Türk Atasözleri, Çnkara Matbaası, 1933.
- AS:** Ali Süha, Kütahya Mebusu, Özel Notlar.
- AŞ:** A. Şükrü Çiloğlu, Konya Mecmuası, Konya Halkevi, No. 49, 50, 51.
- AT:** Ata Terzibaşı, Kerkük Eskiler Sözü, Bağdat, 1962.
- AVP-1:** Ahmet Vefik Paşa, Muntehabat-ı Durûb-i Emsal-i Türkiye, İstanbul, 1852.
- AVP-2:** Ahmet Vefik Paşa, Lehçe-i Osmani, İstanbul, 1882.
- AY:** A. Yılmaz, Bergama Folkloru, İzmir, 1941.
- BU:** Burdur Vilayeti Halkiyat ve Harsiyatı, Burdur, 1928.
- CÇ:** Celal Çelik, Kars Atasözleri, 1939-1940, Kars.
- CÇ:** Dr Celaledin Çelik, Değişim Sürecinde Türk Aile Yapısı ve Din
- CM:** Cengiz Muratşah, Kırım Atasözleri, Folklor, İstanbul c. 3 No. 25, Mayıs 1972.
- ÇK:** Çağatay, m Koçar, Türkistan-Özbek Atasözleri ve Deyimleri ile Anadolu Türk Atasözleri ve Deyimlerinin Mukayesesi, 3. Uluslar arası Türkoloji Konferansı, İstanbul, 1979
- DA:** Demir Alp, Türk Darb-ı Meselleri yahut Atasözleri, İstanbul, 1933.
- DK:** Dr. Ignaz Kunos, Revue Orientale, Budapeşte, 1906.
- E:** Esat, Türk Dilinde Darb-ı Meseller, Ahenk Matbaası, İzmir, 1925.
- EA:** Edip Ahmet, B. Mahmut Yükneki, Atebetü'l Hakayık, 13 yy.
- EE:** Eşref Ertekin, Çorumlu Mecmuası, Çorum.
- EK:** Emir Keykavus, Kabusname, 11 yy. Mercimek Ahmet, 1944.
- EKA:** Emil Katon, Latin-Türk Folklor Paralelliği, Cebren, Priştine, Mart 1978.
- EKE:** E. Kemal Eyüpoğlu, Şiirde ve Halk Dilinde Atasözleri ve Deyimler, İstanbul, 1973.
- ET:** Ebüzziye Tevfik, Durûb-ı Emsali Osmaniye, 1885.
- FB:** Ferit Birget, En Eski Türk Sıvıları, Ankara, 1944
- FD:** Ferit Devellioğlu, Osmanlıca - Türkçe Lugat
- FR:** Faik Reşat, Müntehap Kiraat, İkdam Matbaası, 1327.
- FFT:** Feridun Fazıl Tülbentçi, Türk Atasözleri ve Deyimleri, İstanbul, 1963.
- HAT:** Hakkı Atay, Kaynak Mecmuası, Balıkesir Halkevi, ss. 62.
- HÇ:** Hasan Çekli-Mehmet Dobada, Ataların Dilinden (Antep Samsun Yöreleri Atasözleri) 1945, Samsun.)
- HAK:** Hamdi Akverdi, Ruhi Bilgiler, Güven Basımevi, İstanbul, 1940.
- HKK:** Hüseyin Kazım Kadri, Türk Lugati, 1927-1928.
- HK:** Hal, it Kırılmaç, İki Cep Defterindeki Derleme.
- HN:** Hicri Nagani, Atasözleri, Türk Dili Gazetesi, Balıkesir, Yıl 7.
- HT:** Hikmet Turhan Dağlıoğlu, Halk Bilgisi Haberleri Mecmuası, No. 40, 48, 64, 98.
- HE:** Hamit Eker, Ziraat Esaslarına Ait Türk Atasözleri, Çorumlu Mecmuası, Çorum Halkevi.
- HG:** Harun Güngör, Mustafa ARGUNŞAH, Gagavuz Türkleri, Ankara, 1991.
- HV:** Haşim Veli, Atalarsözü, Mahmutbey Matbaası, İstanbul, 1926.
- HZ:** H. Zeyneli, Azerbaycan Atalarsözü, Azerbaycan Tetkik ve Tetebbü Cemiyeti, Bakü.
- HZK:** Hamit Zübeyir Keşay, Budun Bilgisi, Ankara Halkevi, Neşriyatı, No. 14, 1935.
- İE:** İçel Mecmuası, Mersin Halkevi, No. 3, 4, 5, 13.
- İD:** İbrahim Dakuki, Irak Türkmenleri, Dilleri, Tarihleri, Edebiyatları, 1970.
- İHS:** İsmail Hilmi Soykut, Türk Atalarsözü Hazinesi, 1974.
- İN:** İsebet, Nekiy, Tatar HalK makalaları Kazan, 1959-1967.
- JB:** Prof. Dr. Josef Blaskoviç, Kırım-Tatar Atasözleri, Türk Folkloru Araştırmaları, c. 10, No. 207, Ekim 1966, İstanbul.
- KB:** K. Berkeriev, Nahıllar ve Atasözleri, Aşkabat, 1961
- KS:** Sadi Kırımlı, Atasözleri, 1939
- KM:** Mahmut Bin Hüseyin Kaşgari, Divan-ı Lügati't Türk, 1071.
- KY-1:** Kerim Yund, İçel'de Toplanan Atasözleri, İçel Mecmuası, s. 17, 1944.
- KY-2:** Kerim Yund, Silifke, Irak, Bulgaristan ile Kırım'da Söylenen Atasözleri Arasında Karşılaştırmalar, Türk

Kültürü, Ankara, c. 3, No. 26, Aralık, 1964.

KY-3: Kerim Yund, Batı Trakya Atasözleri, Batı Trakya, İstanbul, 1968, cc 20 s. 22-77.

KY-4: Kerim Yund, Dobruca'daki Kırım Türkleri Atasözleri ve Deyimleri, Türk Dili, Ankara c. 23, No. 231, Aralık 1970.

KZA: Köyü ve Ziraati İlgilendiren Atasözleri, T.C. Ziraat Vekaleti Birinci Köy ve Ziraat Kalkınma Kongresi Yayını, Ankara, 1938.

LB: Luigi Boneli, Revue Orientale, Budapeşte, 1900, S. 308.

MA: M. Agh, Atalar Dilinden, İktisat Matbaası, İstanbul, 1928.

MB: Mustafa Berker, Kırım Atasözleri, Türk Folklor Araştırmaları; İstanbul, 1952-1055.

ML: Meydan Larousse

Mİ-1: Mahmut İslamoğlu, Kıbrıs Atasözlerinin Kerkük ve Kosova'daki Varyantları, Cebren, Priştine, 1983.

Mİ-2: Mahmut İslamoğlu, Kıbrıs Türk Folkloru, Lefkoşe, 1969.

MÜ: Mestecib Ülküsal, Dobruca'Daki Kırım Türklerinde Atasözleri ve Deyimler, Ankara, 1970.

MO: Mazhar Osman, Prof. Dr., Sıhhat Almancağı, Cumhuriyetin 10. yıldönümü Münasebetiyle, Kader Matbaası, İstanbul, 1933.

MCO: Mustafa Can Onaran, Hüseyin Duman, Azerbaycan Atasözleri Üzerinde Mukayeseli Bir Araştırma, Türk Folkloru, İstanbul, Mayıs, 1985.

MN: Milli Nevsal, Kanaat Kitabevi, 1922, 1923, 1924, 1929.

ML: Muzaffer Lütfi, Türk Atalarsözü, Matbaai Ebuzyiya, 1928.

MNÖ: Mustafa Nihat Özün, Türk Atasözleri, İstanbul, 1952.

MTA: M. Türker Acaroğlu, Dünya Atasözleri, İstanbul, 1990.

NA: Necip Asım (Yazıksız), En Eski Türk Savları, İkdâm, İstanbul, 1921.

NE: Prof. Dr. Nermin Erdentuğ, Sosyal Adet ve Gelenekler, Kültür Bakanlığı Yayınları 254 Halk Kitabı. 4

NH: Nimetullah Hafız, Kosova Türk Halk Edebiyatı Metinleri, Kosova Üniversitesi, Felsefe Bölümü Priştine, 1985.

NK: Nuri Katırcıoğlu, Ün Mecmuası, Isparta Halkevi, No. 41.

NKÖ: Nusret Köymen, Türk Atasözlerinde Köy ve Şehir.

NM: Nejat Muallimoğlu, Deyimler, Atasözleri, Beyitler ve Anlamdaş Kelimeler, İstanbul, 1983.

NT: Nakı Tezel, Çiğil Mecmuası, No. 120, 121, 122.

OD: Osman Tosun ve Prof. Dr. F. Christiansen-Weniger, Modern Kur Ziraat Esaslarının Türk Atasözleriyle İza-

hı VE Karşılaştırılması ve Ziraati İlgilendiren Atasözleri, Ulusal Matbaa, Ankara, 1939.

ON: Osman Nuri Sumrulu, Atalar Sözleri, Edirne Halkevi, 1943.

ONP: Osman Nuri Peremeci, Atalar Sözü, 1943, İstanbul.

OŞE: Orhan Şair Gökyay, Dede Korkut, 1938.

ÖAA: Ömer Asım Aksoy, Atasözleri Sözlüğü, Ankara, 1965.

ÖA-1: Ömer Asım Aksoy (Gaziantep Mebusu) Gaziantep Ağz. Üzerinde Etüdler, Deyim, Takımsöz, Meşhurseöz, Atasözleri, Ankara, 1940.

ÖA-2: Ömer Asım Aksoy (Gaziantep Mebusu) Gaziantep Ağzından Atasözleri, TDK Yayınları, Ankara, 1941.

ÖHM: Özbek Halk Makalları, Taşkent, 1960.

RS: Ragıp Soysal, Türk Atasözleri, Ankara, 1971.

SA: Selahattin Arıkan, Çığır Mecmuası, No. 135, Avanos.

SC: Saadet Çağatay, Kazakça Metinler, Ankara, 1961.

SK: Sadi, G. Kırımlı, Atalarsözü, Kanaat Kitabevi, 1939.

SN: Sadettin Nüzhet (Ergün), - M. Feid, Konya Vilayeti Halkiyat ve Harsiyatı, Konya, 1926.)

SO: Sait Oğuz, İçel Folkloru, C. Halk Partisi, 5. Bürosu.

Ş: Şinasi, Durubu Emsali Osmaniye, 1864, 1871, Tasvir-i Efkâr Matbaası.

TDK: Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük

TDK-1: Türk Dil Kurumu, Bölge Ağızlarında Atasözleri ve Deyimler, Ankara, 1963-1972.

TDK-2: Türk Dil Kurumu, Bölge Ağızlarında Atasözleri ve Deyimler, Ankara, 1972.

TDK-3: Türk Dil Kurumu, 15 Kadar Özel Zarfta Bulunan Atasözleri.

TG: Tuncer Gülensoy, Türk Dünyası Atasözlerini Anlam Yönünden Benzerlikleri Üzerin Notlar, Türk Folkloru Araştırmaları Yıllığı Belleten, Ankara 1974-1975.

TÖ: Tahsin Ömer, Darb-ı Mesellerimiz Hakkında Tahlili Tetkikat, Evkaf Matbaası, 1340.

TP: Taşpınar, Afyon Halkevi, No. 85.

TS: Tekezade M. Sait, Durub-ı Emsâl-i Türkiye, yahut Atalar Sözü, 1895.

VCA: Vehbi Cem Aşkın, Sivas Folkloru, Sivas Halkevi, 1941.

Vİ: Veled İzbudak, Atalarsözü, Ankara, 1936 (Teshil'e [1480] ek).

YA: Yusuf Azman, Reşit Ahmed-i Arat için, Türkmen Halk Edebiyatı Hakkında, Ankara, 1966.

YAR: Yedigâr Arıhan, Ağaç Aşısı, Özlü Söz, Ankara, 1941.

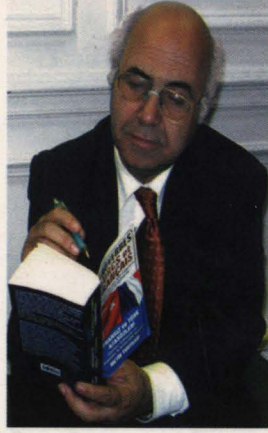
YYH: Yusuf Has Hacıp, Kutadgu Bilig.

YÜ: Yücem Mecmuası, Temmuz, 1937, Yıl 5, No. 29, İstanbul.

ZG: Ziya Günalp, Halk Bilgisi Haberleri, İstanbul Halkevi Dil, Edebiyat ve Tarih Şubesi, NNO. 100

ATASÖZÜ ARAŞTIRMACISI METİN YURTBAŞI KİMDİR?

Metin Yurtbaşı, yaşantısını Türk atasözlerini araştırmaya ve tanıtmaya adanmış bir araştırmacı. 1973 yılından beri Türk atasözlerini topluyor, sınıflandırıyor ve kitaplar halinde emsalsiz bir kültür hazinesi olarak değişik dillerde yayınlıyor ve dünyanın değişik ülkelerinde kültür elçiliği yaparak onları karşılaştırmalı biçimde yabancılara tanıtıyor. İstanbul'da İngiliz Dili ve edebiyatı bölümünde okuyan, üç buçuk yıl süreyle de Londra Üniversitesi'nde dilbilim eğitimi alan Metin Yurtbaşı, Londra'da iken İngilizlerin kendi atasözlerine ne derece düşkün olduklarını ve onlara sahip çıktıklarını görünce atasözleri ile yakından ilgilenmeye başlamış. Türk atasözleri ile İngiliz atasözleri arasındaki kavramsal benzerlikler dikkatini çekince Paramiyoloji'ye (atasözü araştırması) yoğunlaşmış. Türkiye'ye dönünce doktora çalışmasını karşılaştırmalı atasözleri üzerine yaparken Hava Harp Okulu'na İn-

gilizce öğretmeni olarak girmiş. 1995 yılında binbaşı rütbesiyle Türk Hava Kuvvetleri'nden emekli olan Metin Yurtbaşı, gençliğinden beri sürdürdüğü atasözü araştırmacılığı sırasında 150 bini aşkın Türk atasözü arşivi oluşturmuş. Türk atasözlerini bir nakış gibi işleyerek, bunları özel bir yöntemle kavramlarına göre sınıflandırmış, tercüme etmiş, açıklamış ve başka dillerdeki atasözleri ile eşleştirmiş. Daha sonra bu çalışmalarının ABD, Rusya ve Avrupa'nın çeşitli ülkelerinde tanınması için Kültür Bakanlığı'nın ve çeşitli kuruluşların desteğini sağlamıştır. Atasözlerini bugüne kadar belli başlı 15 dünya dilinde karşılaştırmalı olarak sunan Yurtbaşı, son olarak İskandinav dilleri ile Uzakdoğu dilleri üzerinde çalışmakta ve yakın bir gelecekte bu ülkelerde tanıtımlar yapmayı planlamaktadır. İyi düzeyde İngilizce, Fransızca ve Almanca bilen Yurtbaşı, evli ve iki çocuk babasıdır.

"Sınıflandırılmış Aile Atasözlerimiz" derlemesinin kaynağı 1994 yılından beri sürekli gelişmekte olan Sınıflandırılmış Türk Atasözleri adlı eserin 2011 edisyonu ve ona yapılan eklemelerdir. Derlemenin son edisyonu bugüne kadar ulaşılmış en büyük rakam olan 40 bin atasözünü içermekte olup bunun 3000'e yakını Evlilik, Çocuklar, Kadın, Akraaba gibi "aile ilişkilerini" ilgilendiren Türk atasözleridir. "Aile Atasözlerimiz" başlıklı bu özel çalışma, ana metindeki daha ayrıntılı olarak ele alınmış ve aile kavramı Bekarlık, Düğün, Aile Birliğinin Özellikleri, Kadın, Erkek, Çocuklar ve Akrabalar gibi sekiz ana konuda ve bunlara bağlı 120 alt bölümde 3000'e yakın atasözünü bir araya getirmiştir.

"Sınıflandırılmış Aile Atasözlerimiz" derlemesinin her bölümünde ailenin çeşitli öğelerini tanıtan giriş yazıları ile birlikte sunulmuştur. Aile kavramı sözlüklerimizde "Evlilik ve kan bağına dayanan, karı, koca, çocuklar, kardeşler arasındaki ilişkilerin oluşturduğu toplum içindeki en küçük birlik" ya da "aynı soydan gelen veya aralarında akrabalık ilişkileri bulunan kimselerin tümü. birbirini izleyerek gelen kuşaklar bütünü, sülale" ya da "evlilik ya da akrabalık bağıyla birleşmiş kimselerden oluşan topluluk" biçimlerinde tanımlanmaktadır.

Ailede anne, baba, evlenmemiş kız çocukları, erkek çocukları ve onların eşleriyle çocukları bulunmaktadır. Toplum-sal yapıya göre kız çocukları misafir olarak tanımlanırlar. Evlenip ömürlerinin büyük bir kısmını başka bir evde geçirecekleri için bu görüş yaygınlık kazanmıştır. Gelinler ise evin düzeniyle ilgilenirler. Çocuklar ne kadar büyük olsalar da geleneksel olarak anne ve babalarının görüşlerini alır ve onların rızaları doğrultusunda karar verirler. Ayrıca anne ve babaya bir şey olduğu takdirde evin en büyük kız çocuğu annenin, en büyük erkek çocuğu ise babanın görevlerini üstlenmekle yükümlüdür. Böylece evin düzeni bozulmamış olur. Sosyal olarak aile içi konumlanma genel olarak bu şekildedir.

Sonuç olarak atasözlerimiz geçmişte ne yaşanmışsa ve günümüzde de neler yaşanmaktaysa hepsine ışık tutmaktadır. Sağlam adımlar atmak ve kendi kültürel değerlerimize yabancı kalmamak için atasözlerimize sahip çıkmalıyız. En eski yaşayışları ve deneyimleri günümüze taşıyan bu önemli kültür miraslarına hayatımızda hak ettiği yeri vermek, her gün zorlaşan hayat şartlarında bizlere en büyük destekçi olacaktır.

